

Tízéves
a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kara

Tízéves
a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kara

Ü N N E P I K Ö T E T

Tízéves

a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kara

BUDAPEST, 2005

FELELŐS SZERKESZTŐ:

DR. BÁNDI GYULA
dékán

SZERKESZTŐK:

DR. HORVÁTH ATTILA
DR. KOLTAY ANDRÁS

ISBN: 963 361 727 8

© Szent István Társulat, 2005

© A szerzők, szerkesztők, 2005

Kiadja a Szent István Társulat,
az Apostoli Szentszék könyvkiadója
1053 Budapest, Kossuth Lajos u. 1.
Felelős kiadóvezető: Farkas Olivér igazgató
Felelős kiadó: Dr. Rózsa Huba alelnök
Tipográfia és nyomdai előkészítés: BAUSZ KFT.

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ (Seregély István nagykancellár)	7
BEVEZETÉS	9

A KATOLIKUS EGYETEM ÉS JOGI KARA

Erdő Péter: Az európai kultúra keresztény gyökerei és a katolikus egyetemek	17
Horváth Attila – Koltay András: Pázmány Péter egyeteme	25
A Nagyszombati Egyetem alapítólevele	35
Ex corde Ecclesiae – II. János Pál pápa apostoli rendelkezése a katolikus egyetemekről	39
A Pázmány Péter Katolikus Egyetem szentszéki alapító határozata	53
A Pázmány Péter Katolikus Egyetem küldetésnyilatkozata	55
Zlinszky János: A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának kezdetei.....	59

MEGVÁLTOZTATNI A VILÁGOT

Beszélgetések a kar egykori és mai vezetőivel, tanáraival és diákjaival

Az igazságot érdemes megismerni (Erdő Péter)	129
A sajátosságok megőrzése (Bándi Gyula)	143
Az elszabadult elvárások kora (Botos Katalin)	149

A cementes zsákoktól a keresztény értelmiség kineveléséig (Horváth Attila)	159
Alkotmánybírák a szovjet laktanyában (Jobbágyi Gábor)	169
Elveszett illúziók és kihasználható lehetőségek (Kilényi Géza)	175
A galileai üzenet szellemében (Lábady Tamás)	185
Az örökös főtárgyalás az igazságosság ítélőszéke előtt (Péteri Zoltán)	193
A tanári éthosz és a szemesi nyaraló (Radnay József)	207
Eszmények és kényszerpályák (Szabó István)	215
Európa jövője és a keresztény hagyomány (Varga Csaba)	221
Ha mi elveszünk, az szegényebbé tenné a világot (Zlinszky János)	235
Megváltoztatni a világot (egykori és jelenlegi hallgatók)	249
 AZ UNIVERSITAS TAGJAI (1995–2005)	
A Pro Facultate-díj alapító okirata és kitüntetettjei	269
A kar oktatóinak listája	273
A karon végzett hallgatók listája	285
A kar jelenlegi hallgatóinak listája	314
 EPILOGUS	 341
Képek jegyzéke	342

ELŐSZÓ

Aligha van nagyobb öröme a magyar megújulásért fáradozó magamfajta embernek, mint amikor a jó kezdeményezések időtállóságát látja.

Ilyen jó kezdeményezés volt az új magyar katolikus egyetem alapítása. Pázmány Péter, a nagy magyar kardinális 1635-ben Nagyszombatban létesített egyetemet. Az egyetem idővel először Budára, majd Pestre került. 1950-ben az intézmény új nevet vett föl, ma is a nagy természettudós, Eötvös Loránd nevét viseli. A háború utáni idők szomorú elképzelése szerint ezen az egyetemen nem volt már helye a katolikus teológiai karnak. A magára maradt kar egyetemi felsőoktatási intézményként megmaradt, és mint katolikus Hittudományi Akadémia működött tovább. 1989-ben elismerték ugyan egyetem-jellegét, de mindenki tudta, hogy egy egyetem létrejöttéhez valójában több karra van szükség. Így 1992-ben csatlakozott hozzá a Bölcsészettudományi Kar, majd tíz évvel ezelőtt bátor, bölcs, keresztény magyar emberek létrehozták a Jog- és Államtudományi Kart. Ezzel lett a magyar felsőoktatás újszülöttjeként, az ismét Pázmány Péter nevét viselő Katolikus Egyetem a mi egyetemünk, mely mára kiegészült Információs Technológiai Karral is. Az egyetem, igazodva az „Ex corde Ecclesiae” kezdetű apostoli rendelkezéshez, azóta pápai egyetem rangjára emelkedett.

Egy egyetem a hozzáértők szerint harminc év alatt éri el felnőttkorát, amikor már az ott végzett növendékekből verbuválódik az oktatói gárda. A mostani évforduló is hirdeti, hogy ez az idő egyre közeledik.

A Magyarországon megvalósítható igényeknek megfelelően biztosítani tudtuk az oktatás feltételeit. Az egyetem – mintegy nyolcezer hallgatójával – kiveszi a részét az új magyar értelmiség kineveléséből. Tudom, hogy a jövő sem lesz könnyebb, elegendő csupán a bolognai – az európai felsőoktatást érintő – folyamatra utalni.

Kedves Hallgatók! Az egyetem eddigi, első korszakának idején – a főnntartót, a Magyar Katolikus Püspöki Konferenciát képviselve –, az egyetem nagykancellárjaként mindig is érdekelt az egyetemen diplomát szerző, végzős hallgatók sorsa. Bár rövidesen elköszönök, mert fölöttem is eljárt az idő, továbbra is bízom abban, hogy ők hatékonyan kiveszik majd részüket a magyar szellemi élet megújításából, és hasznára lesznek új, nagyobb hazánk, az Európai Unió építésének is. Arra pedig egyetemünk jellegére hivatkozva számítok, hogy az itt diplomát szerző leendő értelmiség tagjai a keresztény szellemiség hordozói és magvetői is lesznek. Korán megtanultam, és hosszú életem során megtapasztaltam, hogy emberi közösség nem létezhet jogrend nélkül. Ehhez jól képzett és szilárd erkölcsi alapokon álló jogászok kellene. Kívánom, hogy az emberiség családjában – hazánk és nemzetünk kicsiny méretei ellenére is – intézményünk, és benne a jubiláló Jog- és Államtudományi Kar az egyéni és közösségi előrehaladás forrása legyen.

Szeretném azt is, hogy egyetemünk megőrizze tudományos függetlenségét az aktuálpolitikai küzdelmektől.

Kérem keressenek kapcsolatot Magyarország és a nagyvilág egyetemeivel, kiváltképp a világegyházban működő katolikus felsőoktatási intézményekkel.

Nagy hálával emlékezem az alapítókra, mindenekelőtt az első rektorra, Dr. Gál Ferencre. Köszöntöm a jogi kar alapításában meghatározó szerepet betöltő Dr. Zlinszky János Professzor Urat, a kar első dékánját, közvetlen utódját, Dr. Radnay Józsefet és a kar mai vezetőjét, Dr. Bándi Gyula Dékán Urat. Kívánom, hogy az eddigi küzdelem eredményes voltára emlékezve továbbra is álljanak ki a karért.

Köszöntöm az egyetem rektorát, Dr. Fodor György Rektor Urat, az oktatókat, munkatársaikat és a hallgatók közösségét.

Isten áldja meg a tízesztendős Jog- és Államtudományi Kar munkáját és jövőjét!

Seregély István

egri érsek

a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnöke
a Pázmány Péter Katolikus Egyetem nagykancellárja

BEVEZETÉS

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara 2005-ben ünnepli tizedik születésnapját. Bár a kar maga hivatalosan tízesztendő, egyik hallgatója az intézmény fiatal voltára irányuló kérdésre egy beszélgetésben szinte sértődötten vágta rá: ez a kar, ez az egyetem nem tíz, hanem kétezer éves. Valóban, a katolikus egyetem és jogi kara olyan társadalmi igényeknek próbál megfelelni, amelyek – folyamatosan változó formákban és olykor kevésbé, máskor erőteljesebben látható módon – a történelem során folyamatosan jelentkeznek, és amelyek kétezer esztendeje a kereszténységben öltöttek testet. A katolikus, keresztény szellemű oktatás, képzés – annak alacsonyabb szintjeitől a felsőoktatásig – létszükséglet a társadalom, különösen egy, a kommunizmus igájába kényszerített, onnan pedig csak a közelmúltban kitörő, annak átkos hatásait még sokáig hordozó társadalom számára. A nyílt diktatúrából átkerültünk a más, finomabb eszközökkel dolgozó, mégis az emberi együttélés hagyományos keretei, az emberi lélek természetes szükségletei ellen ható burkolt korlátozások korába, amely egy mindent materiális alapon, az anyagi haszon szempontjából mérő világrendet épített fel. Ebben a számunkra új és nehezen megtanulható rendben kell megtalálni helyünket, mozgásterünket. Erre lehetőség is nyílik. A számos ellenhatás dacára ez a világrend bizonyos mértékben és keretek között biztosítja az egyének, a társadalmak szabadságát. A keresztény emberek felelőssége pedig abban áll, hogy ezzel a szabadsággal megfelelően éljenek.

A tét és a ránk váró veszélyek nagyságára való figyelmeztetésképpen álljanak itt T. S. Eliot ír költő, író szavai: „Az egyes népek sajátos kultúráját közös kultúrává alakító domináns hatóerő: a vallás. [...] Nem vallási beszédet tartok, és senkit nem kívánok megtéríteni. Csupán megállapítok egy

tényt. Nem a mai keresztény hívők lelki közösségére gondolok, hanem arra a közös keresztény tradícióra, ami Európát azzá tette, ami; azokra a közös kulturális éltető elemekre, amelyeket e közös kereszténység magával hozott. Ha Ázsia maholnap keresztény hitre térne, attól még nem lenne része Európának. A kereszténységben bontakoztak ki művészeink; a kereszténységben gyökereztek – egészen a legutóbbi időkig – Európa törvényei. A kereszténység az a háttér, amely előtt valamennyi gondolatunk értelme kirajzolódik. Lehet, hogy egy európai nem hisz abban, hogy a keresztény hit igaz, és mégis, mindaz, amit mond, létrehoz és cselekedik, a keresztény kultúra eme örökségéből sarjad és nyeri értelmét. Egy Voltaire-t, egy Nietzsche-t csak egy keresztény kultúra képes megteremteni. Nem hiszem, hogy a keresztény hit teljes elsorvadását az európai kultúra túlélné. [...] Ha a kereszténység elvész, egész kultúránk vele együtt vész el.” [A kultúra meghatározása. Szent István Társulat, 2003. 142–143. o.]. Anélkül, hogy önmagunkat a csatába induló kereszties vitézek hősiességével felvértezve láttatnánk, fontos, hogy mindannyian tudatosítsuk magunkban: a mai, kétezer év felhalmozódott, hagyományos értékeit rohamléptekkel relativizáló világban minden keresztény ember feladata a megőrzés, az öröklött tudásanyag és szellemiség továbbadása, ki-ki erejéből telő gazdagítása.

A katolikus egyetem ezen építkezés apró kis építőköve lehet. Több mint negyven év ateista szemléletű diktatúrája után a semmiből kellett újjáteremteni Pázmány Péter művét. Mert igaz ugyan, hogy jogi értelemben nem szakadt meg az egyetem 1635 óta tartó folytonossága, a jogi kar is megszakítás nélkül működik 1667 óta az immár Eötvös Lorándról nevezett egyetem kebelén belül, de az intézmény katolikus jellegét 1945 után – úgy tűnik – egyszer és mindenkorra elveszítette. Az alapítástól kezdődően működő Hit-tudományi Karra ráépülve kellett tehát újramegépíteni a katolikus egyetem megszervezését, az alapító bíboros-érsek(ek) szellemi örökségét és célkitűzéseit ismét nyíltan felvállalni, és megpróbálni megvalósítani.

A rendszerváltozással 1989-ben a magyar társadalom újra szabad levegőhöz juthatott. A megnyíló – és korábban már szinte alig remélt – lehetőségek talán túlzott várakozásokat is ébresztettek sokakban. A jogi oktatás átalakítása, intézményi bővülése is nagy reményeket keltett atekintetben, hogy helyre lehet állítani a megszakadt folytonosságot, amelynek segítségé-

vel sikerülni fog a modern kornak és a tradicionális erkölcsiségnek megfelelően felvértezett jogászokat képezni a régi és új egyetemeken. „...A budapesti egyetem egyes karai elég sivár képet mutattak. A hallgatók ezrei iratkoztak be, akiknek tíz százaléka sem járt az előadásokra. Nem egy tanár könyvének pusztá felolvasására szorítkozott, a növendékek pedig rendetlenkedtek és gúnyolódtak. Tanár és tanítvány között óriási szakadék tántorgott, a professzor hallgatóit nem ismerte, de nem is ismerhette, velük csak a vizsgaasztalnál találkozott, és így maga a vizsga szerencsejátékká vált. [...] Az egyetem abban az időben diplomagyár benyomását tette, amelyben vizsgáliparszerű üzem folyt. [...] A legtöbb ember bizony még ma is úgy képzei el magának az egyetemet, mint egy mamutintézményt, amelynek fenntartása csak akkor indokolt, ha tízezernél több a hallgatója, helyesebben vizsgázója, akiknek nem is érdemes oda eljárni, mert ott nagyarányú időlopás és időpazarlás folyik.” – napjaink számos, a felsőoktatással kapcsolatban sűrűn megfogalmazott panasa összegződik e szavakban. Pedig azokat gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter vetette papírra 1928-ban [Pesti Napló, 1928. november 18.], a XIX–XX. század fordulójáról beszélve. Így folytatta: „...segítőtársul hívok minden magyar egyetemi professzort, vívjuk meg a maximumig felfokozott munkateljesítéssel a végzettszerű nagy csatát a magyar egyetemi gondolat végső győzelméért”. Pázmány, Lósy, Lippay, Klebelsberg és a többiek műve nem érhetette el a „végső győzelmet”. Közbeszólt a történelem. De a felhívás ma is aktuális, sőt aktuálisabb, mint a korábbi évtizedekben. Éppen itt van már az ideje az újrakezdésnek, a folytatásnak. Ez a felismerés hozta létre a katolikus egyetemet, és ez a vágy az, amelyből a már létrejött intézménnyel kapcsolatban megfogalmazott panaszos hangok fakadnak.

Ma már egyértelműen látszik, hogy a mélyreható társadalmi változások nem rövid idő alatt mennek végbe. Lehet, hogy ennek ellenére is több eredményt mutathatott volna fel az elmúlt tizenöt esztendő Magyarországa, de az eddig elérteket sem szabad alábecsülni. Biztosan akadtak olyanok is, akik az Egyháztól is mást, olykor határozottabb fellépést, látványosabb társadalmi „jelenlétet” vártak volna el. Mindez igaz a Pázmány Péter Katolikus Egyetemre is. Folyamatosan hallatszódhatnak elégedetlen, panaszos hangok, amelyek – jószándékúan, mindig az előrelépés elősegítésének igényével – annak nem eléggé hangsúlyosan megmutatkozó katolikus jellegét, a kezdeti

célkitűzések hatékonyabb megvalósítását hiányolják. Túl a folyamatosan jelentkező kisebb-nagyobb gondokon, annyit mindenképpen be kell látni: a társadalmi építkezés mindenhol, így az egyetemen is lassú folyamat, nem haladhat rohamléptekkel. Az új társadalmi rendszer csupán szabadságot adott a keresztény felfogás érvényesítésére, illetve bizonyos anyagi támogatást nyújt, de más hatásai által jóval inkább hátráltatja az oly sokszor emlegetett keresztény értékrend megtanítását, lehetséges alternatívaként történő megjelenítését a társadalom tagjai számára. Ha az építkezés lassú és terhes feladat is, nem szabad soha szem elől téveszteni a kezdeti célokat. Nagy a felelőssége mindenkinek, aki a katolikus egyetemért tesz, ott tanít, dolgozik, hallgatóként egykori vagy jelenlegi tagja az universitasnak: nem csak egy egyetemet, hanem a *katolikus* egyetemet, tehát a katolikus gondolatot, világnézetet, az újra – Prohászka Ottokár szavait némileg átfogalmazva – „diadalra törő” világnézetet is képviseli. Mert kevesebbet, mint a diadalt, nem tűzhetünk ki magunk elé célként. Nem szabad engedni, hogy T. S. Eliot fent említett félelmei valóra váljanak. Az egyetem indulását kísérő kicsinyes politikai akadékoskodás már a múlté: itt vagyunk, működünk, a feltételek adottak, de az idő előrehaladtával felelősségünk is egyre nő. A mi problémánk az egész magyar felsőoktatás, illetve az egyetemes kereszténység problémái is. Nem vagyunk tehát egyedül a kiutak keresésében. Ha felmérjük a feladat nehézségét, és nem rettenünk vissza tőle, máris egy lépéssel közelebb kerülünk céljaink megvalósításához.

* * *

Egy ünnepi kötet szükségszerűen torz képet tár az Olvasó elé. A benne szereplő megnyilatkozásokban jóval inkább előtérbe kerülnek a felmutatható – bár a sok probléma árnyékában olykor talán nem is kellően tudatosult – értékek, mint a kritikus hangok. Arra törekedtünk, hogy utóbbiaknak is teret adjunk, hiszen csak így válhat teljessé az elmúlt tíz év képe. Ez a könyv azonban nem csupán mementó, nosztalgikus visszaemlékezés kíván lenni, hanem céljaink szerint olyan általános érvényű igazságokat, célkitűzéseket gyűjt össze és tesz közzé, amelyek a katolikus egyetem, illetve jogi kara számára – ne féljünk a szótól – örökérvényű „programot”, elvi megala-

pozást is adhatnak. Nem újdonságokról van szó, de olyan gondolatokról, amelyek a napi munka és a tanulással töltött évek alatt talán nem mindig jelentkeznek a megfelelő intenzitással az universitas tagjainak életében. Mint minden gyűjteményes könyv, a miénk is szükségképpen hiányos. Mind arra érdemes személyek, mind arra érdemes gondolatok is maradtak ki belőle. Ennek ellenére reményeink szerint kiérződik belőle az a szeretet, amellyel az alapítók, az elmúlt tíz év tanárai és diákjai a katolikus egyetem felé fordultak, és amely hitünk szerint nem csak az egyetem, hanem az egész társadalom helyes működésének nélkülözhetetlen alapja is.

A szerkesztők

Tanévnyitó ünnepség
a budapesti királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen,
1927. szeptember 26.
Balról az első gróf Klebelsberg Kunó
vallás- és közoktatásügyi miniszter,
mellette dr. Fináczy Ernő rektor

A katolikus egyetem
és jogi kara

Az európai kultúra keresztény gyökerei és a katolikus egyetemek

ERDŐ PÉTER*

Az Európai Unió Alkotmány szerződésének bevezetőjében a kereszténység említésének szükségességéről és alkalmosságáról szóló viták – függetlenül a kereszténységre utaló forma beiktatására irányuló erőfeszítések sikeretelenségétől – elmélyült reflexiót váltottak ki a katolikus vallás szerepével kapcsolatban földrészünk népeinek életében.

A szó szoros értelmében vett felekezeti állam kontinensünkön ma már igen nagy ritkaság. Ebben az értelemben majdnem minden európai állam valamilyen módon el van választva a vallásoktól. Amikor azonban konkrét kérdésekben való törvényhozásról van szó, megnő az igény arra, hogy valamilyen kritériumot találjunk, valamilyen erkölcsi alapelvet, egy olyan értéket, amelyet jogilag védelmezni lehet. Mielőtt az értékekről szóló fejtegetésbe fognánk, röviden reflektálnunk kell az állam és a vallás kapcsolatára. Igaz, hogy az európai államok általában nem felekezeti, nem vallási államok, de ugyanígy igaz az is, hogy az állam egy bizonyos jogi struktúrát jelent, sőt talán a társadalom jogi kifejezésének is tekinthető. Ez legalábbis azokra az országokra érvényes, amelyek valódi és nem csupán névleges szuverenitással rendelkeznek. A nem szuverén országokban ugyanis lehetséges, hogy a jog egy másik társadalom szerkezetét, igényeit tükrözi. A társadalom viszont elválaszthatatlan a kultúrától. Természetesen a kultúrának is többféle meg-

---

* Bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem volt rektora (1998–2003)

határozása lehetséges. A II. Vatikáni zsinat *Gaudium et spes* kezdetű pasztorális rendelkezésében egyfajta meghatározást kínál, amikor pontosítja azokat a jelentéseket, amelyekben a kultúra szót használja. „A kultúra általános elnevezésével – írja a konstitúció 53. pontja – mindazokat az eszközöket jelöljük, amelyekkel az ember sokrétű lelki és fizikai adottságait megnevesíti és kibontja; amelyekkel hatalma alá igyekszik vonni magát a kozmoszt a tudás és a munka segítségével, emberibbé teszi a társadalmi életet mind a családban, mind az egész polgári társadalomban a szokások és az intézmények fejlődése révén; végül, az idők múlásával műveiben kifejezi, közli és megőrzi a nagy tapasztalatokat és szellemi törekvéseket, hogy azok sokak, sőt az egész emberi nem haladására szolgáljanak. Következésképpen a kultúrának szükségképpen van történelmi és társadalmi vonatkozása, és a kultúra szó gyakran szociológiai és etnológiai jelentést hordoz.”

Az értékek és a vallás

Ennek a meghatározásnak az alapján lehetségesnek tűnik úgy felfogni a kultúrát, mint olyan tényezőt, amely az emberi közösség egységét és így mélyebb értelemben a közösség rendjét garantáló és megvalósító tényező. Ha az urbanisztikai szerkezet, az építészet, a művészet, a zene, a konyhaművészet, az ünnepek, az emberi élet nagy pillanatainak, így a születésnek, egy emberpár közös élete kezdetének – melyet ma is minden eltérő értelmezés ellenére házasságnak merünk nevezni – vagy az emberi halálnak a méltó és ünnepélyes átélése szerves egységet alkotnak, akkor joggal beszélhetünk kultúráról. Minden kultúra középpontjában rendező elvként ott találunk egy világképet, egy erre épülő világnézetet, mely általában éppenséggel valamely vallás. Európa tele van keresztény templomokkal. Az év és a hét ritmusa a keresztény szemléletet és a keresztény liturgiát tükrözi. A falvak és a városok tele vannak a keresztény művészet emlékeivel. Nem csupán az ilyen képeken és szobrokon szereplő jelenetek és személyek származnak a Szentírásból, de gyakran ezeknek a műveknek a történelmi összefüggése és gyakorlati funkciója is a katolikus vallásosság megnyilvánulása. Nemcsak a templomok fejezik ki a vallásos életet, hanem gyakran a köztéri szobrok és oszlopok is, amelyeket azért emeltek, hogy egy fogadalmat teljesítsenek,

vagy a közösség hálóját fejezzék ki Istennek azért, hogy megszabadultak egy járványtól vagy más veszedelemtől. Mindez semmiképp sem jelenthet nosztalgikus vágyakozást egy olyan vallás iránt, amelyben már nem hiszünk, nem lehet ok arra, hogy úgynevezett „kulturális katolicizmust” kínáljunk fel a társadalomnak, vagyis a katolikus vallás olyan haszonelvű megközelítését, mely a vallást csak azért tartja szükségesnek, hogy kulturálisan megerősítse a társadalmat. A hiteles személyes hit nélkül a vallás pusztán kulturális formája még azt a szerepet sem képes betölteni, amelyet társadalmi-politikai okból szeretnének tulajdonítani neki.

A katolikus meggyőződés szerint, de egészséges filozófiai megfontolások alapján is elmondhatjuk, hogy az értékek nem alkotnak külön szektort, mely a valóság többi részétől el volna szigetelve. Az érték ugyanis olyan minőség, mely mindig valamilyen relációt, mindig valamilyen viszonyt jelöl. Egy dolog kereskedelmi értéke egy bizonyos pénzüsszeggel fejezhető ki. Más dolgokról azt mondhatjuk, hogy azért van értékük, mert egy személy egészségének javára válnak, vagy kényelmét, gyönyörűségét, jólétét szolgálják egy vagy több embernek. Mindig valamilyen relációról van szó. Az ember társadalmi viselkedésének tipikus értékei azokra a hatásokra vonatkoznak, melyeket az emberi cselekvések gyakorolnak a közösség életére a jelenben vagy a jövőben. Egyesek azt mondják, hogy a történelem főszereplőinek bizonyos tetteit majd a történelem fogja megítélni, az emberiség történelmének ítélőszéke előtt lesznek elbírálhatók. De mennyit ér az egész emberiség? Mennyit ér az egész történelem? Van értelme, van értéke? Manapság egyes viselkedési formákat igen negatívan minősítenek, mert károsítják a környezetet, pusztítják a természetet. De miért olyan értékes a természet és a környezet? Bizonyára azért, mert a környezet a mi világunk, ez az a tér, ahol az emberiség él. A környezet értéke tehát összefügg az emberiség értékével. De éppen amikor arra keresünk alapelvet, hogy az egész világmindenség értékét meghatározzuk, vagy felfedezzük, beleütközünk a transzcendencia kérdésébe. Ha az univerzumon kívül nincs más valóság, hogyan tekinthetjük értékesnek ezt az univerzumot? Pusztán úgy, hogy az emberhez viszonyítjuk? Az emberiség az univerzumon belül helyezkedik el. Hogyan térhetünk ki egy térben és időben magára hagyott, magányos emberiség szomorú víziója elől? Ennek a félelemnek vagy szomorúságnak az alapján érthetjük meg azt az

olykor lelkes, szinte fanatikus vagy kétségbeesett keresést, mely kapcsolatba akar lépni más, földön kívüli kultúrákkal, más értelmes lényekkel.

A Biblia elbeszélése szerint az egész világ és maga az ember is Isten teremtménye. Annak a másik valóságnak a léte, amely meghaladja az univerzumot, értéket és értelmet ad minden teremtménynek. Az egyedi és közösségi emberi létezés küldetés-jelleget kap, fontos feladatként jelenik meg. A híres osztrák pszichológusnak, Alfred Adlernek immár klasszikussá vált véleménye szerint sok pszichológiai jelenség mögött az a fő tendencia vagy szükséglet fedezhető fel, hogy fontosnak érezzük magunkat. Aki nem érzi magát fontosnak és hasznosnak senki számára, az nem látja már értelmét és értékét a saját életének sem.

Ezért amikor értékekről szólunk, nem teljesen elvont és a létező valóságoktól elkülönült minőségekről beszélünk. Az olyan értékek, amelyek hermetikusan el lennének szigetelve egymástól és a valóság többi részétől, nem vívhatnák ki megbecsülésünket, hiszen éppen az alapjuk hiányozna. Amikor Max Weber a 20. század elején azt írta, hogy az olyan értékek, mint a jó, az igaz, a szép és a szent semmilyen kapcsolatban sincsenek egymással, úgy tűnik, hogy a kérdés felszínén maradt, és figyelmen kívül hagyta az értékek lényegét, vagyis azt, hogy azok egy reláció hordozói és kifejezői. Manapság úgy beszélni értékekről, hogy nem jelöljük meg alapjukat, nem utalunk arra a végső, transzcendens valóságra, amely egyedül értékessé teheti az összes többi valóságokat, nem lehet elegendő ahhoz, hogy optimizmust adjunk az egyének és kohéziót, összetartást a társadalomnak. És főként – eltekintve a pszichológiai és társadalmi funkciójuktól – az igazi értékek feltételezik, hogy az egész univerzumnak van valamiféle értéke, és így feltételezik az isteni valóságot. Ebben az értelemben az értékek Európája is feltételez egy világnézetet, egy vallást, vagy több vallást, egy bizonyos – kifejezett vagy bennefoglalt – istenismeretet.

Katolikus hitünk túlmegy Isten és a teremtés létének felismerésén, és úgy szemléli a világot, mint megváltott világot, amelyben már működnek Isten országának erői. Az ember hivatása az üdvösség és az a boldogság, amelyben az emberi természet Krisztus személyében máris részesült.

Ha az értékek relációt fejeznek ki, ha alapjuk az Istenhez való viszony, akkor ez a viszony minden személyt és minden dolgot értékessé tesz. Aki

hisz Istenben, aki szereti Őt, az tudja értékelni önmagát és az őt körülvevő világot. Tiszteletben tartja a környezetet, képes arra, hogy felelősen viselkedjék. De tudja értékelni az összes többi embert is. A hit és a vallás – különösen az isteni kinyilatkoztatáson alapuló vallás – olyan erők, amelyek személyes és közösségi kapcsolatokat építenek. Krisztus legfőbb parancsa a szeretet. Isten és az embertárs szeretete. Bizonyos, hogy a többi emberek méltósága, nagysága, értéke elismerésének alapja főként az, hogy Istent elismerjük minden dolog léte és értéke forrásának, vagyis „menny és föld” teremtetőjének. A mások iránti keresztény szeretet sajátossága, úgy tűnik, éppen az ellenszerezetben érhető tetten. Jézus arra hív fel, hogy mindenkít olyan nagylelkűen szeressünk, mint ahogyan maga Isten szeret minket. De hogyan szerethetjük mi az ellenségeinket? Mi nem vagyunk sebezhetetlenek, mint Isten, nem engedhetjük meg magunknak, hogy ne védekezzünk, és ne védjük meg azokat, akik közel állnak hozzánk. Szükségünk van a földi javakra is, hogy életben maradjunk. Nem jelenti azt az ellenszerezet, hogy az ellenség személyének értékét többre kell becsülnünk, mint a saját értékünket? Mindez megoldódik Krisztus megváltó művének fényében. Ugyanis a mi életünk is örök érték. Ha nem végződik minden a földi halállal, akkor megengedhetjük magunknak, hogy utánozzuk Isten nagyvonalúságát. Ez a keresztény látásmód pedig szükségképpen befolyásolja a személyes kapcsolatokat a családban, a helyi közösségben, de az egész társadalomban is. És ezt el kell ismernünk minden gyengeségünk ellenére és minden hiba ellenére, amit a hívő emberek a történelem során elkövettek.

A katolikus egyetemek szerepe

A kommunizmus összeomlása után sok országban szükségét érezték a Katolikus Egyház ébredésének és annak, hogy megújuljon szolgálata a társadalomban. II. János Pál pápa az *Ex corde Ecclesiae* kezdetű apostoli rendelkezésében emlékeztetett arra a szerepre, amit ebben a szolgálatban a katolikus egyetemeknek be lehet és be kell tölteniük. Ezeken az egyetemeken a kutatás szükségképpen azt is célul tűzi ki maga elé, hogy integrálja ismereteinket; dialógust valósítson meg a hit és az ész között; ismereteinket etikai érzékenységgel és teológiai perspektívával párosítsa.

Úgy tűnik ugyanis, hogy a legnagyobb akadály, mely a világ és az ember problémáinak szintetikus látását gátolja, ma éppenséggel a gondolkodás felületessége, a hallgatólagos lemondás arról a lehetőségről, hogy megismerjük az igazságot, hogy objektív igazságokat ragadjunk meg. Úgy tűnik, hogy egy bizonyos gyenge gondolkodás, mely gyakran gyökeres szubjektivizmus jellegét ölti, kétségbe vonja magát az embernek azt a képességét is, hogy bármilyen valóságról objektív értékű ismeretet szerezzen. És a világról való szükséges ismeretek nélkül hogyan képes az emberi közösség sikerrel küzdeni és dolgozni a saját túléléseért? A vallás komoly tanulmányozása erősíti az összes többi tanulmányok szintetikus értékét, és valóban hasznossá teszi azokat a gyakorlat számára, pontosabban szólva az élet számára.

A katolikus egyetemnek egyre inkább figyelemmel kell kísérnie a mai világ kultúráit, de az Egyházon belül létező különböző kulturális hagyományokat is oly módon, hogy előmozdítsa az állandó és gyümölcsöző párbeszédet az Evangélium és a mai társadalom között. Azok között a kritériumok között, amelyek egy kultúra értékét jellemzik, első helyen szerepelnek az emberi személy iránti érzék, a személy szabadsága, méltósága, felelősségtudata és nyitottsága a transzcendens felé.

A katolikus egyetemek azon igyekeznek, hogy megkülönböztessék, és helyesen értékeljék a modern kultúra törekvéseit és ellentmondásait, hogy alkalmasabbá tegyék azt a személyek és a népek integrális fejlődése számára. Különösen is indokolt megfelelő tanulmányokkal és kutatásokkal elmélyülten tanulmányozni azt a hatást, amelyet a modern technológia, főként pedig a tömegtájékoztatási eszközök a személyekre, a családokra, az intézményekre és a modern kultúra egészére gyakorolnak. Védni kell a hagyományos kultúrák azonosságát, segíteni kell őket, hogy befogadják a ma aktuális értékeket, de ne áldozzák fel saját örökségüket sem, mely gazdagságot jelent az emberiség egész családjá számára. A pápai tanításból kiindulva megfigyelhetjük, hogy a globalizáció ma már különösen is jellemzi a tudományos életet és a felsőoktatást. Egyfelől nagyon igaz, hogy a tudomány egyetlen, és az egész emberiség közös kincsét kell, hogy alkossa, másfelől az egyes emberi kultúrák és az egyes népek az Isten által teremtett világ gazdagságához tartoznak.

Azzal kapcsolatban, hogy mit jelent a gyakorlatban a hit alapján erre a szintézisre törekedni, és hogy ennek milyen társadalmi funkciója van, le-

gyen szabad éppen a Pázmány Péter Katolikus Egyetem friss tapasztalataira hivatkoznom, hiszen ezt az egyetemet alig két évvel az *Ex corde Ecclesiae* kezdetű apostoli rendelkezés kihirdetése után alapították.

Kinek van szüksége a katolikus egyetemre? Sokaknak van szüksége rá. Sok értelmiségi ebben az országban azt várja egyetemünktől éppúgy, mint a Károli Gáspár Református Egyetemtől is, hogy olyan értelmiséget képezzen a jövő számára, amely alapmagatartásában különbözik a kommunista időkben képzett értelmiség elterjedt szemléletétől és magatartásától. Ezt a reményt tiszteletben kell tartani, de a katolicizmus nem kapcsolódik közvetlenül semmilyen párthoz, és semmilyen konkrét politikai vagy társadalmi programhoz. Minden karunkon oktatjuk az Egyház társadalmi tanítását, mégpedig a tanítóhivatal dokumentumai szerint, de ezeket az elveket tökéletesen egyetlen konkrét politikai erő sem váltja valóra, bár természetesen lehetnek olyan csoportok, amelyek jobban hangsúlyozzák azokat az elveket, melyeket alapvetőnek tartunk, így például az élet és a család tiszteletét.

Van azonban egyetemünknek egy másik sajátos jellemzője is, mely nagy reményt kelthet a társadalomban: lehetőséget nyújt ugyanis arra, hogy az értékeket egyfajta hierarchiába rendezzük. Az ilyen szemlélet pedig alkalmas a volt kommunista országokra olyan jellemző erkölcsi űr betöltésére. Ez az űr, amely a nyugati kultúrában is jelen van, mely magát valamikor kereszténynek nevezte, egészen a felvilágosodás koráig vezethető vissza. Minden kultúra középpontjában – mint fentebb bemutatuk – valamilyen világnézet, sőt vallás áll. A szekularizáció európai kultúránkat eltávolította vallási alapjaitól. Ez a folyamat nem volt teljes, amíg az államok, az alkotmányok és magának a társadalomnak az általánosan elfogadott viselkedési szabályai nem kerültek ellentétbe az úgynevezett természetjoggal, mely az európai köztudatba nagyrészt a keresztény erkölcsi értékek alapján épült be.

Mára a helyzet megváltozott. A természetjogot kétségbe vonják, illetve nem fogadják el mint az alkotmányok alapját. Maguk a nemzeti alkotmányokban és a nemzetközi dokumentumokban található emberi jogok sem világosak többé, és az emberek általában nincsenek tudatában annak, hogy mi indokolja ezeket a jogokat. Az élethez való jog például már nem rendelkezik olyan jelentéssel, amelyet mindenki egyaránt osztana. Ugyanígy utalhatnánk más szabadságjogokra is. A volt kommunista országok egyes politi-

kai és kormányzati csoportjai szerint ez a helyzet már olyan méreteket öltött, hogy fenyegeti az államok és társadalmak életéhez szükséges minimális erkölcs alapjait is. Ezért sokan kérik az úgynevezett történelmi egyházak segítségét, vagy általában a vallásokét, hogy azok adják vissza a társadalomnak az értelmességbe vetett hitet és az erkölcsiséget.

Mivel egyes országoktól eltekintve a volt kommunista országok általában még szekularizáltabbak, mint a nyugatiak, és bennük a szekularizáció is brutálisabb, erőszakosabb formában jelentkezett, ezért más a politikai tényezők és a közélet felelőseinek reakciója is: sokan erőteljesebben és világosabban kérik, szinte követelik az egyháztól, hogy újra alapozza meg erkölcsileg a társadalom életét. Bárhogyan is álljon a dolog, ez a kihívás nagyon ígéretesnek tűnik a nyugati kultúra egészének fejlődése szempontjából. Fontos azonban, hogy ne feledkezzünk meg arról, hogy a katolikus hit egyetemes üzenetet hordoz, amely éppen ezért nem kötődhet kizárólagosan egyetlen kultúrához sem. Az Evangélium örömhíre minden népnek szól, és ha úgy tűnik, hogy kultúránk elveszítette keresztény gyökereinek jelentős részét, ez azt jelenti, hogy ugyanazt a problémát találjuk magunk előtt, és ugyanazt a missziót kell vállalnunk, mint amit a világ minden más kultúrájával kapcsolatban. Ez pedig az inkulturáció örök témája, vagyis azé a képességé, hogy tanúságot tegyünk Krisztus Evangéliumáról a különböző kultúrák környezetében.

Pázmány Péter egyeteme

HORVÁTH ATTILA – KOLTAY ANDRÁS

Az „egyetem” szavunk a nyelvújítás idején keletkezett, a latin *universitas* szót fordították le magyarra, amely eredetileg a tanárok és a tanulók összességét jelentette. (A kifejezést elsőként Verseyhy Ferenc használta 1805-ben.)

Az egyetem a középkor egyik legjelentősebb és legmaradandóbb alkotása. Az ókorban az egyes elismert tudósoknak saját iskolái voltak. A XII–XIII. században, amikor minden rend, népcsoport, foglalkozási csoport kialakította a maga szokásjogát, egyúttal megpróbálta kivívni magának a saját privilégiumait és autonómiáját is. A Corpus Juris Civilis szerint szerveződve a professzorok és hallgatók fogtak össze a tanulás és a tudományos kutatások művelése érdekében. Az egyetem polgárai maguk választhatták meg előljáróikat, alakíthatták ki statútumaikat és bírászkodhattak tagjaik felett, a stúdiumokat sikeresen befejező hallgatóknak pedig tudományos fokozatot adhattak.

Az első egyetemek még szabadon, *ex consuetudine* alakultak ki (Párizsban, Oxfordban, Bolognában). A XII. században már – felismerve az egyetem jelentőségét – pápák és uralkodók alapították az universitasokat. Így vetette meg az alapját XI. Gergely pápa a toulouse-i (1229), IV. Ince a római (1244–45), II. Frigyes császár a nápolyi (1224) egyetemnek. A német egyetemi oktatás a XIV. században indult meg (Prágában 1348-ban, Bécsben 1361-ben, Heidelbergben 1368-ban, Kölnben 1388-ban). Ekkor alakultak ki az egyetem alapításának jogi feltételei: az uralkodói privilégium-leveleket – alapos vizsgálat után – a pápának kellett jóváhagynia.

Magyarországon I. (Nagy) Lajos az ország akkor legsűrűbben lakott részén, Pécsen alapított egyetemet, melyet V. Orbán pápa (1362–1370)

Pázmány Péter bíboros,
esztergomi érsek

A Pázmány Péter által 1635-ben alapított egyetem
főépülete Nagyszombatban

1367-ben hagyott jóvá. Az egyetem az alapító halálát követő zűrzavaros időszakban 1390-ben beszüntette működését, és püspöki főiskolaként működött tovább. Nem bizonyult maradandó alkotásnak a Zsigmond által alapított óbudai (1395) és a Mátyás által létrehozott pozsonyi (1467) universitas sem.

Ezzel le is zárult a középkori magyar egyetemalapítások sora. A következő időszakban létrejött egyetemek már új művelődési igények szolgálatában, a reformáció és ellenreformáció küzdelmeiben és hatása alatt fejlődtek. A török hódoltság miatt Magyarország elveszítette fővárosát és az ország korábban legsűrűbben magyarlakta területét. A Bécsben székelő Habsburg-házi uralkodók pedig nem tartották fontosnak egy magyar egyetem ügyét. Forgách Ferenc esztergomi érsek vezetésével az 1611-es zsinaton már körvonalazódtak a magyar katolikus megújulás egyes lépései, a megvalósítás azonban érseki székben utódjára, Pázmány Péterre (1616–1637) maradt. Ő – legsürgetőbb feladatként – elsőként a papnevelést szervezte meg (a bécsi Pazmaneum alapítása, a nagyszombati, Oláh Miklós által 1566-ban alapított szeminárium feltámasztása, a római Collegium Hungaricum fejlesztése is nevéhez fűződik).

A bíboros azonban nem feledkezett meg a világiak katolikus szellemű képzéséről sem. Pázmány Péter – aki maga is tíz évig tanított a grazi egyetemen – a katolikus vallás terjesztése és a nemzet méltóságának emelése érdekében alapította meg az egyetemet, a török hódoltság miatt Nagyszombatban – mely város 1543 óta volt az esztergomi érsek székhelye –, 1635. május 12-én. A jezsuiták jelenléte és egyházi központ-jellege miatt döntött a város mellett, a másik lehetséges megoldással, Pozsonnyal szemben. „Minden más eszköznél előbbrevalónak tűnt föl előttünk, hogy Tudományos Egyetem emeltessék, ahol a harcias nemzet lelkülete megszelidüljön és az egyházreformányásra és az állam szolgálatára alkalmas embereket képeztessenek.” – áll az alapítólevélben. Az egyetem anyagi alapját részben a VIII. Orbán pápától kapott 40 000 forint – mely Pázmány három évvel azelőtti római útjának költségeit „térítette meg” –, illetve az érsek által adott 60 000 forint vetette meg. Pázmány Péter régi szokás szerint az alapítás megerősítése érdekében a pápához fordult, de a pápa – mivel csak a teológiai és a bölcsészettudományi kar megalapítására volt elegendő pénz, és ezért a jogi és az orvosi kar hiány-

zott – az intézményt az egyetemek kiváltságával felruházni vonakodott. Így hát Pázmány az egyetemet a Jezsuita Társaságra bízta, amely rendelkezett az egyetemi rang adományozásának jogával, és emellett kiváló tanárokkal látta el az egyes tanszékeket. Mindemellett azt is elérte, hogy II. Ferdinánd német-római császár 1635. október 8-i privilégiumlevelével nemcsak hogy elismerje alapítását, hanem ugyanazon jogokkal ruházza fel, mint a kölni, bécsi, mainzi, ingolstadti, prágai, olmützi és grazi egyetemeiket. Az 1635. november 13-án tartott szentmisén a nagyszombati székesegyházban nyújtotta át Dobronoki György rektornak az egyetem alapító oklevelét és az azt megerősítő királyi okiratot. Jászberényi Tamás jezsuita szerzetes, a bölcsészettudományi kar első dékánja túlzás nélkül tehetette fel a szónoki kérdést évnyitó beszédében: nem lehet tudni, vajon nem Szent István jobbja működött-e az érsek áldott keze által.

A jogban jártas egyháziak és világiak hiánya az egyetemalapító utódát, Lósy Imrét arra indította, hogy 1642-ben 15 000 forintot hagyjon végrendeletében az egyetem jogi karának alapítási költségeire. Utóda, Lippay György érsek – aki élenjáró résztvevője volt a Wesselényi-féle összeesküvésnek, de még felelősségre vonása előtt meghalt – pedig így írt végrendeletében (1665): „Nagyszombatban az akadémián a jogtudományi kar alapítására hagyok tizenötezer forintot; tartassék ebből a polgári jognak egy, a kánonjognak egy doktora. Hogyha a kánonjogtudomány tanításának terhét a jezsuita-atyák magukra akarják vállalni, adassék nekik évi háromszáz forint; a többiből tartassék a hazai jog tanára”.

Lippay tizenötezer forintos alapítványa – Lósy korábbi tizenötezer forintos hagyatékával együtt harmincezerre növekedvén – lehetővé tette az egyetem bővítését, és halála után néhány hónappal (immáron Szelepcsényi György érseksége idején), 1667. január 16-án megnyílhatott a jogi kar.

A kar programjában jelentős súllyal szerepelt a hazai anyagi és eljárási jog oktatása, a kánonjog és a római jog mellett. Kitűzött célja volt az egyetemnek a közös jog tételeivel a hazai jog hiányait és érdességét orvosolni, tehát a jog tanításán keresztül a recepció-jogegységesítő törekvéseket érvényre juttatni. A hazai jog oktatását olyan fontosnak tartották, hogy erre az alapító levél előírásaiban külön kitértek: „A tanárokat és a római [császári] és hazai jog tanításának módját illetőleg úgy végeztünk és úgy határoztunk, hogy három tanár

állíttassék be, kiknek ketteje a hazai jogot, tudniillik Magyarország szokásjogát, vagyis a törvénykönyvet, mit Hármaskönyvnek hívunk, a jogintézményeket és a törvénycikkelyeket adják elő és pedig ezeknek egyike elméletileg [az anyagi jogot] a másika pedig gyakorlatilag [az alaki jogot] adja elő, a mindkét jognak, tudniillik a kánoni és a római és a hazai jognak törvénynyé vált szokását a törvényes per többi szükségleteivel [a peres eljárással] együtt, mind a nyolcados és megyei s a többi rendes és alsóbírósi ügyeket, mind pedig a szabad városok, a tárnokjogi és szentszéki ügyeket illetőleg a perben előfordulni szokott ügyiratok felhozott példáival együtt. A harmadik végül tanítsa Justinianus rendeleteit és tanítmányait, az egész római törvénytárt és glossáit, azokhoz tartozó mellékletekkel együtt. A jogtudós tanárok főleg arra törekedjenek, hogy a hazai jogot, amennyiben lehetséges, vessék egybe a római és a kánonjoggal s a mik a mieinkből hiányoznának, azokból törekedjenek kiegészíteni.” Mindennek a jelentőségét akkor értékelhetjük igazán, ha tekintetbe vesszük, hogy francia jogot 1679-ben Párizsban, német jogot pedig 1709-ben Wittenbergben tanítottak először.

1760-tól kezdtek tanítani természetjogot, majd 1769-től az általános közjogot, a hazai közjogot, a büntetőjogot és a politikát. Ezután fokozatosan szélesítették a tananyagot újabb és újabb jogágakkal, tantárgyakkal.

Az intézményt Mária Terézia 1773-ban – a jezsuita rend feloszlása után – királyi magyar egyetemmé alakította („államosította”), ekkor egészítette ki orvosi karral (1769), és tette ezáltal valódi egyetemmé, másrészt a kormányzat ellenőrzése alá vonta az oktatást, és elvárta, hogy a birodalomhoz hű jogászokat, állami tisztségviselőket képezzenek. Az egyetem 1777-ben Budára költözött, Kempelen Farkas kamarai tanácsos szervezte meg a költöztetést tutajokon és hajókon. A királynő által kiadott Ratio Educationis (1777) a politikai kamarai tudományokat áttette a bölcsészettudományi karról, így jött létre a jog- és államtudományi kar. Az egyetem a királyi palota épületét kapta meg, míg a teológiai kar a volt jezsuita kolostorba költözött. A költözéssel járó építkezések Mária Terézia sürgetése ellenére is csak lassan haladtak, és csak 1780-ra fejeződtek be. Március 15-én az uralkodónő kiadta az egyetem második alapítólevelét. A királynő uralkodásának negyvenedik évfordulóján Buda királyi várában ünnepélyesen megnyílt az egyetem, avatása alkalmából a kor egyik legnagyobb szabású ünnepségét rendezték.

1784-ben II. József – Budát igazgatási központnak jelölve ki – az egyetemet Pestre költöztette. A jogi és bölcsészeti kar a volt pálos kolostorba került (Papnövelde u. 7.). 1782-ben az egyetem mérnöki intézettel és állatorvóintézettel bővült.

A reformkor politikai mozgalmaitól igyekeztek elszigetelni a jogi kart, így a magyar nyelv csak az 1845/46-os tanévtől kezdve lett hivatalos oktatási nyelv, a latin helyett.

Az 1848. március 15-i pesti forradalmat az egyetemi ifjúság indította el, és a forradalom kezdeti eseményeiben a diákság volt az igazi tömegbázisa a radikális demokratáknak. Az egyetemi ifjúság már két nappal a forradalom után összeállította kilenc pontos javaslatát a felsőoktatás reformjára vonatkozóan.

A forradalomnak az egyetemmel kapcsolatos első vívmánya az 1848. évi 19. tc. volt, amely egyrészt az egyetemet az országgyűlésnek felelős válás- és közoktatási miniszter felügyelete alá helyezte, másrészt deklarálta a tanulás és a tanítás szabadságának elvét.

A szabadságharc leverése után az egyetem elvesztette autonómiáját, és a német lett a hivatalos oktatási nyelv. A jogi karon oktatott tárgyak között túlsúlyossá vált az osztrák jog. Betiltották a jogászbált és a magyar ruhák használatát. A helyzet 1860-ra annyira feszültté vált, hogy a hallgatók tüntetéseket szerveztek, melyeket az abszolutista kormányzat brutális módon oszlatott fel. A reformkorban kezdődött harc a magyar tanítási nyelvért véglegesen csak 1868-ban érte el célját.

A jogi kar szakmai-politikai súlya a kiegyezést követően jelentősen megváltozott. Nemcsak az autonómiáját nyerte vissza, hanem a kor meghatározó politikusai, jogásza is innen kerültek ki. Eötvös József és Trefort Ágoston miniszterek nevéhez fűződik az egyetem megújulása. 1874-ben készült el a központi épület Szerb utcai szárnya, majd az elkövetkezendő években számos új épületet emeltek, melyek elszórva helyezkedtek el a városban. A XIX. század utolsó harmadában a hallgatók száma 3200 körül volt, több mint felük jogász.

A Károlyi Mihály nevével fémjelzett népköztársaság – de különösen a Tanácsköztársaság – diktatórikus módon avatkozott bele az egyetem és a jogi kar életébe. Az előbbi a kar akarata ellenére hozott létre tanszékeket és

nevezett ki oktatókat, míg az utóbbi megszüntette a jogi oktatást, helyette a kar épületében marxizmust tanítottak.

A viharos történelmi események és a társadalmi feszültségek némi konszolidálódása után az egyetem újra a megszokott rendjében működött. Az egyetemi tanács hamarosan kezdeményezte az alapító Pázmány Péter nevének felvételét. A vallás- és közoktatási miniszter 153425/1921. IV. számú leiratában közölte, hogy a kormányzó 1921. szeptember 1-jén hozzájárult a névváltoztatáshoz.

Az 1920-as években Klebelsberg Kunó minisztersége idején az oktatást stratégiai kérdésként kezelték, a Trianonban meggyengült ország minden erejét arra összpontosította, hogy bemutassa a világnak a magyarság európai műveltségét. Jelentős összegeket fordítottak ösztöndíjakra és a külföldi kulturális kapcsolatok ápolására. Az 1930-as évek átlagosan 6000 hallgatójának egyébként közel egyharmada volt jogász.

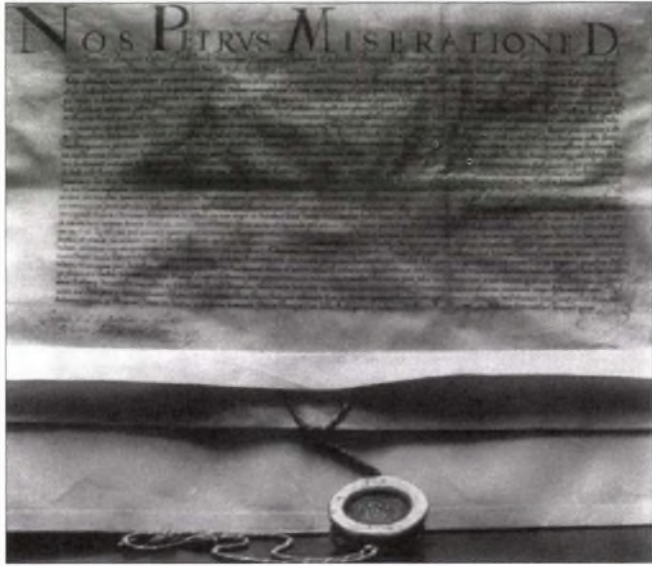
Az egyetem alapításának 300. évfordulójára készült jubileumi díszszászló

1950-ben, a szovjet mintát másolva először leválasztották az egyetemről a Hittudományi Kart, majd 1951 elején az Orvostudományi Kart az újonnan felállított Egészségügyi Minisztérium alá rendelték. (Ennyire szervilis módon egyik szocialista ország sem követte a moszkvai direktívákat.) Az egyetem ezután nem viselhetett tovább alapítója nevét sem, ezért vette fel a többször is Nobel-díjra jelölt világhírű fizikus, Eötvös Loránd nevét (1950). A nemzetközi hírű oktatói kar jelentős részét eltávolították, és megbízható kádereket neveztek ki helyettük. A Hittudományi Kar önállósult, és Római Katolikus Központi Hittudományi Akadémia, később Pázmány Péter Hittudományi Akadémia néven, egyházi intézményként folytatta tovább tevékenységét, felkészülve a túlélésért folytatott harcra. Az ellenfelek az országot idegen uralomnak alávető politikai hatalommal karöltve mindent megtettek a keresztény hit és szellemiség legfőbb magyarhoni tudományos műhelyének szétzúzásaért. A hatvanas évekre nagyjából konszolidálódott a helyzet, de a vallási-egyházi kérdésekben illetékes Állami Egyházügyi Hivatal továbbra is ellenőrzése alatt tartotta az intézményt. A II. Vatikáni zsinat (1962–1965) hatására megszűnt a nemzetközi elszigeteltség, és létrejöttek kapcsolatok külföldi egyetemekkel.

Az 1960-as évek második felében bevezetett új gazdasági mechanizmus az Eötvös Loránd Tudományegyetem és jogi kara életében is pozitív fordulatot hozott. Liberalizálódott az oktatás, egyre több tehetséges oktató került a tanári karba, és lehetővé vált – ha csak korlátozott módon is –, hogy a kar nemzetközi kapcsolatokat építsen ki. A nyolcvanas években a karon kialakult ellenzéki csoportokból, oktatókból és hallgatókból került ki a rendszerváltozást előkészítő politikai elit jelentős része.

1989-ben megszűnt a pártirányítás, eltörölték a kötelező oroszoktatást, valamint a marxista ideológiát sulykoló tárgyakat, és visszaállították az egyetem autonómiáját. Ekkor merült fel a logikusnak tűnő ötlet, hogy a Hittudományi Akadémia – újra egyetemi karként – kerüljön vissza az ELTE szervezetébe. A tisztán egyházi intézmény „visszacsatolásához” azonban az Apostoli Szentszék hozzájárulására lett volna szükség. Ez azonban nem érkezett meg, a Vatikán szívesebben támogatta az önálló katolikus egyetem megalapítását, amely, miután a magyar állam 1990-ben elismerte a Hittudományi Akadémia egyetem-jellegét, lehetővé is vált. Az állami egyetemen

történő teológiai képzés másik akadályát az állam és az egyházak – a módosított Alkotmány által deklarált – szigorú elválasztása képezte. Az új törvények alapján lehetővé vált nem állami egyetemek alapítása, míg az 1990. évi IV. törvény az egyházi oktatási intézmények megfelelő finanszírozását garantálta. Elkezdődhetett tehát a katolikus egyetem szervezése, amely 1992-ben jött létre, a Bölcsészettudományi Kar alapításával. A meglévő két karhoz 1995-ben a Jog- és Államtudományi, majd 1998-ban az Információs Technológiai Kar csatlakozott. A vatikáni Katolikus Nevelés Kongregációja 1999. március 25-i határozatával az egyetemet szentszéki alapításúvá tette. Az egyetem és a jogi kar további történetét azonban nálunknál avatottabbaktól ismerheti majd meg e kötetből az Olvasó.

A nagyszombati egyetem alapítólevele

Pázmány Péter megalapítja az egyetemet. Temple János festménye (1885)

A Nagyszombati Egyetem alapítólevele*

Mi Pázmány Péter, Isten kegyelméből a Szent Római Egyháznak Illyriai Szent Jeromosról nevezett presbiter bíborosa, az esztergomi főegyházmegye érseke és ugyanezen helynek örökös grófja, a magyar birodalom prímása, az apostoli Szent-szék született Követe, Főszekretárius és Kancellár és a Szentséges Császári és Királyi Felség Belső Tanácsosa stb.

Gyakran aggódva fontolgattuk magunkban, hogyan tudnánk a katolikus hitet Magyarországon elterjeszteni és a nemes magyar nemzet méltóságának is szolgálni. Minden más eszköznél előbbrevalónak tűnt föl előttünk, hogy Tudományos Egyetem emeltessék, ahol a harcias nemzet lelkiülete megszelídüljön és az egyházkormányzásra és az állam szolgálatára alkalmas emberek képeztessenek. Nem is hiányzott belőlünk sem a kedv, sem az igyekezet e dologra, de a haza szerencsétlensége és más sürgősen szükséges alapítások mindezekig visszatartottak, hogy kívánságunknak eleget tehessünk. Most azonban, minthogy – Isten áldásából, aki igyekvéseinket égi kegyelmével kísérte – némi anyagi eszközök állnak rendelkezésünkre, úgy látszik, tehetünk valamit, ha nem is éppen a dolog nagyságához, de mindenestre a lesújtott haza helyzetéhez illőt. Elvégeztük azért a nagyon tisztelendő Vitelleschi atyával a Jézustársaság általános főnökével, hogy beleegyez- zék a jézustársasági atyák nagyszombati kollégiumában egyetem emelésébe és annak minden gondját és kormányzását a Társaságra vállalva, az alant követ- kező feltételekkel és módokon lássa el. Midőn tehát a Generális atya az Isten dicsősége és a hit ügyének előmozdítása iránti buzgalmából ajánlatunkat az egész Társaság nevében elfogadta, mi is a már előbb megtett és minden részében érintet-

---

* Az itt közölt magyar fordítást Sik Sándortól vettük át: In Pázmány Péter remekei. Ardói Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, é. n. 346–348. o.

leniül maradó nagyszombati kollégiumi alapítványon, valamint azokon a jövedelmeken kívül, amelyeket a nagyszombati kollégium eddig bírt, Dobronoky György tisztelendő atyának, a Jézustársaság nagyszombati kollégiuma rektorának, egyszer s mindenkorra kezéhez szolgáltatunk 60 000 magyar forintot. Ezenfelül császári kötelezvényt adtunk át ugyanezen Rektor atya által a Társaságnak 40 000 forint folyósítandó összegről, hogy így egészben 100 000 forintnyi summa keletkezzék. Akarjuk tehát, hogy a Társaság először ezt az összeget Magyarországon kívül biztos helyen vagy hasznos javak vételére, vagy kamatozásra fordítsa úgy, hogy ezen összeg gyümölcseiből a kollégiumnak az iskolákkal együtt alapjaiból való felépítését siettetni és a szükséges professzorokat alkalmazni lehessen. Miután pedig a kollégium és iskolák számára szükséges épület megépült és az egész 100 000 forint tőke kamatra vagy javak vételére teljesen kihelyeztetett, azután annak kamataiból évenként 1000 forintot szegény tanulók ellátására kell fordítani az általunk Nagyszombatban emelt Szent Adalbert-otthonban (akkor is, ha a mondott otthon helyváltoztatás következtében más városba kerülne). Ez a költség azonban, amint előre bocsátottuk, csak abban az esetben kötelezi a Társaságot, ha a mondott építkezések befejeződnek és ha a hátralevő 40 000 forintot is (mert egyedül ebből akarjuk ellátni a Szent Adalbert-otthont 1000 forint költséggel) Ő Császári Felségétől megkapják és kihelyezik. És ha idő multával, (ha Isten Magyarországot a török igától megszabadítja), alkalmasabb város találkoznék az Egyetem számára, szabadságában álljon a Társaságnak ezt a mi alapításunkat az Egyetemmel együtt máshová átvinni, úgy azonban, hogy az esztergomi egyházmegyén kívül ne kerüljön és a nagyszombati kollégiumnak előbbi alapítványa érintetlen maradjon. Ha pedig (amitől a kegyelmes Isten óvjon) az Egyetem Magyarországon nem állhatna fenn tovább, hanem külső vagy belső ellenség erőszakából megtörténnék, hogy a társaság atyái távoznának, és minden reménység elveszne hamaros visszatérésükre; ez esetben köteles legyen a Társaság a főt nevezett tőke kamatát és gyümölcsét Magyarországon kívül magyar kispapok használatára fordítani, úgy, hogy belőle papságra alkalmas ifjak neveltessenek és kötelesek legyenek fölszentelésük után Magyarországra visszatérni. Abban az esetben, ha a Társaság atyái távoznának Magyarországról, de reménység lenne, hogy csak néhány évig lesznek távol, azt akarjuk, hogy időközben az egész kamat megőriztessék a kollégium kárainak a visszatérés utáni jóvátételére (mert efféle mozgalmakban ilyenek be szoktak következni), vagy pedig az elköltöző személyek ellátására for-

dítsák a kamatpénzt. Ha pedig akárhány év eltelte után a Társaságnak ismét szabad lenne Magyarországra visszatérni és az Egyetemet folytatni, változatlan akaratunk, hogy ha a kispap nevelés megszűnik a tőlünk átruházott összeg gyümölcsseit a Társaság atyái az Egyetem előbbi használatára fordítsák és az Egyetem folytatódjék. Köteles lesz a Társaság arra is, hogy Nagyszombatban még ebben az 1635. évben egy filozófiai kurzus legyen etikával és matematikával együtt, a skolasztikus teológia két professzorával. Legyen azonkívül ezen az egyetemen egy Szentírás-magyarázó tanár, egy professzora az Eseteknek, egy a Vitáknak, hasonlóképpen a szent nyelvnek és az akadémiai fokozatokra emelések a máshol szokott módon történjenek. Esztergomi érsek utódainknak és az érseki szék megüresedése idején az esztergomi káptalannak semmi más jogot nem akarunk ugyan engedélyezni ezen általunk emelt Egyetemet illetőleg, mint amit a közjog engedélyez az egyes helyek egyházi előljáróinak, mégis ugyanezen utódainknak és az érseki szék megüresedése idején az esztergomi káptalannak felhatalmazást adunk, hogy az ezen levelünkben meghatározott és a Társaság atyáitól elfogadott kötelezettségük szorgos betöltésén és teljesítésén őrködjenek, sőt ez kötelességük is legyen. Kivévéen azonban mindenben a professzorok háborítatlanságát, kivévéen még az előadások menetét és azt a módot, amelyet a Társaság, Institutiója szerint, az akadémiaák kormányzásában használ. Ugyancsak utódainknak és az érseki szék megüresedése idején az esztergomi káptalannak ezt az egyetemet melegen gondoskodásába ajánljuk és gyarapítását s előbbre vitelét nagy szeretettel szívükre kötjük. Végre amint mi mindezeket a katolikus hit előmozdításának tiszta és őszinte szándékából és a drága haza felemelésére tesszük, akként a jóságos Istent lelkünkbenől kérjük, vegye kegyelmesen a jóakarattal ez áldozatának illatát és alapításunkra áraszson bőséges áldást, hogy az ő nagy Neve dicsőíttessék mindörökké.

Költ Pozsonyban, az Úrnak 1635. esztendejében, május 12-én.

Pázmány Péter
a Szentséges Római Egyház presbíter bíborosa,
esztergomi érsek s.k.

II. János Pál pápa

Ex corde Ecclesiae

apostoli rendelkezése a katolikus egyetemekről*

BEVEZETÉS

1. Az Egyház szívéből született katolikus egyetem abba a hagyományfolyamba tartozik, amely visszavezethető az egyetem mint intézmény eredetéhez. Az egyetemet mindenkor az alkotás, az emberiség javáért terjesztett tudás központjának tekintették. Hivatásánál fogva az *Universitas magistrorum et scholarium* a kutatásnak, oktatásnak és nevelésnek szenteli magát, ahol a hallgatók a tudás közös szeretetében szabadon érintkeznek tanáraikkal. A katolikus egyetem az összes egyetemmel osztja a Szent Ágostonnak oly kedves *gaudium de veritate*-jét, amely az igazság keresésének, felfedezésének és közvetítésének örömét jelenti a tudás minden területén. A katolikus egyetem privilégiuma, „hogy a valóság két rendszerét szellemi erőfeszítéssel egyesítse, amelyeket túl gyakran állítanak szembe egymással, mintha ellentétek lennének: az igazság keresése és az a bizonyosság, hogy az igazság forrása már ismert”.¹

[...]

4. A katolikus egyetem kiváltsága és felelőssége, hogy fenntartások nélkül az *igazság ügyének* szentelje magát. Ily módon szolgálhatja egyidejűleg az ember méltóságát és az Egyház javát, az Egyházét, melynek „titkos meggyőződése, hogy az igazság valódi szövetségese... és hogy a tudás és az

---

* Fordította: Széchényi Kinga, lektorálta: Erdő Péter. A szöveget rövidítve és csökkentett jegyzettel közöljük. Alapkiadás: Szent István Társulat, 1991.

1 II. JÁNOS PÁL pápa: Beszéd a Párizsi Katolikus Intézetben, 1980. június 1.

értelem híj szolgálai a hitnek”.² Anélkül hogy bármi módon elhanyagolná a hasznos tudás megszerzését, a katolikus egyetem azzal tűnik ki, hogy a természet, az ember és az Isten teljes igazságát kutatja. Korunknak nagy szüksége van erre az önzetlen szolgálatra, amely az igazság jelentését hirdeti, azt az alapvető értéket, mely nélkül a szabadság, igazságosság és az emberi méltóság megszűnik. A katolikus egyetem az egyetemes humanizmus eszközével az igazság minden aspektusának kutatását szolgálja, annak fontos kapcsolatát a legfőbb igazsággal, Istennel. Ezt félelem nélkül, lelkesedéssel teszi a tudás minden területének szolgálatában. Tudatában van annak, hogy előtte jár az, aki „az Út, az Igazság és az Élet”, a *Logosz*, aki Szentlelke értelmével és szeretetével képessé teszi az embert arra, hogy saját értelmével megtalálja a végső valóságot, melynek ő a kezdete és vége, és egyedül ő képes teljességében adni azt a bölcsességet, amely nélkül veszélyben lenne a világ jövője.

[...]

6. A katolikus egyetemen létrejön az Evangélium mérhetetlen gazdagságú üdvöztető üzenetének találkozása a hatalmas és változatos tudományágakkal, melyekben az Evangélium gazdagsága ölt testet; a katolikus egyetem lehetővé teszi az Egyház számára, hogy páratlanul termékeny dialógust folytasson a különböző kultúrákban élő emberekkel. Az ember életének a kultúra ad méltóságot, és miközben Krisztusban találja meg a teljességet, nem lehet kétséges, hogy az Evangélium megérinti és megújítja az ember minden dimenzióját, és egyúttal gyümölcsözően hat a kultúrájára is.
7. Mai világunkban, amelyet a tudomány és technológia gyors fejlődése jelleméz, a katolikus egyetem feladatai még fontosabbak és sürgősebbek. A tudományos és technikai felfedezések hatalmas gazdasági és ipari növekedést eredményeznek, ez azonban elkerülhetetlenül igényli a hasonlóan fontos cél kutatását, annak garantálására, hogy az új felfedezéseket az

---

2 JOHN HENRY NEWMAN kardinális: *The idea of a University*. London: Longmans, Green and Company, 1931.

egyén és az egész társadalom javára használják fel. Ha minden egyetem felelős a cél kutatásáért, a katolikus egyetemnek különösen meg kell felelnie ennek az igénynek: keresztény inspirációja segítségével a kutatás erkölcsi, lelki és vallási dimenzióival is rendelkezik, és a tudomány és technika eredményeit a teljes emberi személy perspektívájából méri fel.

Ebben az értelemben a katolikus egyetemek állandó megújulásra hivatottak, mint egyetemek és mint katolikusok egyaránt. Mert „ami veszélyben van, az a *tudományos és technikai* kutatás, a társadalmi élet és a kultúra igazi jelentősége, de még mélyebb szinten maga az *emberi személyiség jelentősége*”.³ Az ilyen megújulás teljes tudatosságot igényel abban, hogy egy egyetem, katolikus jellegénél fogva, inkább alkalmas az igazság *elfogulatlan* kutatására, olyan kutatásra, amely nincs alárendelve és nem függ semmiféle érdektől.

8. Miután a *Sapientia Christiana* kezdetű apostoli rendelkezésben az egyházi fakultásokkal és egyetemekkel foglalkoztam, kötelességemnek éreztem, hogy hasonló dokumentumot adjak ki a katolikus egyetemekről „Magna Charta”-ként, mely tartalmazza az Egyház hosszú és gyümölcsöző kapcsolatát az egyetemekkel, valamint az ott szerzett tapasztalatait; nyitott az eljövendő eredményekre, melyek bátor alkotóképességet és szigorú hűséget igényelnek.

[...]

IDENTITÁS ÉS KÜLDETÉS

A katolikus egyetem identitása

1. Jelleg és célok

12. Minden katolikus egyetem, mint egyetem, tudományos közösség, amely szigorúan és kritikusan segíti elő az emberi méltóság és a kulturális örökség védelmét és fejlődését kutatással, oktatással és azokkal az egyéb

3 II. JÁNOS PÁL pápa: Felhívás a katolikus egyetemek nemzetközi kongresszusához, 1989. április 15.

tevékenységekkel, melyeket a helyi, nemzeti és nemzetközi közösségeknek nyújt. Rendelkezik azzal az intézményi autonómiával, mely a hatékony működéshez szükséges, és garantálja tagjainak az egyetemi szabadságot mindaddig, amíg az egyén és a közösség jogai az igazság és a közjó határai között maradnak.

13. A katolikus egyetem célja, hogy intézményes módon biztosítsa az egyetemek világában a keresztény jelenlétet, s szembesítse azt a társadalom és kultúra jelentős problémáival. Ezért minden katolikus egyetemnek mint *katolikus* intézménynek a következő *lényegi tulajdonságokkal* kell rendelkeznie:
  1. keresztény eszmeiség, nemcsak az egyének, hanem az egyetemi közösség részéről is;
  2. állandó reflexió a katolikus hit fényében az emberi tudás növekvő kincsestáráról, melyhez a katolikus egyetem saját kutatásával keresi a hozzájárulás lehetőségét;
  3. hűség az Egyház által közvetített keresztény üzenethez;
  4. intézményes elkötelezettség Isten népének és az emberiség nagy családjának szolgálatára azon az úton, mely az életnek értelmet adó transzcendens cél felé vezet.

14. „E négy jellegzetesség fényében nyilvánvaló, hogy az oktatás, kutatás és minden egyetemi tevékenység mellett a katolikus egyetem *intézményi elkötelezettséggel* kapcsolja munkájába a *keresztény üzenet* sugalmazását és világosságát. Ezért a katolikus egyetemet a katolikus eszmék, magatartás és elvek hatják át. Ezek irányítják az egyetemi tevékenységeket, figyelembe véve e tevékenységek mibenlétét és autonómiáját. Egyszóval a katolikus egyetem, mivel egyetem és katolikus is, a tudomány különböző ágait reprezentáló tudósok közössége, és olyan egyetemi intézmény, melyben hathatósan jelen van és működik a katolicizmus.”⁴

---

4 *L'Université Catholique dans le monde moderne*. Document final du 2ème Congrès des Délégués des Universités Catholiques, Rome, 1972.

15. Ezért a katolikus egyetem a kutatás helye, ahol a tudósok a valóságot vizsgálják tudományáguknak megfelelő módszerekkel, és így hozzájárulnak az emberi tudás tárházához. Minden egyes tudományágot szisztematikusan tanulmányoznak, azonkívül keresik a különböző tudományágak közti összefüggéseket kölcsönös fejlődésük érdekében.

Ez a kutatás nemcsak elősegíti az igazság keresését, de szükséges tanúja annak is, hogy az Egyház hisz a tudás és a kutatás valódi értékében.

A katolikus egyetemen a kutatás szükségszerűen tartalmazza

- a) a tudás integrációjának keresését,
- b) a dialógust a hit és az értelem között,
- c) az etikai vonatkozást és
- d) a teológiai távlatot.

[...]

2. Az egyetemi közösség

21. A katolikus egyetem céljait olyan hiteles emberi közösség megalkotásával akarja elérni, melyet Krisztus Lelke hat át. Egységének forrása a következőkből ered: az igazság iránti közös odaadásból, az egyén méltóságának közös megítéléséből, és végül Krisztus személyéből és üzenetéből, mely megkülönböztetett jelleget ad az intézménynek. Indíttatásánál fogva a közösséget a szabadság és jótékonyság szelleme hatja át, kölcsönös tisztelet, őszinte dialógus és az egyén jogainak védelme jellemzi. A közösség elősegíti minden tagjának emberi kiteljesedését, másfelől a közösségben mindenki segíti az egységet, mindenki feladatának és tehetségének megfelelően hozzájárul a közösséget érintő döntések meghozatalához, valamint az intézmény megkülönböztető katolikus jellegének fenntartásához és erősítéséhez.

22. Az egyetemi oktatók törekedjenek tudásuk mélyítésére, igyekezzenek beleilleszteni az egyes tudományágak kutatásának tartalmát, célját, módszereit és eredményeit egy összefüggő világszemlélet egészébe. A keresztény tanárok hivatása, hogy megvallói és tanítói legyenek a hite-

les, keresztény életnek, mely tanúsítja a hit és az élet, valamint a szakmai tudás és a keresztény bölcsesség között megvalósított integrációt. Az oktatókat lelkesítsék az egyetemi eszmények és a hiteles emberi élet alapelvei.

23. A hallgatók erőpróbája az olyan oktatás, mely egyesíti a kiváló humán és kulturális előrehaladást a specializált szakmai képesséssel. Ennek az előrehaladásnak és felkészülésnek olyannak kell lennie, hogy az igazság és a cél keresésére ösztönözze őket egész életük során, mert „az ember lelkét úgy kell művelni, hogy fejlődjön a képessége az elmélkedésre, a megértésre, szemlélődésre, a egyéni döntésre, és hogy kifejllessze a vallási, erkölcsi és szociális érzékét”.⁵ Ez alkalmassá teszi a hallgatókat, hogy elérjék, vagy ha már elérték, elmélyítsék a hiteles, keresztény életvitelt. Fel kell ismerniük szakmai életük felelősségét, azt az örömet, hogy ők a holnap képzett „vezetői”, és Krisztus megvallói lehetnek, bárhol is gyakorolják hivatásukat.
24. A katolikus egyetem *igazgatói és tisztviselői* az egyetem és közösségének állandó fejlődésén fáradoznak vezetői szolgálatukban; a *nem oktatói személyzet* odaadása és tanúságtétele fontos az egyetem identitása és élete szempontjából.

[...]

3. A katolikus egyetem az Egyházban

27. Minden katolikus egyetem, anélkül hogy megszűnne egyetem lenni, intézményi jellegének megfelelő kapcsolatban áll az Egyházzal. Így közvetlenül a helyi Egyház életében vesz részt, ugyanakkor, mert egyetemi intézmény, része a tudomány és kutatás nemzetközi közösségének; minden egyes intézmény részt vesz és közreműködik az egyetemes Egyház életében és küldetésében, ezzel vállalva a különleges kapcsolatot a Szentszékkal, az egység szolgálatát, amit az egész Egyháznak nyújt. Az

---

5 II. Vatikáni zsinat, *Gaudium et spes*, lelkipásztori rendelkezés az Egyháztól a modern világban (1966).

Egyházzal való kapcsolat következménye az egyetem *intézményi* hűsége a keresztény üzenethez, valamint az egyházi Tanítóhivatal elismerése és követése hit és erkölcs dolgában. Az egyetemi közösség katolikus tagjai az Egyházzal szemben hivatottak a személyes hűségre is. A nem katolikus tagoktól elvárják az egyetem katolikus jellegének tiszteletben tartását, az egyetem pedig tiszteletben tartja az ő vallásszabadságukat.

[...]

A katolikus egyetem szolgáltató küldetése

30. Az egyetem alapvető küldetése az igazság állandó keresése a tudás kutatása, megőrzése, és a társadalom javára való közvetítése révén. Ennek a küldetésnek a teljesítéséhez a katolikus egyetem sajátos jellegével és céljaival járul hozzá.

1. Az Egyház és a társadalom szolgáltatója

31. A katolikus egyetem oktatásával és kutatásával nélkülözhetetlen hozzájárulást nyújt az Egyháznak. Valójában felkészíti hallgatóit – akiket keresztény elvek lelkesítenek, és keresztény hivatásuknak éretten és felelősségteljesen szeretnének élni – arra, hogy felelős állásokat vállaljanak az Egyházban. Ezenkívül a katolikus egyetem felajánlja tudományos kutatásának eredményeit, hogy segíthesse az Egyházat a kor problémáinak és igényeinek megválaszolásában.

32. A katolikus egyetem, mint bármely más egyetem, szervesen épül az emberi társadalomba. Az Egyház szolgálatának kifejtése során és mindig saját illetékességén belül, az a hivatása, hogy mind hatásosabb eszköze legyen az emberek és a társadalom kulturális fejlődésének. Kutatási tevékenységei közé tartozik *a súlyos kortárs problémák* tanulmányozása olyan területeken, mint az emberi élet méltósága, a mindenki iránti igazságosság előmozdítása, az egyéni és családi élet minősége, a világbéke és a politikai stabilitás keresése, a világ erőforrásainak igazságosabb elosztása és egy új gazdasági-politikai rend, amely jobban szolgálja

majd az emberi közösséget nemzeti és nemzetközi szinten. Az egyetemi kutatás fel akarja tárni korunk súlyos problémáinak gyökereit és okait, különös figyelmet szentel azok etikai és vallási dimenzióinak.

Amennyiben szükséges, a katolikus egyetemnek rendelkeznie kell azzal a bátorsággal, hogy kimondja a közgondolkodásnak kellemetlen igazságokat, és ezáltal is a közösség valódi javát védelmezze.

33. Különleges elsőbbsége van annak, hogy keresztény nézőpontból vizsgálják és értékeljék a modern társadalom és kultúra uralkodó értékeit és normáit, valamint prioritás az *életnek teljes értelmet adó etikai és vallási elvek* átadásának felelőssége is. Ily módon a katolikus egyetem az igazi katolikus antropológia fejlődéséhez járulhat hozzá, mely Krisztus személyén alapul, és lehetővé teszi, hogy a teremtés és megváltás dinamizmusa hasson a valóságra, és meg hozza az élet problémáinak helyes megoldását is.
34. A *társadalmi igazságosság elősegítésének* keresztény szellemű szolgálata különlegesen fontos minden katolikus egyetemen. Részt vesznek ebben az oktatók, és kifejlesztik a hallgatókban is. Az Egyház szilárdan elkötelezett az összes ember teljes kibontakozására. Az Egyház szociális tanításaiban az Evangélium sürgető felhívást jelent a segítségére, „azok fejlődésének elősegítésére, akik menekülnek az éhségtől, nyomortól, népbetegségek-től és a tudatlanságtól, akik a civilizáció javaiból többre vágnak és emberi tulajdonságaikat aktívan szeretnék fejleszteni, akik céltudatosan törekszenek teljes kibontakozásukra”.⁶ Minden katolikus egyetem felelősnek érzi magát azért, hogy konkrétan hozzájáruljon annak a társadalomnak a fejlődéséhez, amelyben dolgozik: keresni fogja a módját, hogy mindazok számára elérhető legyen az egyetemi képzés, akik profitálhatnak belőle, különösen a szegények és kisebbségi csoportok tagjai, akiket megfosztottak ettől a lehetőségtől. A katolikus egyetem felelős, amennyire lehetőségei engedik, a fejlődő nemzetek megsegítéséért is.

[...]

---

6 VI. PÁL pápa: *Populorum Progressio*, pápai körlevél (1967).

37. A társadalom érdekében végzett szolgálatában a katolikus egyetem főként annak a régiónak az egyetemi, kulturális és tudományos életével kerül kapcsolatba, ahol működik. Bátorítani kell a párbeszéd és együttműködés eredeti formáit a katolikus és más egyetemek között a haladás, a kultúrák közötti megértés, a természet nemzetközi ökológiai tudattal való védelme érdekében.

A katolikus egyetemek más magán- és nyilvános intézményekkel együtt a felsőoktatással és kutatással szolgálják a közérdeket. A kultúra sokszínűségének szabad kifejezéséhez szükséges különböző intézmények egyéb fajtáját képviselni. Azon igyekezzenek, hogy a szolidaritás érzését előmozdítsák a társadalomban és a világban. Ezért teljes joggal várják el a polgári társadalomtól és a hatóságoktól, hogy elismerjék és védjék intézményi autonómiájukat és egyetemi szabadságukat, ezenkívül azt, hogy joguk legyen az anyagi támogatásra, amely folyamatos fennmaradásukhoz és fejlesztésükhöz szükséges.

[...]

3. Kulturális párbeszéd

43. Az egyetem természeténél fogva kutatásai alapján alakítja a kultúrát, oktatásával segíti a helyi kultúra átadását minden következő generációnak, és oktatási szolgáltatásaival segíti a kulturális tevékenységet. Nyitott minden emberi tapasztalatra, kész a párbeszédre és arra, hogy bármely kultúrától tanuljon. A katolikus egyetem ezt a tudást meg is osztja másokkal, felajánlva az Egyház saját kultúrájának gazdag tapasztalatát. Emellett a katolikus egyetem tudván azt, hogy az emberi kultúra nyitott a kinyilatkoztatásra és a transzcendenciára, elsődleges és kitüntetett helyet biztosít az *Evangelium és a kultúra közötti eredményes párbeszédnek*.

[...]

46. A katolikus egyetem különösen érdekelt a *keresztény eszme és a modern tudomány közötti dialógusban*. Ez a feladat olyan egyéneket igényel, akik az egyes tudományágakban igen jártasak, ugyanakkor a teológiában is megfelelően képzettek, és akik képesek szembenézni az ismeretelméleti

kérdésekkel a hit és az értelem kapcsolatának szintjén. Az ilyen párbeszéd érinti a természettudományokat és a humán tudományokat is, melyek új és összetett filozófiai és etikai problémákat vetnek fel. A keresztény kutató mutassa meg azt az utat, amelyen az emberi értelem az Evangéliumból áradó magasabb igazságból gazdagodik: „Az értelem soha nem csökken, hanem inkább ösztönzést és megerősítést kap a mély megértés belső forrásától, az Isten Igéjéből és a tőle származó értékek hierarchiájából... A katolikus egyetem páratlan módon segít bemutatni a lélek felsőbbrendűségét, amely önmaga feladása nélkül nem szolgálhat egyébre, mint az igazság keresésére”.⁷

[...]

4. Evangelizáció

48. Az Egyház elsődleges küldetése az Evangélium hirdetése oly módon, hogy minden egyénben és társadalmi-kulturális összefüggésben, melyben az egyének élnek, cselekszenek, kapcsolatot tartanak egymással, létrehozza a hit és az élet közötti kapcsolatot. Az evangelizáció azt jelenti: „elvinni az Evangéliumot az emberiség minden rétegének, és befolyásával belülről átalakítani és megújítani az emberi nemet... Ez nemcsak az Evangélium nagyobb földrajzi kiterjedésben vagy több embernek való hirdetését jelenti, hanem hatással kell lennie, sőt az Evangélium erejével mintegy át kell alakítania az emberiség értékítéletét, meghatározó értékeit, érdeklődési területeit, gondolkodásmódját, ihletének forrását, életfelfogását, ha azok Isten Igéjével és a megváltás tervével ellentétesek”.⁸
49. Jellegénél fogva minden katolikus egyetem jelentősen hozzájárul az Egyház evangelizációs munkájához. Élő, intézményes tanúja Krisztusnak és az ő üzenetének, fontos szerepet tölt be a világias kultúrákban és

---

7 VI. PÁI. pápa: A Katolikus Egyetemek Nemzetközi Szövetségének küldörteihez, 1972. november 27.

8 VI. PÁI. pápa: *Evangelii Nuntiandi*, pápai buzdítás (1976).

ott, ahol Krisztust és üzenetét alig ismerik. Ezenkívül is a katolikus egyetem minden alapvető tevékenysége kapcsolatos és összhangban van az Egyház evangelizációs küldetésével: a keresztény üzenet fényében folyó kutatás, melynek eredményeit az egyén és a társadalom szolgálatába állítja; a hittel telített oktatás, mely a hallgatókat képessé teszi az ésszerű és kritikus ítéletre, és tudatosítja az egyén transzcendens méltóságát; a szakmai képzés, melybe etikai értékek épülnek, és kialakítja az emberek és a társadalom szolgálatának igényét; a kultúrával folytatott párbeszéd, melytől a hit érthetőbbé válik, és a teológiai kutatás, amely segít a hit mai nyelven való kifejezésében. „Pontosan azért, mert az Egyház egyre inkább tudatában van üdvözítői küldetésének a világban, azt kívánja, hogy ezek a központok szoros kapcsolatban álljanak vele, és jelen legyenek, tevékenykedjenek Krisztus hiteles üzenetének terjesztésében.”⁹

[...]

BEFEJEZÉS

Annak a küldetésnek, melyet az Egyház nagy reménységgel a katolikus egyetemekre ruház, nagy fontosságú kulturális és vallási jelentősége van, mert az emberiség jövőjét érinti. Az a megújulás, amelyet a katolikus egyetemektől kérünk, még alkalmasabbá teszi őket arra, hogy hivatásuknak megfelelően Krisztus üzenetét elvigyék az embereknek, a társadalomnak és a különböző kultúráknak. „Minden emberi valóságot, egyénit és társadalmi, Krisztus szabadított fel: a személyeket éppúgy, mint az emberek cselekedeteit, melyeknek legmagasabb rendű, megtestesült kifejeződése a kultúra. Az Egyház a kultúrákra ható üdvözítő tevékenységét elsősorban egyéneken, családokon, oktatókon keresztül gyakorolja... Megváltónk, Jézus Krisztus az ő világosságát, reménységét adja mindazoknak, akik elősegítik a természettudományok, a művészetek, az irodalom és a modern kultúra által kimunkált számos terület fejlődését. Ezért az Egyház fiai és leányai legyenek

9 VI. PÁL pápa: Beszéd a jezsuita egyetemek elnökei és rektorai részére, 1975. augusztus 6.

tudatában küldetésüknek, és lássák meg, hogyan hatja át és újítja meg az Evangélium ereje a szemléletmódot és a kultúrák uralkodó értékeit csakúgy, mint a belőlük fakadó élményeket és szellemi magatartást”.¹⁰

Nagy reménységgel ajánlom ezt a dokumentumot mindazoknak a férfiaknak és nőknek, akik bármilyen formában részt vesznek a katolikus felsőoktatás fontos küldetésében.

Szeretett testvéreim, bátorításom és bizalmam kísérjen benneteket mindennapi nehéz munkátokban, mely egyre jelentősebbé, sürgetőbbé és szükségesebbé válik az evangelizáció ügye, a kultúra, és minden kultúra jövője számára. Az Egyháznak és a világnak is nagy szüksége van a ti tanúságtételetekre, hozzáértő, szabad és felelősségteljes közreműködésekre.

*Kelt Rómában, Szent Péternél, 1990. augusztus 15-én,
Szűz Mária mennybevitelének ünnepén, pápaságom tizenkettedik évében.*

II. JÁNOS PÁL PP.

---

10 II. JÁNOS PÁL pápa: A Pápai Kulturális Tanácshoz, 1989. január 13.

N. 1151/98

CONGREGATIO
DE INSTITUTIONE CATHOLICA
(DE SEMINARIIS ATQUE STUDIORUM INSTITUTIS)

DECRETUM

Cum in Tyrnaviensi civitate Em. mus Cardinalis Petrus Pázmány, S.I., Archiepiscopus Strigoniensis, a. D. MDCXXXV sub Societatis Iesu ductu Universitatem condidisset, eiusdem Institutionis prima Facultas Theologica fuit. Etsi Universitas a. D. MDCCCLXX in Universitatem Regalem commutata atque ex civitate Tyrnaviensi a. D. MDCCCLXXVII in civitatem v. "Buda" et postea a. D. MDCCCLXXXIV in civitatem v. "Pest" translata est, tamen Theologica Facultas suam missionem usque ad a. D. MCML integre ac institutionaliter continuavit.

Eodem anno, ab Universitate civili publice avulsa, Conferentiæ Episcoporum Hungariæ tradita, "Római Katolikus Hitudományi Akadémia" usque ad a. D. MCMLXXX nuncupata est; postea "Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémia" nomen accepit.

Varia difficilia rerum adiuncta effecerunt ut Facultas Theologica Universitati civili integrari non posset. Tempora vero volentia suaserunt Theologiæ Facultati alia Instituta Studiorum Superiorum adnectere ita ut dicta Facultas in Universitatem Catholicam converteretur. Huic proposito libenter accedens Conferentia Episcoporum Hungariæ die XXX mensis Ianuarii a. D. MCMXCII Catholicam Universitatem "Péter Pázmány" in Budapestinensi civitate erexit, quæ annorum decursu maiora in dies incrementa sumere atque variis ditari Facultatibus et Institutis coepit.

Rev. mi Rectoris memoratæ Catholice Universitatis precibus die XV mensis Iunii a. D. MCMXCVIII hæc Congregatio rogata est ut pendere benigne vellet opportunitatem canonicè hanc erigendi Universitatem ad normas de re vigentes.

Quare, probe consideratis variis temporis locique adiunctis ac ratione habita sive studiorum structuræque huius Universitatis, sive partitionis Facultatum Institutorumque ibi vigentium, necnon numeri docentium eorumque progressionis in numeribus, ac pariter alumnorum admissionis et curriculi universitarii ab iis agendi ad varios academicos gradus consequendos; consideratis præterea tum suppellectilibus scientificis subsidiisque didactico-pædagogicis quibus instructa est, et certa pecuniarum cautione qua vita universitaria in tuto ponatur; perspecto denique consensu Hungariæ Episcoporum, qui spondent de fructuosa eius progressionè iuxta principia educationis catholice, ut illa exstet veluti officina et rectrix cuiusque in regione conatus vulgandi altiora studia ad lucem Evangelii, prælucente Ecclesiæ Magisterio, præsentì Decreto, ad normam can. 807 *Codiciis Iuris Canonici* necnon art. 3 §1 *Normarum Generalium Apostolicæ Constitutionis Ex corde Ecclesiæ*,

CATHOLICAM STUDIORUM UNIVERSITATEM
DE PETRO PÁZMÁNY NOMINATAM
in Budapestinensi civitate

canonice erigit erecta m que declarat, constantem Facultate Theologiæ, Facultate Litterarum, Facultate Iuris Civilis, Facultate Informaticæ et Instituto Iuris Canonici ad instar Facultatis; regendam autem propriis Universitatis Statutis ab eadem Congregatione approbatis.

Insuper, hoc Dicasterium confirmat Conferentiæ Episcoporum Hungariæ Præsidentem Universitatis Magnum Cancellarium ex officio, ut, Sanctæ Sedis nomine, administrandæ Universitati præsit et invigilet iuxta canonica de re præscripta et propria ipsius Universitatis Statuta; salvis omnibus iuribus et officiis, oneribus et honoribus ad Catholicas Universitates canonice erectas spectantibus, ceteris servatis de iure servandis; contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Datum Romæ, ex aedibus eiusdem Congregationis, die XXV mensis Martii, in Sollemnitate Annuntiationis Domini, a. D. MCMXCIX.

PRAEFECTUS

Giuseppe Casale

A SECRETIS

+ *Josephus Pottner*

SZENTSZÉKI ALAPÍTÓ HATÁROZAT

A katolikus nevelés kongregációja

(Szemináriumok és Oktatási Intézmények Kongregációja)

Amikor Pázmány Péter SJ bíboros őminenciája, esztergomi érsek 1635-ben Nagyszombatban Jézus Társaságának vezetése alatt egyetemet alapított, ennek az intézménynek az első kara a Teológiai Fakultás volt. Bár az egyetem 1770-ben királyi egyetemmé alakult át, és 1777-ben Nagyszombatból előbb Budára, majd 1784-ben Pestre helyezték át, Hittudományi Kara küldetését 1950-ig teljesen és intézményesen folytatta.

Ebben az esztendőben a Hittudományi Kart a világi egyetemről hivatalosan leválasztották, átadták a Magyar Püspöki Konferenciának. 1980-ig Római Katolikus Hittudományi Akadémia, később pedig Pázmány Péter Hittudományi Akadémia néven működött.

Különböző súlyos körülmények okozták, hogy a Hittudományi Kar a világi egyetemnek nem lehetett része. Az idők változása indokoltá tette, hogy a Hittudományi Karhoz más felsőoktatási egységeket is kapcsoljanak, úgy, hogy az említett kar katolikus egyetemmé alakuljon. Ezt a szándékot a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia szívesen fogadta, és 1992. január 30-án Budapesten megalapította a Pázmány Péter Katolikus Egyetemet, mely az évek során egyre növekedett és különböző karokkal és intézetekkel bővült.

A nevezett katolikus egyetem főtitelendő rektora 1998. június 15-i kérvényében arra kérte Kongregációkat, hogy jóindulatúan mérlegelje az Egyetem a kánoni alapításának alkalmasságát a kérdésre vonatkozó szabályok szerint.

Ezért a hely és idő különböző körülményeit mérlegelve, figyelembe véve mind az Egyetem tanulmányi struktúráit, mind karainak és intézeteinek felépítését, az oktatók számát és tisztségükben való előmenetelét, valamint a hallgatók felvételét és azokat az egyetemi tanulmányokat, melyeket a külön-

böző akadémiai fokozatok elnyerésére el kell végezniük; szem előtt tartva továbbá azokat a tudományos felszereléseket és oktatási segédeszközöket, amelyekkel az egyetem rendelkezik, valamint azt a biztos pénzügyi hátteret, amely az egyetemi életnek garanciája; tekintettel Magyarország püspökeinek egyetértésére, akik biztosítják az egyetem gyümölcsöző fejlődését a katolikus nevelés elvei szerint, hogy az műhelye és vezetője legyen a térségben mindazon törekvéseknek, melyek a magasabb tanulmányok terjesztését szolgálják az Evangélium fényében az Egyházi Tanítóhivatal vezetésével; a jelen határozattal, a CIC 807. kánonja, valamint az Ex corde Ecclesiae kezdetű apostoli rendelkezés általános szabályai 3. cikkelyének 1. §-a szerint

A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEMET Budapest városában

kánonilag megalapítja és megalapítottak nyilvánítja. Az Egyetem Hittudományi Karból, Bölcsészettudományi Karból, Jog- és Államtudományi Karból, Informatikai Karból és fakultási jellegű Kánonjogi Intézetből áll. Működését az Egyetem Kongregációnk által jóváhagyott Szabályzata irányítja.

Központi hatóságunk megerősíti továbbá, hogy a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnöke hivatalánál fogva az Egyetem nagykancellárja, aki a Szentszék nevében az Egyetem kormányzatának élén áll és az erre vonatkozó kánoni előírások, valamint magának az Egyetemnek a saját Szabályzata szerint felügyeletet gyakorol, tiszteletben tartva mindazokat a jogokat és köteleességeket, terheket és tiszteletbeli jogokat, amelyek a kánonilag alapított katolikus egyetemeket megilletik, egyebekben megtartva mindazt, amit a jog szerint meg kell tartani, minden ellenkező rendelkezés hatályon kívül helyezésével.

Kelt Rómában, Kongregációnk székhelyén,
1999. március 25-én, az Angyali Üdvözlet ünnepén.

Pio Laghi
bíboros, prefektus

Giuseppe Pittau SJ
titkár

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem küldetésnyilatkozata

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kara a Pázmány Péter bíboros, prímás, esztergomi érsek által 1635-ben Nagyszombatban alapított Egyetem Hittudományi Karának jogutódja. Bölcsészettudományi Karát a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia alapította az Apostoli Szentszék 1992. január 24-én kelt hozzájárulásával, mely az Egyetem egészét Katolikus Egyetemnek ismerte el. A Jog- és Államtudományi Kart a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 503/1995. számú határozatával alapította. Az Egyetemen belül a Hittudományi Kar és a Kánonjogi Posztgraduális Intézet egyházi fakultás jelleggel bír, és a „*Sapientia Christiana*” kezdetű apostoli rendelkezés és az egyházi fakultásokra vonatkozó többi egyházi jogszabályok keretei között működik. Az Egyetem Magyarországon államilag elismert egyházi egyetem, összhangban az 1032/1993. (V. 6.) kormányhatározattal, valamint a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény 1. sz. mellékletével.

Az Egyetem a Katolikus Egyház és a Magyar Köztársaság jogrendjében jogi személyiséggel rendelkezik. A Katolikus Egyházban hivatalos egyházi jogi személynek (*persona iuridica publica*) minősül. Az Egyetem székhelye Budapesten található, itt működik a Jog- és Államtudományi Kar, valamint a Hittudományi Kar; ugyanakkor az Egyetem Bölcsészettudományi Kara Piliscsabán oktat. Az Egyetem a jognak megfelelően karokat és önálló karközi szervezeti egységeket alapíthat és tevékenységet folytathat Magyarországon más pontjain is.

Az Egyetem a katolikus egyetemekről szóló „*Ex corde Ecclesiae*” kezdetű apostoli rendelkezés szerint működik és tölti be egyházi küldetését. Emellett sajátos célkitűzései különösen a következők:

Az Egyetem tudományos közösség, mely szigorúan és kritikusan segíti elő az emberi méltóság és a kulturális örökség védelmét és fejlődését kuta-

tással, oktatással és azokkal az egyéb tevékenységekkel, amelyeket a helyi nemzeti és nemzetközi közösségnek nyújt, különösen a hittudomány és az oktatott humán tudományok terén, de lehetőségeihez mérten a természet-tudományok területén is.

Az Egyetem törekszik

- egyetemes, átfogó, elmélyülésre és szintézisre képes tudományos szemléletre;
- az emberi személyiség, a keresztény és európai műveltség szellemi és a család tiszteletére;
- az együttműködési készségre, mások értékeinek elismerésére;
- a tudomány nyíltságára, nemzetköziségére, autonómiájára és az egyetemi szabadság biztosítására az egyén és a közösség jogai, az igazság és a közjó határai között;
- az ország és a magyarság – Pázmány Péter akaratával megegyező – szellemi és etikai felemelkedésének szolgálatára;
- a keresztény életszemlélet és a katolikus tanítás megismertetésére, az erre épített szellemiség szeretetére, átélésére és megvalósítására az egész egyetemi tevékenységben, különösen pedig a nevelésben.

Az Egyetem, mint katolikus egyetem rendelkezik az alábbi lényeges tulajdonságokkal:

- katolikus eszmeiség, nemcsak az egyének, hanem az egyetemi közösség részéről is;
- állandó reflexió az emberi tudás növekvő gazdagságára a katolikus hit fényében, ennek a tudásnak saját kutatásokkal való gyarapítása;
- hűség az Egyház által közvetített keresztény üzenethez;
- intézményes elkötelezettség Isten népének és az emberiség nagy családjának szolgálatára azon az úton, amely az életnek értelmet adó transzcendens cél felé vezet.

Vallási vagy szent tudományok oktatásában az Egyetem a Katolikus Egyház Tanítóhivatalának útmutatásait tartozik követni a keresztény örömhír teljességének megőrzése érdekében. A világi tudományok oktatását az Egyetem a katolikus hit fényében, azt tiszteletben tartva végzi. A tudományos és pedagógiai követelmények az Egyetem oktatásában nem maradhatnak el a

többi magyarországi egyetemektől. A világi tudományokat oktató Karoknak meg kell felelniük a megfelelő képesítés megszerzéséhez előírt állami követelményeknek is.

Az Egyetem az oktató munka korszerű színvonalon tartása érdekében a képzési területeknek megfelelő tudományágakban rendszeres tudományos munkát végez, figyelemmel kíséri és közreadja a tudomány új eredményeit. Az Egyetem alapképzést, szakképzést, tudományos és doktori képzést folytat.

Az Egyetem oktató és tudományos munkájában együttműködik a külföldi katolikus egyetemekkel, szakmai tudományos szervezetekkel, továbbá más hazai és külföldi oktatási és tudományos intézményekkel. Fontos feladata a nemzetközi kapcsolatok ápolása és bővítése. Azokkal az intézményekkel, amelyekkel a kapcsolat tartósan és több területen alakul ki, az Egyetem az együttműködést szerződésben is rögzítheti. Az Egyetem fokozott figyelmet fordít a hazai felsőoktatási és tudományos intézményekkel kialakított kapcsolatokra, a tapasztalatok kölcsönös hasznosítására.

Az egyetemi feladatok megoldását a Katolikus Egyház jogszabályai szerint, a világi tudományokban való képzés tekintetében a magyar felsőoktatási rendszerhez igazodva, az Egyetem vezetői és vezető testületei – az őket a katolikus egyházi és a magyar állami jog szerint megillető hatáskörön belül – önállóan szervezik és irányítják. Az Egyetem központi szerveire az állami jogszabályok közül csakis azok alkalmazhatók, amelyek a nem állami, illetve az egyházi egyetemekre vonatkoznak.

Az Egyetem független minden párttól és politikai szervezettől. Ezért semmilyen szerve vagy szolgáltatása nem támogathat pártpolitikai jellegű megnyilvánulásokat. Területén ilyen jellegű rendezvények nem tarthatók.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának kezdetei

Elgondolások, tervek és megvalósulás

ZLINSZKY JÁNOS

Sokszor és sokat kérdeztek már a kezdetekről, sok helyütt és különböző terjedelemben volt alkalmam nyilatkozni álmokról, elvekről, tervekről és a valóságról, amely nem mindig és mindenben fedte ezeket – noha meglepően sok valósult meg abból, amit kezdetben rendhagyón, úttörő módon, vagy javítani, jobbat alkotni akarva terveztünk meg. Nem akarok hát újabb naplószerű leírást közrebocsátani, hanem inkább néhány, szerintem és számomra sarkalatos kérdés megválaszolásával, elgondolás megvilágításával kívánok hozzájárulni ahhoz, hogy az utódok értsék, mit miért tettünk, vagy akartunk tenni. Talán egy-egy korainak bizonyult elgondolás mégis erőre kap a későbbiekben, ha nyoma marad: úgy vélem, van köztük jónéhány, amely megérdemelné, hogy újra elővegyék.

I. Személyes megjegyzések

Összeállítottam a kar krónikásai számára azon írásaim jegyzékét, amelyek a kar szervezése során születtek. Nem adnak teljes képet, még az általam jegyzett okmányokról és cikkekről sem, hiszen sok azok közül az egyetemen készült, és az ottani irattárakból nem szedtem elő szinte semmit. Csupa olyan iratot tekintettem át, és szedtem időrendbe, amelyet otthon, a magam gépén, szigorún saját kezemmel készítettem, s most, hogy összeraktam őket, engem is meglep terjedelmük. Nem lehetséges, nem is érdemes mindet közreadni, de segítségemre voltak abban, hogy az időbeni kibontakozást jobban meg tudjam ragadni. Itt ugyan inkább tárgycsoportok szerint kívánok egyet-mást elmon-

dani, de a témák egymásutánja vagy egymás mellettsége sem volt a munka során érdektelen: egy s más azért nem sikerült, mert egyszerűen fontosabb vagy elengedhetetlenebb teendők kiszorították tevékenységi körömből, s nem akadt, aki felkarolja. A megalakulással kapcsolatos kényszerű adottságok kitűnnek a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia (MKPK) vizsgálata során adott közös egyetemi s ehhez csatlakozó kari jelentésből, a kezdeti elvi elgondolások az MKPK részére készített iratból, mely a kar szervezésének tervét tartalmazza, valamint 2000. június végén a JÁK kari tanácsának tett számvetésből, és 2001 őszén a Szent István Társulat ülésén tartott számvetésből. Feleslegesen növelné jelen emlékkötet terjedelmét ezek teljes szövegének közlése.

Személyes elkötelezettségemmel kapcsolatban engedtessek meg annak előrebocsátása, hogy az egyetemi oktató-kutatói pálya iránti vonzalmam igen korán, már a Marton Géza mellett töltött éveim során jelentkezett, és kitarítottam e cél mellett, bár évtizedeken keresztül nem látszott lehetőség annak megvalósítására. Ennek érdekében iparkodtam kétszer is benyújtani kandidátusi dolgozatot, tettem le nyelvvizsgákat, végeztem el a Marxizmus–Leninizmus egyetemen a szakosított filozófia-szakot. Ügyvédként is dolgoztam római jogi, jogtörténeti, valamint elvi magánjogi témákon, és 1970-től rendszeres szereplője voltam a Deutscher Rechtshistorikertag, a Société Internationale pour l'Histoire des Droits de l'Antiquité, valamint a Société Jean Bodin pour l'Histoire Comparative des Institutions ülésszakainak. Tettem ezt nem egyszerűen kedvtelésből, vagy kedvezőbb életkörülményekre törekedve, hanem mert meggyőződésem volt, hogy a jog történetének és római alapjainak oktatása az értéktartalmú és értékelvű jogtudatnak, jogfelfogásnak megalapozója, fenntartója, terjesztője lehet. E jogfelfogás érvényesülése a közjó és a közérdek számára fontos, érvényesítése jogász számára hivatás kérdése. Így tanultam, így örököltem, így vallom és igyekszem továbbadni.

Mikor 1957 márciusában váratlan fordulat következett be sorsomban, és megszereztem diplomámat, azonnal megpályáztam a római jogi tanszék megürült tanársegédi állását Marton Géza mellett, majd, miután a kari tanács Diósi György pályázatát fogadta el, Szabó Imre tanácsára azonnal nekikezdtem első, kandidátusi disszertációnak szánt dolgozatom készítésének, s azzal 1957. november végére el is készültem. Marton még olvasta, tet-

szett neki, de aztán váratlanul meghalt, megtisztelő feladatként rám hagyva hagyatékát, művei befejezését. Annak gondozása során derült ki a következő években, hogy az 1957. tavaszi hangulat lényegesen megváltozott. A római jog Jogtudományi Intézetben belüli kutatása tárgyában írt beadványomat Szabó Imre félretette, kandidátusi dolgozatomat elbírálásra nem fogadta be az Akadémia. Maradt a gyakorlati, vállalati, nevében jogászai munka, ezt csak 1968 elején váltotta fel az ügyvédi tevékenység. Közben kísérleteimet, hogy visszajuthassak a tudományos-oktatói pályára, sorra elszegték, egészen addig, míg 55 éves koromban a miskolci tanszéken egyetemi adjunktusi alkalmazást nem kínáltak a római jog oktatására. Elfogadtam, s ezzel kezdődött végül is húsz évre nyúló egyetemi oktatói munkám – mindjárt egy új oktatási egység felfuttatásával, megszervezésével.

Miskolci megbízatásomat azzal vállaltam, hogy megkísérlem a még rám váró, szerencsés esetben 10–15 év alatt a római jog oktatását beindítani, és ha lehet, magamnak utódot nevelni. Ott tehát e két kérdéskörön volt a hangsúly. Induláskor nem lehetett előre látni, hogy a Miskolci Egyetem keretében az egy tanszékre, majd egy intézetbe összpontosított jogtörténet, jogelmélet és római jog tárgyak oktatásának egészéért leszek egy-két éven belül felelős, tehát tehetek valamit ezek oktatásának összehangolásáért is.² Ám tanszékvezető elődöm, aki azért jött Miskolcra Szegedről, mert ott nem látszott számára önálló tér professzora mellett, mikor a szegedi tanszék váratlan megürült, mégis visszament oda, s alig szereztem meg a kandidátusi fokozatot, mikor már a tanszék-, majd intézetvezető docens székében találtam magamat, anélkül, hogy erre törekedtem volna.

- 1 Első, Marton által még elismeréssel fogadott kandidátusi dolgozatomat, „Zur Frage der Verschollenheit im römischen Recht”, a Magyar Tudományos Akadémia Világhy Miklós vezette jogi bizottsága azzal utasította el, hogy nincs benne az osztályharc kellően kidomborítva, írjak másikat – második kísérletemet „Az ügyvédség kialakulása Magyarországon és története Fejér megyében” címen 1977-ben, Degré Alajos kedvező véleménye alapján tárgyalták, de ismét átdolgozást javasolt Csizmadia Andor.
- 2 Miskolcra érkezésemkor akkori tanszékvezetőm, aki tudta, hogy magyar magánjogtörténettel foglalkoztam, kifejezetten hangsúlyozta, hogy a római jog oktatásában szabad kezem van, ám a jogtörténet oktatásába ne szóljak bele – kutatni azt kutatók, amit akarok. Hogy két év múlva, az ő váratlan szívrohama miatt rám hárul majd a jogtörténet vizsgáztatási terhének jó része is, akkor senki sem látta előre.

Lényegében mindhárom rám hárult területen sikerült eredményt elérnem. A római jog oktatását a heti két óra előadás, kollokvium és egy félév választható gyakorlatról négy óra főelőadás, két félév kötelező gyakorlat, kötelező két félév latin nyelv és szigorlati lezárás erejéig sikerült felfuttatni. Szigorlati tárgy lett a két jogtörténet is, megemelt óraszámmal, s átmentettük az új jogi oktatás számára új anyaggal a jog- és államelméletet. Amellett sorra bevezettünk szabadon választható tárgyakat, amelyeket az ezekben szükkölködő intézmény örömmel fogadott: római büntetőjog, római közjog, római jog csendes recepciója Magyarországon, retorika, kártérítési jog fejlődése, német nyelvű jogtörténeti diákkör, római jogi tudományos diákkör, utoljára jogászi etika és keresztény erkölcs. Fiatal oktatótársaimat buzdítottam a fokozatszerzésre, a hallgatók legjobbjaiból a római jogi diákkör kereteiben gyakorlatvezetőket is képeztünk, ebből fakadt a római jogi anyag ismeretének a későbbi évek során történt elmélyítése, és ez a kar tudományos utánpótlása szempontjából nagy haszonnal járt. A római jogot megcélzókkal elmélyült latin forrásolvasáson és ógörög jogi nyelvbe való bevezetésen keresztül ismertettük az anyagot. Külföldi vendégtanárok bevonása a német nyelvű római jogi oktatásba, majd Béccsel, Salzburggal, Trierrel és Heidelberggel kötött diákköri kapcsolatok, valamint kutatói lehetőségek Frankfurtban a Max Planck Intézetben hozzájárultak ahhoz, hogy a hihetetlen megvalósuljon. Miközben magam befejeztem Marton hátrahagyott kéziratának kiadásra való előkészítését (a kiadás még tíz évet váratott magára), a – harmadik, ezúttal eredményes – kandidátusi disszertációm, majd 1989 végére a nagydoktori disszertációm is, két tanítványom szerzett még ottlétem alatt tudományos fokozatot római jogból (azóta többen is az akkor indultak közül, mind a jogtörténet, mind a jogelmélet és a római jog terén). Az utódneveléshez sikerült 1991-ben komoly TEMPUS-támogatást kapni, amelynek körébe bevontam a többi jogi kar római jogi és jogtörténeti részlegeit is, így a miskolci előretörést sikerült országossá tenni az elvi és történeti tárgyak vonalán, éppen akkorra, amikor a rendszerváltás miatt az anyagi jogok tananyaga bizonytalanná vált. A TEMPUS nagyban segített ahhoz is, hogy kiépüljön a könyvtár az intézetben. Mikor 1994-ben miskolci széket átadtam, az ottani oktatás is, de a történeti tárgyak országos szintű oktatása is lényegesen jobban állt, mint amikor azt 1982-ben átvettem. Időközben két nemzetközi

találkozót is rendeztünk, egyet Budapesten a Soc. Jean Bodin részére, egyet Miskolcon a SIHDA részére, ezek a szinte már eltemetett történeti stúdiumok hazai életképességét ország-világ előtt ismertté tették. (A Société d'Histoire du Droit budapesti kongresszusát már a PPKE-JÁK és az ELTE együtt szervezte 1997-ben.)

Mikor Sólyom László először hívott fel, az egyik ellenzéki alkotmánybíró jelölt helyével megkínálva engem, egyik kérdésem volt, hogy taníthatok-e tovább Miskolcon addig, mígnem rendben tudom továbbadni a stafétabotot. Igennel válaszolt. Így fogadtam el a jelölést, és azzal a jóleső tudattal mondtam le a tanszékvezetői helyről 1993-ban, 65 évesen, hogy jó kezekbe kerül az ügy. Akkor már az Európai Unió jogi szakbizottságának, a Velencei Bizottságnak is tagja voltam, a tehermentesítés valóban jól esett, de nem hagytam cserben az egyetemet, hanem befejeztem a munkát.

1994-ben meghívtak világi küldöttnek az esztergomi egyházmegyei zsinatra. Nagy megtiszteltetésnek tekintettem, és részt is vettem rajta. Mire a zsinat összeült, tudtuk, hogy a polgári oldal – soha nem gondolt mértékben – elvesztette a választásokat. A szocialistáknak többségük volt az új országgyűlésben, a kormánykoalíciónak pedig alkotmányozó, kétharmados többsége. Kitűnt, hogy valójában nincs elegendő politikához, államtudományokhoz, közélethez értő keresztény értelmisége az országnak – honnan is lenne, mondhattuk utólag okosan. A már addig is forgatott gondolat, hogy a megalakult katolikus egyetemen jó volna a keresztény szellemű jogi oktatást bevezetni, egyszerre rendkívül időszerű lett: inkább tegnap, mint holnap kellett volna.

II. Mit kívántunk létrehozni?

A) A kezdeti elgondolások

1996 legelején – egy PHARE-támogatás elnyerésében bízva, Hans von Beck európai uniós nagykövet biztatására az alábbiakban foglaltuk össze tervezett elgondolásainkat:

A PHARE-támogatás eléréséhez összeállított fejlesztési terv 1996. év elején

A Pázmány Péter Katolikus Egyetemnek három tudományos kara van, ezek egyike a Jog- és Államtudományi Kar, amely jelenleg egy évfolyamon folytat 560 hallgatóval rendes jogi oktatást, 10 fő részére kánonjogi posztgraduális szakképzést és 23 fő részére posztgraduális tudományos doktori programot.

Az egyetem e karon teljes körű jogi szakképesítést ad, hallgatóinak mintegy kétharmada az ország különböző vidékeiről jelentkezett, több külföldi részképzésben részt vett hallgatót is vett át, és mintegy 30 másoddiplomást tanít a távoktatási szakon.

Az egyetem jogi kara a miskolci, a budapesti, a pécsi és a szegedi jogi karral szerves együttműködést kíván kiépíteni. Elfogadja a többi intézményben történt részképzést, és szaktanfolyamait a többi egyetem hallgatói számára is meg kívánja nyitni. Az Államigazgatási és a Rendőrtiszt Főiskola hallgatói részére külön rövidített doktori kurzus kidolgozása folyik.

A tervezett hallgatói létszám évente felveendő 250 nappali és 250 távoktatásos hallgató, kibocsátási terv a negyedik-hatodik év végére 200–200 fő. Így évente fog belépni a rendes tanmenetbe 500 fő új jelentkező, a tervezett szaktanfolyamok és rövidített képzés előirányzott létszáma pedig tanfolyamonként 50–80 fő.

A rendes jog- és államtudományi, két tagozatú (nappali és távoktatás) képzés mellett a következő évben 5 rövidített tanfolyam, a következő öt évben további 6 rövidített tanfolyam beindítását tervezzük.

1996-ban indul: pénzügyi ügyintéző képzés; versenyjogi szaktanfolyam; környezetvédelmi szakképzés; főiskolát végzettek utánképzése; szociális igazgatás és bioetika.

Folyik: a kánonjogi és a posztgraduális doktori szakképzés.

Tervezzük: művészeti és jogi interdiszciplináris képzést; külkereskedelmi szakképzést; Európa-jogi szakképzést; nemzetközi bírósági gyakorlati képzést; sajtó- és informatikai szakképzést; tanárképző szakot környezetvédelem és állampolgári ismeretek oktatására; valamint önálló közgazdasági kar létrehozását.

Ami az alapoktatást illeti, abban megnyitjuk a szakosodás lehetőségét alternatív választható tárgyak révén. 3–5 évben ismerkedhetnek a hallgatók az adó- és piaci tárgyakkal, mindezek sajátos közgazdasági alapjaival, az ide

tartozó igazgatási szabályokkal, szerződési típusokkal (értékpapír stb.) és a párhuzamos nemzetközi intézményekkel és tervekkel. Ez azt jelenti, hogy 1996-ban a doktori kurzuson, 1997-től a rendes hallgatók számára is meg kell nyitni a választás lehetőségét.

Ugyanez érvényes a versenyjogra. Itt a piaci viszonyok, a kartelljog, az áruminta, a vámjog, a nemzetközi összefüggések, a közös piac garanciális és áru mozgási szabályai, bírói gyakorlata, a protekcionizmus, a reklám szabályai és a tisztességtelen verseny meghatározása, valamint a piaci erkölcs és az élőködő gazdálkodás erkölcsi-gazdasági összefüggései szerepelnek a tervezett anyagban.

Az önálló kurzusban és a doktori képzésben már 1996-ban, az alapoktatásban és a tanári szakon 1997-ben indulhat a környezeti ártalmak, a pazarló gazdálkodás, a szennyezés és a rekultiváció kérdéseinek tárgyalása, a hosszú távú beruházási politika és antropológiai, kozmológiai és etikai összefüggéseinek, az e politikában rejlő gazdasági és megtakarítási lehetőségeknek a feltárása, sor kerülhet az ehhez szükséges szellemi-kulturális-nevelési háttér megteremtésének, a nemzetközileg bevált módszereknek, a mutatkozó trendek, már létező tervek és ellentétek kérdéseire.

A tudományos továbbképzés és a másoddiplomások rövidített képzése ugyancsak 1996-ban indulhat be széles perspektívával.

1996-ban indítható a bioetika és az orvosi jog európai mintára szerveződő rövid tanfolyama orvosok és közigazgatási szakemberek számára, valamint végzett jogászok számára 1996-ban, e nyomon a rendes kurzusban 1997 után, külön rövidített alapképzésként a szociális gondozói képzéssel karöltve 1196 után.

A művészeti értékek jogi problémáival kapcsolatos rövidített képzés nem jogászok számára 1996-ban vagy 1997-ben, az akkreditációtól függően indítható.

A további tervezett szakosodási lehetőségeket és a tanárszakokat az akkreditáció számára egy-két éven belül kidolgozzuk és indítjuk, egyúttal a rendes kurzus választékát is bővítve.

Az önálló közgazdasági kar létrehozása a magyar közgazdaság túlzott amerikanizálódása és még erős szocialista rendszerbeli kötődése miatt kívánatos, mivel e téren ugyanolyan a szakemberhiány, mint a jog terén. Jelenleg a közgazdasági intézetben három egyetemi tanár, négy egyetemi docens és néhány gazdasági-pénzügyi szakember vállalta az együttműködést és ez biztató jel. Az erős gazdasági stúdium alapozása mellett (négy félév – szigorlat) a gazdasági szakosodás megalapozása és új tananyagok behozatala, készítése szerepel a közeli tervekben.

Az egyetem jelenleg diákonként átlag évi 60 000 Ft jövedelemhez jut a tandíjból. Ebből fedezi az oktatás díját, főleg a fiatal oktatók fizetését és az adminisztrációt, valamint a dologi kiadásokat és az épület fenntartását. Állami támogatást egyelőre nem kap.

A vallásszabadságról szóló törvény szerint az egyetem jogi és bölcsészettudományi kara jogosult ugyanazon intézményi és hallgatói támogatásra,

amely az állami oktatási intézményeket megilleti. Ez ma a jogi karokon évente 275 000 Ft és 65 000 Ft hallgatónként. A kar ebből kívánja a következő évfolyamok elhelyezési gondjait megoldani, és az alapvető könyvtári-infrastrukturális fejlesztést lehetővé tenni. A kar átlag 20 hallgatóra számít egy kvalifikált főállású, vagy két fiatal főállású oktatót, vagy négy kvalifikált másodfoglalkozású ill. gyakorlatból jövő oktatót, mint minimális szükségletet. A kínálkozó kooperációk révén ez a szám nemcsak biztosítva van, de felül is múlható, és ez a hallgatókkal való egyéni foglalkozás, gyakorlati útmutatás és irányítás szempontjából előnyös.

Az évenként és hallgatónként 340 000 Ft-os állami támogatásból a hallgatókra fordítandó diákjóléti, kollégiumi és támogatási keret a nappali tagozaton hallgatónként 65 000 Ft. Marad 200 nappali tagozatos hallgató után évente 55 millió Ft, a levelezők és nappali tagozatosok, valamint az indítandó kurzusok révén befolyik évente $200 \times 60\,000$ Ft (nappali szakos évfolyamonként) = 12 millió Ft + $250 \times 80\,000$ Ft. (távoktatási évfolyamonként) = 20 millió Ft + az öt indítandó szakkurzus után egyenként $60 \times 90\,000$ Ft/év = $5 \times 5,4$ millió Ft/év. A szükséges oktatói létszám és rezszi ennek mintegy felét veszi igénybe, de a maradékból nem oldható meg még a szükséges épületfejlesztés sem, nemhogy a tanfolyamok korszerű tananyaggal, irodalommal, infrastruktúrával, hallgatói gyakorlati elhelyezéssel kapcsolatos költsége. A partnerek ennek ugyan egy részét felvállalják, de a PHARE-támogatás nélkül a tervek megvalósítása vagy jelentősen elhúzódik, vagy jóval több terhet jelent maguknak a hallgatóknak.

Ez a terv nyitva hagyta azt az akkor még vitatott kérdést, hogy Esztergom lesz-e a székhely vagy Budapest, ez a döntés részben anyagi lehetőségeken is múltott.

B) A szervezés

A létező katolikus egyetemet az akkor hatályos (Mádl Ferenc szövegezte) felsőoktatási törvény, az 1993. évi LXXX. törvény 48. § (3) bekezdésében foglalt lehetőség alapján egy új karral, a Jog- és Államtudományi Karral kívánta a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia kibővíteni. Ehhez a fenntartó döntése kellett, és csupán be kellett jelenteni az illetékes miniszternek, ő pedig az Akkreditációs Bizottságtól arról kért véleményt, hogy az új kar megfelel-e az oktatás színvonalának biztosításához szükséges feltételeknek.

Dr. Fodor Gábor miniszter úrnak
Művelődési és Közoktatási Minisztérium

Tisztelt Miniszter Úr!

Tisztelettel bejelentjük az 1993. évi LXXX. törvény 48. § 3) pontjára hivatkozással, hogy a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Nagykancellárjának 503/1995. sz., 1995. április 3-án kelt értesítése szerint a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia megalapította a PPKE Jog- és Államtudományi Karát, kinevezte dékánját és jóváhagyta szabályzatát.

Mellékelten megküldjük:

- a kar ideiglenes Szervezeti és Működési Szabályzatát,
- a PPKE Jog- és Államtudományi Karára jelentkezett oktatók névsorát és vállalt szaktárgyait,
- a kar ideiglenes tanrendjét,
- a kar ideiglenes vizsgaszabályzatát,
- a kar Doktori Szabályzatának elveit és doktori-posztgraduális képzési programját,
- a kar ideiglenes Habilitációs Szabályzatának elveit,
- a kar oktatási egységei határozott időre megbízott vezetőinek felsorolását.

Kérem Miniszter Urat, hogy az Akkreditációs Bizottság, valamint a Felsőoktatási Tudományos Tanács állásfoglalásainak beszerzésével a bejelentést vegye tudomásul, és egyúttal a doktori program akkreditációját javasolni szíveskedjék.

Tájékoztatjuk Miniszter Urat, hogy az első nappali évfolyam oktatását a PPKE Jog- és Államtudományi Kara az 1995/96-os évben meg kívánja indítani, egyúttal – a jelentkezők számától függően – önköltséges távoktatási programot és doktorandusz-képzést is indít ugyanazon tanévben. A nappali hallgatók létszámát 200 főre tervezzük, az ehhez járó állami támogatást a PPKE Bölcsészettudományi Kara a már jelzett létszámban figyelembe vette.

Az alapképzés vonatkozásában a többi, jogot tanító karra érvényes előírást tekintettük irányadónak. Az elnevezéssel – Állam- és Jogtudományi helyett Jog- és Államtudományi – hangsúlyozni kívánjuk, hogy nem államjogra, hanem jogállamra kívánunk felkészíteni, de ennek bizonyos korszerűsítésen túl tanrendi vonzata nincs. Mi is „egyetemi végzettségű szakembereket képezünk, akik a jog- és államtudományok alapjait elsajátítják – a jogrendszer főbb intézményeit, továbbá a jogalkalmazás módszereit ismerik –, megfelelő ismereteket szereznek a jogászai tevékenységhez kapcsolódó más társadalomtudományokban, az egyetemi jogászképzés során megszerzett korszerű szakismereteik és jogászai kultúrájuk alapján, gyakorlati tapasztalatok megszerzésével, szakirányú továbbképzéssel és önképzéssel alkalmasak a jogászai hivatásra”.

Mindazonáltal az oktatásban rejlő lehetőségeket kihasználva – az országosan szűk oktatási kapacitásra figyelemmel – fel kívánjuk használni összes lehetőségüket az alapoktatással párhuzamosan, részben azzal kombinálva, rövidebb szakképzési (államigazgatási, bírósági középszintű, szociális igazgatási stb.) formák bevezetésére, valamint a gazdaság, a közélet, a helyi igazgatás és az oktatás igényeit kielégítő szakirányú továbbképző tanfolyamok indítására.

A nappali tagozatú képzésben előirányzott tíz féléves, 4000 órányi képzési időtartamot tervezetünk rugalmasan kezeli. Lehetőség van heti 25 órás kötelező minimummal 12 félév, vagy a heti 35 órás maximummal 8 félév alatt is teljesíteni az előírt tantárgyi programot. (Előző esetben a lehetséges óraszám 4500, utóbbi esetben 4200 lenne, tehát a kötelező minimum mindkét módon megoldható.)

A főbb oktatandó tudományterületeket a szokásos négy blokk (magánjog, közjog, büntetőjog, általános és történeti tárgyak) helyett hét jogi tömbre (előbbieket nemzetközi, gazdasági, kánonjogi tárgyakkal kiegészítve) és egy nem jogi tömbre osztottuk. A négy első tömböt államvizsgával (vagy az előírások változása esetén komplett záróvizsgával) kívánjuk befejezni, amelyekben a magán- és a büntető anyagi és eljárásjog, az alkotmányjog, az anyagi közjog és közigazgatási eljárásjog, ill. a jogelmélet, politika és általános jogtörténet együtt szerepelnek. A továbbiakban a szigorlatok és záróvizsgák rendszere egyezik az eddigi tantervekével.

A kötelezően előírt óraszámom belül a kötelező jogi tárgyak óraszámja a teljes képzés alatt 2090, a szabadon választhatóké 1070, míg a kötelező nem jogi tárgyaké 275, a szabadon választhatóké 460. Utóbbi keret elsősorban a szükséges nyelvi képzésre nyújt lehetőséget, ami megfelelő előképzettség esetén elhagyható, vagy szaknyelvi stúdiumokra fordítható.

A tárgyak a szokott rendben épülnek egymásra, a választás szabadsága évről-évre nő, és módot ad már a tanulmányok alatt bizonyos szakosodásra, amit távlatilag lehetővé is kívánunk tenni. Ugyancsak lehetőség van már a tanulmányok során posztgraduális tudományos tanulmányokhoz való előképzésre.

A vizsgakötelezettség teljesítését időpont szempontjából lazítani óhajtjuk (nem kötelező évet ismételni vagy kihagyni vizsgamulasztás miatt), viszont ezzel együtt a minőségi követelményeket szigorítani kívánjuk (nem kell senkit „kegyelemből” átengedni). A különleges tanrendre, külföldi vagy más felsőoktatási intézményben történő tanulásra a jó eredményű hallgatóknak lehetőséget kívánunk nyújtani.

A jelentkezett nagyszámú és magasán kvalifikált oktatóra tekintettel a Magyar Katolikus Püspöki Kar eltekintett az eredetileg elgondolt intézet-kar kettős lépcsőjű indítástól, és eleve kart alapított. Mint a mellékletekből kitérnik, a jelentkezett oktatók közül 20 egyetemi tanár, doktor vagy akadémikus akad, közülük hatan jelenleg nem tanítanak, a többiek a párhuzamos oktatást vállalták. A jelentkezett docensek, Ph.D.-fokozatúak (kandidátusok) száma 11, közülük jelenleg hat nem oktat, a többiek vállalták a párhuzamos-

ságot. 9 olyan fiatal oktatónk már jelentkezett, akik – részben már gyakorlat után – tudományos fokozatot kívánnak szerezni, és akikre már az új intézmény saját tanári testülete épülhet. A jogász köz- és tudományos élet további húsz kiváló képzettségű szakembere (a Legfelsőbb Bíróság elnöke, a Versenyhivatal alelnöke stb.) vállalt még oktatómunkát az induló karon. Így a PPKE Jog- és Államtudományi Kara ma inkább meghaladja oktatói minősítés szempontjából a többi kart. Ennek ellenére sem tartjuk a helyzetet véglegesnek, és azonnal indítani kívánunk olyan doktorandusz programot, amelynek keretében mielőbb kinevelhető az egyetem saját, megfelelően minősített oktatógárdája. A doktori program akkreditálása fontos része terveink teljesítésének.

Kérjük Miniszter Urat, szíveskedjék bejelentésünket tudomásul venni, az OAB és az FTT véleményét kikérve, az akkreditációt programunkhoz megadni.

Kérjük továbbá, hogy szíveskedjék támogatni az új intézmény felépítéséhez a Közös Piac felsőoktatás fejlesztésére és modernizálására szánt 8 millió ECU kerettámogatásából megpályázni kívánt juttatás elnyerésére benyújtott kérelmünk teljesítését.

Jelezzük, hogy a Magyar Püspöki Kar, mint fenntartó az 1995/96-os kezdéshez a Ménesi út 27. alatti épületben biztosította elhelyezésünket. A jövőre nézve kilátásba helyezte a Szent István Társulat volt budapesti, Szentkirályi u. 28. alatti épületének átadását a kar céljaira. A távolabbi jövőben, saját oktatógárda és könyvtári bázis birtokában, a kar áttelepülhet a renoválandó esztergomi egykori papnevelő intézet épületébe, ahol kollégiumi bázis kifejlesztésére is kínálkozik lehetőség.

Budapest, 1995. május 25.

Tisztelettel:

Dr. Gál Ferenc
a PPKE rektora

Dr. Zlinszky János
a PPKE-JÁK dékánja

Tájékozódni kellett arról, összehozható-e az elégséges színvonalú és létszámú oktatói gárda, akár fokozatosan, de biztonságosan. El kellett készíteni a szükséges szabályzatokat, akár átvéve máshonnan, de esetleg kihasználva a nem állami egyetemnek adott mozgásteret, a már létezőktől esetleg eltérő szempontok szerint is. Helyet kellett szerezni az induláshoz, és meg kellett tervezni, majd meg kellett szerezni az intézmény fel-futásához szükséges anyagiakat. Törekedni kellett arra, hogy az oktatás, amelynek hiánya országosan fájó módon bizonyosodott, minél előbb elindulhasson.

Először úgy gondoltuk, hogy a tantestület kialakításának függvényében dönt majd az MKPK arról, vajon intézeti keretben indul-e az oktatás, a Bölcsészettudományi Karon (BTK) belül, vagy lehet rögtön jogi kart alapítani. Az előmunkálatokhoz összehívtunk egy szervezőbizottságot, Erdő Péter, Jobbágyi Gábor, Tersztyánszkyé Vasady Éva és Varga Csaba bevonásával. A munka bázisát az én alkotmánybíróági irodám és ottani munkatársaim adminisztratív többletteleher-vállalása jelentette. Gál Ferenc rektornak, valamint Maróth Miklós akadémikusnak, a BTK dékánjának számoltunk be a munka haladásáról. A bizottságban egyébként a katolikus egyetemet Erdő Péter professzor képviselte, ő biztosította az alapító-fenntartóval tartandó kapcsolatot is.

A bizottságban hamar egyetértésre jutottunk abban, hogy legalább a többi jogi felsőoktatási intézmény követelményi szintjének elérése a célunk, de azt meg is kívánjuk haladni. A mi hallgatóink legyenek jobban felvértezve szakmailag a közéletben, mint az országos átlag.

A meghívandó személyekkel kapcsolatban természetesen lényeges követelmény volt a szakmai színvonal mellett a keresztény elkötelezettség. Ezt így fogalmaztuk meg. Részemről tudatos is volt az, hogy a közélet vonalán az értéktartalmú magatartás követelményei a különböző keresztény egyházakban azonosak, a teológiai-dogmatikai különbségek ezeket nem érintik: így jobbnak tartottam az új nemzedék nevelése szempontjából a meggyőződéses, hívő protestáns oktatók bevonását a munkába, mint a forma szerint katolikus, de valójában közömbös oktatókét. Szakmai engedményt már csak az akkreditáció szempontja miatt sem lehetett tenni, a tudományosan megfelelő oktató szükség szerint elfogadható, ha vállalja a kar szellemisége szerint való oktatást.

Amikor a szervezés 1994 nyarán megindult, az azóta kialakult felsőoktatási reformelképzelésekből csak annyi létezett, hogy a szocializmusból átörökölt rendszert jó lenne ésszerűsíteni, korszerűsíteni, az elvi alapokat az Alkotmány 70/G. § szellemében visszaállítani. A jogi képzés iránt országosan rendkívüli volt a kereslet, az ennek való megfelelés szándéka külön szempontja volt az alapításnak. Mi, élve a kiforratlan jogi keretekkel és az egyházi intézménynek adott nagyobb mozgástérrel, újszerű, jobb és hatékonyabb oktatást kívántunk beindítani, bátran kipróbálva új módszereket ott, ahol hiányt, hibát, nehézséget éreztünk – akár annak reményében, hogy újításaink országosan is hoz-

hatnak változásokat. Egy mintaszerű, a jogállam követelményeinek megfelelő Jog- és Államtudományi Kar lebegett szemünk előtt! Erre törekedtünk, bár alig kellett attól tartanunk, hogy nem lesz, aki hozzánk jöjjön, „versenyhelyzet”, ami sarkalljon, nem létezett. A pálya vonzereje miatt országosan nyolctízszeres volt a jogi karokon a túljelentkezés.

C) Az „alapító”

A munka során valaki megtisztelt egyszer ezzel a jelzővel, és a karon belül ezt felkapták. Szeretném itt hangsúlyozni, hogy nem járultam hozzá ennek terjedéséhez. Nem is helyeseltem. Egy jogi karon belül kivált vigyázni kell a pontos meghatározásokra. A kart a Pázmány Péter Katolikus Egyetem alapítója és fenntartója, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia alapította. Más szervnek, kivált magánszemélynek e konstitutív aktushoz nem volt, nem is lehetett illetékessége. Az MKPK „állította össze” – *con statuere* – karrá azokat, akik erre vállalkoztak, és megfeleltek.

Másrészt tény, és tudatosítani kell, hogy az egyetem más jellegű közösség, mint egy egyesület, gazdasági jogi személy, vagy más, jogalanyisággal felruházott közösség. Az egyetem kara arra önként vállalkozó, hivatásszerűen – *professio* – felsorakozó és alkalmas tanárok egy célra tömörült közössége – *uni vertens* –, a hozzájuk művelődés céljából ugyancsak önként csatlakozott diákok, tanulni kívánók – *studiosi* – közösségével. Nélkülük az alapító alkotta keret nem tölthető ki, és az alapító ezt a szabad közös hivatásművelést teszi lehetővé konstitutív aktusával, amelynek megvalósulása függ a hivatott – *professi* – tanárok és diákok önkéntes csatlakozó döntéseitől.

Az alapítás törvényen nyugvó közjogi jogosítvány. A karban való működés, oktatás vagy tanulás, az Alkotmány biztosította szabadságjogok gyakorlása – egyházi szemmel szabad akaratú személyek döntése a hivatás vállalása mellett. Keret nélkül nincs kar, karok nélkül nincs egyetem, de tanárok és hallgatók nélkül sem kar, sem egyetem nem működőképes.

A kart professzorok és hallgatók alkotják, az egyetemet a karok. Az alapításnak és a hivatás vállalásának egybe kell csengenie – *uni vertere*. Így lesz a tervből *universitas*, azon belül új fakultás.

Az alapító szándék már évek óta létezett, mikor a szervezésre és az előmunkálatokra felkértek bennünket. A kar közösségének kialakításakor a

magam szakmai kapcsolatai, hitele nagymértékben közrehatottak abban, hogy a jogtudomány kiemelkedő egyéniségei olyan sokan és rövid idő alatt mondtak igent a felkérésre. Bízta bennük, hogy az általam – vagy társaim által – előadott terv megvalósítható. Ilyen értelemben személyünk (személyem) mintegy kristályosodási pontként jelentkezett a közösség kialakításában. Az alapítás lehetőségét és a munka megkezdésének személyi, szervezeti, tantervi feltételeit a szervezőbizottság teremtette meg, és abban bizonyos „mozgató” szerepem volt. E szerepet mindenkor előzetesen előtárt és elfogadott tervek, elgondolások alapján gyakoroltam, tiszteletben tartva az alapító-fenntartó minden közölt szándékát. Gál Ferenc rektor úr ezt érzékelve, meglehetősen szabad kezet engedett a karok vezetőinek, és úgy tűnt, hogy ezt helyesnek tartotta, és felelősséggel vállalta mindhárom dékán, Erdő Péter, Maróth Miklós és jómagam is.

Ha az alapításban és a szervezésben betöltött szerepem mások részéről történt túlhangsúlyozása az egyetem vezetésében vagy a fenntartó köreiben a túlzott önállósodás veszélyének érzetét kelthette, és ez hozzájárulhatott ahhoz, hogy a keresztény európai egyetemi ideál, az önálló fakultások autonóm univerzitása helyébe a központosított egyetem irányított oktatási részlegeinek megvalósítása felé mozdult el a fejlődés, azt szívből sajnálom. Annál is inkább, mert vallom, hogy a szabadságától, közösségi felelősségétől megfosztott fakultás nem alkotmányos, és az Egyház által előírt feladatának sem tud igazán megfelelni.

D) Az oktatók felkérése

Személyes kapcsolat és szakmai ismertség alapján kerestük meg az első jelölteket, ügyelve arra, hogy a többi jogi kar oktatását ne lehetetlenítsük el, de minden szempontnak megfelelő testületet hozunk létre. A kívánalmakról jól tájékoztat az oktatást vállalók első nyilatkozata:

NYILATKOZAT

Alulírottak, a jogtudomány művelői és oktatói, gyakorló jogászok és gazdasági szakemberek

1. a) egyetértünk abban, hogy hazánkban a jogállam megvalósításához szükséges a jogászképzés számbeli és minőségi fejlesztése, értékes jogi hagyományaink megőrzése és tudatosítása mellett a képzés anyagának modernizálása, az alapképzés kiegészítése szakirányú részképzési, továbbképzési, utánképzési és posztgraduális tudományos felkészülést lehetővé tevő tanfolyamokkal és lehetőségekkel.

b) Egyetértünk abban, hogy indokolt a jogi felsőoktatásban egységes etikai-szociális szemlélet megjelenítése és képviselése a társadalmi pluralizmus adta kereteken belül.

c) Szükségesnek tartjuk a jogi, állampolgári alapismeretek terjesztését az állampolgárok minél szélesebb rétegében, mint a működő demokrácia egyik alapfeltételét. Szükségesnek tűnik előttünk sok területen, így a központi és helyi igazgatás tisztviselői, alkalmazottai között, de a gazdasági és társadalmi élet számos más területén is a megkívánt szakismeretek kiegészítésének lehetővé tétele a társadalmi etika és jogi szabályozás alapvető ismeretével.

2. Egyetértünk abban, hogy a felsorolt célok és szükségletek jobb kielégítését szolgálhatja egy további jogi felsőoktatási szakirány megindítása. Örömmel fogadjuk a Pázmány Péter Katolikus Egyetem döntését jogi kar alapításáról, vagy ennek kezdeteként jogi intézet felállításáról a Bölcsészettudományi Kar keretében.

3. Vállaljuk, hogy a PPKE jogi intézetének, majd jogi karának keretében a felsorolt célok megvalósítására az állam- és jogtudományi általános felsőoktatási program megvalósításában, az oktatói utánpótlás biztosítására és a tudomány művelésének előkészítésére posztgraduális tanulmányok támogatásában és irányításában, szakirányú, interdiszciplináris, párhuzamos, utánképző programok kialakításában és oktatásában, a szükséges tananyag, tankönyvek, tansegédletek összeállításában, megírásában, kiegészítésében, mint a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam- és Jogtudományi Részlegének oktatói testülete együttműködünk és munkálkodunk.

4) Tettük ezt a vállalást annak tudatában, hogy a PPKE katolikus egyházi intézmény, nagykancellárja a Magyar Katolikus Püspöki Kar elnöke, működésére irányadók az Egyházi Törvénykönyv és a hatályos egyházi jog vonatkozó rendelkezései.

Ezen az egyetemen belül az Állam- és Jogtudományi Kar az oktatásban, a tudományos munkában és kutatásban a törvényben biztosított függetlenséggel és szabadsággal fog működni. A kar tagjainak, oktatóinak a társadalomra vonatkozó, és a jog világában érvényesülő etikai normák, elvek és szociális szemlélet terjesztésére törekvésben együtt kell működniök, amint az az intézmény jellegéből meghatározón következik. A katolikus egyetem a Katolikus Egyház küldetésében vállal részt, ilyen szellemű oktatás és nevelés mellett vál-

lal intézményes elkötelezettséget. E feladat megvalósításában a katolikus oktatók oktatói munkájukkal, példájukkal vállalják a tevékeny részvételt, a nem katolikus oktatók ennek tiszteletben tartásával vállalják feladatukat.

A testület elsősorban a szigorú szakmai-tudományos színvonal követelményeinek megvalósítására, emellett az egységes és következetes etikai szemlélet érvényesítésére törekszik, a személyes és tudományos szabadság tiszteletben tartásával, oktatók és hallgatók körében egyaránt.

Ebben a szellemben az együttműködést vállaljuk.

Budapesten, 1995. március 22-én

dr. Bagdy Gábor sk., dr. Bánrévy Gábor sk., dr. Békés Imre sk.,
dr. Bódy László sk., dr. Bokor Pál sk., dr. Botos József sk.,
dr. Botos Katalin sk., dr. Boytha Györgyné sk., dr. Burián László sk.,
dr. Dósa Imre sk., dr. Erdő Péter sk., Frivaldszky János sk.,
dr. Gönczi Katalin sk., dr. Gáspárdy László sk., dr. Gaizler Gyula sk.,
dr. Gericz József sk., dr. Horváth Pál sk., dr. Hunkár Dénes sk.,
dr. Iván László sk., dr. Jobbágyi Gábor sk., dr. Kahler Frigyes sk.,
dr. Kilényi Géza sk., dr. Kiss Zsigmond sk., dr. Klicsu László sk.,
dr. Könczei György sk., dr. Krauss Ottó sk., dr. Kravalik Gábor sk.,
dr. Lábady Tamás sk., dr. Ladányi Erzsébet sk., dr. Lontai Endre sk.,
dr. Mádl Ferenc sk., dr. Paczolay Péter sk., Rabár Ferenc sk.,
dr. Radnay József sk., dr. Schanda Balázs sk., dr. Solt Pál sk.,
dr. Sólyom László sk., dr. Szentgyörgyi Rezső sk., dr. Tamás András sk.,
dr. Tersztyánszky Ödön sk., dr. Tóth Ádám sk., dr. Varga Csaba sk.,
dr. Vasady Éva sk., dr. Végh Zoltán sk., ifj. dr. Zlinszky János sk.³

A kiadmány hitelül is: Dr. Zlinszky János

1994 végére negyvenhat oktató jelentkezett, közülük az érdemi munkában végül is csupán hat nem vett részt (egyikük elhunyt), és közülük harmincötten pályájuk lezárásáig voltak, illetve máig aktív tagjai a testületnek. Ezt igen jó aránynak tartom, s ez alapozta meg azt a lehetőséget, hogy 1995 tavaszán kart alapított a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, szinte az utolsó pillanatban élve a törvény adta lehetőséggel.

A jelentkezetteket bevontuk az érdemi kialakítás munkájába, további ötleteket kaptunk tőlük.⁴ Kezdetől nyomatékosan törekedtünk arra, hogy

---

3 Dőlt betűvel jelezve azok, akik végül a munkába nem kapcsolódtak be.

4 Az első év történetéről ld. JOBBÁGYI GÁBOR: Zlinszky János, a kar alapító: a kar első éve. In *Iustum, aequum, salutare. A PPKE-JÁK könyvei I.* Budapest, 1998. 31–40. o.

a fakultás közössége – együttműködve – döntően befolyásolja az intézmény alakítását és ügyvitelét, eleget téve mind az európai, az Egyház által kialakított hagyománynak, mind a magyar Alkotmány előírásának is. Iparkodtam az egyelőre széteső csoportot „társadalmilag” is közelíteni, 1995 adventjében négy összeövetelre is meghívtuk otthonunkba a tanárokat, akik addig egymást nem, vagy csak alig ismerhették.

A nem állami egyetemeknek adott lehetőséggel élve, a JÁK első szabályzatába felvettük azt a lehetőséget, hogy az egyetemi tanárok részére meghatározott 70 éves, valamint a kari vezetők részére megállapított 65 éves korhatárt feloldjuk. Így több olyan kolléga volt a kar számára megnyerhető a felfutás időszakára, akik egyébként kiestek volna a felsőoktatásból, noha oktatói képességük, alkalmasságuk nem volt vitás. A karnak hat olyan akadémiai doktori-egyetemi tanári minősítésű oktatót nyertünk meg, aki felsőoktatásban nem működött, és hat olyan kandidátusi-Ph.D fokozatú, docensnek kinevezhető kollégát, aki ugyancsak nem működött a felsőoktatásban. E tizenkét fő eleve meghaladta a miskolci oktatás minősített oktatóinak induló létszámát, de még tizenkilenc olyan minősített oktatót is sikerült a kar számára megnyerni, aki másutt is oktatott. A jogélet jónéhány magasan képzett, nagy gyakorlattal bíró, vezető beosztású személyisége vállalt oktatói szerepet, így a Legfelsőbb Bíróság elnöke, több alkotmánybíró – maga az elnök is –, az Alkotmánybírók több munkatársa, a legfőbb ügyész, több magas beosztású bíró, ügyvéd, közjegyző, a Versenyhivatal elnökhelyettese stb. Ez a képzést gyakorlati irányba terelte, és időszerűvé tette. Elfogadtuk a bármely más karon, vagy akár külföldön is szerzett tudományos minősítést, illetve oktatói habilitációt. A JÁK tehát kezdettől jobban volt ellátva oktatókkal, mint a többi jogi kar. Ezen az olyan rosszindulatú számjátékok sora sem változtatott, mint például az, hogy a sok gyakorló jogász oktató miatt „a minősített és nem minősített oktatók aránya kedvezőtlen” – ez állapított meg kifogásként (a minősített oktatóknak a hallgatók számához való viszonyítása helyett!) az akkreditáció során.

Kifogásolta, vagy legalább is megkérdőjelezte egyébként az akkreditációs vizsgálat személyem alkalmasságát és összeférhetőségét is, alkotmánybírói tisztem okán. Ezzel kapcsolatban az alábbi levelet írtam az Akkreditációs Bizottság elnökének:

T. Dr. Róna-Tas András professzor úrnak
az Országos Akkreditációs Bizottság Elnökének
Budapest XIV., Ajtósi Dürer sor 37.

Tisztelt Elnök Úr!

Múlt héten köszönettel kézhez vettem az Akkreditációs Bizottság javaslatát Magyar Bálint miniszter úrhoz, a PPKE-JÁK működési engedélyének további négy évre – tehát a teljes oktatásra – történő megadása tárgyában.

A véleményem egyúttal Elnök Úr és a Bizottság jogi referense megfontolásába ajánlja annak mérlegelését, hogy a kar jelenlegi vezetője, alkotmánybírói tisztére tekintettel, minősíthető-e teljes értékű egyetemi tanárnak, és alkalmas lehet-e az intézmény vezetésére. Véleményük kialakításához szeretnék – nem a nagy nyilvánosság számára, és nem is magam méltatására – néhány tényyszerű adalékot leírni, valamint e tárgyban a jogi szempontból elsősorban illetékes Alkotmánybíróság álláspontját ismertetni.

Az 1989. évi XXXII tv. az Alkotmánybíróságról a 9. §-ában rögzíti, hogy az alkotmánybíró „...más állami szervnél nem tölthet be tisztséget, érdekképviseleti szervnél vezető tisztséget, és nem lehet politikai párt tagja (...), tudományos, oktató, irodalmi (...) tevékenység kivételével más kereső foglalkozást nem folytathat.”

Mikor 1989-ben jelöltek alkotmánybírónak, rögtön tisztáztam, hogy ez miskolci egyetemi oktatói tevékenységemet nem akadályozza. Nem kívántam e munkát feladni mindaddig, míg megfelelő minősített oktató kezébe nem tudom átadni azt.

A bíróság működése során mind nálam, mind más bíróknál (Sólyom László: ELTE; Lábady Tamás: Pécs, ELTE; Szabó András: Szeged; Ádám Antal: Pécs; Vörös Imre, Holló András: Miskolc) elfogadta egyetemi oktatói munkánkat, és ezzel összefüggőnek, tehát nem összeférhetetlennek minősítette a tanszékvezetői ill. intézetvezetői megbízást. Ha ez elvben egy állami egyetemmel kapcsolatban, törvényes kivételként nem sérti az alkotmánybírói tisztet, nem sérti egy államtól független egyetem esetében sem (ahol rajtam kívül ma még három bírótársam tanít aktívan).

Az Alkotmánybíróság egyúttal úgy foglalt állást, hogy az alkotmánybíró tiszte nem állás, nem köztisztviselői státusz, hanem választott közjogi méltóság, tehát a nem összeférhetetlen körön belül nem akadályozza teljes munkaviszony létesítésének.

Mint állami tisztséget, tehát véleményem szerint összeférhetetlent, nem fogadtam el Miskolcon sem a rektori, sem a dékáni tisztre jelölést. Aggálytalanul elfogadtam viszont ugyanott a dékán-helyettesi tisztet, mint kari választott tisztséget. Az Alkotmánybíróság ezt nem minősítette összeférhetetlennek.

Ami az OAB szempontjából, tehát a tudományos és oktatási színvonal teljesíthetősége szempontjából felmerülhet, arra vonatkozólag bátorodom a következőket előadni:

Miskolcon 1989 után, alkotmánybíróvá történt megválasztásomat követően is folyamatosan előadtam heti 4 órában római jogot szigorlati tárgyként, vizsgateherrel, az utóbbi években a levelező tagozatnak is, továbbá vezettem a gyakorlatvezetők felkészítő szemináriumát, a német nyelvű jogtörténész szakkört, előadtam római közjogot és római büntetőjogot, valamint jogász etikát választható tárgyként. Ez az intézet- és tanszékvezetői teendők mellett heti 10 órás átlagteher volt, úgy vélem tehát, hogy egy teljes állású egyetemi tanártól elvárható terhelésen nem maradt alul.

Két volt hallgatóm jutott el ez alatt a kandidátusi fokozat megszerzéséhez római jogból, többen jogelmélet és jogtörténet vonalán, és számos doktorandusza volt az intézetnek irányításom alatt, amellet egy igen eredményes TEMPUS-programot is bonyolított 1992–95 között.

Mióta Miskolcon 65. évem betöltésével újraválaszthatóságom az intézeti és tanszékvezetői tisztségre törvény alapján megszűnt, viszont a működésem alatt fokozatot szerzett öt kolléga a három tanszék és az intézet vezetését át tudta venni, foglalkozom – 1994 ősztől – a katolikus egyetem jogtudományi részlegének megszervezésével, lévén ott a korhatár nem akadály. A tanári testület váratlanul gyorsan és színvonalasan összeállt, így már 1995 tavaszán megtörténhetett a kar megalapítása. Eredetileg nem gondoltam, hogy dékánja leszek a karnak, a szaktárgyam oktatási feladatát – esetleg a jogtörténeti részlegek vezetésével – kívánram ellátni, és azt el is látom folyamatosan (12 óráim van heti átlagban e félévben). A kar választása azonban rám esett.

Az Alkotmánybíróság elvi állásfoglalása szerint a tisztség nem állami, tehát nem összeférhetetlen. Nehogy mint kereső foglalkozás kifogás alá eshessen, egyáltalán nem veszek fel illetményt egyetemi munkámért, míg alkotmánybíró vagyok, ami egyébként egy év múlva megszűnik.

A PPKE-JÁK vezetése egyébként – a régi egyetemi hagyományok és szabályzatunk szerint – már most is lényegében kollektív. Az oktatással kapcsolatos döntések és határozatok az oktatási és általános dékán-helyettes, Bánrévy Gábor illetékességébe tartoznak, aki főfoglalkozású tanára karunknak. A külügyekkel és könyvtárfejlesztéssel Varga Csaba professzor, szintén főállású oktatónk foglalkozik. Az oktatásfejlesztési vonal Jobbágyi Gábor egyetemi tanár illetékessége, ő is főállású oktatója a karnak. A gazdasági-pénzügyi vonalat a főállású hivatalvezető Mirtse László viszi, az ifjúsági szervezetek és rendezvények, valamint a kollégiumi ügyek felügyelete a kari főtitkár, az ugyancsak főállású Bittsánszky Géza feladatát képezik. Így a dékán nincs apró ügyekkel agyonterhelve, foglalkozhat az intézményi koncepciók kérdésekkel. A vezetők a folyó feladatokat heti operatív megbeszéléseken rendszeresen egyeztetik.

Nyugodt lelkiismerettel állíthatom, hogy a PPKE-JÁK szakmai színvonalát és kibontakozását alkotmánybírói munkám nem veszélyezteti, nem is hátráltatja. Alkotmánybírói tisztem betöltéséről nem itt kell számot adnom, de lelkiismeretem ebben is nyugodt.

Kérem mindezek szem előtt tartását, amikor az OAB kérésére karunk vezetésével kapcsolatban az aggályokat fontolóra veszitek.

Budapest, 1997. február 14.

Tisztelő híved, Zlinszky János

Álláspontomat a Bizottság elfogadta.

E) Az oktatási terv

A 10 félévre előírányzott, de hosszabb és rövidebb idő alatt is teljesíthető képzésben mintegy 4000 óra hallgatását irányoztuk elő, ez meghaladta az országos átlagot (3300). A klasszikus jogi és államtudományi stúdiumot egyrészt a középiskolából egyelőre hiányzó elméleti és nyelvi képzéssel, másrészt a jogfejlődés kiszámítható irányát figyelembe véve közgazdasági-pénzügyi, nemzetközi jogi és szakjogi többletképzéssel kívántuk kiegészíteni. A szakosodó szakma igényeit a tárgyak megjelölésekor is figyelembe vettük, hogy a megkívánt többlet el ne sikkadjon a megszokott tanulmányi keretek közt, így az első tantervi tervezetekben szerepel jelentős számú, más intézményekben külön tárgyként meg nem jelenített tantárgy is.

Úgy véltük, hogy a teljes kari tanszéki és adminisztratív szervezet kialakításában fel lehet használni a miskolci modellt, ott a kar szervezése négy nagyobb – tanszéknek nevezett – oktatási egységben indult. Ám egyrészt kiindulva abból az elvből, hogy a régi hagyomány szerint minden szigorlati vagy államvizsga-köteles főtárgynak, illetve minden főtárgyat oktató egyetemi tanárnak tanszéke kell legyen, másrészt az aegységek sürgős kialakítását megcélozva, ezeket az induló egységeket közös adminisztrációjú és kézikönyvtárral felszerelt intézetekként gondoltuk el. A négy szokványos főegység helyett pedig nyolcat, esetleg kilencet kívántunk indítani, megbontva a közjog, magánjog, büntetőjog és jogelmélet-jogtörténet miskolci egységeit, külön nemzetközi jogi, közgazdasági, kánonjogi és szakjogi egységet tervezve, a történeti és a jog- és államelméleti egységet pedig szétválasztva.

A választott tárgyakban elért eredmények minősítését háromfokúra terveztük, a számonkérés jellege féléves tárgy esetén osztályozott kollokvium, több féléves tárgy esetén záróvizsga (alapvizsga), szigorlat vagy államvizsga. A tárgyjegyzőre kívántuk bízni, hogy több féléves tárgy esetén tart-e

közbenső számonkérést, és azt szóban vagy írásban teszi-e (levelező tagozaton később minden félévben vizsgakötelezettséget írtunk elő), tárgyzáró vizsga mindig szóban, szigorlat és államvizsga testület előtt, szintén szóban teendő le.

Az alapozáshoz szükségesnek láttuk megadni a jogászok részére a filozófiai ismeretekből a logika, az ismeretelmélet és az etika alapfogalmait, mert ezek a középiskolai képzésből teljesen hiányoznak. Voltak javaslatok további bölcsészeti tárgyak, legalább fakultatív beiktatására is, ám az egyetem bölcsészkarja nem mutatott készséget azok átiktatására, a jogi kar akkreditációja pedig erre nem terjedt ki.

Az erősebb nyelvi alapozás szükségességét vallom most is, és kifejezetten sajnálom, hogy ebben a kar, végül is engedve a külső nyomásnak, visszalépett. A két nyelvvizsga hallgatóink jogász pályán való érvényesüléséhez komoly előnyt jelentett – persze megszerzésük nehézséget is. Ám irányt mutathattunk volna a középiskoláknak is a hangsúlyosabb és alaposabb nyelvi képzés felé, amely egyébként is meghirdetett cél lenne. Minthogy a bölcsészkar ebben az együttműködésben is elég nehézkes volt, végül is saját nyelvi és szaknyelvi oktatórészleget alakítottunk ki, amely, bár megszorított körben, de ma is működik, és lehetőséget ad a követelmények kiterjesztésére erre irányuló szándék esetén.

A középiskolákból az informatikai szakoktatás ugyancsak hiányzott, a tárgy alapvető ismerete pedig elengedhetetlen. E téren az elmúlt tíz évben jelentős a fejlődés, lehet, hogy ezt a tárgyat rövidesen el lehet hagyni, vagy csakis a jogászai információkeresés és -továbbítás módszertanára kell összpontosítani.

Fontosnak tartottuk a jogászok kommunikációs alapismereteinek és készségeinek fejlesztését. A politikai élet tanúsága szerint ebben mutatkozik a keresztény-polgári oldalon a legnagyobb hiány. Így egy félév stilisztika és retorika után két év egyéni és csoportos kommunikációt irányoztunk elő. Eredetileg ehhez a részleghez (tanszékhez?) kívántuk a sajtó- és médiajogi ismereteket is csatolni, akár a BTK-val együttműködve.

Ezt az erős alapozó programot dékánuságom befejezte után, elsősorban anyagi szempontokra hivatkozva, de személyi okokra és kívülről jelentkező egységesítési igényekre is figyelemmel, javarészt felszámolták. Meggyőződés-

sem, hogy a képzésből ma is hiányzik, nem megszüntetni, hanem tökéletesíteni kellett volna.

Az eredeti egyetemfejlesztési elgondolások között, társadalmi igény alapján, felvetődött egy önálló, közgazdasági diplomát adó részleg – esetleg karként vagy karközi intézetként való – létesítésének gondolata. Botos Katalin professzor asszony el is készítette ennek részletes tervét. Ám addig, míg ez – úgy véltük – megvalósul, a jogi karon irányoztunk elő ilyen képzési részleget, és ez részben átoktatott a BTK-ra is. A szokásos két félév helyett négy, a szokásos kollokvium helyett szigorlat és még egy kollokvium statisztikából is biztosította a tárgy komolyságát. Meggyőződésem, hogy a tőlünk kibocsátott jogászok érvényesüléséhez ez a máig létező, bár szintén megnyirbált, komoly alapképzés jelentősen hozzájárul. Remélem, hogy a részleg egyetemen belüli önállósulása még megvalósulhat. A keresztény közélet szempontjából hézagpótló lehetne.

Az alapozó jogi tárgyakról gyorsan kellett dönteni, hogy elkezdhesük az oktatást. Könnyebbséget jelentett, hogy ebben a körben mintegy saját pályán mozogtam, és nem voltam mások vállalásaira utalva.

Az általános alapozó tárgyak és a közgazdaságtan mellett, első évben indítani kellett a jogtörténeti és a jogelméleti oktatást. A római jogot magam vállaltam, a magyar jogtörténet és az egyetemes jogtörténet körében átvettünk fokozatszerzés előtt álló fiatal kollégákat az ELTE oktatói közül, addig is a tárgyak egyikét Gerics József professzor, másikát Horváth Pál professzor vállalta. Előbbi főállásba nem tudott hozzánk jönni, de két idősebb kolléga csatlakozott második évben a magyar jogtörténet oktatói közé, Botos Gábor és Nagybakay Péter, mindketten kandidátusok.

Az egyházjog oktatásának megszervezését Erdő Péter professzor a kánonjogi karközi intézet munkatársainak és saját tanszéke fiatal kutatóinak köréből megoldotta. A három félévre záróvizsgával és alternatív államvizsgával tervezett tárgy programját utóbb kiegészítettük az alapvető egyházi intézmények ismeretébe bevezető féléves tárggyal, mert a vallási alapismeretek hiánya a nem egyházi iskolából jött hallgatók körében döbbenetes volt.

A jogi tárgyak között egy sor olyan stúdiumot nevesítettünk, amelyek országosan nem szerepeltek külön tárgyként. Kezdetből szigorlati tárgyként irányoztuk elő a versenyjogot, a környezetvédelmi jogot, az európai-közös

piaci jogot, tanítani akartunk iparjogot, szociális jogot, nemzetközi eljárások jogát, orvosi jogot, kriminológiát, kriminalisztikát, nemzetközi büntetőjogot és törvényszéki orvostant, viszont lemondunk külön tárgyként az agrárjogról, helyette választható tárgyként ingatlanjog került a palettára.

Eredetileg szigorúbb, teljesebb anyagú államvizsgákkal kívántunk zárni. Így a közjogi államvizsgában szerepeltettük a pénzügyi jogot és az államigazgatási eljárást, az anyagi magánjogi és a büntetőjogi tudást is az eljárásjoggal együtt kívántuk vizsgáztatni, a magánjogba a kereskedelmi jog, a családi jog anyagát is belefoglalva, a jogelméleti vizsgának az államelmélet (politika) mellett tárgya lett volna az egyetemes jogtörténet is. Ez a hallgatóktól következetesebb felkészülést követelt volna az évek során, de utóbb az országos egységesítő törekvések tükrében – a saját tanári karunk teljes egyetértésével sem találkozott az elgondolás – visszaálltunk az országos kívánalmakra, nem feltétlenül az eredményesebb képzést szolgálva.

III. Az első hallgatók és a hivatali szervezet

A) A hivatal

Az MKPK – számomra váratlanul – kihasználta az utolsó törvényes lehetőséget a külön engedély nélküli karalapításra, és 1995 márciusában megalapította a kart. Egyúttal megbízott a kari tanácsnak, az ideiglenes, az MKPK által jóváhagyott szervezeti és működési szabályzat szabályai szerinti összehívásával. Erre elkészítettük a felvétel teendőinek ütemtervét, s a kari tanács részére a szükséges működési, tanulmányi és szervezeti szabályzatokat. A nagykancellár, illetőleg a rektor kinevezte a tervezett részlegek vezetőit, és hozzájárult az 1995/96-os tanévre a felvételi megszervezéséhez. Ez magával hozta, hogy a kari hivatali apparátust is – minimális szinten – ki kellett alakítani. Annak vezetőjéül régi barátomat, a kiváló szervezőt és beruházási szakembert, Mirtse Lászlót javasoltam, akit az iparjog előadójaként is számba vettem. Ő ezt a feladatkört 1999 nyaráig hűséggel és színvonalasan ellátta, akkor váratlanul meghalt. Első műszaki ügyintézőnk Barkó Antal gépészmérnök lett, aki ugyancsak haláláig látta el a műszaki-karbantartó részleg vezetésének feladatát. A tanulmányi részleg (majd osztály) vezetőjének Szepesi Lajosnét nyertük meg, a pénzügyi ügyintézőt a BTK-tól örököltük.

Az ügyintéző apparátus első tagjai is a BTK budapesti részlegétől kerültek hozzánk, a kar Piliscsabára költözésekor, azok közül, akik oda nem kívánták áthelyezésüket. A felvételi lebonyolítására női munkatársakat vettünk fel, a katolikus sajtóban közzétett hirdetés alapján két hónapra, azzal, hogy aki beválik, azt véglegesítjük. Máig többen dolgoznak közülük a kari adminisztratív állományban, illetve a tanulmányi osztályon. Az elvi irányítás mindenütt a kar tagjainak kezében volt, a tanulmányi ügyeké Bánrévy Gábor, a felvételié Jobbágyi Gábor, a pénzügyi részlegé előbb Bagdy Gábor, majd Vasady Éva feladataként, az irodavezetőt és a műszaki részlegét közvetlenül a dékán irányította.

B) Az első hallgatók

A felvételt a katolikus sajtóban hirdettük meg elsősorban, de a napilapok is tájékoztattak róla. Jelentkezhetek a felvételi előtt eltelt három évben bár-

mely jogi karon 100 pont feletti értékelést elért, de fel nem vett jelöltek, valamint az egyházi gimnáziumokban ugyanezen három évben érettségizettek, akik nem kerültek be felsőoktatási intézménybe, utóbbiak érettségi eredményük alapján. A 4,2-es átlagot fogadtuk el 100 pontként, minden további tizedet újabb 1 pontként. Ehhez kiegészítő pontot jelenthetett a nyelvvizsga, a latin érettségi, a hittanjegyek középiskolai átlaga vagy legalább három évi, templomi hitoktatáson való részvétel (bármely vallásból). Fenntartottunk a felvételi bizottság hatáskörében egy 5%-os, ún. méltányossági keretet is.

Úgy terveztük, hogy nappali és levelező tagozatot indítunk párhuzamosan, megfelelve egyrészt az érdeklődésnek, másrészt pótolva a keresztény közéleti emberek hiányát. A váratlan érdeklődésre tekintettel a keretszámot előbb 400 főre, majd 500 főre módosítottuk, ezen belül a levelező tagozaton a diplomásoknak külön keretet irányoztunk elő, hiszen az ide jelentkezők a közéletre korábban és nagyobb mértékben hathatnak, mint a középiskola után érkezettek.

A felvételre jelentkezőktől tandíjat kértünk, és nem titkoltuk a kar előre látható elhelyezési gondjaiból adódó nehézségeket sem. A jelentkezőktől írásos nyilatkozatot kértünk a következő szöveggel:

Alulírott a PPKE Jog- és Államtudományi Karára kérem felvételemet nappali/távoktatási tagozatra.

Tudom, hogy a PPKE katolikus intézmény, a katolikus keresztény értékrendben működik és oktat. Ezt az értékrendet elfogadom/tiszteletben tartom.

Vállalom, hogy tisztességes módon és eszközökkel, fegyelmезetten és szorgalmasan, társaimmal és oktatóimmal szolidárisan, a tehetségem szerint elérhető teljes eredmény elérésére törekszem tanulmányaim során. A PPKE-JÁK magasabb oktatási teljesítményének elérésében tanáraimmal és társaimmal együttműködöm. Tudatosan és jó lélekkal vállalom azokat a nehézségeket és kényelmetlenségeket, amelyek a PPKE-JÁK alapításának és megszervezésének folyamatában az anyagi eszközök szükségességéből adódnak, s amelyek nélkül az oktatást nem lehetett volna már ez évben megkezdeni.

Terveztünk mindjárt első évben doktori képzést is, érzékelve, hogy a koros professzorok aránya miatt az utánpótlás nevelésének megkezdése sürgős feladat. A felsőoktatási törvény a karoknak az alap-, a szak- és a doktori képzést egyaránt lehetővé tette. Erre is többen jelentkeztek más karon végzett

Dr. Gál Ferenc, a Pázmány első rektora
(a képen a Hittudományi Akadémia
dékánjaként 1963-ban)

Az apácázárda bejárata a budapesti Ménesi úton,
ahol az 1995/96-os tanévben
a jogi kar működött

fiatalok, akiket egyelőre a római jogi gyakorlatok vezetésébe kívántunk bevinni, míg a doktori program ki nem alakul. Közülük elsőként Szabó Marcel szerzett tudományos fokozatot karunkon.

C) Hol fogunk működni, hol fogunk oktatni?

Noha a minisztérium jelzései nem voltak kedvezők, és bőven hallatszottak kételkedő vagy akár ellenséges sajtóvisszhangok is, mégis meghatóan sok hallgató jelentkezett. Ezért is növeltük meg csaknem kétszeresére az eredetileg tervezett létszámot, noha a meghirdetéskor még az is kétséges volt, tudunk-e egyáltalán valahol oktatni. („Jogot templomban is lehet tanítani!” – véltem.) Az első nekifutáshoz megkaptuk az irgalmas rendi apácáktól a Ménesi úton azokat a helyiségeket, amelyekből a BTK éppen kiköltözött Pülszabára.

A zárda étterme volt a nappali tagozat előadója, egy emeleti folyósón alakítottuk ki a hivatali és az oktatói szobákat, ezekbe összpontosítva a gyakorlatokat is. A zárda ebédlőjének mérete miatt végül is első éven a nappali tagozat az eredetileg tervezett 150-es létszámmal indult, azzal, hogy a levelezők közül az eredmények rangsora alapján a következő tanévben 100 fő átléphet a nappali tagozatra – az előadásokat egyébként is mindkét tagozat hallgathatja.

A levelezők előadásait szombatonként, bérelt helyen, a Villányi úti ciszterci templom melletti épületben tartottuk.

Közben az esztergomi bíboros-érsek felajánlotta, hogy a volt szeminárium épületét, amelyből az orosz katonai kórház nemrég kiköltözött, átengedi a karnak. Ám az épület műszaki állapota olyan volt, hogy renoválás nélkül egy szobába sem lehetett beköltözni, évi állagmegóvása 50 millió forint lett volna addig is, amíg a beruházás elkezdődik, és a rendbetételhez milliárdok és évek kellettek volna. A kar pedig első évben a 150 nappalis hallgató után 4,5 millió forint, a 350 levelezős után 14,5 millió forint bevételre számíthatott. Ezen felül 5 millió forintot és némi berendezési tárgyakat (padot, polcot, széket, asztalt) kaptunk a BTK-tól. A normatív támogatást a minisztérium előbb az akkreditációtól tette függővé, majd mikor az akkreditációt két évre megkaptuk, keret hiányában 1995-re megtagadta.

Az MKPK egyelőre nem tudta elképzelni, hogy miből hozza rendbe az esztergomi épületet. Ezért a Szent István Társulattal egyetértve az egyházi célra visszakapott Szentkirályi u. 28–30. alatti épületeket ajánlotta fel az

egyetemnek a kar elhelyezésére. Itt a nehézség csak az volt, hogy abban ott volt a Franklin Nyomda.⁵ Amikor az épületben először szemlét tartottunk, a szervezőbizottság velem lévő tagjai alig tudták elképzelni, hogy ott oktatási intézményt lehessen kialakítani, de nekem építőiparban edzett szemem segített meglátni a lehetőségeket. Persze érzékeltem a várható költségeket, és észleltem a kapcsolódó jogi gondokat is.

Várható volt, hogy nem lesz könnyű a helyzet rendezése a nyomdával, és egyeztetni kell a Szent István Társulattal is, eredetileg ugyanis annak volt joga az épületre. Gál Ferenc rektor úr felhatalmazásával végül is sikerült megfelelő megállapodásokat kötnünk. A nyomda épületén végzett beruházásaink egyik fő nehézsége az egyetem önálló „Műszaki Főmérnöksége” volt. A szerv a piliscsabai „zöldmezős” beruházás megvalósítására alakult, s független lévén a karoktól, nem vette figyelembe sem az oktatás felfutásának szempontjait, sem az eszközök hiányát, szűkösségét. Vezetőjét közvetlenül a nagykancellár nevezte ki, hivatalból tagja volt az egyetemi tanácsnak, bizonyára nagy érdemeket szerzett a BTK kiépítése során, de a jogi kar helyzetét és igényeit nem volt hajlandó – főleg nem parancsoló szükségként – figyelembe venni. Mi viszont ragaszkodtunk ahhoz, hogy a szűkös anyagi eszközeinkből megvalósuló munkálatok folyamatába beleszólásunk, azok megvalósulási sorrendjére befolyásunk, a várható eredményekről és költségekről tudomásunk legyen.

A nyomdával kötött kedvező megállapodás révén az első félév végére (1995 végén) kialakult bizonyos elvi lehetősége annak, hogy átvegyük a Szentkirályi utca 28–30. egy részét, 1996 őszi határidőre, a második tanév kezdetére. A főmérnökség vállalta a szükséges minimális tatarozás elvégzését, először 16 millió forintos költség-előirányzattal. Ezt a tandíjakkól kigazdálkodhatónak véltük. A rövid időn belül, megkérdezésem nélkül, de terhünkre megkötött szerződés már 30 millió forintra szólt – ez akkor jelen-

---

5 Ugyan amikor az állam „visszaadta” az Egyháznak a Szent István Társulat épületeit, a – közben már privatizált – Franklin Nyomda tulajdonosát kárpótolta a mátyásfüldei, kiürített szovjet lakótelep épületeiből. Ám a tulajdonos, akit a szerződésben nem kötöttek meg megfelelően, mátyásfüldei ingatlanait és a Szentkirályi utcai nyomdát egyaránt eladta – utóbbit a kiürítés kötelezettségének vállalása nélkül –, és aztán a pénzzel eltűnt. Legalábbis ez volt a helyzet az új nyomdatulajdonos előadása szerint, és ezt a telekkönyv nem cáfolta.

tős különbségnek számított költségvetésünkben. Nyárra, a befejezéskor, ez az összeg bármilyen időközbeni jelzés nélkül megduplázódott, s mikor ez a nyár végi egyetemi tanácsülésem kiderült, az elosztható, nem túl magas, egyházi fenntartói támogatásból egyik társkar sem akart/tudott részünkre segítséget valamennyit átengedni. A következő évről szóló, a felvételnél beszélt tandíjból kellett az összeget előlegezni, a berendezési előirányzat terhére. Szerencse, hogy e tanévre kiharcoltuk az állami támogatást, és emeltük a felvett létszámot, így nem borult fel a költségvetés mérlege.

1996 augusztusában a Konrad Adenauer Stiftung támogatásával megkíséreltem Németországban a kar részére támogatást szerezni, de közvetlen eredménye az útnak csak a könyvtár fejlesztése, valamint a felsőoktatási kapcsolatok kiépítése terén volt.

Ettől kezdve 2001-ig lépésről lépésre alakult az oktatás építményi kerete. A hallgatók és a kollégák vállalták ennek minden nehézségét. Az 1997/98-as tanév első félévének végére jutottunk oda, hogy az új tantermet három évfolyamnak használatba kellett volna adni. A főmérnökség valamely adminisztratív hibája miatt ezek használatát megtiltották, átmenetileg bérelt termeket kellett keresni. Ez vezetett oda, hogy a kar a beruházás bonyolítását a főmérnökségtől saját kezébe vette, és az építkezés ezen szakasza volt a legsikeresebb költség és fejlesztés szempontjából. Az 1998. évi választások sikere nyomán úgy tűnt, a társadalmi támogatásra is jobban számíthatunk. Felmerült a Szentkirályi utca 26. alatti épület, majd az Egészségügyi Minisztériumtól még egy hozzá közeli épület megszerzésének lehetősége. Az előbbi sikerrel is járt, az utóbbi fejében ugyan lemondtunk a 30. szám alatti épületre történő emelet-ráépítésről, de végül is ez megghiúsult – előbb a BTK Stephaneumának befejezése, utóbb az informatikai kar szervezése vitte el az eredetileg a Szentkirályi utcai beruházásra szerzett és ígért támogatásokat, így az egyetem vezetése nem merte vállalni a további bővítést.

Az új gazdasági vezető sürgetésére az utolsó évben az egyetem elvonta a kártól az önálló beruházás intézésének lehetőségét, és – véleményem szerint indokolatlanul – külső intézőre bízta. Ez nagyobb költséget, a végrehajtásban pedig állandó súrlódásokat okozott. Ezután a fejlesztés szinte teljesen leállt.

Elhelyezését és berendezését tekintve a JÁK mind ez ideig a legszűkösebben és legszerényebben ellátott kara az egyetemnek.

D) A saját felvételi rendszer kialakítása

Az 1995/96-os tanévre sürgősséggel meghirdetett felvételi során a kiegészítő pontrendszer jól vizsgázott. Kiváló első évfolyammal indult a kar. A következő évre az országos, kollégáink által egyetértőleg alkalmatlannak tartott magyar–történelem felvételi helyett saját rendszert kívántunk kialakítani.

a) A rendszerben, az országostól eltérően, több év gimnáziumi jegyeinek teljes átlagát értékeltük: a jogászai pálya sokfelé haladhat, az általános műveltség és az egyenletes teljesítmény tanúsíthatja az alkalmasságot ($4 \times 5 = \text{max. } 20$ pont).

b) Ugyanez az oka a három kötelező érettségi tárgy átlaga értékelésének is. A matematika-jegy – sokak által támadott – értékelése egyrészt a logikai készség mutatója, másrészt az egyházi gimnáziumok számára kedvező lépés is volt⁶ ($3 \times 5 = \text{max. } 15$ pont).

c) Többletpontot adtunk – korlátozás nélkül – nyelvvizsgával igazolt nyelvtudásra,⁷ tanulmányi versenyek eredményére, latin és hittan előtanulmányokra.⁸

d) Másoddiplomásoknál mindezek helyett az előző diplomát is értékeltük, választás szerint.

e) Magát a felvételi vizsgát, amely a megszerezhető pontok kisebb felét tette ki, írásbeli és szóbeli részre osztottuk. Az írásbeli feladat az életből vett történet volt, azt kellett kérdések alapján feldolgozni. Értékeltük az egyéni gondolkodást, az előadó- és rendszerező készséget, valamint a külalak rendezettségét – mint a stresszhelyzetben tanúsított önfegyelem értékelésére alkalmas szempontot.

Aki az összes hozott pontja és az írásbeli eredménye alapján esélyes volt még, azt hívtuk be szóbelire. Itt egy háromtagú bizottság – a jelölt által húzott bevezető kérdés alapján – beszélgetett a jelölttel: fellépését, előadó-készségét, tájékozottságát tették mérlegre (előbb 2×15 , majd $20 + 15$ pont).

6 Rendszerváltás előtt ezekből az iskolákból humán pályára nehéz volt bejutni, így az oktatás súlypontja a reáltárgyak és a nyelvek felé tolódott el.

7 Előny a határon túli magyaroknak!

8 Mint közvetlenül hasznosítható ismeretekre, vallásra tekintet nélkül, de szintén kedvezően az egyházi középiskolában végzettek számára.

A legjobbakat vettük fel, de mindkét – nappali és levelező – tagozaton 20%-kal többet a majdani végzésre számítottaknál, számolva azzal, hogy első két évben a nem oda valók kiostálódhatnak. Másrészt a minisztérium által támogatottak létszámán felül is vettünk fel tandíjfizetést vállalókat, közülük a jobbaknak esélyük lehetett arra, hogy a következő évben eredményük alapján bejuthassanak a támogatottak közé. Tandíjfizetőként mindenképpen felvettük a szóbeli és írásbeli felvételi vizsgán maximális pontot szerzett jelentkezőket.

Ez a felvételi rendszer bizonyos finomításokkal hat éven át működött, és állítom, jobb eredményt mutatott, mint a többi kar felvételije. A hallgatóknak a felvételin kialakult rangsora a tanévek során, noha mód lett volna rá, alig változott, tehát a felvételi módszerünk igazolódott, mert kimutatta, kik lesznek a jobb hallgatók.

A rendszert mégis kezdettől sokan támadták. Egyrészt kívülről, a kérdések, a pontozás miatt, egyházi oldalról is, amiért nem a jámborok részesülnek előnyben. Másfelől az Oktatási Minisztérium nézte egyre inkább rossz szemmel a rendszerünket. A felvételi feltételeink közlésétől is elzárkózott, míg az Alkotmánybíróság nem döntött javunkra. Ám az 1998. évi választási kampányban élesen támadta a hittani ismeretekért szereshető többletpontot is, itt-ott szélsőséges, valótlán állításokkal. Egész sajtóháborút vívtunk ez ügyben.

Valódi oka e támadásoknak, a választási hangulatkeltésen túl, véleményem szerint a felvételik elektronikus nyilvántartásában keresendő. Mikor a rendszert az Oktatási Minisztérium bevezette és vállalkozásba adta, az üzemeltetésre vállalkozók esküdtek, hogy ez nem érinti a felvételi tartalmát – az egyetemi autonómia kérdése –, hanem csak a végrehajtás biztonságát: a gépi rendszer minden kívánt szempontot érzékelt fog. Amikor aztán megvalósult a rendszer, elkezdtek az egyszerűsítését követelni, mert úgy olcsóbb az üzemeltetése, nagyobb rajta a haszon.

A korlátozások mindmáig alkotmányellenesek, de a 2002-es választás után e tárgyban benyújtott panaszunkat az Alkotmánybíróság évekre – mind ez ideig – elfektette. Közben a törvény és a korábbi alkotmánybírósági döntés ellenére a minisztérium rendeleti úton beleszólt jó néhány lényegi kérdésben a felvételi rendszerek tartalmába is.

Volt a rendszernek karon belüli ellenzéke is, egyenetlen elbírálások, visszaélési lehetőségek miatt, de ez nem volt jelentős, és a felvételek nyo-

mán a rendszer finomítható is volt. 2002 után azonban az egyetem feladta a küzdelmet a minisztériummal, és meghátrálásra kötelezte a kart. Hogy így talán nem biztosan a legjobbak kerülnek be az oktatásba, úgy tűnik, nem volt olyan fontos, hogy érdemes legyen ez ügyben autonómiánkat a minisztériummal szemben védeni.

E) Az állami támogatás, a rangsor és a hallgatói juttatások körüli vita

Az egyházi felsőoktatási intézményt azonos támogatás illeti meg a felsőoktatási tevékenységéért, mint a hasonló tevékenységet ellátó állami intézményt. Ez alkotmányos elv, amelyet az 1990. évi IV. törvény is tartalmaz, s az egyházak és az állam, illetve a Vatikán és a magyar állam közötti megállapodások részletesen kifejtenek.

A felsőoktatás szűkös befogadóképessége miatt egyelőre nem tudja az összes jelentkezőt minden szakon felvenni, és nem tud minden, egyébként felvehető hallgató után normatív ellátást, valamint hallgatói támogatást adni az intézményeknek. A hallgatók művelődéshez való joga az állammal szemben alapjog, egyébként alkotmányos szabadság. A felsőoktatás hallgatóinak támogatása – az esélyegyenlőség okán – politikai cél, amely felé törekedni kell. Ha a teljes kapacitás kihasználása a jelentkezők óhaja szerint nem oldható meg tandíj fizetése nélkül, úgy ez elfogadható költségvetési szempontok alapján: lehet a hallgatókat vagy egy részüket tandíj fizetésére kötelezni. Ezt azonban méltányos, az esélyegyenlőséget nem sértő módon kell elrendezni.

Amikor a kart az MKPK megalapította, természetes volt, hogy az oktatást meg kívánja kezdeni. Az Oktatási Minisztérium (OM) e jogát először kétségbe vonta: a törvény ugyan lehetővé tette kar alapítását, vélték, de az új kar csak akkor oktathat, ha arra ők, a Felsőoktatási Tudományos Tanács (FTT) és az Akkreditációs Bizottság véleménye alapján külön engedélyt adnak. Jogszabályi alapul csak a törvény szolgált, és azt eltérően értelmeztük. Az egyetem kitarzott álláspontja mellett, hogy alapíthat új kart, és azt csak bejelenteni köteles – mire alakulhat egy kar, ha nem felsőoktatási tevékenység folytatására? –, s meghirdette a felvételit, az pedig váratlan sikerrel járt. Az FTT az oktatás iránti kereslet alapján kedvezően nyilatkozott, az Akkreditációs Bizottság álláspontja ugyan még nem volt ismeretes, az OM végül mégis azt javasolta, hogy kezdjük meg az alapoktatást, majd az akkreditáció alapján

megadják a támogatást. Így is történt, ám 1995-ben – mint korábban jeleztem – a támogatást a keret hiánya miatt egyáltalán nem kaptuk meg. (Fodor Gábor miniszter véleménye egyébként az volt, hogy azonos mértékű támogatás nekünk nem is jár.) Így erre az első félévre 1996-ban, már Magyar Bálint minisztersége alatt kaptunk csak valamennyi ellátmányt (arra épp jó volt, hogy kihúzzon a felújítási költség-növekedés okozta bajból).

A finanszírozási vita lényege az volt, hogy az állami egyetemek jogi karai kaptak fenntartói alapellátmányt (épületfenntartásra stb.), és kaptak normatív, a hallgatók számához igazodó támogatást. Utóbbi két tételből állott: intézményi oktatási és hallgatói ellátmányból. Az OM úgy vélte, hogy a fenntartói ellátmányt a nem állami intézmény a fenntartótól kapja: ne alapítson egyetemet, ha nincs rá pénze. A mi álláspontunk az volt, hogy a költségvetésből jutó támogatás minden nemét meg kell az egyházi intézménynek is kapnia, hiszen nem vallási igényt elégít ki az egyetemmel (a teológiai karon sem!), hanem művelődést, képzést tesz a magyar állampolgárok igénye és választása szerint lehetővé.

Ez az álláspont végül is annyiban győzött, hogy a finanszírozást átszervezték. 1997-től a teljes támogatást a hallgatói létszám alapján kapták az intézmények, ehhez szedhetek tandíjat (egyes intézményeknek máig jelentős forrásuk a külföldi hallgatók fizette tandíj, például az orvosi képzésben). Az OM állapította meg az intézmények javaslata, igénye alapján, hogy melyik kar hány hallgató után kaphat ellátmányt.

Véleményem szerint maga ez az elosztási mód is alkotmányellenes, sérti az esélyegyenlőséget. A kormánynak joga a költségvetés lehetőségei alapján megállapítani, mennyit szán például jogi képzésre. Ezt a keretet azonban az intézmény által meghatározott – és legfeljebb az akkreditáció szempontjából, tehát oktatási minőség szerint felülbírállható – létszám arányában kellene elosztani. Így azonos arányban lenne minden intézménynek támogatott és tandíjas hallgatósága. Szerintem azt is az intézményi autonómia keretében kellene eldönteni, hogy az ellátmányt arányosan osztják-e szét az összes hallgatóra, és a hiányzó költségvetési fedezetet arányosan terheljék ki kiegészítő tandíjként (szociális szempontok szerinti kedvezményeket a hallgatói ellátmányból lehet nyújtani), vagy a felvételin jobban teljesítők kapják a támogatott helyeket, és a többinek jussanak a tandíjas helyek.

Mindenesetre megállapítható, hogy az OM mind ez ideig a normatív ellátás illetően arányos – alkotmányos – juttatását nem szorgalmazta. Többször is hiába tettük szóvá, hogy a PPKE-JÁK jóval kisebb arányú támogatást kap, mint például az ELTE-ÁJK. Nálunk a támogatott létszám az első diplomájukat szerző hallgatók körében 50% körül mozgott, az ELTE-ÁJK esetében viszont ez az arány meghaladta a 90%-ot, alig volt támogatás nélküli hallgatójuk. Ez nem az intézményi-, hanem az egyenlő hallgatói támogatás alkotmányos elvét sértette! Az OM álláspontja cinikus volt, mondván, hogy ne vegyünk fel a támogatott létszámon felül hallgatókat. Ám – ha az intézménynek volt befogadóképessége – ez a művelődés szabadságát sértette volna. A mi esetünkben a keresztény szellemű jogászképzés minél kiterjedtebb voltára való törekvés is közrejátszott abban, hogy alkotmányos oktatási kötelezettségünknek a lehető legnagyobb mértékben iparkodtunk eleget tenni.

Az OM elve alapján a mi karunk támogatott és tandíjas hallgatóinak ez a fele-fele aránya azt jelentette volna, hogy a felvételi dönti el az egész tanulmányi időre, ki tanulhat ingyen és ki nem: legfeljebb kibukni lehetett az ingyenes keretből, de akkor azt a keretet megvonta a minisztérium az intézménytől. Viszont még a mi gondosabban megtervezett felvételink sem nyújtott teljesen biztos alapot arra, hogy éppen a rászoruló, illetve a jobbak kapják a támogatást. Az sem lehetetlen, hogy egy egyébként tehetségesebb hallgató később ellustul, felületes lesz, vagy egyéb okból nem veszi tanulmányait elég komolyan. Az volt a meggyőződésünk, hogy – kivált, amíg nem mindenki tanul ellátmányból – az ellátott hely kötelez, és aki nem teljesíti kötelességeit, nem érdemli a kedvezményt a szorgalmasabb, igyekvőbb, kötelességét teljesítő, vagy a pályára alkalmasabb társával szemben. Ezért vezettük be az éves rangsort.

Évfolyamrangsor megállapítása
1995/96-os évben a PPKE-JÁK I. évfolyamán

A vizgára bocsátás és értékelés előfeltétele mindkét szakon a tandíjfizetési kötelezettség teljesítése. Nappali tagozaton csak az bocsátható vizsgára, akinek indexe legalább 25 óra félévi értékelhető teljesítménnyel került lezárásra. Ebbe a 25 órás keretbe nem számítanak be azok a tárgyak, amelyekből a hallgató felmentést kapott. Ha a hallgató a 25 órás keretet ugyan teljesítette, de valamely kötelező tárgyból nem tehet – a feltételek teljesítésének hiányá-

ban (gyakorlatok látogatása) – vizsgát, e vizsgát az értékelés szempontjából halasztottnak kell minősíteni.

1.) A rangsor alapját az év folyamán mindkét tagozaton kötelező vizsgák (magyar jogtörténet, egyetemes jogtörténet, római jog, logika, ismeretelmélet, közgazdaságtan, egyházi jog, bevezetés a jogfogalmakba) jegyeinek összegzett értéke képezi. A két szigorlat kettős értékkel szerepel. Ennek során:

a jeles eredmény =	5
a jó eredmény =	4
a közepes eredmény =	3
az elégséges =	2
az elégtelen =	1 ponttal.

2.) A vizsgaidőszak alatt letett vizsgák fentiek szerint számított összeréteke a rangsort adó érték számlálója, míg a kötelező vizsgák száma a rangsor-érték nevezője lesz (ismétlés során letett vizsga két értékkel szerepel mind a számlálóban, mind a nevezőben). A nevező általában 16 (12 kollokvium és 2 szigorlat), de a nevezőből levonandó azon tárgyak száma, amelyekből a vizsga alól a hallgató felmentést kapott, viszont hozzáadandó az ismételt vizsgák száma. A számítás szerint a vizsgaidőszak alatt le nem tett (halasztott) vizsga a nevezőben szerepel, a számlálóban nem (0 érték). Ha a hallgató a félévben halasztott vizsgát a második félév során pótolja, a számlálóba bekerül az érték, a nevező pedig ugyanúgy nő eggyel, mintha ismételt vizsgán felelt volna meg.

3.) Az ily módon számított tört számlálójának értékét javítja (legfeljebb 5 ponttal) a hallgató szorgalmi többletpontjainak értéke. Ennek során:

a) a távoktatási tagozaton figyelembe veendő a jelenlét a konzultációkon, illetve a beadott írásbeli feladatok aránya. Ha ez az év folyamán legalább 50–59% = +1, 60–69% = +2, 70–79% = +3, 80–89% = +4, 90% felett +5 pontot ér.

b) A nappali tagozaton a negyedévi dolgozat jegyeinek átlaga adandó a vizsgaértékhez (számlálóban a jegyek összege, nevezőben a tárgyak száma), s ezt az értéket egy-egy tizeddel növeli az ezeken felül lezárt kötelező és szorgalmi kollégiumok, valamint a speciálkollégiumok hallgatása, melyek mindenike egy-egy tizedponttal vehető számításba, legfeljebb +5 pont erejéig.

4.) Az évfolyamok egyesített rangsora alapján 10%, mintegy 50–60 fő nem mehet tovább másodévre (nem kizárt számukra az újrakezdés a PPKE-JÁK új felvételi rendszere alapján). Nem marad ki (biztos továbbjutó), akinek átlaga 3 érték feletti, és egyszer sem tett elégtelen vizsgát. Mindenképpen kiesik (függetlenül a rangsortól), aki négy vagy több elégtelen vizsgát tett kötelező tárgyból (a nappali tagozaton a nyelv, a latin, a stilsztika és az informatika is kötelező, tehát ezek elégtelen eredménye is beszámít a négy bukásba). Halasztott vizsga nem számít bukásnak.

Budapest, 1995. november 13.

Dr. Zlinszky János
a PPKE-JÁK dékánja

Már a felvétel során meghirdettük, hogy az év végén a támogatott helyeket az első diplomát szerző hallgatók, tanulmányi eredményük arányában kapják. Jó eredménnyel tehát a tandíjas helyre felvett első diplomás is kaphat a következő évben támogatott helyet, s a támogatott helyet elért is visszacsúszhat tandíjas helyre, ha gyengébbnek bizonyul. „Tanulsz vagy fizetsz, rajtad áll!” – volt a jelszó. Ezt évenként meg kívántuk ismételni, mindaddig, amíg az OM a személyek után adta a támogatást. Minthogy ez eredeti szabályzatunkban már szerepelt, az autonómia elve szerint el kellett fogadni. Az OM-nek már csak azért sem tetszett ez a rendszer, mert így nem szabadult fel a kieső rossz tanulók arányában ellátmányi keret. Ám amikor az első kifogások elhangzottak, a hírek szerint Magyar Bálint miniszter leál-lította azokat, neki eleinte tetszett a megoldás.

A minisztérium egyébként is törekedett arra, hogy abban a kérdésben, kit hova vesznek fel, elvonja a végső döntést az egyetemektől, karoktól. „Jogbiztonság!” – kiáltották: szegény hallgatónak nem elég a felvételi gyöt-relme, most még tanulni is kényszerüljön anyagi biztonsága érdekében?! Ezt igazán nem lehet elvárni. Hogy a kérdés megoldódna akkor, ha a költségvetés nyújtotta összegben felül szükséges ellátmányt a kar beszédhetné mindenkitől, kiegészítő tandíj gyanánt, nem kívánták elfogadni, nyilván politikai, népszerűségi okokból. Egyébként sem volt ez országos kérdés, hiszen a többi kar nem követte példánkat. Nálunk viszont az alkotmányos kötelezettségen túl – hogy fogadjuk, akit oktatni van módunk – a kar fejlesztéséhez szükséges eszközök biztosítását éppen ez a hallgatói többletlétszám tette lehetővé.

Az OM következő lépése volt, hogy megtiltotta tandíj szedését azoktól, akik után ellátmányt kap a kar – azaz megvonta az intézménytől a döntési jogot abban a kérdésben, hogy tud-e a kapott ellátmányból az általa kívánt szinten oktatni, ez pedig véleményem szerint az Alkotmány 70/G. § szerint a tudomány képviselői – a kar közössége, illetve az egyetem – által eldöntendő kérdés. Ezzel, politikai szempontokra figyelemmel is, megte-remtődött a következő alulfinanszírozás, illetve az intézmények pénzügyi eszközökkel való zsarolhatóságának lehetősége, már a polgári kormány intézkedéseként. A gondokra rávilágított az OM-nek e tárgyban írott levelém:

T. dr. Kiss Ádám professzor úrnak
Oktatási Minisztérium
Felsőoktatási és Tudományos Ügyek
helyettes államtitkára

Tisztelt Államtitkár Úr!

Köszönettel vettem O-37.566/1998.XV. jelű leveledet. Valóban sok minden megoldódott az eredeti írásomban felvetett gondokból, de azért maradt, meg jöttek újak is.

Mielőtt az elvi kérdésekre rátérnék, szeretném segítségedet kérni egy lát-szatra nem oly jelentős, de egyrészt az egyetemi autonómiát sértő, másrészt a Minisztérium felső vezetésének valóban megváltozott magatartásával ellenkező, a régi diszkriminatív hangvételt idéző eljárással kapcsolatban. A PPKE évek óta több hallgatót vesz fel, mint a támogatott létszám, ami az országos feszültségben nyilván kedvező. A további években aztán mindig a legjobb létszámba tartozó hallgatók lesznek a támogatottak, a rosszabb tanulók az önköltségesek. Ennek a felvételi tájékoztatóban való közlése véleményünk szerint fontos a pályázóknak. Bakos Károly úr kérésünk ellenére közölte, hogy ezt a tájékoztatóból kihagyják, mégpedig dr. Kovács Tibor utasítására hivatkozva. Már az Alkotmánybíróság is megállapította, hogy a felvételi és tanulmányi feltételeket az egyetemek autonóm módon állapíthatják meg, a Minisztérium azon önkényesen nem változtathat. Ezért a kihagyás ellen tiltakozunk és kérjük, adj olyan értelmű utasítást, hogy felvételi tájékoztatásunkat ne csonkítsák meg.

Szeretnék továbbá panaszt tenni amiatt is, hogy a PPKE-JÁK a már tavaly is járó, az országos átlagnak megfelelő 10%-os létszámemelést az idén sem kapta meg, sőt az ez évre felvetteknél a létszámunkat csökkentették 10 fővel, most pedig a 275 emelése helyett abból visszavettek ismét 10 főt. Ez annál méltánytalanabb, mert míg az ELTE például csak 10% önköltséges hallgatót vesz fel, a PPKE jogi kara mintegy 50%-ot, tehát jelentős mértékben járul hozzá a feszültség enyhítéséhez, s ehhez képest az államilag támogatott létszámát visszaszorítják. Ez azt jelenti, hogy nálunk a kapacitáshoz képest a hallgatók jóval kisebb aránya támogatott, ami diszkriminatív.

A tandíjjal kapcsolatban sok részletgond jelentkezik, részletes tájékoztatástok ellenére is. Egyrészt az első alapképzéssel kapcsolatban sok hallgató hivatkozik arra, hogy az OM úgy tájékoztat, miszerint joguk van válogatni abban, hányadik képzésüket tekintik elsőnek, azaz támogatottnak, és hol veszik igénybe a tandíjmentességet. Ezzel szemben a tandíjmentesség az államilag támogatott létszámig az első alapképzésben részt vevőknek jár, s első az az alapképzés, amelyet a hallgató először kezdett el. Kedvezményező szabályt nem lehet kiterjesztőleg értelmezni. Nem egy alapképzés jár mindenkinek ingyenesen, hanem ez évtől az első alapképzés!

A másik probléma a másoddiplomás képzésben részt vevő gyermekgondozásosok esete. Ezek után a kar nem kap térítést. Most az OM azt közölte,

egyelőre telefonon, hogy az eddig szedett önköltségből csak 1 ezer forint havonta a tandíj, az illetőktől az e feletti összeget az egyetem beszedheti, viszont ezek után térítést nem kap.

Nyilván nagy felzúdulás lesz, ha, miután közöltük, hogy aki ebbe a kategóriába esik, visszakérheti a befizetett 70.000 levelező vagy 90.000 forint nappali önköltséget, most ismét változtatunk, ezért azt kérem, hogy a helyesbítést az OM tegye közzé világosan. Egyébként kérdem, hogy akkor a támogatott levelezők eddigi 50.000 forintjából sem minden tandíj?

Bátorkodom végezetül utalni arra, hogy a finanszírozás üteme is, összege is valóban kedvezően módosult. Azonban az egyenlő elbánásból még kimaradt, hogy az állami karok kapnak úgynevezett fenntartási költséget is, amelynek eredeti normatív összege a hallgatói támogatást kissé meghaladta, most nem tudjuk mennyi. Mi mindenesetre az intézmény fenntartására nem kapunk semmit, ennyiben hátrányosabb ma is a helyzetünk.

Utalni szeretnék továbbá arra, hogy a vezetői és központi oktatói pótlék úgy van megállapítva, hogy annak alapján minősített oktató gyakorlatilag ne kaphasson pótlékot. Ugyanis a tanítás heti egy órája félévenként 1 pont, és évi 20 pontot kell elérni: a vizsgáztatás, hallgatókkal foglalkozás, diákköri munka, noha szerepelnek az oktatói feladatok közt, nem kapnak értékelést. Így akinek átlagban félévenként 10 órája nincs (nekem 13 van, nem személyes a panasz, de ez, jól tudod, ritka), az nálunk nem kaphat pótlékot, ugyanis a tanulmányok alatti szakdolgozatok értékelését nem számítják be az OM közlése szerint (bár ez a rendeletből nem következik), viszont nálunk diplomamunkák csak jövőre lesznek.

Volna tehát még javítanivaló és megbeszélnivaló bőven, s ezért sajnálom, hogy Miniszter Úr egy találkozásra egyelőre nem tudott időt szakítani. A Professzorok Batthyány Körében a múltkori megbeszélésen ilyen részlettémákat nem akartam felvetni, de előbb-utóbb jó lenne őket műsorra tűzni.

Válaszodat és eddigi támogatásodat még egyszer köszönve, kérem a fentiek figyelembe vételét és egyértelmű tisztázását.

Budapest, 1998. október 29.

Tisztelő híved:

Dr. Zlinszky János
a PPKÉ-JÁK dékánja

Az intézményi évfolyamrangsornak eredeti elképzelésünk szerint volt még egy szerepe. Említettem, hogy mintegy 20%-kal több hallgatót vettünk fel, mint amennyinek kibocsátására számítottunk, azért, hogy a tanulmányok során kiostáljuk az alkalmatlanokat. Az alkalmatlanságnak volt egy abszolút és egy relatív mércéje: eltanácsoltuk azokat, akik egy évben négy, illetve tanulmányaik során nyolc elégtelen jegyet szereztek, vagy több elégtelen

átlagú félévet teljesítettek. Az abszolút mércén túl a második és a negyedik félév végén, a kiesőkön felül, a leggyengébb 10%-ba eső hallgatókat tanácsoltuk el, hacsak el nem érték a közepes átlagot bukás nélkül. Ez alól az intézkedés alól hallgatói kérelemre a tanulmányi dékán-helyettes egyszer felmentést adhatott, tandíjas helyen való megmaradásra egy évre.

Hasonló gonddal elsősorban azok jelentkeztek, akik vagy munka, vagy más főiskolai tanulmányok mellett kívánták jogi tanulmányaikat végezni. Nehézségeik voltak mind az órahallgatással, mind a vizsgák torlódása miatt, és ilyenkor „méltányossági” engedményeket kértek. Elvünk volt, hogy az eltűzött vállalás nem érdemel méltányosságot, sőt közvetve jogász-pályaalkalmatlansági bizonyíték! A kar kezdettől lehetőséget adott arra, hogy 12 félévre irányozza elő a hallgató a tanulmányait, esetleg halasszon félévet, de azt neki kellett előre kérelmeznie. A jogot figyelmes embereknek írták: *ius vigilantibus scriptum*, aki nem él a számára szükséges és adott lehetőségekkel, utólag ne panaszkodjék! (Más kérdés a valódi méltányosság, bal eset, hosszú betegség, családi probléma esetén – ezek körében messzemenően alkalmaztuk a méltányosságot, ilyen ügyben magam dékánként, de Bánrévy Gábor professzor dékán-helyettesként is bárkit kész volt fogadni és meghallgatni.)

Véleményem szerint ez a rendszer a katolikus egyetem szolidáris és igazságos rendjéhez illett. Amíg az országban nem mindenki juthat be az általa kívánt felsőoktatási intézménybe, a bejutók előnyt élveznek, és ez kötelezi őket kedvező helyzetük lelkiismeretes kihasználására. Ezt felvételükkor meg is fogadták. Nincs joga senkinek elfoglalni más elől azt a helyet, amelyet nem képes betölteni, ez nem is igazságos, nem is szolidáris magatartás. A hanyagság, felelőtlenség, könnyelműség nem érdemel méltányosságot, kivált nem a jogász-pályán, hiszen ott magasabb az erkölcsi követelmény! Ez persze a kari vezetőktől is több odafigyelést, felelős döntést követel, így a helyzettel való megismerkedést is, tehát fáradságos, de ez a professzió követelménye, a katolikus egyetemen különösen!

Voltak gondok a hallgatói ellátmánnyal kapcsolatban is. Álláspontunk szerint a hallgatói önkormányzat, a hallgatói öntevékenység része a közéletre való felkészítésnek, azt nem szabad elfojtani akkor sem, ha esetleg ferdeségei mutatkoznak, hanem megfelelő időráfordítással és tanácsadással kell

Egyetemi előadó kezdeti stádiumban (1997)

A kar felújított épülete 1999-ben

segíteni, a helyes irányba terelni. A kar autonómiájához tartozik, hogy a hallgatói ellátmány felosztásában érvényesülhessenek – a jogszabály biztosította keretek között – saját szempontjai. E törekvésünk is sorozatosan találkozott felsőbb, kormányzati rosszállással.

Kezdetben másfél évig a kar egyáltalán nem kapott hallgatói ellátmányt. Ez idő alatt a kari keretek szűkében is mindig szántunk pénzt a hallgatói önkormányzat működési költségeire és rendezvényeire. Ezzel a kerettel az önkormányzat gazdálkodott, a kar felügyelete alatt. Így mindjárt kezdetben keretet adtunk az első gólyatáborra, majd gólyabálra is. Aránylag hamar elindult az első hallgatói lap, a Jog-Ászok, majd a második, az Ítélet, ez utóbbi most is él.

A kar, amint lehetőség nyílt rá, megteremtett bizonyos sportolási, valamint étkezési lehetőségeket is. Amellett mindjárt az első évben terveztünk szociális támogatási keretet, elsősorban a rászorulóknak tandíjkedvezményének és tandíjmentességének lehetővé tételére, majd a kollégisták lakhatási támogatására. Ennek megadásakor, amint mód nyílt rá, megadtuk a hozzászólás, majd a javaslattétel jogát a hallgatói önkormányzatnak. Később együtt dolgoztuk ki a hallgatókkal az állami hallgatói támogatás felhasználásának rendjét is, juttatva a szociális keretből a nem támogatott rászoruló hallgatóknak is, amint ezt a szolidaritás keresztény – alkotmányos – elve előírja.

Az OM ezen törekvésünket sem fogadta tetszéssel. Többfelől sorozatosan kifogásolták mind az ellátmányban nem részesülő hallgatóknak juttatott támogatást, mind a szociális és tanulmányi szempontoknak az elosztásban való párhuzamos érvényesítését – lényegében jogszabályi alap nélkül, pusztán okvetetlenkedésként, vagy az autonómia legkisebb megnyilvánulásával szemben is mutatkozó ellenérzés miatt. Nyilván jelentkeztek persze e körben is panaszosok, akik úgy érezték, elesnek valamely előnytől, vagy megrövidülnek, és szaladtak panaszkodni. Jobb esetben házon belül – ott könnyebb volt a szempontoknak nyilvánosságot adni –, máskor viszont a minisztériumnak, esetleg a fenntartónak, később az egyetem gazdasági vezetőinek hangoztatott kifogással. Ők eleve nem voltak tisztában rendszerünkkel, így ez sok belső magyarázkodással is járt. Bár a szabályzatok rögzítve voltak, az elveket – méltányosság, igazságosság, szolidaritás – senki nem vonta kétségbe.

A hallgatói támogatás autonóm felhasználásával szembeni utolsó, és a helyzet teljes félreértéséből adódó támadás az egyetemen belülről érkezett, már lemondásom után, a Szentkirályi utca 26. épület megszerzésével kapcsolatban. Az épületről egyesek azt híresztelték, hogy el kell adni, mert a rá fordított pénzt a kar jogellenesen, a hallgatói támogatásból vonta el. Ez annyira légből kapott híresztelés volt, hogy bár hivatalosan sohasem tárgyalták, legalább is velem nem, végül is elejtették a felvetést. Hogy kitől indult ki, nem tisztázódott, így csak sejthető. Ezzel kapcsolatban a karnak adott tájékoztatásom:

Dékán Úr, kedves Kollégák!

A karon egy idő óta a Szentkirályi u. 26. sz. alatti épülettel kapcsolatban különböző olyan híresztelések kaptak szárnyra, amelyek annak szabálytalan megszerzésére és megtarthatatlanságára vonatkoznak. Dékán Úr kérdéseimre ugyan állította, hogy ilyen felfogás hivatalosan nincs, és decemberben Rektor Úr írásban is beadott kivizsgálási kérelmemet azzal tette félre, hogy annak nincs indoka. Most azonban Nagykanclerár Úr levélben a következőket írta nekem:

„...személyes beszélgetésünk után megkerestem az érintetteket... Értesültem, hogy Te is beszéltél a rektorral, valószínűleg a dékánnal és a gazdasági vezetővel is, mint én. Láttam, hogy minden felvetett kérdésre megvédték az álláspontjukat. Így az egyetem nem bővíthető. A normatíva és a tandíj a hallgatókra és a működésre fordítandó, nem beruházásra. A HOK erről nem mondhat le. A 26. épületet el kell adni, mert nincs miből kifizetni, sőt az eddigi összege is vissza kell származtatni a HÖK-nek.”

Ebből a néhány mondatból számomra az tűnik ki, hogy (bár nekem az érintettek egyike sem fejtette ki, még kevésbé védte meg a leírt álláspontot) a fenntartó püspöki kart egyetemünk és karunk illetékesei arról győzték meg, hogy:

- 1) a 26. épületet szabálytalanul, az ifjúsági normatív támogatás összegéből vásároltuk,
- 2) így a szóban keringő adatok szerint mintegy 100 millió Ft-ot a kar bevételeiből ifjúsági célra vissza kell adni,
- 3) ezért nincs folyó évben pénz a hátralékos részletek kifizetésére,
- 4) így az anyagi helyzet csak az épület eladásával rendezhető.
- 5) Emellett az egyetem bővítésére, még egy épület megszerzésével, amire a kar normális elhelyezéséhez szükség lenne, s aminek reményében a Szentkirályi u. 30-ban elhagytuk a már engedélyezett és megtervezett emeletráépítést, nincs lehetőség, így a közigazdász szakképzésre és a jogi képzés további fejlesztésére sincs.

A 26. épület megszerzése, valamint az emeletráépítés kiváltása az új épület tervezett megszerzésével ugyan az összes illetékesek tudtával, a kari és az

egyetemi tanács, valamint a fenntartó tájékoztatásával és egyetértésével történt, mégis úgy gondolom, hogy kapásból a részletekre nem minden kolléga fog emlékezni, ezért szeretném a magam álláspontját írásban világosan előadni. Felelősségünk az együtt épített kar és egyetem iránt közös, így a tájékoztatáshoz kinek-kinek joga van.

A vitás kérdések ugrópontja a forrásoldal. Igaz-e, hogy hallgatói pénzeket vontunk el beruházásra, és hogy ezért azokat vissza kell fizetnünk, így a kar ebben az évben nem tudja saját bevételeiből a 26. épület esedékes részletét kifizetni? (Az a megjegyzése az Érsek Úrnak, hogy a kar tandíjbevétele – nem a normatív állami ellátmány, hanem a saját többletbevétele! – nem fordítható beruházásra, csak félreértésen alapulhat.)

Amikor az 1995/96-os tanévben megkezdtük az oktatást, a JÁK sem oktatási normatív ellátmányt, sem hallgatói ellátmányt nem kapott. Csak tandíjbevétele volt. Ennek ellenére a HÖK működésére több millió forintot, valamint tandíjkedvezményben megnyilvánuló hallgatói juttatásokat is adtunk. Amellett az első év bevételeiből fedeztük a Szentkirályi u. 28. utcai szárnyának és a 30. épület első felújítását is, mintegy 60 millió forint összegben.

Az 1996/97-os tanévben megkaptuk az egyházi intézményeknek adott 85.000 forint/fő támogatást a támogatott hallgatói létszámra, 500 főre. Továbbra sem kaptunk hallgatói normatív ellátmányt. A kar abban az évben a HÖK gazdálkodásához adott 5 millió forint összeget, támogatta a diákszállóban lakókat 5000 forint/fő/hó összeggel, adott tandíjkedvezményeket és a demonstrátoroknak hallgatói támogatást. Amellett folytatta a 28. épület felújításának finanszírozását.

Az 1997/98-as évben kaptuk meg először az állami egyetemeknek is megadott normatív és hallgatói támogatást, előbb csak az első éves elismert létszám (250 fő), utóbb a teljes létszám után. Ebből a HÖK kapott 10 millió forint gazdálkodási keretet, a normatív támogatás további részét a közösen kidolgozott elvek szerint – tanulmányi eredmény és a szociális helyzet figyelembe vételével – kiosztottuk hallgatói támogatásra. A JÁK továbbra is maga bevételeiből fedezte a diákszálló-támogatást, a demonstrátorok támogatását, a tandíjkedvezményeket, mert a normatív támogatás elment az oktatásra.

Az 1998/99-as tanévben megkaptuk az állami intézményeknek is járó normatív és hallgatói támogatást, de ekkor szűnt meg a tandíj a támogatott hallgatók részére. Ebben az évben merült fel a 26. épület megszerzésének lehetősége. A HÖK egyetértésével az ekkor mintegy 70 millió forint hallgatói támogatásból nyújtottuk a kollégiumi hallgatói támogatást (mintegy 20 millió forint), a demonstrátori támogatást és a tandíjkedvezményeket (mintegy 26 millió forint), és az így felszabaduló kari bevételt is figyelembe véve mintegy 100 millió forint első részlettel megvettük a 26. épületet az egyetemnek. Mind az egyetem vezetői, mind a fenntartó tudott erről, és vállalták, hogy az új épület nem a majdani bővítést váltja ki, hanem hallgatói célokat – menza,

sport, előadóterem, HÖK-irodák – fog szolgálni. Beruházásra tehát sem ekkor, sem a következő évben nem fordítottunk hallgatói támogatást, mindössze nem kari tandíjbevételeiből, hanem normatív hallgatói támogatásból fedeztük a hallgatók különböző juttatásait!

Nincs tehát olyan összeg, amit a hallgatóktól elvontunk, nincs mit visszafizetni a karnak, így a kari bevételekben továbbra is van fedezete a 26. épülettel kapcsolatos tartozás rendezésének. Ha visszamenőleg el lehetne és kellene számolni a hallgatói juttatásokat, akkor fordított lenne a helyzet: a karnak kellene a saját bevételeiből nyújtott hallgatói juttatásokat visszavennie – de erre természetesen nem köteles.

Más kérdés, hogy a Szentkirályi u. 26. épületet nem „piacon” vettük, nem is lehet ott eladni. Sport- és ifjúsági célú létesítmény volt, az Ifjúsági és Sport Minisztérium engedélye kellett a vételhez, és ezt azért kaptuk meg, mert továbbra is sport- és ifjúsági célokat szolgál. Felújítására ilyen céllal lehet támogatásra pályázni, az előbb-utóbb nyilván sikerrel is járna, de fokról-fokra a kar is meg tudja oldani. Ha most „üzletelnék” az épülettel, annak kellemetlen visszhangja lehetne... Ez még akkor is megfontolandó, ha az egyetem és a fenntartó egyszerűen visszavonják a karnak tett ígéretüket, és az épületből az abba komoly saját anyagi eszközöket befektető kart kirakni készek lennének.

A 26. épületben azonban jelenleg egy intézetünk, egy tanteremünk és több gyakorlónk is működik, a HÖK és egyes kari irodák mellett. Ezek áthelyezésére a 28–30. épületekbe nincs mód, az oktatás teljes ellehetetlenítése nélkül. A JÁK minden értelmes áldozatot felvállalt eddig is a keresztény szellemű közéleti képzés érdekében, és nyilván hajlandó értelmes áldozatokra továbbra is. De mondvacsinált okokkal tönkretenni vagy súlyosan elnehezíteni munkánkat – tájékoztatásunk és megkérdésünk nélkül – kockázatos. Legalábbis az őszinte tájékoztatásra az universitas tanári kara joggal tart igényt. Jelen levelem ezt kívánja szolgálni, nem a saját becsületem védelmét.

Budapest, 2001. március 27.

Kollégialis tisztelettel:

Dr. Zlinszky János
egyetemi tanár, prodékán

IV. Oktatói munka és illetmény-rendszer

A) Álló bér, mozgó bér

Az egyetemi finanszírozás egyik nehéz, tökéletesen talán meg sem oldható kérdése az oktatói munka illetményének arányos és méltányos megállapítása. Ez valaha a köztisztviselői illetményekhez hasonlóan a munkában töltött idő, beosztás és képesítés tényezői szerint rögzített rendszerben volt megszabva, oly tisztes mértékkel, hogy az egyetemi oktató nyugodtan és anyagi gondoktól mentesen élhessen hivatásának. Az oktatás – az igazságszolgáltatáshoz, igazgatáshoz, egészségügyhöz hasonlóan – a szolgáltatási-társadalmi szektor része, amelyet a társadalom lehetőségei szerint finanszíroz, s amelynek tisztviselői hivatásszerűen, üzleti szempontoktól függetlenül, igény szerint látják el feladatukat, nyújtva legjobb tehetségük szerint, amit tőlük a társadalom elvár.

A rendszer működésének előfeltétele egyrészt a kiegyensúlyozott költségvetési gazdálkodás, másrészt e szolgáltatások alkotmányos állami kötelezettségként való felfogása, harmadrészt a szolgáltatási feladatok lelkiismereti, hivatási kötelezettségként való felfogása. Ennek erkölcsi egyensúlyát bontotta meg a szocialista rendszer, midőn a szakmai-hivatásbeli kiválasztás és megbecsülés szempontja helyébe vagy mellé a szolgáltatási ágazatokba politikai, osztály-szempontokat vitt. Az ily módon kiválasztott – kontraszektált – tisztségviselők aztán nem hivatásnak, hanem kereseti lehetőségnek tekintették az igazgatást, gyógyítást, oktatást, ezzel megrontva teljes ágazatok belső erkölcsét. Az egyensúly megbomlása miatt egyre nehezebbé vált a finanszírozás, hisz a résztvevők minél több pénzt kívántak minél kevesebb munkával elérni. Egyre nehezebbé vált az érdem szerinti juttatás is, mert a politikai szempont szerinti vezető sokszor képes sem volt, de nem is kívánt hivatásbeli érdem szerint jutalmazni, honorálni. A rendszert – úgy, ahogy lehetett – a hivatás „megszállottjai” tartották szinten. A politikai szempontok szerinti intézmények társadalmi szükségességét egyre inkább maga a társadalom kérdőjelezte meg, amely őket létrehozta. Ez vezetett oda, hogy a szolgáltatás állami-társadalmi feladatát üzletággá kívánták átválttatni azok a neoliberalisok, akik a túlpolitikált állam tehetetlenségét átlátva minden téren a minimálisra kívánták visszafejleszteni az állam közreható-

sát. Ám az üzletszerűséggel óhatatlanul megjelenik a nyereségorientált, mégpedig a rövid távon nyereséges működést követelő szemlélet, noha e szolgáltatási ágazatok munkája csak hosszú távon kifizetődő, viszont elengedhetetlen feltétele a gazdaság eredményességének is.

Új karunk minimális anyagi lehetőségekkel és jelentős szükségszerű fejlesztési igényekkel indult, meg kellett felelnie annak a keresztény elvnek is, mely szerint „méltó a munkás az ő bérére”, és a létminimumot mindenkinek biztosítani kell. Az volt a szándékunk, hogy ésszerű szervezéssel alacsony szinten tartjuk a szükséges oktatói és főleg adminisztratív létszámot, viszont akit alkalmazunk, és akitől egész munkát várunk, azt tisztességesen javadalmazzuk, lehetőleg jobban, mint más intézmények.

A hivatali gépezet kis létszámáról és lehetőleg elkötelezett voltáról már szóltam: elsődleges szempont volt, hogy munkája az oktatást szolgálja, és ne irányítani akarja azt!

Arra törekedtünk, hogy a jogi tárgyakat oktató tanáraink minősített, főállású egyetemi tanárok legyenek: megállapítottuk a tanszéki, tudományos, egyetemi közéleti és irányító munkáért járó alapbért. Az előadások, vizsgák, dolgozatok elbírálását havonta, illetve féléves átlagban kiszámolt mozgó bérrel javadalmazzuk. El kívántuk kerülni azt a máshol nem ismeretlen gyakorlatot, amelyben magas vezetői díjazásban részesítenek olyanokat, akik az oktató- és számonkérő munkából kevéssé veszik ki részüket (ez igazságtalan, és rossz hangulatot is kelt). Olyan oktatói feladatokra, amelyek nem kívántak teljes munkaerőt, félállású vagy külsős előadókat alkalmaztunk. Előbbiek a mozgó bér mellé az alapbér egy részét kapták, utóbbiak csak a mozgó bért, munkájuk arányában.

Ahol lehetett, terveztük a társkarok oktatóinak foglalkoztatását, de nem sok eredménnyel. A piliscsabai bölcsészkar túl messze volt, a Hittudományi Kar pedig csak a kánonjog tanítására delegált oktatót.⁹

El kívántuk kerülni azt a szemléletet, mely szerint a kari tisztségviselők olykor mintha elválnának a professzori kartól. Csekély pótlékot irányoztunk

---

9 Mikor az etika tárgy másodévből először meghirdettetett, az utolsó percben mondták le megtartását – így kénytelen voltam a másodéveseknek 1996/97-ben magam előadni.

elő a tanszék- és intézetvezetőknek, a dékánnak és dékán-helyetteseknek. Pótlékot adtunk viszont a nyelvvizsgák után, minden státuszban. A rendszer bevált, csiszolni, illetve az állami bérmozgásokhoz igazítani, finomítani kellett, de lényegileg sokáig nem alakították át.

Sikerült megfelelő arányokat kialakítani a levelező- és a nappali oktatás óráinak és vizsgáinak elszámolása között is, és megoldottuk a felvételiztetés és a vizsgáztatás megfelelő ellentételezését is, általában abból az összegből, amelyet az OM e célra biztosított. Ezt mi – ellentétben az országos gyakorlattal – erre is használtuk fel.

B) Doktori képzés

A karnak kezdettől fogva határozott elképzelése volt a saját kebelén belül megvalósítandó doktori képzésről, mint szükséges utánpótlás-nevelésről. Az első felvétellel együtt hirdettünk felvételt doktori képzésre is, más karokon végzett, jogtudományi és oktatói pálya iránt érdeklődő fiatal kollégáknak. Ez irányú terveinket, másfél évi hallgatás után, az Akkreditációs Bizottság szegte el. Arról értesített, hogy belső szabálya alapján – mely egyelőre nem nyilvános – doktori iskolát csak olyan karon akkreditál, amely már bocsátott ki saját diplomást. Így doktoranduszainkat át kellett irányítani az ELTE-ÁJK-ra, ez a karnak még költséget is jelentett, a doktoranduszoknak pedig idővesztéséget. Ezért csak kis részben valósulhatott meg eredeti elképzelésünk a nemzedékváltásról.

A doktori iskola indítása tehát egészen 2000 tavaszáig késett, mégis sikerült azt még dékánságom utolsó időszakában elindítani. Ez sokban Sólyom László professzornak az Akkreditációs Bizottságnál történt fellépésén is múlt. Ő egyébként is szívén viselte az ügyet, és átvette tőlem a stafétát, mikor már – az immár egyházi egyetemi státútum szabta – korhatár miatt sem lehettem a doktori iskola vezetője. Mikor pedig ő külföldre távozott egy évre, Gáspárdy László professzor vállalta fel az ügyet. A doktori képzés irányításában, a római jogi és jogtörténeti képzés kézben tartásában egészen 2003-ig közreműködtem.

Mindenesetre, amint a finanszírozás kérdéseit az egyetem központosította, a doktori képzésre nagyvonalúan előirányzott kari hozzájárulás fogyni kezdett, és végül lényegesen kisebb arányú lett a képzés, mint reméltük. Ez a

belső utánpótlás akadozásán érezhető is volt, pedig az eredetileg feloldott törvényes oktatói korhatárt most az egyetem statútuma írta elő (melynek értelmében az egyetemi oktatók munkaviszonya 70. életévük betöltésekor automatikusan megszűnik), amellyel nem lehetett vitatkozni. Saját intézetemben a generációváltást sikerült rendezni, de más területeken, például a büntetőjog oktatásában okoz ez gondokat.

C) Kiegészítő és szakoktatás. Távoktatás

A kari tervek közt már a legelső, az MKPK által elfogadott tervezetben is szerepelt az az elgondolás, hogy a régi szakági bontást az államigazgatási és a jogi képzésben lehetővé tesszük. Ez a bolognai elképzeléseknek a jogi oktatás vonalára való kivetítését jelenthette volna. Ezt végül is az országos fejlődés mindinkább központosító és egységesülő irányú folyamata elszegte, pedig a jogi szakosodásról és a szakoktatásról tartott 2005. júniusi jogászegyleti vita tanúsága szerint is lenne rá igény.

Az önálló közgazdasági szakágazat megvalósítását az egyetem vezetése utasította vissza, bár annak is megszületett egy bizonyos jól hasznosítható tervezete, és szerintem tagadhatatlan, hogy társadalmilag szükséges lenne, és volna is rá igény.

Ugyancsak kezdettől törekedtünk, a jogi gyakorlati területek széttagoltságát ismerve, az ELTE bevált rendszerét alapul véve, de azt továbbgondolva, jogi szaktovábbképző részleg létesítésére. Tervünk az volt, hogy a jobb hallgatók, ha tanulmányaik során többletet vállalnak, e szakoktatás egy részét külön tandíj nélkül, még a záróvizsgák előtt teljesíthessék, így szakképzésüket lerövidíthessék, másrészt olcsóbbá is tehessék. E vonatkozásban nem voltunk kötve, ezért már korán megkezdtük e tervek gyakorlati kidolgozását. Ezt a célt szolgálta a Schuman Intézet diplomata szakoktatásának átvétele, ennek vezetője, Szalai Márta lett hosszú távon a szakoktatás felelőse, de ezt a célt szolgálta a Legfelsőbb Bíróság továbbképző részlegének átvétele is, Petrik Ferenc irányításával. Tőle aztán ezt a munkakört szintén Szalai Márta vette át.

E szakképzésnek volt sajátos ága az a településfejlesztési tanfolyam, amelyet Rabár Ferenc professzor kezdeményezésére vállalt, és vitt végig a kar. Célja volt, hogy a helyi igazgatásban részt vevő tisztségviselőknek

megtanítsa a települések fejlesztésének hagyományőrző, gazdasági, szociológiai és környezetvédelmi elveit, valamint hogy a hallgatókat bevezesse ezek megvalósításának elektronikus lehetőségeibe is. A gondolatot hasznosnak ítéltem, és felkaroltuk, de aztán a különböző – a kezdéskor még nem létezett – akkreditációs szempontok, amelyek megvonták a karoktól a szakképzés tartalmi meghatározásának lehetőségét, nem tették lehetővé, hogy a végzetteknek egy közös igazoláson felül szakképzési bizonyítványt is adhassunk.

Voltaképpen ugyancsak a bolognai megállapodás szellemével csengett össze az a kísérletünk, amelyben az Államigazgatási Főiskola és a Rendőrtiszti Főiskola végzett hallgatóinak tettük lehetővé rövidített tanmenetben, egyes stúdiumok beszámításával a jogi doktorátus megszerzését. A tervek részletes kidolgozásában nagy segítségemre volt Tamás András professzor, e főiskolák anyagának és tanmenetének kiváló ismerője. Ennek a lehetőségnek autonóm megoldása rövid ideig futott, az OM maga kívánta a főiskolai végzettség beszámíthatóságát szabályozni. Így elszegte a képzést – noha erre nem volt törvényes alapja.

Hosszabb ideig futott, és átmenetileg hasznosnak, sikeresnek bizonyult az elektronikus távoktatási részleg. Az ötletet külső vállalkozóktól kaptuk, és mivel a távoktatás szerte a világon egyre jobban terjed, nem ellenhangok nélkül ugyan, de végül belevágtunk, tekintettel az ország távoli részein vagy akár határainkon túl élő, számítógéppel bíró hallgatók igényeire, valamint a jelentős anyagi haszonra. Az eredményről nehéz egyértelműen nyilatkozni, mert főleg az elején sokan jelentkeztek távoktatásra olyanok, akik gyenge felvételi eredményük miatt maradtak le mindkét másik tagozatról, és vállalták a jelentős többletköltséget, csak hogy beiratkozhasanak. Ezek egy része – budapesti lévén – az előadásokra is bejárt, és nem az elektronikus tanmenetben dolgozott.

Magam a számítógépes kérdésekben nem vagyok jártas (e hiány pótlására külföldi szakértőt is felkértem, mivel saját egyetemi informatika-felelősünk mindvégig rangján alulinak tartotta, hogy a JÁK vezetőivel szóba álljon), a részleg vezetését ezért az alkotmánybírói pályáját lezárt egykori kollégámra, Tersztyánszky Ödönre bíztam. Ő lelkesen vállalta, és jó eredménnyel bontakoztatta ki azt. Szép, értékes, önálló tananyagok készültek, fiatal okta-

tóink és doktoranduszaink számára remek gyakorlati terep volt ez a terület, a kar építéséhez pedig komoly anyagi forrás, melynek szinte minden egyéb támogatás híján nagy hasznát vettük. Meggyőződésem, hogy a többi jogi kar irigységén, valamint a belső ellenkezésen múlt, hogy az Akkreditációs Bizottság az oktatás ezen nemét végül elszegte, bár szerintem ebben sem kellett volna oly könnyen engedni.

A polgári kormány által meghirdetett államigazgatási képzési tervhez ugyancsak felajánlottuk együttműködésünket. Sajnos a Miniszterelnöki Hivatal jelentkezésünket és ajánlatunkat még válaszra sem méltatta, így ez a terv be sem indulhatott.

Siker reményével kecsegtetett az a szlovákiai magyar képviselők által indított tárgyalás, amelynek során a pozsonyi Comenius Egyetem jogi karával terveztünk – kölcsönös beszámítással – közös oktatást, és annak végén mindkét ország jogi diplomájának megadását kétnyelvű hallgatóknak, összesen hat év alatt. Ez ugyan végül megghiúsult, de ugyanazon elv alapján létrejött hasonló közös oktatás a kolozsvári Babes–Bólyai Egyetemmel. Ezt dékánuságom legsikerültebb akciói közé számítom.

Közös Bólyai–Pázmány jogi képzés
(Előadás a Márton Áron Kollégiumban)

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának megalakulása óta vannak határon túli magyar hallgatói. Nem tudtak otthon bejutni az egyetemre, a jugoszláviai háborús események fenyegetéséről menekültek, vagy más ok készítette őket arra, hogy jogi tanulmányaikat Magyarországon kíséreljék meg folytatni. Ugyan megvan a lehetősége, hogy az egyetemi diplomákat szinte minden szomszéd országgal kölcsönösen érvényesítsük, a jogi diploma azonban jellegzetesen országhoz kötött képzettséget ad: aki határon túlról magyar egyetemen szerez jogi diplomát, gyakorlatilag bizonyosan hazánkban fogja a diplomával érvényesülését keresni, elvész a kisebbségi magyarság számára, mint értelmiségi utánpótlás.

Ezen a gondon nem segít igazán a szomszéd országok egyetemein beindítandó magyar nyelvű képzés sem. Aligha remélhető ugyanis, hogy bármely szomszéd országban az igazságszolgáltatás vagy akár a központi igazgatás magyar nyelvre váltsa át. A magyar nyelven szerzett jogi tudást csak a többségi nyelven lehet igazán értékesíteni. Minthogy pedig a jogi szaknyelv nem egyszerű, jobb a jogi szakképesítést azon a nyelven megszerezni, amelyiken alkalmazni fogjuk.

Több előnye van viszont egy jogász többnyelvűségének. Egyrészt az ügyfelekkel való érintkezésben, másrészt ott, ahol az országok közt növekvő gazdasági, politikai s ebből következően jogi kapcsolatok miatt a gyakorlatban, tájékozódásban, érintkezésben több nyelv használata szükséges, nagy könnyebbség, ha a folytonos fordítást ki tudjuk kapcsolni.

Amellett a jogi diploma nemcsak lehetővé teszi a közéletben, igazságszolgáltatásban való részvételt, hanem képesít és jogosít is rá. Gondoljuk meg, az Egyesült Államokban az egyik állam diplomája nem jogosít a másik államban a bíróság előtti képviselőre: egy kaliforniai ügyvéd Iowában nem ügyvéd! Ahhoz, hogy több államban szerepelhessen, több diplomára van szüksége: a tőke globálisan működik, a jog – jórészt – határok között érvényesül, ott viszont kizárólagosan.

Az egyetemeken szereshető jogi tudás országhoz kötődik ma, de e tudásnak van igen jelentős közös magja, tartalma. Valaha Európa, sőt Amerika és Ausztrália is közös jogot alkalmazott, és ezt tanították a 19. századig az összes egyetemen, legfeljebb mellé téve egy-egy ország sajátos szabályait. Több német egyetem a hazánkban szerzett jogi diploma alapján, egy évi ottani tanulás és néhány vizsga után megadja a német jogi „magister” címet, mert az alapstúdiumban szerzett ismeretek nagy részét konvertálhatónak tartja.

Létezik ez a közös mag hazánk és szomszédai jogrendjeiben is. Ez adja meg a lehetőségét annak, hogy ha valamely hallgató külföldi jogi felsőoktatásból jön át hozzánk, egyedi elbírálás alapján beszámítsuk az előző egyetemen folytatott tanulmányait.

Ezt a lehetőséget kívántuk most intézményesíteni. Ez irányban kezdtünk tárgyalást először a pozsonyi egyetem jogi karával, elvben szinte eljutva a megegyezésig, de a reménytelen módon indult kezdeményezés – előttem ismeretlen okból – félbeszakadt. Felvette viszont közben e szálát a kolozsvári Babes–Bólyai egyetem. Velük egyezsége jutottunk, annak alapján múlt évben megindult, azóta realizálódott a közös képzés.

Mi ennek a közös képzésnek a lényege? A Pázmány egyetemen 10 félév kell a jogi diplomához, ezen belül minimum 3500 óra hallgatása, két idegen nyelv ismerete, 11 szigorlat, 4 záró-(állam)vizsga letétele, valamint egy szakdolgozat megírása és megvédése. A Babes–Bólyai 8 félév alatt teszi lehetővé a jogi tanulmányok befejezését, nagyjából ugyanazon főtárgyakban éves vizsgákat, államvizsgát és szakdolgozatot ír elő. Aki tehát mindkét országban jogászként kívánna működni, 9 évig lenne kénytelen tanulni.

A szerződő felek a tanulmányok kölcsönös elismerésével lehetővé teszik a tanulmányi idő 12 félévre való rövidítését mindkét diploma megszerzéséhez, ebből 4–4 félévet nappali tagozaton kell mindkét egyetemen hallgatni, további négy félév végzésének helyét a hallgató választhatja (töltheti megosztva, vagy csakis Budapesten, illetve Kolozsvárott ezt az időt, de akár más, külföldi egyetemen is). A minimális nappali hallgatási kötelezettség mindkét jogi szaknyelv elsajátítását kívánja biztosítani azoknak, akiknek ta-

nulmányaik megkezdéséhez kellő ismereteik vannak mindkét nyelven (bármely ország nyelvi kisebbségének kedvező e megoldás).

A két egyetem a tanulmányi időn és az idegen nyelv tudásán túl kölcsönösen beszámítja a diplomához szükséges vizsgák felét is. A 11 szigorlatból (vagy e tárgyakból Kolozsvárott tett vizsgákból) elismerünk 8 tárgyat: a római jogot, az egyetemes jogtörténetet, a közgazdaságtant, a munkajogot, a pénzügyi jogot, a nemzetközi közjogot, a nemzetközi magánjogot, az európai jogot. Mindkét egyetemen le kell vizsgázni a hazai jogtörténetet, a büntető eljárást és a polgári eljárást tárgyából, vagy azon tárgyakból, amelyeket az illető kar megkövetel, a másik pedig nem tanítja (ilyen például a PPKE-JÁK-on a kánonjog). Mindkét országban le kell tenni a záró- (állam)vizsgát. A szakdolgozatot kölcsönösen elfogadjuk, azonban mindkét országban meg kell védeni.

A két egyetem kölcsönösen elfogadja egymás felvételi rendjét. Mind a Kolozsvárott, mind a Budapesten felvett jogász, ha tanúságot tesz mindkét nyelv ismeretéről, és kéri e közös képzésre felvételét, automatikusan a másik egyetemre is befogadják. Ezt a felek megállapodás szerint kiterjesztették már magasabb évfolyamot végző, vagy éppen éppen hallgatókra is, ha kérték a másik egyetemen is a kiegészítő képzést, és azt nappali tagozaton két évre vállalták.

A két kar megállapodása szerint (amely a két egyetem közötti együttműködési keretmegállapodásba tagozódik) a felvett hallgatók tandíjmenteséget élveznek mindkét országban. Ez Kolozsvárott – értesülésünk szerint – zökkenőmentesen megvalósult. Bár a tárgyalások megkezdésekor a tervet mind a Külügyminisztérium, mind a Határon Túli Magyarok Hivatala, mind az Oktatási Minisztérium örömmel fogadta és jóváhagyta, és noha a közös oktatás megvalósulásakor mind a külügyminiszter, mind a hivatal vezetője, de az államfő és az igazságügyi miniszter is kérte az Oktatási Minisztériumtól a költségfedezet megadását, és azt mind a korábbi oktatási miniszter, mind Pálinkás József miniszter úr személyesen is megígérték, az OM sajnos mind ez ideig nem biztosított tandíjmentes többletkeretet, azaz ellátmányt a közös képzésben részt vevő hallgatóknak (tavaly 20 fő, idén várhatóan további 50 részére).

Budapest, 2001. október 12.

Dr. Zlinszky János
egyetemi tanár,
a PPKE Jog- és Államtudományi Kar
prodékánja

Az együttműködés nem kapott olyan visszhangot, amelyet megérdemelt volna. A sajtó az erdélyi magyar egyetemmel volt elfoglalva, a kormánynak is az volt a szívügye. Mégis, ez az együttműködés az erdélyi magyar hallgatóknak a két diploma megszerzésének előnye révén a mindkét országban gyakorolható pályát nyitotta meg, így nagy jelentősége volt az értelmiség

helyben tartása szempontjából. Hogy mégis hosszas harcba került, míg e hallgatóknak itthon költségfedezetet tudtunk biztosítani, amelyet a románok minden nehézség nélkül megadtak, ismét jellemző volt az OM hozzáállására minden, nem általa kezdeményezett ügryhöz.

A közös oktatás lényege volt, hogy a közös hallgatónak mindkét karon két évet kellett az ottani hivatalos nyelven elvégeznie. A hazai jogtörténetet és a két eljárási jogot mindkét egyetemen végig kell hallgatni és vizsgával zárni, az államvizsgatárgyakat is. A többi vizsgát, szigorlatot kölcsönösen elismerjük, beszámítjuk, akárhol tette is, egy év nyilván az államvizsgákra megy, az ötödik évet akár külföldön is hallgathatja a közös hallgató.

Azóta többen, csendben éltek ezzel a lehetőséggel.

Belföldi karközi együttműködés keretében támogattuk a Károli Gáspár Református Egyetem jogi karának felfutását, áttanítással, gyakorlatvezetők kiküldésével. Erről írott levelem a második évben:

Dr. Tóth Károly professzor úrnak
a KGRE-ÁJK dékánjának
Budapest, IV. Viola u. 11.

Dékán Úr!
Tisztelt Barátom !

Megtisztelő felkérésednek, hogy a következő évben is vállaljam karotokon a római jog gondozását, a következők szerint tudok eleget tenni:

Vállalom a tárgyjegyzést. Ezért illetményt nem igénylek.

Megjegyzem, a velünk közölt akkreditációs feltételek szerint minden minősített oktató e szempontból csak egy intézménynél vehető számba, ez esetben természetesen a PPKE.

Az előadások tartására rendszerességgel nem tudok vállalkozni, arra dr. Varga Győző kollégát javaslom, aki tanszékemen dolgozik, s eddig nálunk a levelezőket oktatta. Varga tanár úr viszont hétfő–kedden foglalt, így szerdán, akár 8 órától, szeretné a római jogi előadást tartani.

A gyakorlatok rendjét a múlt évek szerint tudjuk biztosítani, de megfontolandó, hogy ne vonjuk-e be azok vezetésébe – kellő felkészítés mellett – az ez évben jelesen végzett hallgatóitokat.

Budapest, 1999. június 28.

Kollégialis üdvözléttel:

Dr. Zlinszky János
egyetemi tanár, a PPKE-JAK dékánja

Ugyancsak a református egyetem mellé álltunk homoszexuális hallgatójával szemben gyakorolt autonóm döntésével kapcsolatban.

Hallgatóink, valamint a keresztény társadalmi tanítások és a művelődés terjesztése érdekében is támogattuk, helyiség rendelkezésre bocsátásával, meghirdetéssel, a hallgatók közötti népszerűsítéssel a Faludi Akadémia, a Iustitia et Pax, a Deák Ferenc Klub, a Füzér és más, szellemiségükben hozzánk közel álló civil szerveződések tanfolyamait, rendezvényeit. Hogy a Szent István Társulat rendezvényeit a kar helyiségeiben tartotta, az a kölcsönös megállapodások alapján természetes.

Politikai rendezvények elől elzárkóztunk, azt viszont a közéleti nevelés integráns részének tartottam, hogy közéleti szereplők – pártállásukra való tekintet nélkül – elvi, elméleti kérdésekben a karon megnyilatkozhatnak. Erre rendszeresen sor is került.

D) A tutor-rendszer

Már Miskolcon is kísérleteztem azzal – mint az első évfolyam oktatófelelőse –, hogy négy-öt elsőéves hallgató irányítását, gondozását egy-egy oktató felvállalja. Bevontunk ebbe a munkába demonstrátorokat is. Most a JÁK keretében, felhasználva, hogy a jelentkezett oktatóknak egyelőre csak kisebb száma kaphatott tényleges oktatói feladatot, teljes körben megvalósítottuk az elképzelést: a hallgatók mindjárt az első év elején értesültek arról, hogy tanulmányi, hivatásbeli, de egyéb gondjaikkal is az őket tutoráló oktatóhoz fordulhatnak, aki az év kezdete után hamar össze is hívta őket, első ismerkedésre. Máig emlékezetes számomra annak az elsőévesnek meglepett, zavart és hitetlen arca, aki a Legfelsőbb Bíróság elnökének a hét egyik következő délutánjára szóló meghívását mutatta nekem, és kérdezte, hogy ezt ő komolyan veheti-e.

A kezdeményezés bizonyos hasznos. Eredménye mindkét oldal hozzáállásán múlik. Voltak csoportok, akik tanulmányaik teljes ideje alatt tartották egymással is, tutorukkal is a kapcsolatot, és sok hasznuk származott ebből. Más esetekben a kapcsolatkeresés formái maradt, akár létre sem jött. A későbbi években felsőbbéves hallgatókat is bevontunk e munkába. Egészen meggyőződésem, hogy a kezdeményezés eredményes lehet, és illik a katolikus egyetem szellemiségéhez.

V. Az Alkotmány 70/G. §, a tudomány felelőssége és szabadsága, az autonómia lépcsői

A) *Demokrácia az egyetemen*

Az egyetem sem egészében, sem egyes karai vagy oktatási egységei vonatkozásában nem demokratikus intézmény, a szó mai, általános értelmében. Ám nem is jelent katonás vagy hierarchikus, alá-fölé rendeltségi vagy parancsuralmi rendszert, szervezetet. Az autonómia, helyes értelemben, a felelősségre érett személyek egymás közti egyenlőségét, kinek-kinek, illetve minden közösségnek a maga területén való autonóm hozzászólási, döntési szabadságát és felelősségét jelenti. Egyházi egyetemen ehhez járul az a megkötöttség, hogy egy tanítás sem helyezkedhet szembe az Egyháznak a hit és erkölcs dolgában hirdetett tanításával, az oktatók pedig életvitelükben sem tagadják meg azokat. Az egyházi jelleg biztosítása érdekében végső soron az egyetem fenntartójának, a Magyar Katolikus Püspöki Konferenciának az elnöke, az egyetem nagykancellárja hagyja jóvá a tanári kinevezéseket, a szabályzatokat, és tájékozik az oktatást és a kutatást érintő fontos kérdésekben. Ő hagyja jóvá az egyetemi és kari választott vezetők megbízatását is. Lehetséges, bár nem szükséges, hogy a vezető testületekbe tagokat is delegáljon. Nekik azonban (az Alkotmány szerint) meg kell felelniük annak a kívánalomnak, hogy a tudomány művelői legyenek, enélkül csak tanácskozási és nem döntési jogot kaphatnak.

Ez az Egyház részéről létező felügyelet helyes formájában nem mond ellent annak az alkotmányos tételnek, amely szerint tudományos igazságok kérdésében kizárólag a tudomány művelői jogosultak dönteni. Meggyőződésem, hogy az Alkotmányban meghatározott, és rendkívül pontosan, félreérthetetlenül megfogalmazott döntési hatáskör megfelel annak a keresztény elvnek, amely szerint tanítson, aki tanítói hivatást kapott, és vállaljon felelősséget azért, hogy igazságait hirdeti, megosztja, nem tartja meg magának. A szocialista rendszer évei megmutatták, mi lesz a politikai szempontok szerint irányított egyetemből, s a rendszerváltás után kitűnt, hogy pusztán az autonómia a nem tudományos szempont szerint kiválogatott tudós közösségek számára nem oldja meg, inkább tartósítja a bajt.

Ezért a Jog- és Államtudományi Kar névsorának összeállítása, valamint működési szabályzatának megfogalmazása során egyaránt törekedtünk arra, hogy mind a személyek kiválogatása és meghívása, mind az együttműködés szabályozása megfeleljen az egyetemi hagyományoknak és az Alkotmány biztosította autonómiának.

A szabályzat, mind a szervezet, mind a működés, mind a tanrend és tanmenet vonatkozásában a kari testület együttes munkája volt, úgy, ahogyan az növekedett. A kar első és legfontosabb irányító-döntési szerve a kari tanács. Amíg az a tervezett szabályzat szerint meg nem alakult, nem véglegesítettünk semmilyen elgondolást, tanrendet, szabályzatot.

A kari tanácsban elsősorban helyet adtunk a kar minden főállású egyetemi tanárának, így téve eleget annak, hogy a fakultásban a professzorok univerzitása működjön együtt a közös cél érdekében. Helyet kapott továbbá minden főtárgy felelős oktatója, docense vagy akár megbízott oktatója is: szükségesnek láttuk, hogy a belső egyensúly a tárgyak között meglegyen, és ne maradjon képviselő nélkül egyetlen, az oktatásért felelősséget viselő részleg sem. A beosztott oktatók intézetenként kaptak képviselőt, és képviseltette magát – választott dolgozó által – az ügyviteli, a műszaki és a tanulmányi osztály is. Hivatalból tagjai a kari tanácsnak a dékán, helyettesei, valamint az egyetem rektora, utóbbi felügyeleti jogkörben. A kari tanács másik része a hallgatói képviselőből adódott. Évfolyamonként és tagozatonként egy-egy hallgató volt tagja a kari tanácsnak, általában tanácskozási, de a hallgatókat és a tanmenetet illetően szavazati és javaslattételi joggal. Nem állítom, hogy másként nem lehetne a tanácsot összeállítani, de a közös döntésekért vállalandó közös felelősség így bizonyosan teljes mértékben tükröződött. Megfelelő előkészítés, a tárgyalási anyagok írásban való megküldése esetén a testület működőképes volt, nagy létszáma nem jelentett akadályt, és senki nem érezhette úgy, hogy „rőla nélküle” döntenek, kivált olyan tárgyban, amelyben tudósi-oktatói szabadsága és kizárólagos döntési jogosultsága az Alkotmányban rögzítve van. (Mikor utódom alatt a vezetők más, egyszerűbb utat választottak, óvtam őket a várható következményektől.)

A fakultásnak a szaktudomány kutatására és az oktatásra nézvést meglévő kizárólagos döntési jogosultsága ugyanis értelmezésem szerint kiegészül az egyes tagozatok tanárainak a maguk tárgya körében meglévő kizárólagos

döntési szabadságával. Abban tudniillik, hogy tárgyuk elsajátítása milyen minimális tudás megszerzése esetén van biztosítva, hogy ehhez milyen módon, milyen tananyagból kell felkészülni, s hogyan lehet a felkészülésről meggyőződve a tárgy tudását minősíteni. Ugyancsak autonómiára tarthat igényt az egyetemi tanár oktatási részlegének, munkatársai körének kialakításában, megválasztásában: a kezdeményezésre és szakmai minősítésre döntési joga van, amelyet az intézmény másodlagos szempontjainak összehangolásakor a többi kolléga és az összesség szempontjai módosíthatnak, de nem helyettesíthetnek. Így az egyes oktatási egységek vezető tanárainak kijelölése után az egységek belső képének további alakítására a dékának már csak közvetett befolyása volt. A kar egészét e szempontból is együttesen alakítottuk, az alapelvekben megegyeztünk, de utána a maga szaktárgya területén egy-egy professzornak az egyénisége hagyott nyomott a maga intézetén.

Ez az együttműködés megfelelő egyensúlyt teremtett a pénzeszközök felhasználásában, a könyvtár, a folyóiratok, az oktatási segédeszközök finanszírozásában, a jó ideig szűkös munkatér elosztásában, a tanrend meghatározásában. Hogy a JÁK építésének öt éve oly ütközésmentesen folyt le, nagyrészt ennek a tudatosan közös döntési hatáskörnek volt köszönhető. Időigényesebb tén a nagyobb testülettel való együttműködés, a döntéshez előkészítve a megfelelő anyagokat, de sokszorosan megtérül. Ez az együttműködés adta a dékának és helyetteseinek, a tisztségviselőknek és alkalmazottaknak a kellő legitimációt, amely a jogi karon még fontosabb, mint másutt, de egyetlen tudományos intézmény életében sem mellőzhető hátrányos következmények nélkül.

Hogy a nehezkesebben működő kari tanács ne ülésezzék túl sokat, a második évtől – az egyik ifjú kolléga tanácsára – bevezettük a hetenkénti operatív értekezletet. Ezen a dékán, helyettesei, az intézetvezetők, a hallgatói önkormányzat vezetője, a hivatal vezetője és részlegvezetői vettek részt, szükség szerint ugyancsak előzetes tájékoztatással a napirendről, de itt ad hoc tárgyakat is fel lehetett vetni. Így a kar egésze folyamatos tájékoztatást kapott az ügymenetről, és a dékán is frissiben értesülhetett a felvetődő gondokról.

Az általános tájékoztatás minél teljesebb voltát szolgálták a legalább évente tartott összoktatói értekezletek. Ezekon nemcsak a kari tanács tag-

jai, hanem minden, bármilyen tárgyat bármilyen minőségben tanító, és minden, az oktatással kapcsolatban álló alkalmazott is részt vehetett. Itt a közelmúlt eredményeiről, az éppen időszerű gondokról, a közeljövő terveiről átfogón számoltam be.

Az autonóm karok együttese adja az autonóm egyetemet. Ennek tanácsában a dékán és egy választott tag által képviseletet kapott az összes kar és a karközi intézet, hivatalból tagjai a rektor és helyettesei, de volt ennek a tanácsnak a nagykancellár által kinevezett tagja is, így a főmérnök, majd az egyetem gazdasági igazgatója. Lényegesnek tartottuk az első szabályzat kialakításakor a kari hatáskörök törvényességi és egyházi szempontból történő felügyeletét, a tudományos hatáskör sértetlenül hagyásával. Az egyetem autonómiáját a testület az egyházi felsőbbsséggel, illetve az államigazgatással szemben biztosította, ugyancsak kellő ügyviteli előkészítéssel és tájékoztatással. Minthogy az egyetem három, négy, majd öt részlege egymástól meglehetősen távol működött, és mindegyik beruházás igen költségigényes volt, de szűkösek voltak az anyagi kereteink, az együttműködés az egyetemen belül korántsem volt könnyű. A bölcsészkar még épült, a teológiai kar teljes felújításon ment keresztül ez időszakban, a jogi kar éppen megkezdte működését, az informatikai kar a tervezés állapotában leledzett. Ebből eredt az egyetemi beruházási részleg teljhatalomra törtető törekvése, mely miatt az MKPK vizsgálatot is rendelt el, és amely sok súrlódást okozott. Dékánságom utolsó két évében ugyanilyen teljhatalomra való törekvés mutatkozott meg az egyetemi gazdasági vezető tevékenységében (például belső ellenőr útján még az oktatást is bármikor, a kari vezetők tudta nélkül is ellenőrzése alá kívánta vonni). Ez is sok súrlódást okozott, ráadásul az OM ugyancsak centralizációs törekvéseket valósított meg, elsősorban a kari autonómia sérelmére.

B) A hallgatói önkormányzat és ellátása

A JÁK oktatási-nevelési programjában a hallgatói önkormányzat választása, működése komoly szerepet játszott. A közéletre nevelünk, ez a szándék tudatos volt bennünk, s e közéletet kicsiben a karon belül is lehetett modellezni. Ahhoz, hogy a hallgatók az önkormányzatot komolyan vegyék, biztosítani kellett részvételi és észrevételezési jogukat az őket érintő kérdé-

sekben. Erre törekedtünk, még ha ennek fiatalos lendülettel és kevés tapintattal járó megnyilvánulásait egyes kollégák időnként rossz néven is vették.

Maga a választási szabályzat elkészítése, amit a hallgatók dolgoztak ki – bár hathatós támogatással –, már ilyen közéleti gyakorlat volt, még inkább az évenkénti választási előkészület és a választás lebonyolítása. Megfigyelhető volt, hogy évről-évre fejlődött az önkormányzati képviselőjelöltek „programja”, amit aztán vagy hirdetményen, vagy a kari diáklapban tettek közzé. A programok információt is hordoztak, megfogalmaztak hallgatói elvárásokat, itt-ott fellengzősen vagy végig nem gondolva, néha nyitott kapukat döngetve, de többnyire indokoltan.

A hallgatói döntési hatáskör legszabadabban a hallgatói rendezvények költségkeretének felhasználásában mutatkozott meg: itt csak a pontos elszámolás és bizonylatolás rendjét kellett a gyakorlatban megtanulniok. A kar szempontjából lényeges volt, és többléttájékoztatót is jelentett a hallgatói önkormányzat kezdeményező-közreműködő szerepe a támogatások elosztásánál, a hallgatók szociális helyzetének megítélésénél. Tapasztalhattam, hogy évről-évre egyre lelkiismeretesebben igyekeztek e feladatnak megfelelni, ha nem, az elsődleges kritikát is ők kapták társaiktól.

Ugyancsak lényeges kérdéskör volt a vizsgateher, a vizsgáztatás körében tapasztalható rendellenességek. Annál jelentősebb volt e körben minden észrevétel, mert az új kar teljes oktatási képe a valóságban csak a hallgatók előtt bontakozhatott ki. Egymás előadásait nyilván nem hallgattuk, sem a dékán, sem a tanulmányi dékán-helyettes számára nem volt lehetséges az összes kötelező óra és kollégium gyakorlatban történő megismerése, így csak hallgatói visszajelzésekre és a vizsgákon megmutatkozó eredményekre hagyatkozhattunk. Esetleg az új tananyagok megismerésére volt – könyvből – lehetőségünk. Elképzelés és valóság itt térhetett el egymástól leginkább, és itt volt a legnehezebb az eltérést észlelni.

A hallgatói közéletért a kar kezdettől fogva sokat tett. Szűkös viszonyaink között is jutott a HÖK számára nemcsak pénz, de helyiség is. 1999-ben megvalósult az alagsorban a diáklklub helyisége is, egyszerű, de modern berendezéssel, mint találkozóhely, és be is töltötte szerepét, jobban, mint a tanári klub.

A hallgatók jobb ellátása szempontjából végig törekedtünk megoldani a kollégiumi kérdést. Sajnos, ebben az egyetem a jogi kart nem támogatta: az

informatikai kar azonnal kapott kollégiumot, új épületet egyetemi pénzből, a JÁK ilyen igényei azonban egyre inkább háttérbe szorultak, és a távlati tervekből is kimaradtak.

A hallgatók étkeztetése és sportolási lehetőségei szempontjából jelentős volt a Szentkirályi u. 26. épület megszerzése. Ezért ugyan sok, indokolatlan és méltánytalan támadás érte a kart, de végül hasznos, mondhatnám, feltétlenül szükséges bővítésnek mutatkozott.

Az önszerveződő hallgatói egyesületek, a Pázmány Pódium és társai nem voltak ugyan hosszú életűek, de a maguk nemében szintén hasznos kezdeményezések voltak, több nyári egyetem és sok sikeres évközi rendezvény szerveződött általuk. Valószínű, hogy a fenntartó e téren mutatkozó aggodalmasságát a háttérből érkező (sokszor indokolatlan) kritikák váltották ki – a sikert mindig rosszindulat kíséri, és az Egyház érzékeny a visszajelzésekre.

C) *Harc az autonóm, alkotmányos egyetemekért*

Keresztény szellemiségű közéleti emberek képzését, a keresztény társadalmi értékek tudatosítását tűzte maga elé oktatási-kutatási feladatként a PPKE, mégpedig annak – általunk szervezett – Jog- és Államtudományi Kara. Meggyőződésünk volt, vagy legalábbis egyetértettünk abban, hogy a feladatot – Isten segítségével – a szabadon, meggyőződéssel egy célért munkálkodó, felelős oktatói, munkatársi, hallgatói közösség tudja végrehajtani. Olyan, amelyet az Alkotmány 70/G. § előírányoz, amelyet Newman bíboros az egyetem lényegéről szóló művében kifejt, amelyet a Fides et ratio, az Ex corde Ecclesiae és más pápai megnyilatkozások tükröznek. Az Alkotmányon alapulva illet képzelt el az 1993. évi felsőoktatási törvény, s hogy erről a kijelölt útról le ne csússzék, jogot adott arra, hogy a tudományos autonómia minden, akár kívülről, akár belülről történt megsértése miatt az Alkotmánybírósághoz lehessen fordulni.

Ennek a fejlődésnek kezdettől volt – nem is titkolt – ellenzéke az Oktatási Minisztériumban. Nyilván nem volt ráhatása az Alkotmány szövegére, sem annak alkotmányos értelmezésére. Ám a törvényt, hogy az Alkotmánnyal összhangban jöjjön létre, a miniszternek kellett saját kezűleg megírnia, saját munkatársai annak nyilván más színezetet adtak volna. Az 1994.

évi választások után azok az erők, amelyek a művelődés szabadságát, az oktatáshoz való alapjogot, a tudomány szabadságát és a tanításhoz, kutatáshoz való jogot nem vallották államilag biztosítandó feladatnak – hanem csupán államcélként lebegett szemünk előtt valamely piacorientált, a gazdaságot kiszolgáló oktatásban és kutatásban rejlő üzleti lehetőség –, elkezdtek az Alkotmányra épülő felsőoktatást lebontani, átépíteni, szájuk íze szerint alakítani. Ez a törekvés időben egybeesett a JÁK szervezésével és építésével, így annak elgondolt, az Alkotmány és a törvény szellemével összhangban álló jobbítási, újítási kísérletei, mint az autonóm egyetem fejlesztését szolgáló elgondolások, egyre-másra ütköztek a minisztérium elgondolásaival, nyílt, vagy még be sem vallott szándékaival.

Az első sajtóviták a kar alapításával, annak jogosságával, ellátási igényével kapcsolatban merültek fel. Ugyanakkor felmerültek kérdések a katolikus felsőoktatás társadalmi indokoltságával kapcsolatban is, ezekre igyekeztem is lehetőség szerint válaszolni.

Közben azonban az OM kohóiban elkezdtek főzni az új felsőoktatás centralizált elgondolásait. Amikor az első ilyen átalakítási tervet megkaptuk, az egyetem nevében való észrevételezését Gál Ferenc rektor úr rám bízta.

Miközben az OM az egyetemek integrációja címén támogatást kért az európai közösségtől, valójában távlatilag a teljes centralizáció előkészítésén dolgozott. 1996 nyarán a nyári egyetemen módom volt a jogásztársadalom álláspontját megfogalmazni a jogi oktatás és a szakvizsgarendszer „reformjáról”. Az OM nem „vette” az üzenetet. Megtörténtek az első pengeváltások a felvételi kérdésében. A vita azonban csak az 1997/98-as tanév felvételijének előkészítésével kapcsolatban élesedett ki, amikor az OM a felvételi tájékoztatóból ki kívánta hagyni az általunk kidolgozott felvételi többletpontok rendszerét. Elsősorban a vallásoktatásban való részvételből származó pontokat vitatta. Az egyetem végül is a közlés megtagadása miatt az Alkotmánybíróságnál tett panaszt, és a testület 1998. április 7-én hozott döntésével nekünk adott igazat.

1998-ban a polgári oldal megnyerte a választásokat. Remélhettük, hogy az új vezetés több megértést tanúsít terveink iránt, amelyeket ismét a nyári egyetem keretében foglaltam össze:

Az első tanévnyitó a Villányi úti konferencia-központban,
1995 szeptemberében

Az első diplomaosztó a Pázmány jogi karán (2000. június)

Gondolatok a jogi oktatás és a szakvizsgarendszer reformjához

Üdvözljük a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának nyári egyetemén összegyűlteket, ifjakat és idősebb kollégákat! Érdeklődésükben bizonyos része van a pályánk iránti megnövekedett társadalmi érdeklődésnek is.

Óhatatlanul felvetődik a kérdés: a jogi oktatás iránti nagy társadalmi igény távlatilag indokolt-e. Ettől függ ugyanis egy sor további kérdés politikai megoldásának indokoltsága, vagy felvetésének elutasítása.

Tisztán alkotmányos oldalról nézve a kérdést, tudatosítani kell, hogy az államnak nem alkotmányos kötelessége, hogy a jelentkezők igényeit 100%-osan kielégítő módon bárkinek elérhető, támogatott és ingyenes felsőoktatást működtessen. Az alsóbb fokú oktatás ingyenességének alkotmányos indoka egyrészt a demokratikus jogállami rendszer működtetéséhez szükséges informálódási és döntési képesség megalapozásának elengedhetetlen volta, másrészt, tömörebben, az ebből eredő iskolakötelezettség teljesítésének lehetővé tétele, anyagi terhek nélkül. Ha a közösség számára szükséges, hogy minden polgára megszerezze a műveltség bizonyos minimumát, tegye annak megszerzését lehetővé mindenki számára. Egyrészt mindenki felsőfokú képzettsége – noha hasznos lehetne – a köz szempontjából nem elengedhetetlen, másrészt az azt megszerzőknek személyes előnyt is jelent. Ez indokolja, hogy megszerzéséért személyes áldozat is elvárható az érintettekől. Hogy milyen arányban magánérdek, ill. közérdek a felsőoktatás, ehhez képest mennyiben oldandó meg közteherként és mennyiben egyéni anyagi áldozatból – szolgáltatás-ellenszolgáltatás gyanánt –, ennek eldöntése a mindenkori kormányzat művelődéspolitikájára tartozik, mint jog, kötelesség és felelősség. Alkotmányos megoldásában része van a választóktól kapott mandátumnak, azaz nagy vonalakban a kormány a művelődéspolitikájában köteles lenne valóra váltani választási ígéreteit.

Az Alkotmány szerint tehát a kormány nem eleve köteles támogatni anyagilag a felsőoktatást, sem a benne résztvevőket, míg csak adott helyzetben a megvonással teljesen el nem lehetetleníti a felsőoktatás működését. Anyagilag a támogatások vonalán csak a diszkrimináció tilalma kötelező rá nézve. Köteles azonban a kormány az Alkotmány szerint arra, hogy mindenki számára azonos feltételekkel hozzáférhető felsőoktatást hozzon létre, működtessen, vagy engedjen működni, annak érdekében, hogy az esélyegyenlőség, a foglalkozás szabad megválasztása és a művelődés alkotmányos jogai ne csorbuljanak. A feltételrendszer a bejutás lehetőségének meghatározásánál lehet különböző, igazodhat mind a felsőoktatás elvárásaihoz különböző oktatási ágakban, mind egyéb kívánatos szempontokhoz, de nem lehet mértéke a feltételeknek egyébként megfelelők számára pusztán a létező, nyitva álló férőhelyek korlátozott száma. Addig tehát, amíg az előre megállapított mérték alapján jogi oktatásra joggal-alappal jelentke-

zők nagyobb része hely hiányában kiszorul az egyetemekről, nem beszélhetünk az alkotmányos elvárásoknak megfelelő jogi felsőoktatásról.

A jogi felsőoktatás reformjának egyik célja éppen az, hogy a jogot tanulni akaróknak ezt az igényét lehetőleg teljes mértékben kielégítse. Itt vetődik fel a kérdés, nem csalóka divat-e ez az igény, és nem teszünk-e rosszat azokkal, akiket további lehetőségek bővítésével a jogi karokra bebocsátunk?

Nem kétséges, hogy a jogállami és piaci viszonyoknak jóval több és egészen más jogászra van szüksége, mint a szocialista rendszer igazságszolgáltatásának, igazgatásának és gazdálkodásának volt. Önmagában ez a többletigény is oka, hogy ma a jogászok iránt megnőtt a kereslet, megnőtt a diploma piaci értéke, vonzó a pálya. További minőségi és mennyiségi igényeket fog támasztani külkapcsolataink növekedése. Ám ezek az igények előbb-utóbb kielégíttetnek, a pálya telítődik, a verseny, és akik a mai kereslet látán indulnak a diploma megszerzéséért, egy évtized múltán csalódhatnak is!

Felvilágosító és tájékoztató munka kérdése annak tudatosítása, hogy ez a helyzet bekövetkezhet, hogy nem minden jogásznak lesz tíz év múlva jól menő ügyvédi irodája, banki állása, sőt, a bírói vagy igazgatási életpályára sem jelent a diploma ígérvényt! Emellett a társadalom még igényli, igényelheti a jogi műveltséget, egyszerűen a polgári közélet, a társadalmi élet, a politika szempontjából. Jó lenne a jogállamban minél több jogot és politikát értő, értelmezni tudó művelt polgár. Jó lenne jelenlétük a sajtó, az irodalom, a média, a helyi és országos közélet minden területén. Ám nem elsősorban erre a szükségletre, ennek kielégítésére készülnek a jogi tanulmányok iránt érdeklődő, érettségizett és diplomás diákjaink. Mégsem lehet egyszerűen tervgazdasági módszerekkel, bizonytalan számítások alapján meghatározni, hány jogász számára nyitjuk meg a felsőoktatás kapuit. A várható piaci lehetőségeket tudatosítani kell, de azok számára, akik vállalják a verseny kockázatát, meg kell adni a feltételek alapján mindenki számára nyitva álló művelődés lehetőségét. A numerus clausus a felsőoktatásban nem alkotmányos!

Ha alkotmányosan nem lehet cél a jogi oktatás szűkítése, nem cél az a jogállam szempontjából sem. Egyelőre kellene az új tudással felvértezett jogászok. Ám nem kétséges, hogy mind oktatásunk, mind vizsgarendszerünk javítható, reformálható. A kormány ilyen irányú terveivel alapjában egyet kell értenünk. Azonban egyeztetni kell a kormány elvárásait és céljait – melyek mozgatója ma nagy mértékben finánciális és bürokratikus, uniformizáló elképzelések sora – a felsőoktatás valódi szükségleteivel és lehetőségeivel: a felsőoktatás autonómiája azt jelenti, hogy a tanítás és a kutatás is szabad, a tudományos kérdésekben tudományos fórumoknak, szakmai elvárásokban szakmai fórumoknak kell megadni a döntés lehetőségét (a mi szakmánkban, mely elsősorban a gyakorlat számára képez utánpótlást, ez azt jelenti, hogy az egyetemi tantervek, tanmenet kialakításában és a szakvizsgarendszer fejlesztésében szót kell adni a szakmai fórumoknak. Ilyen szempontból üdvözlünk kell például a jogászszövetség kezdeményezéseit).

Az oktatás reformja során végleg le kell számolni azzal az elképzeléssel, hogy a végzett jogásztól megkívánható a teljes, hatályos pozitív joganyag ismerete. A *iura novit curia* valójában sohasem vélelem, hanem mindig fikció volt, de mára a lehetetlenség világába került, ad impossibile – pedig – nemo tenetur, még a joghallgató sem kötelezhető lehetetlenre. A túlfeszített követelmények rendszere egy időn túl visszájára fordul, mert óhatatlanul önkényessé válik, mi fogadható el mégis, a kívánt szinttől eleve elmaradva.

Indokolatlan e követelményhez ragaszkodni már csak azért is, mert ha nem is tudjuk teljesen bizonyosan megmondani, mire lesz a holnap jogászá-
nak szüksége, azt biztosan tudjuk, hogy sem az itthoni, sem az európai, szupranacionális normatömeg jó részére nem lesz, hisz állandóan változik az is. A holnap jogászát egyrészt arra kell képeznünk, hogy ebben az alakító munkában részt tudjon venni, másrészt arra, hogy a változásokat meg tudja ragadni. Elengedhetetlen lesz végül bizonyos specializálódás a jogi pályán mozgóknak mindenike számára. Ez megkérdőjelezi az egységes diploma és egységes szakvizsga fenntartásának szükségességét, a szakosodásnak a tanulmányok valamely fokától kezdődő lehetővé tételét indokolja. Minél kevesebb olyan anyaggal kell a hallgatót terhelni, amelynek bizonyosan nem veszi hasznát (ennek hangsúlyozásakor távol áll tőlem, hogy vitassam az egyetemi tanulmányok olyan elméleti alapjainak jogosságát, melyek közvetlen gyakorlati haszna nem, vagy csak nehezen igazolható).

A szakosodás véleményem szerint megkezdhető már az egyetemi tanulmányok alatt. A 10 féléves tanmenetben – amely megfelelő finanszírozási és vizsgakövetkezmények kidolgozásával véleményem szerint is tömöríthető 8–9 félévre, de nyújtható 11–12-re is – mintegy 4200 hasznosítható óra áll az oktatás rendelkezésére, ez növelhető mintegy 4500 órára. Ebből az erősebb elméleti-történeti megalapozás mellett ma juthat idő olyan kiegészítő ismeretek szerzésére, amelyeket régen a középiskola nyújtott. (Itt nyelv, kommunikáció, informatika, de akár filozófia, logika, ismeretelmélet és etika tanítására gondolok.) Minderre az órakeretből 25–30% elegendő, az alapozást segítő rész idővel feleslegessé is válhat, vagy előkészítő szakaszba kerülhet. További 50% juthat a klasszikus jogi tárgyak maradandó elveinek elsajátítására, a hatályos jog példáján keresztül (de nem annak bemagoltatására), és mintegy 20% felhasználható a szakosodás tudatos megalapozására.

Indokolt lenne figyelni a szakmai felkészülés átjárhatóságára, más helyen végzett tanulmányok elfogadására, külföldi ösztöndíjas tanulmányok konvertálására. Indokolt a vizsgák letételének középiskolás rendszerét feloldani, és a sikertelen záróvizsgák pótlását későbbi tanulmányi szakaszban is engedélyezni, évismétlés helyett. Ez egyrészt oldja a kegyelem-vizsgák esélyét, másrészt időnyereséget is jelenthet. A sorozatos vizsgahalasztást lehet anyagilag is szankcionálni, de mérőszempont lehet a gyengébb hallgatók eltanácsolásához is.

A tanulmányok anyagi terheire nézvést abból kell kiindulnunk, hogy a felsőoktatás autonómiájának feltétele a kiszámítható finanszírozás. Az állam

az előző rendszerben elvonta a felsőoktatás vagyonát, és a finanszírozást állami feladattá tette (megszüntetve az autonómiát is). A vagyont úgy visszaadni, hogy abból a felsőoktatás folyamatossága biztosítható legyen, egyelőre az állam nem tudja (!), így a folyamatos működtetés költségének fedezése állami feladat. Lehet, hogy van a felsőoktatás szervezetének elavult része (kivált az állam által kifejlesztett bürokratikus apparátus), de az ésszerűsítésnek az oktatási minőség és befogadóképesség növelése legyen a célja, ne csupán költségmegtakarítás! A felsőoktatás máris gyengén van finanszírozva, és ez jelentős erőt von el az oktatástól, más kereső tevékenységek felé. Üdvözlendő, ha a gyakorlat és az oktatás között van kapcsolat, ha a gyakorlat elitje oktatási feladatot vállal, kivált pályája második szakaszában. De tűrhetetlen az, hogy az oktató megszerzett képességét gyakorlati haszonba konvertálja, hogy ne legyen ideje hallgatóival foglalkozni, oktatói kínálatát színesebbé, gazdagabbá tenni, mert másképp nem tud megélni. Az egyetemi belső finanszírozási rend reformját keresni, a tényleges és minőségi oktatói munkát honorálni kell, a fő- és a mellékfoglalkozású oktatót is. Meg kell teremteni a lelkiismeretes oktatómunka ellenőrzésének rendszerét az egyetemi autonómián belül. De ehhez az egyetemeknek a szükséges és elosztható anyagi eszközökkel és tartalékokkal kell rendelkezniük.

A szakosítás szükségszerűsége egyrészt felveti ötletként a ma egységes jogászképzésben a többféle – jogi, államtudományi, állam- és jogtudományi – diploma visszahozatalát, másrészt egy harmadik, gazdasági, esetleg egy negyedik, fakultatív nemzetközi szakosodás diplomában megjelenített változatának lehetővé tételét. Ugyancsak indokolt lehet az egységes szakvizsgarendszer többszínűvé tétele, vagy annak szakonkénti kiegészítő teljesítményhez való kötése is. Mindenesetre a jogi tanulmányok minden fokán bizonyos versenyhelyzetet kellene teremteni, azaz a szabaddá vagy szabadabbá tett indulás után mód legyen eltanácsolni, kiejteni vagy megállítani a pályára alkalmatlanokat: ne minden felvett hallgatónak kelljen végeznie, ne minden ügyvédjelölt legyen eleve ügyvéddé, ne minden fogalmazó előbb-utóbb bíróvá! Jogászok kellene a jogállamban, de csakis jó jogászok kellene!

Építsük együtt a magunk és a jövő számára mindannyiunk egyetemét!

Dr. Zlinszky János
 egyetemi tanár, a PPKE-JÁK dékánja

Reményünkben azonban csalódnunk kellett. Az új miniszter kénytelen-kelletlen folytatta az integrációs tervek megvalósítását, hisz időközben az erre folyósított Európai Unió pénzét az ország elköltötte. A megvalósítás alkotmányossága tárgyában többször is kikérték személyes véleményemet, ám abból nem minden ment át a minisztérium szűrőjén. Közben pedig a felvéte-

li, a rangsor és a tandíj ügyében (az első képzés ingyenességéről) folyamatos vitáink voltak a minisztériummal, még ha ezek udvarias hangnemben bonyolódtak is.

Észrevételeztük, gyakorlatilag ugyancsak eredménytelenül, az oktatási biztos intézményének bevezetését: sajnos, azzal kapcsolatos aggodalmaim azóta jórészt indokoltnak bizonyultak.

Aztán megjelent az új rendelet a felvételik rendjéről, sem a törvény előírását, sem az intézményi autonómiát, de az Alkotmánybíróság megjegyzéseit sem véve számításba. Mind az Igazságügyi Minisztériumnak, mind az Oktatási Minisztériumnak észrevételeztem az ellentmondásokat. A kari autonómia is újra sajtótéma lett 2000-ben. Minthogy a minisztériumok nem fogadták el a felvételi ügyében tiltakozásunkat, végül is újra az Alkotmánybírósághoz kellett fordulni – eredmény még máig sincs.

2002-ben új kormány került hatalomra, és Magyar Bálint miniszter most már teljes lendülettel fogott neki felsőoktatási elgondolásai megvalósításának – az Alkotmányt figyelmen kívül hagyva, a törvényt kívánta gyökeresen átalakítani. A sajtóban is hangot adtam aggályainknak, s az államelnöknek is javasoltam a törvény Alkotmánybíróság elé vitelét – ez meg is történt.

* * *

Néha elgondolkodom azon, hogy vajon valóban jó és jövőbe mutató, előre vivő ügyért harcolok? Avagy tényleg lejárt az autonóm egyetemek, a szabadon és lelkiismeretük parancsa szerint hivatásukat gyakorló tudósok kora, s nem illik a modern időkbe az a – számos más Alkotmányban és nemzetközi egyezményben is rögzített – tétel, mely szerint a tudósnak joga kutatni, tanítani, szabad véleményét, meggyőződését hirdetni, s a kutatás, oktatás rendjét meghatározni, a művelődni vágyónak pedig joga megválasztani, mit, hol, kitől kíván tanulni, miben akar kiművelődni, s az állam szolgáltatni tartozik e jogok gyakorlásának keretét, úgy, hogy mindezek szabadságába nem szól bele? Csak piacot szolgál ki az állam, avagy kultúrát, ezáltal értékeket is? S elfeledhetjük-e, hogy a szolgálat a másik javának, érdekének szem előtt tartását jelenti? S hogy a másik legnagyobb értéke éppen emberi méltóságából adódó szabadsága, szabaddá pedig az igazság tesz?

Vívódom ilyen gondolatokkal, hiszen még a szolgáló Egyház is – ugyan-ezen gondolatkörből kiindulva, s ugyanúgy az ember méltóságát, Isten képére teremtettségét hirdetve – a gyakorlatban cselekvésével, aggodalmával, pillanatnyi érdekek mérlegelése során olykor enged ezen általa is elismert és hangsúlyozott elvekből.

Természetesen lehet, hogy tévedek. Lehet, hogy Alkotmányunk vonatkozó szakaszai időszerűtlenek. De abban biztos vagyok, hogy számomra, a jogász számára, a hivatásomra tett esküm és lelkiismeretem parancsa szerint egyaránt kötelező az Alkotmány mindaddig, míg meg nem változtatják. És ahol már felszámolták az egyetem hordozta értékeket, az eredmény nem győz meg, inkább elriaszt! Ratio és fides egyaránt arra indít: ne adjam fel a harcot, mert jó célért folyik.

Megváltoztatni a világot

Beszélgetések a kar egykori és mai vezetőivel,
tanáraival és diákjaival

Dr. Erdő Péter

Az igazságot érdemes megismerni

BESZÉLGETÉS DR. ERDŐ PÉTERREL*

– *Bíboros úr, hogyan körvonalazódott a rendszerváltozás környékén az, hogy hamarosan lehetségessé válik egyházi fenntartású oktatási intézmények indítása?*

– Mögöttünk volt – az egész régióban – egy majdnem fél évszázados időszak, amikor a keresztény hit és a „hivatalos”, államilag támogatott kultúra, felsőoktatás, tudományos élet nagyon szigorúan nem csak, hogy el volt választva egymástól, hanem egyenesen szakadék feszült köztük. A hit gondolatai, logikája, ismeretanyaga is ki volt rekesztve bizonyos területekről, például a világi tudományokat oktató egyetemekről. Magyarországon még szerencsének mondhatjuk, hogy legalább a hittudományi felsőoktatásnak maradtak fenn egyetemi szintű intézményei a kommunista évtizedekben. Ilyen volt a hajdani „nagy” Pázmányról maradt Hittudományi Kar, amelyet valóban Pázmány Péter alapított, és amely Hittudományi Akadémia néven működhetett tovább a központi szeminárium épületében. Ez az államilag fakultási jogúnak elismert intézmény a szocialista időszakban is adott ki doktorátusokat. A nyolcvanas években – nem csak történelmi nosztalgiából – a professzorok arra a gondolatra jutottak, hogy ez az akadémia vegye föl Pázmány Péter nevét. Ehhez az akkori hatóságok hozzájárultak. Azután eljött 1989, készülődően volt a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló törvény. Ekkor már látni lehetett azt, hogy az egyházaknak elismert joguk lesz arra, hogy az oktatás, nevelés, kultúra, sport, szociális tevé-

---

* Bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem volt rektora (1998–2003)

kenység, egészségügy területén intézményeket hozzanak létre, és tartsanak fenn. De nemcsak a jogot helyezte kilátásba ez a törvénytervezet, hanem azt is garantálta, hogy ezen intézményeknek az ugyanolyan jellegű állami intézményekkel egyező mértékű állami finanszírozásban lesz részük. Erre szükségük is volt, mert a vallásszabadság alapvető joga nem érvényesülhetett másképpen, hiszen nem adták vissza azokat az anyagi alapokat, amelyekből hajdan az egyházak intézményei működtek, tehát kellett valamiféle garancia a működésük biztosítására. Persze előre lehetett látni azt, hogy a nagy szabadság nekünk nagy próbatétel is lesz, mert tudtuk, hogy szükség van keresztény szellemű nevelésre, oktatásra, szükség van arra is, hogy újra kezdjük a párbeszédet a kultúra, a tudomány világával, és újra elkezdjük megszervezni saját jelenlétünket a társadalom nagy nyilvánossága előtt. Ehhez a tömegtájékoztatáson túl a felsőoktatásra is szükség volt.

– *Hogyan lehetett ezt megszervezni?*

– Az 1989. október 23-án módosított Alkotmány és az egyházak „Magna Chartájának” tekinthető 1990. évi IV. törvény alapján Magyarország olyan elválasztási modellt vezetett be, modern, az európai kívánalmaknak, elvárásoknak megfelelő formában, amely szerint az állami iskolák intézményesen nem köteleződhetnek el egyfajta világnézet mellett. Ez nagy szó, gondoljunk arra, hogy korábban kivétel nélkül a marxizmus-leninizmus mellett voltak elkötelezve. Ez persze azt is jelentette, hogy ha valahol mi az oktatás, nevelés keretében a katolikus hitet akarjuk zsinórmértékké tenni, akkor ez valószínűleg nem állami intézményekben fog történni. Természetesen már 1988–89 fordulójától újra és újra szóba került, hogy nem lehetne-e vajon az egykori Hittudományi Kart az Eötvös Loránd Tudományegyetemhez visszakapcsolni? De az említett jogszabályi háttér miatt egyértelmű volt, hogy Magyarországon nem lehet a német megoldást választani, hanem valami másban kell gondolkodni. Európa számos országában, Amerikában, és máshol is a katolikus intézmények, hittudományi karok nem az állami egyetemek keretei között működnek, tehát kézenfekvő volt a megoldás, hogy nálunk is katolikus egyetemre van szükség. Hogyan? 1990 áprilisában módosult a közoktatási törvény, mely új változatában lehetővé tette, hogy

egyházak is alapítsanak oktatási intézményeket, akár egyetemet is. Ugyanekkor számos más civil kezdeményezés is elindult egyetemek alapítására, szóval megindult egyfajta társadalmi érlelődés. Egyes városokban, különösen ott, ahol már a szocialista időszak előtt is voltak katolikus egyetemalapítási tervek – tehát Egerben és Esztergomban –, jelentős számú elkötelezett világi ember összefogott, és megpróbáltak előkészületeket tenni egy katolikus egyetem létrehozására. Közben újra meg újra felmerült a terv – az előbbiek alapján nem teljesen reális igényként –, hogy a teológiai kar kerüljön vissza az ELTÉ-re. Ehhez természetesen a Szentszék véleményét is ki kellett kérni, amit annak idején a püspökök meg is tettek. A Szentszék nem válaszolt rá pozitívan, úgy tekintették, hogy a legkedvezőbb, ha a katolikus egyetem keretében valósul meg az a párbeszéd, ami a hit és a kultúra, a hit és a tudomány között szükséges. Ennek a munkának lett azután az eredménye még 1990 tavaszán a katolikus egyetemi alapítvány létrehozása és bejegyeztetése. Az alapítók között nagyon sok olyan értelmiségi gyűlt össze, akiket lelkesített a gondolat, hogy egy katolikus szellemű egyetemet lehet létrehozni. Természetesen jogilag sokkal könnyebb volt egy meglévő egyetemet bővíteni, mint újat alapítani, és a Hittudományi Akadémiát az 1990-es új törvény már az egyetemek között, mint hittudományi egyetemet sorolta fel. Tehát volt egy Pázmány Péterről elnevezett, államilag elismert, egyetemi rangú intézmény, amely azonban addig csak teológiával foglalkozott, ezt kellett bővíteni.

– *Milyen elképzelések születtek a bővítésre?*

– Természetesen több fakultásra gondoltak a tervezők, többféle tervezet is készült, és a helyet is nagyon keresték. Akkor még nem létezett az egyházi ingatlanokról szóló törvény. Az alapítók valóban felelős világiak módjára gondolkozván – én is nagyon buzdítottam őket ebben az irányban – nem azt kérték, hogy adjanak nekünk például volt szerzetesi épületeket, hiszen szegény szerzetesrendeknek se volt akkor még hol újratekdeni a közösségi életüket, hanem hogy nézzük meg, mit lehetne szerezni, ami nem terheli meg ezt a – még le nem zárt – kérdést az egyházi ingatlanokról. Így kerültek előtérbe a szovjet laktanyák. Ekkor kaptunk kormányhatározattal egy szovjet laktanyát, ez Piliscsabán volt, ahol később helyet is talált az egyetem egyik

kara, az első, amelyik világi tudományokat oktatott. 1992-re Seregély István érsek úr, a püspöki kar elnökének hathatós támogatásával született egy püspöki kari határozat, amely a katolikus egyetem létrehozását mondta ki, ehhez előtte természetesen kikérték az Apostoli Szentszék hozzájárulását. Ezután a magyar állam is elismerte az egyetemet, és – először ideiglenes helyen, Budapesten, a Ménesi út 27-ben – elkezdődött az oktatás, ahol akkor bölcsészképzés volt. 1994-re a piliscsabai laktanya helyrehozatala, átépítése elérte azt a szintet, hogy a bölcsészkar ősszel már ott kezdhetette meg a tanévet. Hatalmas esemény volt, az összegyűlt ünneplők nem fértek be egyetlen helyiségbe sem, a szabadban tartottuk az évnytót. Ezután a Ménesi úti épület lett az ideiglenes otthona az alakuló jogi karnak.

– *Hogyan indult az újabb kar szervezése?*

– Az egyetem már dolgozó tanárai az esztergomi főegyházmegyei zsinaton, 1994 nyarán különös intenzitással kezdtek el tárgyalni arról jogászprofesszorokkal – élükön Zlinszky Jánossal –, hogy jogi karra is szükség volna a katolikus egyetemen. Miért is? Elsősorban azért, mert a jogászképzésben is fontos az, hogy milyen szellemben viszonyulunk a tételes joghoz, milyen felelősséggel kezeljük, és miként alkalmazzuk a jogszabályokat. Tehát egy új jogászgenerációt szeretett volna mindenki kinevelni. Össze is jött egy szervezőbizottság, Paskai László bíboros úrhoz is elmentek a szervezők, aki bátorította őket, sőt felajánlotta, hogy Esztergomban a volt nagyszemináriumi épületet használhatnák a kar székházaként. Az persze romos volt, és nem is volt miből helyrehozni. Úgyhogy később a jogászképzés szintén a Ménesi úti, ideiglenes helyen indult meg. A jogi kar szervezésében magam is részt vettem, így belülről láthattam, hogy milyen szempontok vezették az alapítók, pontosabban a szervezőket, hiszen az alapító megint csak a püspöki kar, majd a magyar parlament volt.

– *Hogyan sikerült az elképzeléseknek megfelelő tanári gárda összegyűjtése?*

– Nagy nehézséget jelentett a tantestület kialakítása, ez persze természetes, hiszen a korábbi időkben a vezető jogászok esetében nem volt éppen

kényelmes dolog hívő katolikusnak lenni, nem is könnyen juthatott felelősségteljes beosztásba az, aki ezt megvallotta magáról. De voltak azért olyan tudósok, akik – ha nem is végig oktatóként működtek az előző évtizedekben, de – mesterei voltak a szakmának, és vállalkoztak arra, hogy bekapcsolódjanak az egyetemi oktatásba. Voltak olyanok is, akik külföldről tértek haza, esetleg már nem fiatalon, de mégis készen arra, hogy oktatói legyenek az új fakultásnak, vagy akik a gyakorlati életből léptek be az oktatásba, tanácsvezető bírók, híres, sikeres ügyvédek is.

Ezen tényezők együttesen alakították ki a tanári kart, amely így nagyon heterogén. A diákság is sokfelől érkezett, nem mindenki hívő katolikus környezetből, de azért fokozatosan, ahogy az évek telnek, azt hiszem, ebben is van egyfajta előrelépés. Nőtt a választék, azóta a Károli Gáspár Református Egyetemnek is alakult jogi kara, csökkent – sajnos – az egyetemi és főiskolai oktatásban résztvevő generáció létszáma, ugyanakkor az oktatási helyek száma növekedett, tehát könnyebb bejutni az egyetemre, éppen ezért jobban lehet válogatni közöttük. Akinek pedig a katolikus identitás vonzó, az inkább hozzánk jön. Azt hiszem, hogy a katolikus szellemű emberek találkozása ezen az egyetemen remélhető.

Sok minősített oktatóra van szükség, sok az intézmény, de kevés a tudományos fokozattal rendelkező ember, és az a kevés ember jár az ország minden pontjára, tanítja a különböző tantárgyakat, tehát még ha híres, elismert oktatót kapunk is valamilyen tárgyra, kérdés, hogy a tanórán kívül tud-e foglalkozni a hallgatósággal. Ha nem, akkor az olykor éppen a lényegét, a szellemi megalapozást nehezíti. Azok a professzoraink, akik részt vettek a szervezőmunkában, mind ennek megfelelően gondolkodtak. Sok jó példát lehetne mondani, többek között Lábady Tamás esetét említhetném, aki nagy szeretetnek örvend a diákok között, és a magyar magánjog klasszikus tankönyvét írta meg. Büszkeséggel említhetem, hogy a Magyar Köztársaság elnökét immár két ízben is – kis túlzással – a jogi kar „adta”. Mádl Ferenc a doktori tanácsunk elnöke volt, Sólyom László pedig szintén a Pázmányon tanított. Kiváló emberek vettek részt ebben a munkában, világosan látszott a szakmai szimpóziumokon is, hogy bár nem mindenki gondolkozik ugyanúgy, akár még alapvető dolgokról sem, de az is nagy érték, ha a felmerülő kérdéseket civilizáltan meg tudjuk egymás között vitatni. Azt hiszem, hogy

ebben a tekintetben is sokszor jó volt Pázmányosnak lenni, hiszen ezt is meg kell tanulnia az embernek, hogy a különböző vélemények kulturáltan és építő módon hogyan találkozzanak egymással. •

– *Hogyan érvényesül a katolikus egyház vezetésének a befolyása az egyetem mindennapjaiban, milyen a kapcsolat a Pázmány és a Vatikán között?*

– A katolikus egyetemeknek létezik egy világszövetsége, ezen belül van egy európai szövetsége. Éppen a kilencvenes évek végén lehettem részese annak, hogy csatlakoztunk, immár teljes jogú tagként ehhez a két szövetséghez, és attól kezdve bekapcsolódtunk működésükbe. Azok a katolikus egyetemek igazán sikeresek, azoknak vannak bőven diákjai is, amelyek katolikus identitásukat világosan, nyíltan vállalják. Amelyek azt mondják, hogy nem akarnak nagyon föltűnni azzal, hogy ők katolikusok – elsősorban az Egyesült Államokról beszélek –, nyugodtan lehetnek magánegyetemek, amelyek szabadon működnek és senkinek az elveit nem sértik, de ha a katolikus identitás nincs meg bennük egyértelműen, akkor nincs olyan rangjuk, nincs irántuk olyan nagy érdeklődés, mint a valóban, ténylegesen katolikus egyetemek iránt.

– *A magyar Katolikus Egyház hogyan érvényesíti akaratát az egyetem működésében?*

– A magyar állami jog szerint a püspöki kar az egyetem fenntartója. Ez azt jelenti, hogy például a jelentősebb kinevezések esetében maga a konferencia dönt, a szabályzatok esetében szintén, olykor a konferencia elnöke, az egyetem nagykancellárja az, aki jóváhagyja azokat. A legfontosabb szabályzatokat maga az Apostoli Szentszék hagyja jóvá. A püspöki konferenciának nagyon sokat köszönhet az egyetem, elsősorban a legitimitását.

A Szentszék 1999-ben pápai alapításúvá tette az egyetemet, ez hallatlan erőt ad, azzal jár, hogy a világon mindenki tudja, hogy milyen elvek, szabályok szerint működik, és ez az intézményes kapcsolatoknak, egyenértékűségnek, partnerségnek az alapja. A Szentszék által megkövetelt szabályok számunkra egyébként nem tünnek szorongatóknak, inkább egy vezér-

fonalat jelentettek, hogy milyen irányba, milyen jelleggel fejlesszük egyetemünket.

Jó partneri kapcsolatunk alakult ki a milánói, a leuveni katolikus egyetemmel is, ahol persze a katolicizmuson kisebb a hangsúly, de említhetném Németországban Eichstättet, számos spanyol, francia intézményt, tege-rentúlikat is akár. Csak a katolikus egyetemek közül legalább 30–40 olyan egyetem van, amellyel gyakorlati tartalommal rendelkező együttműködési szerződést kötöttünk.

A püspöki kar szerepe konkrét anyagi támogatásban is megmutatkozott. Az alapítástól kezdve 2001–2002-ig, amíg a piliscsabai campus kialakítása zajlott, a Hittudományi Kar önálló székházát sikerült kialakítani, illetve a jogi kar épületeinek a felújítása folyt, azt az évi állami pénzkeretet, amit a Katolikus Egyház a rossz állapotban visszkapott épületek rendbe hozására évente kapott, legalább egyharmad részben az egyetemre fordította. Sok-sok templom, kolostor és más hasznos épület hátrасorolásával előnyt biztosított ennek a beruházásnak. Ugyanakkor a katolikus egyetem nem lehet deficitese, tehát arra nem szorul és nem szorulhat, hogy a püspöki konferencia a hitéleti pénzeszközökből, vagy a hívők gyűjtéseiből tartsa fenn és működtesse. Ez lehetetlen is volna, hiszen egy nyolcezres hallgatói létszámmal rendelkező egyetemet ezekből nem is lehetne fönntartani.

– *Bíboros úr mit tart Gál Ferenc, a Pázmány első rektorának tevékenységében a leginkább kiemelendőnek?*

– Gál Ferenc rektor urat kispap koromtól ismertem és tiszteltem, tanított dogmatikára is. Amikor a katolikus egyetemi alapítvány létrejött, kerestük a kapcsolatot az alapítvány nevében egyrészt a püspöki karral, másrészt azokkal a professzorokkal, akik hajlandók voltak támogatni, felkarolni ezt a gondolatot. Én magam akkor a Hittudományi Kar legfiatalabb professzora voltam. Közben lassacskán kialakult a katolikus egyetem gondolata, és ekkor fölmerült a kérdés, hogy ki legyen a rektor. Magam is javasoltam, de többen is gondoltak rá, hogy Gál Ferencet kérjük föl, aki akkor már nyugalmazott professzor volt. Néhányan közülünk elmentek hozzá és megkérték, hogy vállalja el ezt a feladatot, és ő őszintén, örömmel és szeretettel igent

mondott. Tudta, hogy a Szentszék szándéka és kívánsága az, hogy ez az egyetem létrejöjjön, és merete vállalni azt a nagy nehézséget, amit az egyetem megszervezése jelentett. Lelkesedése és a szeretete az, ami felejtethetlenné teszi, mint rektort. Nagyon érzékeny volt a szociális kérdések iránt. Észre vette azt, hogy vannak diákok, például határon túli magyarok, akik egyszerűen nem tudják fizetni a költségeiket, még akkor sem, ha nem fizetnek tandíjat. Nekik a saját pénzéből adott, éveken keresztül nem vett föl fizetést, abból támogatták az ilyen diákokat. Ő mindig példakép és legenda lesz az egyetem számára.

– *Az Ön rektori időszakából mire a legbüszkébb?*

– Amikor 1998 tavaszán átvettem a rektorságot, elsődleges feladataim közé tartozott, hogy megszervezzem a rektori hivatalt. A jogi keretek tisztázása, erősítése is a legsürgősebb teendők közé volt sorolható, de mondhatnám az egyetemi tanács munkájának a megerősítését, az adminisztráció megszervezését, az egyes tisztségviselők szabályzat szerinti jogköre és a tényleges munkájuk közötti harmónia megteremtését is. Ezek nagyon sürgető feladatok voltak, különösen azért, mert a hivatal átvétele után néhány hónappal az egész intézmény akkreditációjára került sor, 96 kötetet kellett összeállítani, és kisbusszal bevinni a Magyar Akkreditációs Bizottsághoz. Ez rendkívül nagy és intenzív munka volt, amelyben az egyetem minden oktatója részt vett. Ezek után fel kellett újítani az egyetem központi székházát – hiszen a jogi kar központi épülete egyúttal a rektori hivatal épülete is – a Szentkirályi utcában, s közben a munkaterület tőszomszédságában még dolgozni is kellett.

1999-ben kerülhetett sor a pápai alapító levél kiadására. Ennek a megfelelő kérvényezése, a szabályzatok átírása olyan kritériumok szerint, amelyek a pápai alapításhoz szükségesek voltak, szintén feladataim közé tartozott. Kevesen tudják, de az egyetem alapszabályának egyetlen hiteles szövege olasz nyelvű, amelyet a kongregációhoz adtunk be, a magyar fordítás csak a megértést segítő eszköz. A továbbiakban is nagy szervezőmunkát kívánt az új informatikai fakultás megindítása. Közben a piliscsabai campus építése folytatódott, nagy ünnepségnek lehettünk résztvevői, amikor fölavathattuk

a Stephaneumot, a központi nagy épületet, amely Makovecz Imre művészetét dicséri, és amely azóta is látványosságzámba megy.

– *Bíboros úr fájó szívvel hagyta ott az egyetemet?*

– Aki szeret tanítani, annak fáj érte a szíve, ha abba kell hagynia. A rektori posztot is fájó szívvel hagytam ott, de még fájóbb szívvel a katedrát. A kánonjogot nagyon szerettem tanítani, és úgy érzem, hogy akadtak olyan fiatalok, akik ezt, az egyébként nagyon száraz hírben álló tantárgyat megszerették. Létrejött egy – egyházi értelemben – kánonjogi fakultás is, amely a magyar jog szerint posztgraduális intézet, de amelynek elvégzésével államilag elismert doktorátust lehet szerezni. A világi jogászképzést is erőteljesen kiegészíti ez: aki akar többet, esetleg fölvesz néhány órát a kánonjogi intézet programjából is, és aki akar, fokozatot is szerezhet belőle.

– *Szüksége van a magyar társadalomnak a Pázmányon történő jogászképzésre?*

– Világosan látszik, hogy a jogásztársadalomnak arra az emberi magatartásra van nagy szüksége, amit egy hívő katolikus tud képviselni a joggyakorlatban és a jogalkotásban. Ugyanakkor az is világos volt, hogy a magyar jogászképzésnek a negyvenes évektől a kilencvenes évekig terjedő időszakában bizonyos szakterületeken elég gyöngye volt a minősége. A római jogot vagy a középkori európai jogtörténetet is eleinte igen vázlatosan, vagy egyáltalán nem oktatták, az egyházjog teljesen kimaradt – és nem is csak az Egyház belső joga fontos itt, hiszen az nem az állami jogrend része, hanem inkább az általános jogi kultúrához tartozik –, de kimaradt az egyházakkal, a vallással, a vallásszabadsággal foglalkozó állami jogszabályok anyaga is. Ennek részben az volt az oka, hogy a korábbi időben ez a terület nem volt részletesen törvényekkel szabályozva, sokkal inkább közigazgatási intézkedésekkel történtek a döntések. Ilyenfajta kulturális kérdések mellett felmerült az is, hogy mivel Európa felé tartunk, az Európai Unió felé tart az ország, nagy szükség lesz arra, hogy a hallgatók jobban megismerjék az európai jogtörténetet, nem beszélve természetesen a minden megújuló jogi karon szük-

séges európai uniós és nemzetközi jogi ismeretekről. Tehát volt egy tartalmi sajátosság is, ami miatt indokoltnak látszott az új jogi kar megindítása. Ezután került sor a püspöki kar döntésére, majd az állami elismerésre.

Ezek mondhatni forradalmi évek voltak, és lázas munkával teltek, sok kényelmetlenség között. Ezeket mindenki hősiiesen viselte, és a diákok is megértették, hogy itt és most valami új kezdődik, és hogy minket senki nem kényeztet el, a saját erőfeszítésünkkel kell előteremteni azt, amit ide megálmodtunk. Persze az álmokat is tisztázni kellett, hiszen újra és újra fölmerült kérdésként, mit is jelent az, hogy katolikus egyetem. II. János Pál pápa éppen 1990 augusztusában adott ki egy apostoli rendelkezést a katolikus egyetemekről, ez az *Ex corde Ecclesiae*, kezdőszavai szerint „az Egyház szívéből”. Ebben gyönyörűen bemutatja, hogy a hit és a tudomány, illetve a felsőoktatás milyen nagymértékben összetartozik, hogy mennyire az Egyház szívéből született meg az egyetem intézménye maga is Európában, és hogy milyen fontos az, hogy a tanuló és kutató emberek egyfajta egységes képpel rendelkezzenek a világról. Ne pusztán bizonyos szakismereteket kapjanak, amit jól-rosszul elsajátítanak, hanem emberségben is gyarapodjanak, és az egész ismeretanyag olyan értékeket szolgáljon, amelyeket csak akkor tudunk magunkévá tenni, ha látjuk a teremtett világ egységét és látjuk azt, hogy a teremtett világ nem az értelmetlenségnek, a semminek van kiszolgáltatva, hanem ott áll mögötte maga az Alkotó. A keresztény világnézet segítség a kutatásban, mert azt a megnyugtató bizalmat adja a kutatónak, hogy végül is az egész, amivel foglalkozik, értelmes, a társadalom is értelmes, és nem csak azért, mert bizonyos törvényszerűségeit már ismerjük, hanem azért is, mert az ember nem a véletlen terméke, hanem „az ős-szeretet és a legfőbb okosság” hozta létre.

– *Végül is hogyan adtak választ a kérdésre, mit jelent a katolikus egyetem?*

– Az is kérdés, mit jelent az egyetem, az egyetemesség fogalma? Ne áltassuk magunkat, a katolikus jelző történelmileg bizony azt jelentette, hogy az egész ókori világra kiterjedő. Tehát nem azt, hogy bármilyen világnézet, bármilyen felfogás megfér az Egyházban, hanem hogy az földrajzi és természetfölötti értelemben is egyetemes, univerzális, egységes. A katolikus

alapállás persze mindig befogadó, párbeszédre törekvő, és ezt a második vatikáni zsinat óta még inkább szem előtt tartjuk. Ez azonban nem pusztán a „katolikus” névből következik. Azt hiszem, hogy ha mást nem, annyit mindenképpen elmondhatunk, hogy ezen a karon is valódi dialógus jött létre a világi tudományosság és a katolikus hit között. Ez pedig nagyon nagy dolog, mert azt jelenti, hogy itt lehet beszélni például arról, hogy létezik valami, amit természetjognak hívunk, egy olyan normatív rendszer, amely fölötte áll az emberi törvényhozó akaratának. Az állam sem úgy szuverén, hogy törvényhozó szervei önkényesen bármit előírhatnának, hanem a teremtett világ adottságaihoz, az emberi természethez mégis csak alkalmazkodnia kell, vannak olyan alapvető erkölcsi követelmények, amelyeket a jogalkotónak is figyelembe kell vennie, és ezeket a követelményeket a jogalkalmazás során is szem előtt kell tartani. Fokozottan igaz ez a mai időkben, amikor szétesőben van az ember képe a világról, amikor a fiatal értelmiségiek szinte már nem reménykednek abban, hogy összképet tudnak kapni róla, inkább azt mondják, nem is érdemes törődni mással, mint saját előmenetelükkel, érdekeikkel. Sokszor már a tanulásban is fékező erő ez, mert azt mondják, nem érdemes tisztességesen megtanulni a dolgokat, hiszen nem ettől függ az előmenetel, a siker. Ilyen világban bátorítani kell az embereket, hogy mégis van megismerhető, megérthető összkép, az összképnek a valósághoz köze van, és érdemes az igazságot megismerni, igenis lehetséges igazság számtalan dologról, és azt az igazságot az életben használni is lehet. Ezt ma nagy meggyőző erővel kell elmondani az embereknek, mert nem mindenki számára nyilvánvaló. Ez a katolikus egyetem fő hivatása. A cinizmus, a fáradtság, az egoizmus magatartása mindig kísértést jelent, és minél felelősebb helyen van az ember, annál nagyobb veszélyt jelentenek ezek a kísértések a közösségre is. Fontos, hogy olyan emberek kerüljenek ki az egyetemről, akiknek tartásuk, és nem csak véleményük, hanem meggyőződésük is van a világról.

– *Reálisan nézve, megteremthető egy keresztény világnézeti jogi kar?*

– Minden világi tudomány művelésében fontos a világnézeti alap és a tudás integrális szemlélete. Olyan általános műveltségi tárgyak is bekerültek a tananyagba a jogi karon, amelyek más karokon hiányoztak. Természe-

tes, hogy katolikus egyetemként kötelező volt számunkra az, hogy oktassuk a katolikus hitet. Nem azzal az elvárással, hogy mindenki tegye is azt magáévá, fogadja is azt el, de azzal igen, hogy ismerjék meg, hiszen aki katolikus egyetemre jár, attól joggal várható el, hogy tudja azt, hogy mi is a katolikus hit, mi is a Katolikus Egyház. A jogászok közül is sokan megpróbálkoztak azzal, hogy elmondják, mit jelent katolikus, keresztény emberként jogot alkotni, művelni. A jogászai etikának is sajátosan keresztény szemléletű összefoglalásai születtek, Zlinszky János könyvét mindannyian ismerjük. Más munkák is készültek, külön a keresztény, katolikus hit bemutatására joghallgatók számára, a kánonjog különböző, hosszabb-rövidebb összefoglalásai, vagy a magyar állami egyházjog rendszerbe foglalása és egyetemi tankönyvi szintű bemutatása.

Fölmerült, és azóta is újra és újra téma, hogy a keresztény embernek, a keresztény jogásznak milyen társadalmi felelősséget kell vállalnia, hiszen nem pusztán egy szakmát gyakorol, és minél inkább olyan feladatkörökben dolgozik, amelyek a társadalom életére hatással vannak, annál inkább fontos, hogy ezt a felelősségét át is érezze.

Vannak olyan értékek, amelyek nélkül a társadalom tartósan nem maradhat életben. Ezeknek az értékeknek egy egyetemen meg kell jelenniük, az oktatásban és a közösség életében is. Borzasztó nehéz meggyőzően beszélni, értő, befogadó vagy vitatkozó közönség előtt azokról az alapvető emberi értékekről, amelyekre a társadalomnak ahhoz van szüksége, hogy életben maradjon, előadást tartani az igazságosságról, az igazmondásról, a korrupcióról, a tisztességről, az élet védelméről, mint a legfontosabb kérdések egyikéről. Nagyon nagy dolog, hogy van egy hely, egy egyetem, ahol ezt meg lehet tenni.

Ennél azonban sokkal nehezebb saját életünket ezekhez az értékekhez igazítani. Az igazi jó iskola nem az, amelyikben csak tanítják a jót, hanem ahol be is mutatják, hogy aszerint lehet élni. Ez borzalmasan nehéz, az egye-

tem minden karán az, talán a jogi karon, ahol az emberek fantáziája eleve hajlik a „csalafintaságra”, még egy kicsit nehezebb, mint másutt. De igazságosság nélkül, emberi igazságosság nélkül, annak bemutatása nélkül, hogyan lehet aszerint élni és dolgozni, a jogi oktatás valahol mégis csak félig lehet hatékony. Nagyon nehéz feladat ez, de egyben lehetőség is, és a Pázmányon muszáj, kell, kötelező, nélkülözhetetlen, létfontosságú megpróbálni megvalósítani. Ha reálisan látjuk, hogy ez milyen nehéz, akkor van rá remény, hogy megközelítsük.

(A beszélgetést Koltay Gábor készítette)

Dr. Bándi Gyula

A sajátosságok megőrzése

BESZÉLGETÉS DR. BÁNDI GYULÁVAL*

– *Mennyiben más a Pázmány jogi kara a Magyarországon működő hét másik jogi karhoz képest?*

– A jogi karok között óriási különbséget nehéz felfedezni, hiszen a jogász-képzésnek vannak bizonyos alapvető hagyományai, és vannak bizonyos, jogi szabályozottság általi kötöttségei. Utóbbiak megmondják, hogy melyek azok a törzsanyagba, alapvető oktatási struktúrába tartozó kérdések, mondjuk a közigazgatási jog, alkotmányjog, polgári jog, büntetőjog, amelyeket a tanrendben szerepeltetni kell. Ezen felül azonban nálunk az oktatási struktúrában sok olyan eltérő vonás fedezhető fel, amely nem található meg az egyéb jogi karokban, például a jogelméleti, jogbölcseleti, állambölcseleti képzés sajátosságai, a közgazdasági képzés erőteljesebb volta, a környezetvédelmi kérdés, és természetesen a kar katolikus jellegét leginkább kifejező jogász és keresztény etikai képzés, valamint a kánonjog. Eleinte még a hallgatók is mások voltak, most már nem annyira – sajnos. Tehát amikor a kar elindult, akkor még inkább volt mód arra, hogy egy kicsit válogassunk, nagyobb önállóságunk volt a felvételi rendszer kialakításában. Ami eddig esetleg lehetőség volt, az ezentúl lehet, hogy hátrány lesz. Arra gondolok, hogy a felvételi rendszerben az érettségi eredmények pontszámmá változtatásával egy erős hagyományokat őrző pannonhalmi bencés gimnázium magasabb szintet jelentő érettségije pontszámában azonosat, vagy esetleg kevesebbet ad, mint egy sokkal gyengébb

---

* Egyetemi tanár, dékán (2003–), a Környezet- és Versenyjogi Tanszék vezetője (1997–)

iskola érettségije, ahol könnyebben lehet jobb eredményt elérni. Baljós sejtésem tehát, hogy az ilyesfajta sajátosságok eltűnésben vannak.

– Ön a sorban a harmadik dékán a Pázmány jogi karának élén, az első idők-től kezdve az oktatói gárdához tartozik. Fel lehet-e vázolni az elmúlt 10 évre visszavetítve egy fejlődési ívet, egy olyan képet, olyan pályát, amelyet a Pázmány az elmúlt esztendőben bejárt? Honnan indultunk, és hol tartunk most?

– Annyiban pontosítanám, hogy az oktatási pályafutásom a Pázmányon csak akkor kezdődött, amikor a tantárgyam oktatása indult, tehát csak 1998-tól kezdődően. Vannak az egyetem fiatal oktatói között sokan, akik az első évfolyamokon végeztek, és ők még tudják, hogy szétszórtan, még pincehelyiségekben is folyt az oktatás. Ahhoz képest most már sokkal konszolidáltabb a helyzet. Azt azonban nem szabad elfelejteni, hogy ez az épület sem oktatási célokra készült, tehát ennek is megvannak a nehézségei az oktatás szempontjából, de mégis egy stabilitást biztosít. Az egyetem igyekezett az első időszakban kialakítani a már eddig is tárgyalt sajátosságokat, hogy mi legyen az, amire a kar katolikus jellege miatt nagy hangsúly helyeződik – több is volt a sajátosság a jogászképzés első pár évében, mint most, ezek egy kicsit visszaszorultak azóta. Ennek nem az egyetemi vagy a kari vezetés elhatározása az oka, hanem a megváltozott jogszabályi körülmények.

Azt is mondhatnám, hogy valójában sok tekintetben az elmúlt 10 évben egy felfutó, lelkesebb időszakot éltünk, amelyben nyilvánvalóan voltak kiemelkedő és kevésbé kiemelkedő események, ezt egy kicsit stabilizálódó helyzet váltotta föl. Most megint ott tartunk, hogy újra körülnézünk, melyek azok a területek, amelyekben ismét, egy már konszolidáltabb alapokon álló, de mégis sajátos arculatot lehet kialakítani. Gondolok például a továbbképzésre, mint az egyik jó példára. Mi abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy elég régóta rendelkezünk továbbképző intézettel, megpróbáljuk a folyamatos képzést ilyen értelemben biztosítani, tehát újabb és újabb ajánlatokat tenni az itt és máshol végzett jogászoknak, hogy fejlesszék tovább tudásukat.

Egy másik irány, amelyben a konszolidáció lehetőséget ad a továbbfejlődésre, a nemzetközi kapcsolatok bővülése. Nagyon büszke vagyok arra, hogy tavaly sikerült tető alá hozni a cambridge-i egyetem jogi karával azt a megál-

lapodást, amelynek keretében hallgatóink a brit és az európai joggal foglalkoznak a cambridge-i egyetemmel közös képzésünkben. Ezek mind olyan utak és lehetőségek, amelyeket nagyon szeretnék a jövőben még inkább bővíteni, és nem kizárólag nyugat felé.

– Milyen olyan országos, illetve tágabbra tekintve európai tendenciák vannak a felsőoktatásban, amelyek a Pázmány sorsát is esetleg befolyásolják, illetve amelyek – részben erről már esett szó – az egységesülés felé hatnak?

– Az elmúlt időszakban, az elmúlt két évben a társkarok dékánjaival az volt egy egyik legnagyobb feladatunk, hogy a jogászképzést kivonjuk az ún. „bolognai folyamat” hatálya alól, amely Európában egységesen kettéosztja az egyetemi képzést 3+2 évre. Három év után a mi fogalmaink szerinti főiskolai diplomát ad, de tovább lehet folytatni a tanulmányokat újabb két évig, és akkor kapja meg a jelölt az egyetemi diplomát. Ennek az a lényege, hogy ne tanuljon mindenki öt évig az egyetemeken, hanem el lehessen helyezkedni bizonyos helyekre már a három év után járó diplomával is. Véleményünk szerint ezt nem lehet megvalósítani a jogászképzésben, annak eltérő jellegénél fogva. Három év alatt semmilyen szinten sem lehet megtanítani a jogot a hallgatóknak. Nagyon büszke vagyok arra, hogy közös erőfeszítéssel végülis megőriztük ezt a sokak számára talán konzervatív tradíciót, tehát a jogászképzés azon kevesek közé tartozik, amelyek megmaradtak egységesnek. Remélem, hogy ez nem csak átmeneti győzelem, és sikerül megőrizni azt a sajátosságot, amely a jogászképzést nálunk jellemzi. A „bolognai folyamat” az én megítélésem szerint azért hoz túlzottan egysíkú oktatási rendszert, mert nem számol a nemzeti sajátosságokkal, tradíciókkal, a több évszázados oktatási hagyományokkal.

– Beszélünk egységes európai és országos, szinten zajló folyamatokról is. Mennyiben nehezíti meg a Pázmány szellemiségének gyakorlati megvalósítását az a tény, hogy pontosan egy ilyen európai fejlődési folyamatba, egy olykor akár szelíd erőszak vagy nyomásgyakorlás árán is egységesülő Európába kell beintegrálódnunk? Itt azért némi ütközés, ellentmondás van, hogyan lehetne ezt feloldani? Alább kell-e adni az eredetileg kitűzött célokból?

– Nem hiszem, hogy hátrányt jelentene. Tessék csak megnézni, hogy Európában rendkívül nagy tradícióval rendelkező és nagy befolyású katolikus egyetemek vannak, a kapcsolatokat, amelyeket építeni törekszünk, elsősorban ezekbe az irányokba szeretnénk tovább fejleszteni. Érezhető, hogy az Európai Unió is tiszteletben tartja ezt a bizonyos zsidó-keresztény múltat és a gyökereket, amelyek az európai kultúra alapjai.

– *Magyarországon mennyiben függ a keresztény világnézeti alapú oktatás az államtól? Nem csak a felsőoktatásra gondolok itt, hanem a teljes iskolahálózat működtetésére. Fenyegeti-e valamilyen veszély ennek létét?*

– Elég nehéz itt az aktuálpolitikai kérdéseket teljesen megkerülni, tessék megnézni az elmúlt év költségvetési törvényéhez kapcsolódó, vagy éppen a vatikáni megállapodás esetleges revíziójáról szóló mende-mondákat. Nagymértékben függ a költségvetéstől az oktatás, a katolikus oktatás és természetesen a felsőoktatás is. Itt egy alapvető félreértés látszott a megítélésben azok részéről, akik az egyházi iskolák állami támogatásának csökkentését követelik. Ugyanis amikor az állam támogatja ezeket az oktatási formákat, a legkisebbtől a legnagyobbig, akkor nem ajándékot ad, hiszen olyan feladatot látnak el ezek az intézmények, amelyet egyébként állami oktatási intézményeknek kellene ellátniuk. Tehát itt természetes elvárás, hogy az állam állja a költségeket. Sajnos az Egyház nincs olyan helyzetben, hogy jelentős mértékben támogassa a tanintézményeket, így az induláshoz adott jelentős támogatáson túl ma már mi sem részesülünk pótlólagos anyagi forrásokból. A hallgatói normatíva állam által biztosított részéből, valamint a bevételeinkből tartjuk fenn magunkat. De ez azt is jelenti, hogy igyekszünk az önállóságot megőrizni.

– *Nyolc jogi kar van Magyarországon. Szükség van-e ennyire egy tízmilliós országban?*

– A nyolc jogi kar léte az oktatási tárcának is a problematikus, azt kérdik, minek ennyi jogász, miért támogassanak ennyi képzést, és főleg, miért kellene a katolikusot külön is támogatni? Lehet, hogy a jogászképzésből kikerült hallgatóknak most átmeneti elhelyezkedési nehézségeik vannak, de

azért ne tessék elfelejteni, hogy nem csak a szűken vett, klasszikus jogászi szakmákban lehet egy jogásznak elhelyezkedni. Nem igaz az, hogy a jogászok távlatilag túl sokan lennének. Persze felvethető, valóban szükséges-e egy tízmilliós országban nyolc jogi kar? Ez valószínűleg több, mint amire szükség lenne. Közöttük mi az erős középmezőnyben vagyunk. Három „fiatal” és öt hagyományosan ismert, már legalább 20 éve működő jogi kar van, így azt hiszem, ez nem egy rossz helyzet számunkra. Ezen lehet még javítani.

Hadd büszkélkedjek egy kicsit. Szegeden rendezték meg legutóbb a jogászok dékáni kollégiumát, ahová a vendéglátó meghívta a különböző klasszikus jogászi szakterületek képviselőit is, beszéljenek arról, hogyan látják, milyen a frissen végzett jogászi gárda. Nagy meglepéssel hallottam a Legfőbb Ügyészség személyzetisétől, hogy arányaiban – mind abszolút, mind relatív értelemben – a legtöbb jogászt az ügyészség tőlünk veszi föl. Felvetődik a kérdés, hogy miért? Azt hiszem, hogy ebben benne van az a bizonyos keresztény szellemiség, amelyet a mi hallgatóink jobban, vagy nagyobb arányban képviselnek. Hiszen az ügyészségnek a törvényesség biztosítását kell szolgálnia, bizonyos erkölcsi értékekkel együtt, ugyanakkor egy ügyésztől elvárt szigorú fegyelemmel kell működnie, tehát szüksége van az ilyen megalapozottságra. A bírói poszton is szigorúbb erkölcsi hozzáállás, az átlagosnál komolyabb erkölcsi tartás szükséges. Azt hiszem, hogy ezt mi meg tudjuk adni.

– *Tud-e néhány oktatási intézmény, ezek közül kiváltképp a Pázmány jogi kara látható nyomokat hagyni a jogásztársadalomban, és ezzel együtt a társadalom egészében?*

– Biztosan igen, már csak a nagy számok törvénye alapján is. Elmondtam az előbb, az innen kikerült hallgatókra, a végzett jogászokra nagy szükség van azokon a területeken, ahol nagyobb igény van az erkölcsi rend betartására. Nagyon remélem, hogy a magyar közéletben is így lesz a jövőben, és akkor ezzel arányban nyilvánvalóan a jogászok társadalmi befolyása is jelentősebb lehet. Még nagyon kevés a tapasztalat, az eltelt idő nem elég arra, hogy azt mondhassuk, érezhető egy „pázmányos jelenlét” a társadalomban, de meggyőződésem, hogy ez így lesz majd a jövőben.

(A beszélgetést Koltay András készítette)

Dr. Botos Katalin

Az elszabadult elvárások kora

BESZÉLGETÉS DR. BOTOS KATALINNAL*

– *Hogyan került annak idején kapcsolatba a Pázmány alakuló jogi karával?*

– A jogi kar leendő első dékánja, Zlinszky János keresett közgazdász-oktatót a karra. Elsősorban régi barátjára, ismerősére, Rabár Ferencre gondolt, aki viszont engem javasolt a Közgazdasági Intézet élére. (Rabár Ferenc volt az Antall-kormány pénzügyminisztere, jómagam pedig a helyettese.) A kar alapításkori munkálataiból így én is kivettem a részem. Az eredeti elképzelések szerint ez a kar sokkal erőteljesebben követte volna a korábbi Pázmány Péter Tudományegyetemen működő jogi karnak azt a fajta kettősségét, amely két diplomát adott ki: egyet az államtudományok és egyet a jogtudományok terén. Zlinszky János elképzelése szerint karunk hivatása lenne az, hogy jelentős számban képezzen az egyetem szellemiségének megfelelően szakembereket a közszolgálatba. Ehhez azonban gazdasági ismeretek is szükségesek. Később tisztázódott, hogy a jelenlegi oktatási rendszer csak egy diplomát fog továbbra is kiadni, a jog- és államtudományi diplomát. Ekkor alakult ki az az elképzelés, hogy a Heller Farkas Közgazdaságtudományi Intézet erőteljesebb gazdasági képzést adjon a nálunk végzett jogászoknak, ezzel valamennyire mégis közelítve az eredeti elképzelésekhez.

– *Sokan panaszkodnak arra, hogy az eredeti elképzelések, amelyek egészen más perspektívába helyezték volna a jogi oktatást, mára már beleszürkültek az*

---

* Egyetemi tanár, a Heller Farkas Közgazdaságtudományi Intézet vezetője (1995–)

egységesítő, központi törekvésekbe. Mindez a közgazdaságtani oktatásra is igaz, vagy azért sikerült megőrizni valamit a kar ezen sajátosságából?

– Valamit igen, de természetesen az úthenger előtt mi sem tudtunk kitérni. Időkeretek közé van szorítva a közgazdaságtan oktatása, így nem jutunk el azokig a mélységekig, ameddig szerettünk volna. Azt válaszolja erre a felvetésünkre akár a jogi képzésért felelős Magyar Akkreditációs Bizottság, akár a kar vezetése, hogy ezeket a törekvéseinket a jogi továbbképzés keretében valósítsuk meg. De ha valahol az alapoktatásban nincsen kiépített oktatói bázis, akkor a továbbképzésben sem lehet kialakítani olyan szemléletbeli egységet, amelyre szükség volna. Természetesen egy jogász legyen elsősorban jogász, de hogyan lehet jó jogász az, aki szakmájának a gazdasági vetületeit nem érti? A gazdaság másról sem szól manapság, mint jogi konstrukciók adás-vételéről. Az sem biztos, hogy mindenki a hagyományos jogi pályák valamelyikén helyezkedik el, és az élet minden egyes területén szükség van gazdasági ismeretekre. Szerencsés lenne ezeket már a legfogékonnyabb egyetemi évek alatt megszerezni. Azt gondolom, minden jogásznak minimum annyit kellene tudnia a közgazdaságról, amennyit mi tanítunk, de ez már tényleg – a kényszerből lecsökkentett – abszolút minimum.

– *Van-e kitörési pont ebből az uniformizálódott rendszerből?*

– Némi lehetőséget jelentenek meghirdetett választható óráink, de ezek esetében megfogalmazódott a félelem, hogy esetleg elszipkázunk velük a jogi tárgytól a hallgatókat. Megjegyzem, valamennyi speciális kollégiumunkat a következő évek jogi tárgyainak átátmasztása céljából „tervezzük meg”. Azért így is bőven akad munkánk. Én komolyan vettem azt, hogy az egyetem valóban egyetem, tehát az oktatók és a hallgatók, az egyetem karainak közössége. Ezért szorgalmaztam a karok közötti együttműködést is, annak érdekében, hogy a Pázmány Egyetemen megvalósulhasson egy többé-kevésbé egységes, a keresztény gazdasági tanítást alapul vevő közgazdasági oktatás. Ennek eredményeként áttanítunk a bölcsészkarra és az informatikai karra is.

– A rendszerváltozás kezdetétől aktív résztvevője a magyar politikai és közéletnek. 1989–90-ben az egész magyar társadalmon egyfajta hurráoptimizmus lett úrrá, mindenki azt hitte, hogy most majd minden egycsapásra megváltozik. Ma már tudjuk, hogy ez csupán vágyálom volt. Melyek voltak azok a valóban megalapozott remények, amelyek végül nem váltak valóra?

– Magam a Kádár-rendszer elleni nyílt társadalmi „mozgolódásokban” aktívan kevésbé vettem részt, passzívan azonban annál inkább. Maga az a tény, hogy az ellentmondásokra, gazdasági lehetetlenségekre felhívtam a figyelmet, olyan tevékenység volt, hogy későbbiekben az akkor végzett hallgatóim elmondták, mindig várták, mikor jön be a titkosrendőrség az előadóterembe, és mikor visznek el. Bátorságot igényelt az igazság kimondása, pedig csak a realitások, a közgazdasági tények megismertetésére törekedtem. A Magyarország eladósodására vonatkozó információk például többszörösen titkosított adatoknak minősültek, amelyeket azonban a külföldi szakirodalom mindig közölt, így onnan elolvashattam. Ezt átélve, nagy várakozásokkal tekintettem a '87–88-ban lassan változni látszó világra, és amikor az események felgyorsultak, úgy éreztem, be kell kapcsolódnom az országos politikába. Meg kell jegyezni, hogy férjem, Botos József, egyetemünk docense az 1956-os forradalom aktív résztvevője volt, és ez a bélyeg a rendszerváltozásig mindkettőnket elkísért. Így egészen természetes volt, hogy az alternatívák közül a nemzeti-liberális-keresztény gondolkodásúak számára afféle „gyűjtő” szerepet betöltő pártot, a Magyar Demokrata Fórumot választottam a politikai aktivitás számára. Ide kötöttek mind a racionális megfontolások, mind az érzelmi szálak. Szerettem volna a szabad, független, demokratikus magyar piacgazdaság megteremtésében segídkezni. Részt vettem a Nemzeti Kerekasztal gazdasági albizottságainak tárgyalásain. Így láttam, mit örökölünk a múltból, úgyhogy nagy illúzióim nem lehettek. Egy tekintetben mégis voltak: azt hittem, hogy a polgári demokrácia pusztán léténél fogva is nagyobb kontrollt fog jelenteni a voluntarista döntések fölött. Még nem tudtam, mennyire voluntaristává – monopolista érdekérvényesítővé – tud válni a piac maga is, ha a gazdasági hatalmat egyesek ügyesen megkaparintják. Azt sem láttam eléggé tisztán, hogy kiszabadulva a szocia-

lista tábor szorításából, egy másik rendszer „fennhatósága” alá kerülve, mennyire kényszerpályán leszünk e „szép új világ”-ban.

– *A politikába kerülve milyen megvalósítandó célokat tűzött ki maga elé?*

– Elsődleges cél a valóban szociális alapú piacgazdaság kiépítése volt. Meg kellett próbálni a középosztályt megerősíteni, elkerülni a „kevés gazdag-sok szegény” latin-amerikai típusú társadalmi modelljének megvalósulását. Ehhez azonban határozottabb állami szerepvállalás kellett volna, de ezt az akkori idők társadalmi közvéleménye nem tűrte. Minden állami beavatkozásban a régi szocialista rendszer visszatérésének jeleit látták, elutasították a „szociális”-t, mert azt hitték, azonos a szocialistával. Azok kerekedtek felül, akik az amerikai gazdasági modellt kívánták nálunk is bevezetni. Ott az elmúlt 25 év alatt nagy erővel tört újra előre a szabadpiaci gondolkodás, amit divatosan neokonzervativizmusnak hívunk. Nyugat-Európában is egyre erőteljesebb lett ez a folyamat, visszaszorítván az állam szerepét. Nálunk viszont éppen hogy az állami szerepvállalás bizonyos megerősítésére lett volna szükség, hiszen az átállást a szabadpiaci rendszerre nem lehet minden átmenet nélkül megvalósítani. Nem a privatizáció elhalasztására, de észszerűbb ütemezésére, átgondoltabb koncepció alapján való megvalósítására gondolok. Mégis az IMF (Nemzetközi Valuta Alap) által szorgalmazott úton indultunk el, látható, milyen sikerrel. Azóta sem alakulhatott ki a szociális piacgazdaság.

– *A korábbi nyílt diktatúrából a magyar gazdaság egyből átkerült az akaratát szintén hatékony nyomásgyakorlással megvalósító új gazdasági rendbe, amely a legkevésbé sincs tekintettel a mi keresztény hagyományainkra. A jogtudományban is nehéz a kereszténységet hatékonyan képviselni. Van-e erre mód a modern közgazdaságtanban? Meg lehet-e találni egyáltalán a keresztény értékek helyét a gazdasági életben?*

– Hogyne lehetne! Nekem soha, a legkisebb nehézségembe sem került megvédeni saját álláspontomat, amely szerint lehetséges keresztény közgazdaságtan. Persze nem attól, hogy valaki egy kitűzött magára aggat. Egy szem-

életet kell megvalósítani a mindennapokban. Még az amerikai rendszer sem ellentétes a szociális piacgazdság gondolatával, csak az utóbbi több és jobb annál. Az általam helyesnek tartott rendszer is a vállalkozás és a piac szabadságára épül, de az ebből eredő igazságtalanságokat a jog erejével igazítja ki. A vállalkozó szociális felelőssége nem csupán az illető belső meggyőződésétől és erkölcsi hozzáállásától függ, hanem jogi kötelezettségtől. A gyakorlatban persze máshol is torzultak ezek az elvek. Egymásra licitáltak a politikai erők, és finanszírozó hatalommá vált a jóléti állam. A szociális piacgazdaság, amely Nyugat-Európában oly nagy sikereket hozott a gazdaságban, ki van téve a globalizmus támadásainak. Ezek ellehetetlenítik azokat az állami beavatkozásokat, amelyek a tőke erejének megnyirbálásával biztosítanák a munka és a tőke közti egyensúlyt. A legnagyobb kérdés ezért ma az, hogy hogyan lehet a globalizmus kihívásaira a szociális piacgazdaság értékeinek megőrzésével megfelelni.

– *Az európai összefogás egyes megnyilvánulásai azonban nem utalnak arra, hogy a keresztényi gondolat, mint a védekezés egyik lehetséges „eszköze” teret nyerne nemzetközi szinten. Van-e bármilyen jel, amely erre a szükséges visszatalálásra utalna?*

– A reményt sosem adjuk fel. Európa elkényelmesedett, elöregedett, a szociál-liberális eszmék által olyannyira átítatott lett, hogy ebben ezt a reményt nagyon gondosan kell ápolni. Számos kis kezdeményezés hálózattá bővülésével elképzelhető, hogy áttörést lehet megvalósítani. Másfelől a politikai erők, melyek most oly nagy lelkesedéssel támogatják a gazdaság liberális, rövidtávú, mindenféle transzcendenciát nélkülöző megközelítését, rá fognak döbbsenni, hogy saját maguk alatt vágják a fát. Spirituális megújulásra van szükség, amelyben az a felismerés is benne foglaltatik, hogy a családban megvalósítható együttműködés egyben a legalapvetőbb versenyerő. Ha ezt nem érezzük át, teljesen alulmaradunk a távol-keleti, más eszmei alapokon, de komoly erkölcsiséggel bíró nagy világnézetek, ideológiák alapján kialakult együttműködéssel szemben. Határozottan állítom, hogy Európa – de akár beszélhetünk az egész nyugati világról – versenyképességének feltétele ez a spirituális megújulás.

– *Kicsit elébe is ment a kérdésemmek, hiszen eddig egyetlen eszközt említettünk a megújulásra, a törvényhozást. Az előbb elmondottak szerint ez azonban nem elegendő.*

– A jog csak a jéghegy csúcsa. Teljes, a gyökerekig lehatoló világnézeti bázis kell, amely a családoknál kezdődik. Amikor a kereszténység védi a családot, annak méltóságát, gyakorlatilag a minőségi munkaerő-újratermelés legfontosabb feltételét fogalmazza meg. Az egészséges, majdan jól képzett gyermekek ugyanis általában a jól működő családokból kerülnek ki. Amikor ezt mondom, a liberálisok megmosolyognak, a keresztényeknek meg túlzottan liberális. A Katolikus Egyház társadalmi tanítása azonban realista. Bölcs, nagyon bölcs állásfoglalásokat tett, nyugodtan alapozhatjuk rá a gazdaság építését. Ahogyan elhatárolta magát a kommunista tulajdonelvéltől, pontosan látva, hogy az embereknek szükségük van a vagyronra, hogy mint gondos gazdák léphessenek fel, úgy határolta el magát a kapitalizmus egyes megnyilvánulásaitól is, megfogalmazva a méltányosság és igazságosság gazdasági alkalmazásának gyakorlati alapjait.

– *Ad nekünk választ bizonyos gazdasági kérdésekre a Szentírás?*

– Olyannyira, hogy speciális kollégium formájában ezt tanítjuk is. Láthatjuk, milyenek voltak az első barter-szerződések, kötnek benne szerződést sírhely megvásárlására, pontosan megjelölve a szerződés tárgyát. Világosan beszél a méltányos bérről is. A Szentlélek által sugalmazott szerzők sora nagyon pontosan látta, hogy a társadalom nem nélkülözheti a gazdasági szervezethez. A mi feladatunk, hogy ezt a mai körülmények között is érvényesítsük.

– *Sikerülhet ez, látható formában?*

– Sokkal nagyobb társadalmi figyelemre lenne szükség, beleértve a Pázmány Péter Katolikus Egyetemet is. Itt is az eddiginél hatékonyabban kell képviselni a keresztény felfogást, nagyobb aktivitással, nagyobb támogatást élvezve. Nem csak szép szavakat kell elmondani, igazságosságról, méltányosságról,

hanem azt is meg kell mondani, hogyan legyünk igazságosak és méltányosak, és a gyakorlati élet hétköznapi problémáiban is alkalmazni kell ezen elveket, saját munkatársainkkal, hallgatóinkkal, oktatótársainkkal szemben is.

– *Egy parányi ország tud egyáltalán karakán, önálló döntéseket hozni gazdasági kérdésekben?*

– Nagyon jó kérdés. Mindig van játéktér, amelyet ki kell használni, esetleg kereteit tovább feszegetni. Játéktér van, de szuverenitásunk, az nincs. Jogi, formális értelemben persze igen, de gazdasági értelemben nincs. A szűk játéktérrel sem szabad viszont alábecsülni. Sok mindent tehettünk volna, amit elmulasztottunk. Nem könnyű persze gúzsba kötve táncolni, de ez nem ad felmentést a cselekvés alól. Amíg a gazdasági döntéseket alapvetően meghatározó politikai közélet ilyen rövid távú szemléletű, nem is várható változás. Ki az a politikus, aki hosszú távú előnyökért cserébe felvállalna rövid távú terheket? Egyetlen hosszú távú érdek működik, a vagyonfelhalmozás, mert ugyan az emberek Istenben már nem hisznek, saját halhatatlanságukban annál inkább.

– *Erre a liberál-kapitalista világrendre, amelynek úgy-ahogy, tökéletlenül, de részei vagyunk, milyen jövő várhat? Több lehetséges forgatókönyvet is olvashattunk már, egyik sem volt túlságosan kedvező a nyugati civilizációra nézve. Bekövetkezhet-e drasztikus változás, egyfajta kataklizma?*

– Az IMF egy bizottsága legutóbbi jelentésében is igen kritikusan áll hozzá az Egyesült Államok gazdasági politikájához, pedig ezt a szervezetet maga az USA „mozgatja”. Szóvá tették a féktelen költekezést, amelynek nincsen fedezete, mindenki a lehetőségei határain túl nyújtózkodik, az erőseket a gyengék tartják életben, a kisebb országok hitelezik meg az Egyesült Államok előretörését. Ha bizonyos közös célok elérése érdekében történik ez, például a Mars-utazás miatt, amely az egész emberiség problémáinak megoldásában segédkezhet, azt mondhatjuk, ez így van rendjén. De önmagában az, hogy a társadalomban mindenki pazarlóan él, olyan igazságtalanságokra vezet, amelyek nem tarthatók fenn örökké. Az elszabadult elvárá-

sok korában élünk, amelyeket meg kell fékezni, szükség lenne önkorlátozásra. Erre azonban nem hiszem, hogy komoly megrázkódtatás nélkül rá lehetne venni az embereket. Lehet, hogy egy kataklizma kell a változásokhoz. Persze az ember szeretné ettől a jövő generációit megóvni, mert a nagy változásokat mindig a konc feletti marakodás kísérte, mérhetetlen szenvedést hozva az emberiségre. El kell mondani az embereknek, miért érdemes visszatérni az etikához, miért érdemes *nem* kihasználni minden lehetőséget, miért kifizetődő hosszú távon az önmegtartóztató erkölcsösség. Nem úgy, hogy ez ellentétes legyen emberi természetünkkel. Az esendő, bűnre hajló emberi természetnek is jó lehet ez. Csak hát a számos deviancia, a bűnös pazarlás ez ellen hat. De az Egyház mindig ad lehetőséget a visszatérésre. Ezen kell munkálkodnunk.

(A beszélgetést Koltay András készítette)

Dr. Horváth Attila

A cementes zsákoktól a keresztény értelmiség kineveléséig

BESZÉLGETÉS DR. HORVÁTH ATTILÁVAL*

– *Hogyan került annak idején a Pázmányra?*

– Máthé Gábor tanár úr, aki az ELTÉ-n máig is kollégám, szólt nekem, hogy indul ez a kar, és ő úgy véli, nekem itt a helyem. Ezek után kerestem meg Zlinszky Jánost, akkor még csak reménybeli alapító dékán urat, hogy nagyon szívesen közreműködnék a kar alapításában és az oktatásban. A következő alkalommal már ott ültünk az Alkotmánybíróságon a dékán úr szobájában, és együtt terveztük a jövő feladatait.

– *Hogyan emlékszik vissza a kezdeti időkre?*

– Igazi hőskorszak volt, a semmiből kellett valamit alapítani. Ez olyan lelkesedést adott nekünk, hogy óriási energiák szabadultak fel. Az én feladatomban az volt, hogy a magyar jogtörténet oktatását szervezzem meg, olyan körülmények között, hogy nem volt tanszék, nem volt tanszéki adminisztráció, nem volt iroda, nem volt gyakorlatilag semmi. Egy szék sem volt, ahova le tudtunk volna ülni, és beszélgetni egymással, csak annyi helyünk volt kezdetben, hogy az előadásokat és a szemináriumokat megtarthattuk. Az előadás egy ebédlő-szerű helyiségben zajlott, amely mellett a beszéd közben már készültek az étkezésre, az edényekkel csörögtek a konyhások. Amikor ideköltöztünk a Szentkirályi utcába, az első időkből cementes zsákokat és meszes kupacokat kerülgettünk, úgy tanítottunk, hogy közben építettük mi

---

* Egyetemi docens, a Jogtörténeti Tanszék oktatója (1995–)

is az egyetemet, szereztünk íróasztalokat, székeket, mindenki behozta a saját könyveit, hogy a tanszéknek legyen könyvtára, és hogy egyáltalán valamit a hallgatók kezébe tudjunk adni. Ez a kezdeti lelkesedés a hallgatókra is átragadt, és ők maguk is segítettek ebben.

– A „legendás” első gólyatábor története is tökéletes példája ennek a kezdeti lelkesedésnek, ahogyan a semmiből valamit, valami emlékezeteset lehetett létrehozni.

– A gólyatábort, és egyáltalán a diákéletet mindenhol a felsőbbévesek szervezik meg. Mi 1995 nyarán összeültünk az Alkotmánybíróságon, Zlinszky tanár úr szobájában, álmélkodva hallgattuk a terveket, majd megemlégtetem, hogy jönnek ősszel a hallgatók, kellene hát szerveznünk nekik egy gólyatábort. Mivel nem voltak felsőbbévesek, én pedig az ottani alapító professzorok között ülve fiatalnak tűntem, azt mondták, hogy szervezzem meg én. Összesen harmincezer forintot kaptam a költségekre. Próbáltam valakit elhívni, aki feldobja a műsort, humoristát, disc jockey-t, de ez nem teljesen sikerült. Az történt, hogy Fábry Sándor humorista, aki akkor még nem volt annyira ismert, elvállalta, hogy eljön. Megkérdezte tőlem, mégis mennyi lenne a fizetség? Én naiv módon azt mondtam, hogy összesen van a költségvetésben harmincezer forint. Azt mondta, jól van, az neki elég is, majd ad róla számlát. Ezzel lenulláztuk a költségvetésünket, így az esti zenés programot úgy oldottuk meg, hogy a piarista gimnázium régi, békebeli, hatalmas hangfalait cipeltem el néhányadmagammal a gólyatáborba, és jobb híján én voltam a disc jockey. Nem tudtam senkit hirtelenjében megkérni erre a feladatra, így a saját magnómon, az általam nagyon kedvelt zenék mentek. Kicsit úgy érezték a hallgatók, hogy jogtörténész lévén, a régebbi idők zenéit vonultatom fel, a hatvanas–hetvenes évekből. Nagyon kellemes volt a hangulat, különösen, amikor kiderült, hogy hajnali háromkor vége a bulinak, és haza kellene menni. A szállás 6 km-re volt, és egyedül az én autóm állt rendelkezésre a szállításhoz. Úgyhogy ahány hallgató befért az elejére, hátuljára, csomagtartóba, tetejére, azokkal mentem, és így oda-vissza fordultam jónéhányszor, míg a hallgatókat hazaszállítottam, mert úgy éreztem, hogy nem lehet ott hagyni őket éjjel háromkor az úton.

Ebből a történetből is látszik: ez kemény időszak volt, olykor tényleg csak öt perceink voltak, sokszor a dékán úrral is úgy beszélünk meg valamely fontos kérdést, hogy ő rohant egy másik megbeszélésre, és a lépcsőn két szóval adott instrukciókat, én is ugyanígy, ez alatt az idő alatt vezettem elő azt, hogy mit szeretnék csinálni. Ez egy egészen rendkívüli korszaka volt az életemnek.

Tulajdonképpen most egy újabb kihívás előtt állunk, hiszen miután összeállt az egyetem – bár nyilván még mindig nem tökéletes minden –, most kellene a minőségen sokat javítani, mind az oktatás színvonalán, mind az egyéb feltételeken.

– *Mennyiben más ez az egyetem, mint a többi jogi kar?*

– Egyik részről azért, mert ez egy katolikus egyetem, nyíltan felvállalja szellemiségét, és talán valamilyen többletet tud adni az ide járó hallgatóknak. Nagyon sokan és sokat szoktak beszélni arról, hogy mi a jogszerű és az erkölcsös, nekünk ebben is példát kell mutatnunk. Nagyon nagy problémát jelent az, hogy nem tudunk beleszólni abba, hogy ki kerül erre az egyetemre. Sokan azért választanak minket, mert katolikus egyetemenként lettünk meghatározva, de olyanok is vannak bőven, akiknek semmi közük a valláshoz és a vallásos világnézethez.

– *Szerencsés dolog az, hogy ez így van? Nem kellene jobban megválogatni azt, hogy ki járhat ide?*

– Ha olyanok is jönnek, akik esetleg nyitottak az iránt, amit mi nyújtunk nekik, akkor őrájuk is tudunk hatni. Ez nagyon fontos. Másik oldalról, az igazság az, hogy eszközeink nagyon csekélyek, hiszen tömegképzésben veszünk részt, 300 fős évfolyammal találkozunk, és gyakorlatilag csak a személyes hozzáállásunkkal tudunk valamelyest példát mutatni a hallgatóknak, hogy milyennek is kellene lennie szerintünk egy jogásznak.

– *Az ember azt gondolná, nem csak az elnevezésből, hanem egészen egyszerűen azért, mert ez az egyetem a rendszerváltozás nélkül nem jött volna létre, vagy*

nem indult volna újra, hogy itt a katolikus vallásnak kiemelt fontos szerepe és jelentősége van.

– Egyfelől azért nem vagyunk teljesen eszköz nélkül, másrészt pedig vannak olyan tantárgyak, például a kánonjog, amelyet csak mi oktatunk Magyarországon, de azon kívül is vannak olyan órák, speciális kollégiumok, ahol különböző értékeket át tudunk adni a hallgatóknak. Természetesen a főbb tantárgyak ugyanazok, mint az állami egyetemen, csak a megközelítés, amit egy tárgygal kapcsolatban el tudunk mondani, tér el részben az állami egyetemektől.

– Konkretizáljuk ezt egy kicsit, mert ez némiképp megfoghatatlannak tűnik, hogyan lehet egy jogtudományt oktató egyetemen a katolikus, keresztény szellemiséget belevinni az oktatásba?

– Én magyar jogtörténetet tanítok, ilyen szempontból könnyű a helyzetem, mert a magyar történelemnek azokat a korszakait szoktam hangsúlyozni, amelyek például azt tükrözik, hogy milyen szerepe van az Egyháznak a társadalomban, milyen események voltak a magyar történelemben, amelyeket példaként tudunk állítani a hallgatóság elé. A mi tantárgyunk kettős feladatot lát el, egyrészt ad egy általános műveltséget, másrészt egy gondolkodásmódot, és ebbe a gondolkodásmódba nagy mértékben belehelyezkedik az is, hogy az erkölcsnek és a jognak milyen kapcsolata kell, hogy kialakuljon a mai modern társadalomban.

– A fiatalabb oktatói generáció tagjai közé tartozik. Emiatt talán nagyobb rálátással tud válaszolni a kérdésre, hogyan lehet ebben a mai, hitehagyott világban a fiatalokat megérinteni, és bizonyos olyan értékek felé irányítani gondolkodásukat, amely értékekkel e falakon kívül szinte egyáltalán nem találkoznak?

– Ez csak látszólag tűnik nagyon nehéznek, ugyanis nagyon sokan nyitottak, csak fel kell kelteni az érdeklődésüket, meg kell találni mindenkihez a kulcsot, mi az, amire fogékony, mi az, ami révén fel lehet kelteni a kíváncsiságát valami iránt. Onnantól kezdve már megnyertük a csatát, hiszen

ahogy elkezdd érdeklődni a jog, az Egyház és a vallási tanítások iránt, onnantól kezdve már sokkal könnyebb a céljainkat elérni. Nem hiszem, hogy sokkal nehezebb lenne a mai világban valakit meggyőzni egy igazságról, mint régebben. Inkább az első lépés nagyon nehéz, tehát amíg eljutunk odáig, hogy a közömbösséget, a kiábrándultságot, a rendkívül sokféle ártó hatást, ami éri a fiatalokat, valamilyen módon megpróbáljuk ellensúlyozni. Be kell bizonyítani azt, hogy a mi hitünk, a mi hitvallásunk nem ódivatú, elavult valami, amit szégyellni kellene, hanem éppen ellenkezőleg: olyan eszmarendszer, amely kifejezetten erősíti az azt képviselő embereket. Sokkal nagyobb tartása van egy jogásznak, bármilyen társadalmi helyzetbe, történelmi konfliktusba is kerül – ezt jogtörténészként állítom –, mint azoknak, akiknek nincsen hitük. A történelmi példák ezt igazolják. A legnehezebb időszakokban azok állták meg a helyüket, akik nagyon erős világnézeti kötődéssel rendelkeztek.

– *Milyen lehetőség van, milyen lehetőségeket alakítottak ki az egyetemen belül az ilyenfajta szellemi nevelés érdekében, mellyel az egészen máshonnan érkezett, másfajta értékrendet fontosnak tartó fiatalok gondolkodását formálni lehet?*

– Megmutatunk egy olyan életutat, felfogást, amely lehetséges alternatíva a mai társadalomban. A személyes példamutatás tud hiteles, meggyőző lenni. Annak idején, amikor 1986-ban elkezdtem dolgozni az ELTÉ-n, kifejezetten azokat a területeket kezdtem el kutatni és tanítani, amelyeket fontosnak tartottam az akkori viszonyok közepette; ezek jó része ma is aktuális. Tanítottam a szocializmus alkotmánytörténetét, a nemzetiségi kérdést, a koncepciók pereket, a kereskedelmi jogot, amelyek akkoriban teljesen ismeretlenek voltak Magyarországon. Ezeken a területeken keresztül mindenütt be lehet mutatni azt, hogy mit várok el azoktól, akiknek én ezt elmondom.

– *Említést tett többször is a személyes példamutatásról, melyre legtöbbször talán az előadásokon kívül kerülhet sor. Lehet-e az egyetemi tanórákon kívül bármifajta olyan közösségi alkalmakat teremteni, ahol ez a bizonyos személyes példamutatás, a világ dolgairól folytatott beszélgetések, tehát gyakorlatilag a hallgatók*

gondolkodásának valamilyen irányba való terelgetése, a bizonyos értékek képviselőjére való felhívás meg tud valósulni?

– Természetesen lehet, egyébként nem is folytatnám ezt a pályát, ha ez nem lenne lehetséges. Azért az órákon, előadásokon, szemináriumokon, a vizsgáztatás közepette is kiderül, hogy ki az a tanár, aki emberként, erkölcsös lényként viszonyul a hallgatókhoz. Olyan oktatóknak kell itt tanítaniuk, akik emberként és tanárként is alkalmasak erre a feladatra, ráadásul kutatóként is megállják a helyüket. Sokféle kihívásnak kell megfelelni, hiszen az egyetem egyik feladata a tudományos kutatások folytatása, a legújabb eredményeket át kell adni a hallgatóknak, a másik oldalról viszont ezt olyan tanári mentalitással kell megtenni, hogy fel is tudjuk kelteni az érdeklődésüket. Olyan tanárookra van szükség ehhez, akik esetleg akkor is érdekelnék a hallgatókat, ha nem lenne kötelező vizsgázni náluk, akkor is elmennének hozzá, és megkérdeznék a véleményét például egy világnézeti kérdéstről. A szűkebb értelemben vett egyetemi oktatáson túl pedig számtalan lehetőség adódik arra, hogy foglalkozunk a hallgatókkal, minden tanszék mellett működnek diákkörök, ahol a leginkább érdeklődő és legjobb hallgatókat válogatjuk össze, akikkel külön is foglalkozunk. Együtt folytatunk kutatásokat, együtt készülünk fel különböző témákból, készítünk dolgozatokat, segítjük őket az ösztöndíjak megszerzésében, külföldi tanulmányutak megpályázásában. Sok olyan programot szervezünk a karon belül is, amelyek szintén ebbe az irányba mutatnak, előadásokat szervezünk az éppen aktuális kérdésekről, tanulmányi kirándulásokat szervezünk a környező országokba, a történelmi Magyarország területére, Erdélybe, Felvidékre. Bemutatjuk a jogélet legfontosabb intézményeit, elmegyünk a parlamentbe, bírósági tárgyalásokra járunk, sőt még börtönbe is elviszem a hallgatókat.

– A szeretet hangsúlyozása és megélése a legfontosabb közösségteremtő erő. Erőteljesebben jelenik ez meg ezen az egyetemen, mint másutt?

– Én nagyon bízom benne, hogy igen. Nálunk húsz, harminc, negyven demonstrátor, lelkes segítő hallgató is tevékenykedik a tanszéken. Sokszor

szokták mondani, hogy ez egy kicsit már sok is, és hogy nem kellene ilyen nagy nyüzsgés, de én akkor érzem magam jól, ha sokan vesznek körül, és ha bármilyen feladat merül fel, rögtön vannak jelentkezők, akik a legnehezebb munkákat is elvégzik, anélkül, hogy ezért bármiféle jutalmat várnának. Azt hiszem ezek a legnagyobb dolgok, amelyeket el lehet érni egy oktatói pályán, és egy tanszék életében.

– *Melyek azok az oktatói kritériumok, amelyeknek meg kell felelni a karon oktatóknak? A magas szakmai kvalifikáció mellett elengedhetetlen követelmény, hogy a tanár katolikus vallású legyen?*

– Az alapszabályzatunkban az szerepel, hogy az oktatók legalább felének katolikus vallásúnak kell lennie.

– *Miért nem mindegyiküknek?*

– Ez valószínűleg pillanatnyilag nem oldható meg, tehát nem biztos, hogy tudnánk találni megfelelő számú oktatót. Nagyon közeli még a rendszerváltozás és az egyetem megalapításának korszaka, egyik pillanatról a másikra nem lehet kinevelni egy katolikus értelmiségi réteget, akik ezt a feladatot el tudnák látni. Negyven évig teljesen más irányú képzésben volt részük. Egyébként sem tartom bajnak, hogy olyanok is oktatnak az egyetemen, akik nem katolikusok, más történelmi egyházhoz tartoznak, vagy esetleg nem is vallásosak. Nyilván nem nekik kell meghatározni a szellemiséget, de hadd mondják el ők is a véleményüket, egy dolgot kérünk csak tőlük, hogy tartsák tiszteletben az egyetem elkötelezettségét. A fiatal tanársegédekben látom az esélyt, hogy itt olyan oktatói gárda fog kinőni, kb. 10–15 év múlva, akikre majd lehet építeni. Ehhez azonban még sok idő kell.

– *Az idősebb, nagynevű professzori kar és a fiatalabb évjáráshoz tartozó oktatók között nincs feszültség?*

– Ellenkezőleg, nekem nagyon jó tapasztalataim vannak. 1995-ben jó részt olyan oktatók kezdték el ezt a kart megszervezni, akik más, állami

egyetemen már nyugdíjasnak számítottak volna. Így viszont hatalmas feladatokat kaptak, az alapítással együtt járó munkákat.

– *A Pázmány, szándékait tekintve, más szellemű intézmény, mint a többi jogi kar. Honnan sikerült toborozni a tanári kart, főleg a fiatalabbakat, 45 évnyi szocialista rendszer után?*

– Egyrésztől régebben is mindig akadtak a főszabály alóli kivételek, például alapító dékánunk, akit világnézete folyamánként évtizedekig nem is engedtek katedrára. A fiatalabbak pedig a Kádár-korszak felpuhuló, már nem annyira szigorú diktatúrájában nevelkedtek fel, és így nagyobb lehetőségük volt arra, hozzám hasonlóan, hogy elvégezzék az egyetemet, és ne kelljen megtagadniuk a világnézetüket ezért cserébe. Annyit írunk a 80-as évek ELTE jogi karának javára, hogy ott a kor körülményeihez képest szabad volt a szellem, mind az oktatók, mind a hallgatók körében. Nagy tisztelettel tekintek vissza jó néhány olyan tanárra, aki pályafutását még a nehéz időkben kezdte el, de megőrizte jogban való hitét és emberi méltóságát.

– *Milyen szándékok, milyen belső dac hívta életre ezt az egyetemet? Köztük volt-e a keresztény értelmiség kinevelésének szándéka? Milyen értelmiségre lenne egyáltalán szükségünk?*

– Amikor elkezdtem oktatni, még a legmerészebb képzeletemben sem merült fel, hogy egyszer lesz egy katolikus egyetem, és amikor erre mégis lehetőség nyílt, ez olyan dolog volt, amelyet egyszerűen nem lehet szavakba foglalni. Azt szeretnénk elérni, hogy ha nem is lehet bepótolni a negyvenéves lemaradást, de mégis kinevelődjön egy olyan magyar értelmiség, aki irányt tud mutatni, és meg tudja mutatni a többieknek is, hogy igenis ez a világnézet minta lehet a számukra, a XXI. századi körülmények között is. A másik, ami nagyon fontos, hogy mivel a társadalom és az állam vezetői egy demokratikus rendszerben általában meghatározó arányban – ezt a nemzetközi tapasztalatok is mutatják – a jogászokból kerülnek ki, nekik kell példát mutatniuk a társadalomnak, nekik kell meghatározniuk egy ország berendezkedését és politikai életét. Ha minél több olyan jogászt tudunk adni a

társadalomnak, akik később vezető pozícióba kerülnek, és a mi világnézetünket képviselik, akkor nyert ügyünk van. Csak a jó ember lehet jó jogász, mert az, aki csak önmagáért a jogért, tehát nem az igazságért dolgozik, aki nem segít a másikon, nem segít az elesetteken, semmire sem jó. Azt hiszem, ez a mi kötelességünk, hogy mi legyünk a jog lelkiismerete, tehát, ha bárhol, bármikor igazságtalanságot látunk, akkor felszólalunk, mert ha ezt nem tesszük, a jogászai eskünket nem tartjuk be, akkor a társadalom és a nemzetünk nem tud előrébb lépni.

– *Létezik ELTE–Pázmány konfliktus?*

– Közvetlen módon nem. Nyugodtan mondhatom ezt, mert én is az ELTÉ-n végeztem, és ott tanítok immár hosszú ideje. Egyes oktatók nem szimpatizálnak a Pázmánnyal, illetve lehet, hogy ez fordítva is előfordul. A katolikus vallással szembeni félreértésekből és tévhittekből adódik esetleg egy-két konfliktus, a konkurálás oka igazából az egyetemek közti verseny, amely a főváros-központúság miatt e két intézmény között esetleg még jobban felerősödik. Azt mondtam az ELTÉ-n, amikor ezt megkérdezték tőlem – fordított előjellel –, hogy még az ELTÉ-nek is jót tesz az egészséges vetélkedés, mert az eddigi kényelmes státuszukat egy kicsit megbolygatja, és őket is a jobb teljesítményre ösztönzi.

(A beszélgetést Koltay Gábor készítette)

Dr. Jobbágyi Gábor

Alkotmánybírák a szovjet laktanyában

BESZÉLGETÉS DR. JOBBÁGYI GÁBORRAL*

– Az alapítás első pillanatától jelen lévők egyike, Jobbágyi Gábor hogyan emlékszik vissza ezekre a kezdeti, „hősi” időszakokra?

– A hatalmas nehézségek között nagy szolidaritásérzés, segítőkészség is tapasztalható volt mindenki részéről. Senki nem kérdezte, hogy mennyi pénzt kapunk, a kezdetekkor ingyen végeztük a munkánkat, nem néztük a lehetetlen munkakörülményeket, hanem létre akartunk hozni valami újat, jobbat és ezért nagyon jó együttműködés alakult ki a résztvevő oktatók között. Az első évfolyamok hallgatóival is nagyon közeli volt a kapcsolat, és a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia is maximálisan segítette a kar alakulását.

– A jogi kar létrehozása csupán néhány ember eltökélt szándéka és munkája révén valósult meg? Ennyi elegendő is volt?

– A kezdeti mag feltétlenül nagyon eltökélt volt, de ebben a stádiumban még nagyon könnyen megszüntethető lett volna ez a kezdeményezés, akár a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia részéről, akár az akkreditációs eljárás révén. Nem lehet elfelejteni azt, hogy amikor a kar létrejött, akkor szocialista-liberális kormánykoalíció volt hatalmon, akikről köztudott, hogy nem különösebben szimpatizálnak a keresztény gondolat-

---

* Egyetemi tanár, dékán-helyettes (1995–2002), a Magánjogi Intézet vezetője (1995–2003), a Polgári Jogi Tanszék vezetője (1995–)

tal. Ennek ellenére a jogáskollégák részéről maximális segítőkészséget tapasztaltunk. Györgyi Kálmán legfőbb ügyész, Solt Pál, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, vagy az ELTE oktatói többé-kevésbé részt vettek a kar alapításában. Azt hiszem, hogy ez más szakmák esetében nem zajlott volna le így. A jogászok, illetve a társadalom részéről is határozottan pozitív hozzáállás volt tapasztalható. Emlékszem rá, hogy a Magyar Nemzet az alakulás heteiben készített egy riportot Zlinszky Jánossal és velem, az alakuló kar életéről, a szervezés állásáról, amely után százával jöttek az érdeklődő, jelentkező levelek, még Stockholmból is, pedig még nem is működött a kar.

– *Az alapítók hogyan találtak egymásra?*

– Ismertük egymást már régebben, voltaképpen a jogász oktatók egy „céh” tagjai az országban, jól ismerik egymást. Talán az kötötte össze az alapítókat, hogy erkölcsi alapállásuk folytán mindannyian a rendszerkritikusabb jogász réteghez tartoztak. Semmiképpen nem mondanám azt, hogy ellenállók voltunk a kommunizmus évtizedeiben, hiszen nem is lehettünk volna akkor egyetemi oktatók, de azt lehet mondani, hogy szakcikkekben, szakmai megnyilvánulásokban kritikusak voltunk, és valamilyen formában mindenki kapcsolódott az erkölcsi értékekhez, vagy egyszerű hívőként, vagy ezzel a témakörrel publikációiban is foglalkozott. Voltaképpen a jogászok között nem nagyon lehetett találni a kommunizmus évtizedeiben sem eltökélt rendszerbarátokat – leszámítva a „vérbírákat”, és azt az egészen szűk jogász réteget, amely feltétel nélkül kiszolgálta a régi rendszert.

– *Vissza lehet idézni azt, hogy hol hangzott el először, kitől, melyik beszélgetésen, hogy a katolikus egyetem jogi karát létre kell hozni?*

– Emlékezetem szerint az 1994-es esztergomi zsinaton hangzott ez el. Legjobb tudomásom szerint Zlinszky János vetette föl az egyházi vezetők előtt, hogy létre lehetne hozni a jogi kart.

– *Egy katolikus egyetemnél a tanári kar összetétele döntő tényező. Milyen problémákat vetett ez fel, honnan lehetett elegendő oktatót találni?*

– A kar megalakulásakor ezt nem néztük, nem úgy indult a szervezés, hogy megkérdeztük valakitől, milyen vallású. Mint mondtam, a jogászság nem tartozott a kommunista rendszer bázisához, ismertük egymás tevékenységét. Az ideológiailag máshová elkötelezett tanárok egyrészt nem is jelentkeztek nálunk, a későbbiekben sem, nem is kerestük meg őket. Arra figyeltünk, hogy az induló tanári kar szakmailag kiváló legyen, jogászai erkölcsi az elmúlt évtizedekben nem eshettek kifogás alá. Nem néztük meg, de tudomásom szerint egyetlen MSZMP-tag sem volt az alapítók között.

– *Milyen a viszony más egyetemek jogi karaival?*

– Általában mindenkivel jó. A szakma szűk, egymásra vagyunk utalva. Egy-egy tanár több helyen is oktat. A jogászok között nem létezik személyeskedésig menő liberális-konzervatív ellentét. A cselekvőképesség például pontosan ugyanaz katolikus jogászai szempontból, mint liberális jogászai szempontból, tehát a szakmai kérdésekben általában nincsen világnézeti különbség, ahol mégis, ott kölcsönösen tiszteletben tartjuk egymás álláspontját, jókat vitatkozunk a nyilvánosság előtt. A politikusoknak példát lehetne venni erről a jogászai magatartásról, arról, hogy ha valakinek más a véleménye, azt nem kell feltétlenül személyében is sárba taposni.

– *Elitképzés vagy tömegképzés? A keresztény, katolikus szellemű elit kinevelésére van szükség, amely szétrajzik a társadalomban, a legkülönfélébb, lehetőség szerint minél meghatározóbb posztokra kerülve, vagy pedig a nagy, több százas létszámú évfolyamokkal folytatott tömegképzés az alapfeladat?*

– Nehéz a kérdésre válaszolni, megkockáztatom, hogy is-is, tehát mind a kettőre szükség van. A jogászai diplomának az adja az értékét, hogy jól konvertálható, a politikusi vagy a kulturális pályán, a gazdasági életben, esetleg egy másoddiplomával együtt, jól felhasználható. Ugyanakkor viszont szükség van kiválóan képzett szakemberekre is, szerintem ezt egy

egyetem párhuzamosan is meg tudja oldani. A legtöbb jogi karon létezik levelező képzés, megkockáztatható, hogy a joghallgatók többsége ma levelező tagozaton végzi a tanulmányait. Egy diploma mellé nagyobb részt megszerzik a jogi diplomát is. Nyilvánvalóan azzal a hallgatóval, aki munka mellett, érettebb korában, heti egy alkalommal vesz részt egy képzésen, nem lehet olyan intenzíven foglalkozni, mint egy nappali tagozatos hallgatóval, akivel a hét minden napján találkozunk. A nappali tagozatos hallgatók között is van egy szűkebb mag, aki az átlagos egyetemi képzés keretei között ki akar emelkedni, ők részt vesznek például a diákköri munkában, perbeszéd-versenyeken, külföldi pályázatokon. Őket támogatjuk, és voltaképpen ők az elit, mely az összes hallgató kb. 10%-át jelentheti. Nagyon jól szerepelünk az országos tudományos diákköri konferenciákon, a különböző tanulmányi versenyeken, a külföldi pályázatokon, perbeszéd-versenyeken. Véleményem szerint az elitképzés és a tömegképzés nem zárja ki egymást.

– *Nemzetközi összehasonlításban az elmúlt tíz év milyen eredményeket hozott, a nemzetközi jogászképzés mutatóit, trendjeit figyelembe véve hol tart a Pázmány?*

– Az Európai Unióhoz való csatlakozás, a nyugat felé nyitás tekintetében a magyar jogászság talán valamennyi magyar értelmiségi réteg között a legprogresszívebb, és talán a legaktívabb volt. Korábban a rendszerváltozás kezdetétől a jogászok a régi keretek lebontásában, az új keretek kialakításában, a külfölddel való kapcsolatépítésben az élen jártak, természetesen ez ránk is vonatkozik. Több nemzetközi hírű tudós dolgozik a Pázmányon, az első Alkotmánybíróság tagjai közül öt oktatót a Pázmányon, ők mindnyájan kiváló kapcsolatokkal rendelkező, külföldön is elismert jogtudósok, mint Sólyom László, a köztársaság jelenlegi elnöke, Lábady Tamás, Zlinszky János, Kilényi Géza, Tersztyánszky Ödön. Ők tovább folytatták és fejlesztették azt a nemzetközi kapcsolatrendszert, amelyet addig is ápoltak, immár a Pázmány keretei között. Jelenleg több külföldi egyetemmel van együttműködési megállapodásunk, hallgatóink, oktatóink rendszeresen utaznak ki külföldi tanulmányutakra, pályázatokon vesznek részt.

– *Mi a jövő legfontosabb feladata?*

– Azt hiszem a célkitűzés az volt, hogy létrehozzunk egy katolikus jogi kart megfelelő felszereltséggel, megfelelő oktatókkal. Ezt megvalósítottuk, tehát ez mindenféleképpen eredménynek tekinthető. Az első évnyitónkon, amelyet még Piliscsabán tartottuk, mondtam el, hogy ha 1985-ben, tíz évvel korábban azt mondja valaki, hogy a katolikus egyetem jogi karát magyar alkotmánybírák fogják megnyitni a kivonult szovjet csapatok által hátrahagyott laktanyában, akkor azt biztosan elmegegyintézetbe zárják. Hát ez a csoda megtörtént, nemcsak, hogy megnyitották a jogi kart, hanem az ország többi jogi karával egyenlő színvonalú és népszerűségű jogi karrá alakítottuk.

– *Mi az, amin változtatni kell, melyek a fő prioritások a jövőben?*

– Az értékeket kell megőrizni. Az erkölcsi alapokkal való összefüggést és kapcsolatot kell hangsúlyosan fenntartani jogászképzésünkben, azt hiszem, itt vannak a magyar társadalomban borzasztó nagy gondok. Ha erkölcsileg megalapozott, jól felkészült jogászokat sikerül kibocsátani az életbe, akkor hosszabb távon talán ők el tudnak érni változást.

(A beszélgetést Koltay Gábor készítette)

Dr. Kisényi Géza

Elveszett illúziók és kihasználható lehetőségek

BESZÉLGETÉS DR. KILÉNYI GÉZÁVAL*

– *Mennyi esélyt adott volna 1985-ben arra, hogy tíz év elteltével egy katolikus jogi kart a magyar alkotmánybírák hathatós segítségével fognak megszervezni?*

– Az égvilágon semmit. Ma nagyon sok okos ember van, aki úgy véli, hogy előre látta a rendszerváltást, előre látta a Szovjetunió összeomlását. Nekem erről az a véleményem, hogy aki ezt állítja magáról, az vagy hazudik, vagy festi magát, tehát nem hogy tíz évvel korábban, de még 1988–89-ben sem lehetett a folyamatok végét látni. Nekünk nagyon nagy reményeink voltak, de ezeket a reményeket nem úgy foglaltuk össze, hogy a régi Magyarország helyén egy vadonatúj állami berendezkedést hozunk létre, hanem meghatározott konkrét célokat tűztünk ki magunk elé. Ezek közé tartozott az államszervezet elég alapos átalakítása, többek között az Alkotmánybíróság létrehozása, a Népköztársaság Elnöki Tanácsának megszüntetése, az alapvető jogoknak nem csupán deklarálása, hanem tiszteletben tartása, és még jónéhány dolog, amit ma már úgy foglalunk össze, hogy a demokratikus jogállam megteremtése. Rövidre zárva a választ, én sem voltam csillagjós, nem láttam a jövőbe, nem láthattam a saját sorsom alakulását sem.

– *Tehát 1988-ban, de még 1989 elején sem lehetett észrevenni, hogy irányváltás fog bekövetkezni Magyarországon. Az így hirtelen ölünkbe hullott lehető-*

---

* Egyetemi tanár, a Közjogi Intézet vezetője (1995–2003), az Alkotmányjogi Tanszék vezetője (1995–)

ségeket – amelyek eredménye a Pázmány Egyetem és a jogi kar megalakulása is – mennyire sikerült az elmúlt 10–15 évben kihasználni? Mennyivel tarthatnánk talán előrébb?

– Azt hiszem jól fogalmazott, amikor önkbe hullott lehetőségekről tett említést, tudniillik a Szovjetunió összeomlását nem mi idéztük elő, azt, hogy az összes volt szocialista országban végbement a rendszerváltás folyamata, szintén nem mi idéztük elő. Tettünk egyet s mást annak érdekében, hogy Magyarországon megváltozzék az államszervezet, megváltozzék a hatalmi struktúra, de azért nagyon sok minden, tőlünk teljesen független hátsként, valóban az önkbe hullott. Bevallom – még akkor is őszintén, hogy ha ez talán disszonánsnak hat –, én 1989-ben nem ilyenek képzeltem el a 2005-ös magyar parlamentet, a magyar kormányt, illetőleg általában a magyar közéletet, mint amilyen jelenleg. Lehet, hogy annak idején sok volt bennünk az idealizmus. Mi örültünk annak a lehetőségnek, hogy kibontakozhatunk, hogy tehetünk egyet s mást a változások érdekében, és tele voltunk illúziókkal. Most az illúzióink jelentős részében csalódnunk kellett.

– Tudna mondani konkrét, a társadalom működését alapvetően befolyásoló kérdésekre példákat? Miben csalódott?

– 1988–89-ben volt egy olyan közhangulat, hogy megalkotjuk Magyarországon a piacgazdaságot, és ha megalkottuk, akkor a piac majd betölti a maga szűrő, szelektáló szerepét, azaz a becsületes vállalkozók talpon maradnak, a becstelének azok tönkremennek, a piac tehát automatikusan szelektálni fog, ezért az állam vonuljon ki a gazdálkodás, a gazdaság területéről, ott nincs keresnivalója, engedje át a szelektációt a piac automatizmusának. Most, 15 évvel a hátunk mögött rá kellett döbbernünk arra, hogy a piac automatikus szelektáló szerepe egyáltalán nem, vagy nem tökéletesen működik, tehát nem igaz, hogy a jók talpon maradnak, a becstelének kihullanak, néha pont az ellenkezője igaz. Arra is rájöttünk, hogy az államnak sajnos nagyon is jelen kell lennie a gazdasági életben, persze egészen másként, mint korábban.

A másik nagy csalódás számomra, talán ez is a naivitásomon múlik, hogy azt hittem, elegendő a jogállami intézményrendszert létrehozni, meg-

alapozni, és ez majd kitermeli a szükséges jogi, politikai kultúrát. Ma már világosan látom, hogy mi a dolgok könnyebbik részét végeztük el, amikor a semmiből létrehoztunk egy jogállami berendezkedést. Ez két-három év alatt végbement. Ahhoz, hogy a jogállami működéshez nélkülözhetetlen jogi és politikai kultúrát általánossá tegyük, a mai fejemmel azt kell, hogy mondjam, talán egy emberöltő is kevés lesz. De ezen kell munkálkodnunk, mert a kettő csak együtt működőképes. Hiába hozunk létre jogállami intézményeket, ha azt nem veszi körül jogállami, közéleti kultúra. Ami a közéleti kultúrát illeti, 1990 óta ebben talán inkább hátrafelé léptünk, mint előre, s ez engem – nem úgy, mint az alkotmányjog professzorát, hanem, mint egy magyar állampolgárt – mélységes szomorúsággal tölt el.

– Köztudomásúlag javarészt az Alkotmánybíróságon szerveződött a kar, és az alkotmánybírák jelentős része az első perctől kezdve vállalta a részvételt ebben a munkában. Önt hogyan érte a felkérés? Mennyiben vett részt a kezdeti szervezőmunkában?

– Zlinszky János alapító dékán urat abban az időszakban ismertem meg 1989-ben, amikor már folytak az Alkotmánybíróság létrehozásának előkészületei. Később a bíróság öt alapító atyja között volt ő is, ott voltam én is, de nem sokáig ítéltünk ötön, rövidebb később újabb öt alkotmánybíró csatlakozott hozzánk. Aztán valahogy úgy alakult a dolog, hogy mi ketten rendszeresen azonos állásponton voltunk, vagy többségben, vagy kisebbségben, utóbbi esetben mindketten jónéhány különvéleményt írtunk. Tehát az, hogy a mi jogi gondolkodásunkban nagyon sok a hasonló vonás, egy kicsit közrejátszott abban, hogy elfogadtam a felkérést. A másik momentum az volt, hogy tudtam, 1998-ban lejár az alkotmánybírói megbízatásom. Úgy gondoltam, hogy nem vagyok hozzánőve az alkotmánybírói székhez, van becsületes hivatásom, és azokat a tapasztalatokat, amelyeket a Magyarországon folyó közigazgatás-fejlesztési és alkotmányjogi kutatómunka egyik irányítójaként, később az alkotmányozással megbízott igazságügyminiszter-helyettesként, majd alkotmánybíróként szereztem, talán tudom hasznosítani a felsőoktatás keretében. Tulajdonképpen nem kértem gondolkodási időt a felkérés után, hanem azonnal igent mondtam Zlinszky Jánosnak, és

első pillanattól kezdve részt vettem a kar létrehozásával kapcsolatos munkákban. Az, hogy a semmiből valami újat hozunk létre, nem állt teljesen távol tőlem, hiszen a Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodáját a semmiből egy szál magam hoztam létre annak idején, és az Alkotmánybíróságot is ötödmagammal hoztuk úgy létre, hogy annak magyarországi előzménye nem volt. Tehát lehet, hogy harmadik szempontként ez is szerepet játszott, hiszen ismét az a kedvemre való feladat várt ránk – nem rám, hanem jónéhányunkra –, hogy a semmiből valami újat, valami szépet, valami nemeset próbáljunk létrehozni.

– Ez az új, ez a szép, ez a nemes mennyiben jelent eltérést a korábban már működött, illetve az azóta alakult jogi karokhoz képest? Jelenleg nyolc működik az országban, így a Pázmánynak elsősorban akkor van létjogosultsága, ha valami eltérőt, valami többet, valami mást tud nyújtani, mint a többiek. Hogyan lehetne megfogalmazni ezt a szükséges eltérést?

– Az állami fenntartású és alapítású egyetemekhez képest mindenképpen egyfajta különbséget jelent, hogy mi egy bizonyos világnézet mellett köteleztük el magunkat. Ezzel én nem azt akarom mondani, hogy létezik katolikus közigazgatási jog, meg katolikus alkotmányjog, meg református alkotmányjog, de azt mindenképpen akarom mondani, hogy nálunk a tananyag sem teljesen az, az oktatás módszertana sem teljesen az, és talán a tananyagon belüli egyes súlyponti kérdések sem teljesen azok, mint az állami egyetemeken. Nem akarok olyan összehasonlításokat tenni, hogy ki oktat magasabb színvonalon, mert ezek nagyon kétes értékű dolgok, és abszolút nem vagyok ebben érdektelen, gyanús lenne, akármit is mondanék.

Ha mégis válaszolni szeretnék a kérdésre, hogy mi az, amiben a Pázmány különbözik jó néhány más jogi kartól, akkor azt mondanám, hogy talán abban, hogy legalább is az alapító atyák között nagyon sokan voltunk, akik nem könyvből sajátítottuk el a szakmát, hanem nagyon kemény gyakorlati iskolákon mentünk keresztül, amíg elértük a professzori szintet. Tehát az alapító atyák majdnem mindegyike bejárt egy tisztas életpályát. Örülök annak, hogy jelenleg is olyan tanszéket vezethetek, amelynek egyetlen oktatója sem csak oktat. Tehát nálunk a tudományos utánpótlás nem úgy adódik, mint

jónéhány más jogi karon, hogy valaki jó eredménnyel elvégzi az egyetemet, és utána bennmarad tanársegédként, hanem úgy, hogy aki már megmártózott egy kicsit a jogalkalmazás gyakorlatában, az felkerül egy listára, és idővel, ha lesz szabad státuszunk, akkor számolunk oktatói közreműködésével. Nagyra becsülöm azokat a kollegákat, akik bennmaradtak az egyetem elvégzése után tanítani, vagy akár a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetében kutatnak, de talán ők nagyobb affinitással rendelkeznek a dolgok elméleti része iránt, és a gyakorlat nem csak, hogy távol áll tőlük, hanem azt bizonyos értelemben le is nézik. Talán pontosan azért, mert nem értenek hozzá, gyártottak egy ideológiát, hogy ők elméleti alapot adnak a hallgatóknak, ők a gyakorlattal nem piszkítják össze a kezüket. Nekem erről egy picikét más a véleményem, más az ars poeticám, én igyekszem az életre, a jogalkalmazás gyakorlatára, annak a műhelyitkaira is megtanítani a hallgatóimat, természetesen a kellő elméleti alapot megadása után, de nagyon szégyellném magam, ha beérném annyival, és nem vezetném be őket a jogalkalmazás mindennapi gyakorlati tevékenységeibe.

– *Egy egyetem, amely keresztény katolikus elkötelezettségű, mennyiben tud hozzájárulni ahhoz, hogy lehetőség szerint minél nagyobb számban olyan diákokat bocsásson ki évről-évre falai közül, akik a korábban említett negatív tendenciák ellen tenni tudnak? Mi egy egyetem feladata ebben a világban?*

– Úgy gondolom, hogy alapvetően az egyetem feladata az, hogy szilárd értékrenddel rendelkező, gondolkodni képes, elveiből semmit sem engedő, ugyanakkor kellő elméleti és bizonyos fokú gyakorlati ismeretekkel felvértezett embereket bocsásson ki. Nem vagyok meggyőződve arról, hogy a mi oktatási módszereink a legjobbak. Elmondanám, hogy mit tudok például a bruges-i egyetemen – amelyet az Európai Unió kiemelt egyetemként kezel – folyó oktatási módszerről. Ott nem a hagyományos oktatási stílus dívik, hogy a professzor felmegy a katedrára, elmondja az előadását, a hallgatók jegyzetelnek és ezzel vége. Ott a tanár kics csoportos foglalkozások moderátora, aki a foglalkozás végén azt mondja, hogy nos, kedves kollegák, a legközelebbi alkalommal erről és erről a témáról fogunk beszélni. Nincs tankönyv, nincs kötelező irodalom, nincs semmi, a hallgatók ügyességén, kapcsolat-

rendszerén, rátermettségén múlik, hogy a megadott tárgykörhöz mit tudnak összeszedni. Megtanulják az internet használatát, azt, hogy hogyan kell szektálni a szakirodalmon belül, megpróbálnak társadalmi kapcsolataik révén – jogászok körében – az adott tárgykör legfrissebb, esetleg még csak a tervezet állapotában levő jogszabályaihoz hozzáférni. Valaki a hallgatók közül önkéntes alapon vállalja, hogy tart egy húsz perces vitaindító előadást, itt már megmutathatja orozslánkörmeit, hogy mennyire sikerült felkészülni, mennyire naprakész az ismeretanyaga, utána kibontakozik egy vita, amelynek a professzor csak egyik résztvevője, és annyiban moderátora, hogy időnként valamit összefoglal, és új irányt szab a vitának. Vizsgák nincsenek, nem kell a hallgatónak a folyosón izgulnia, ő az egész évben nyújtott teljesítménye alapján megkapja a félév, illetve az év végén az osztályzatot. Tudom, hogy nálunk ennek az anyagi feltételei hiányoznak, mi nagyon szegény egyetem vagyunk, olyan szegény, mint a templom egere. A kiscsoportos foglalkozások lényegesen nagyobb oktatói létszámot, talán más oktatói felkészültséget, a hallgatókhoz való más viszonyt igényelnének. De hát az ember néha miért ne álmodozzon? Néha a 300 fős előadótermet nagyon szívesen felcserélném a professzori szobámmal, ahol 15 hallgató vesz körül, és egyenrangú partnerként beszélgetünk egymással. Tudniillik a jogásznak az a kenyérkereső foglalkozása, hogy beszéljen. Akár ügyvéd, akár bíró, akár ügyész, akár vállalati jogtanácsos, neki érvelnie kell, meg kell győznie az ellenérdekű felet, vagy éppen a hatóság emberét arról, hogy mi a helyes jogszabály-értelmezés. E módszer segédletével tehát a hallgatókat úgy tanítjuk meg a jogászi kultúrára, hogy észre sem veszik, mert egyszerűen emberszámba vesszük őket, hagyjuk kibontakozni az egyéniségüket, hagyjuk, hogy vitázzanak, és legfeljebb időnként csak irányt szabunk a vita menetének.

– *Van mégis valamiféle módja annak, hogy ezt a fajta oktatási struktúrát megvalósítsa?*

– Ezt az elképzelést egyetlen formában tudom úgy-ahogy megvalósítani, a tudományos diákkör keretében, ahova azok a hallgatók járnak el, akiket megcsapott a mozdony füstje, tehát valamilyen értelemben sikerült velük megszerettetni az alkotmányjogot. Velük kicsiben megpróbálok valami ha-

sonlót véghezvinni. Arra törekszem, hogy a tanszéknek mindig legyenek a hallgatók közül demonstrátorai, olyan hallgatók, akik már részt vesznek a tanszék oktató- és kutatómunkájában. Volt demonstrátoraimat igyekszem a jogi közélet csúcsszerveihez bejuttatni. Részben azért, mert megérdemlik, részben pedig azért, hogy jó hírért keltsék a karnak, hogy napi munkájukkal behozzák, a Pázmányos diákok hadrafoghatók, érdemes Pázmányos diákokat alkalmazni, és így az utánuk következő generációknak talán könnyebb lesz az elhelyezkedés. Ezt néhány fővel, tehát a tanszékhez kötődő tudományos diákköri tagokkal, demonstrátorokkal meg tudom csinálni.

– Előbb egyedi példáról, viszonylag kevés számú emberről beszéltünk. Vajon egy katolikus szellemiségű jogi kar egészében véve mit tud hozzátenni a magyar társadalom, a jogásztársadalom építéséhez? Milyen lehetőségei vannak egy egyetemnek, amely társadalmi, vagy akár összeurópai szintű folyamatok ellenében próbálna hatni?

– Azt gondolom, hogy legalábbis kisközösségi szinten meg lehet valósítani azt, hogy a hallgatókat megpróbáljuk olyan közéleti kultúrára, olyan jogi kultúrára nevelni, ami garanciát jelent arra nézve, hogy egy korszerű gondolkodásmódot visznek magukkal. Én a mai magyar közéletből egyebek mellett bizonyos szemléletmódokat hiányolok. Azt a szemléletmódot, hogy akinek más a véleménye, mint az enyém, az nekem nem feltétlenül halálos ellenségem. Az bizonyára ugyanúgy jót akar, mint én, csak más úton keresi a jót. Az Alkotmánybíróság egy nagyon szűk, kis létszámú testület volt. Én mindig úgy ültem le egy vitához, alapos felkészülés után – hozzáteszem, hogy ez embert próbáló feladat volt, mert általában csütörtökön kaptuk meg a hétfői teljes ülések anyagát, és abban voltak olyan ügyek, amelyekhez értettem, de voltak büntető- és civiljogi ügyek is, ahol kétszer annyi időmet vette igénybe a felkészülés, mint az adott jogág specialistájának, aki viszont a közigazgatási joghoz, vagy az alkotmányjoghoz értett kevesebbet –, hogy a dologról határozott véleményem volt. De ahhoz én nem ragaszkodtam csökönyösen, nem gondoltam, hogy a bölcsök köve a kezemben van, hanem hagytam magam meggyőzni. Ha meggyőztek arról, hogy változtatni kell az álláspontomon, akkor szólásra jelentkeztem, és azt mondtam, hogy alkot-

mánybíró urak, én egy negyedórával ezelőtt ezt a véleményt képviseltem, időközben meggyőztek arról, hogy revízió alá kell venni az álláspontomat, ünnepélyesen bejelentem, hogy ez és ez az új véleményem. Nem mondom, hogy ezzel a mentalitással egyedül voltam, de azt állítom, hogy voltak alkotmánybíró társaim, akik meggyőzhetetlenek voltak, mert azt gondolták – szerintem tévesen –, ha bevallják, hogy fél órával korábban tévedtek, akkor oda a nimbuszuk. Úgy gondolom, annak van oda a nimbusza, aki egy rossznak bizonyult álláspont mellett makacsul kitart, és nem hajlandó változtatni a véleményén. Ez egy apró kis momentum, de talán kicsiben, mint csepp a tenger, kifejezésre juttatja, hogy mi az a gondolkodásmód, amit szeretném, ha végzett hallgatóink elvinnének magukkal.

Úgy gondolom, szélesebb körűek a lehetőségeink a hallgatók gondolkodásának, mentalitásának formálása tekintetében, mint amennyit e pillanatban kihasználunk. Vannak még kihasználatlan lehetőségeink, élni kellene ezekkel.

(A beszélgetést Koltay András készítette)

Dr. Lábady Tamás

A galileai üzenet szellemében

BESZÉLGETÉS DR. LÁBADY TAMÁSSAL*

– *Mennyiben más a Pázmány jogi kara, mint a többi, jogtudományt oktató egyetem?*

– Nem attól más, hogy ezen az egyetemen ministráns gyerekek a hallgatók, ami tulajdonképpen az induláskor egy picit az elképzelés volt, hanem attól más, attól kell másnak lennie, hogy kik oktatnak, hogyan oktatják a tárgyakat, milyen szemlélettel oktatják a tárgyakat, és hogy ebből mi az, ami a lelkekbe beépül. Én azt gondolom, hogy egy keresztény szellemiségű egyetemnek az alapvető, meghatározó kérdése a tanári kara. Egy universitas attól egyetem, hogy katedrája van, és hogy mi az, ami a katedrán elhangzik, milyen segédeszközök, tankönyvek, jegyzetek állnak a hallgatók rendelkezésére, milyenek a kiegészítő tárgyak a főtárgyak mellett. Ezek azok a körülmények, amelyek meghatározzák azt, hogy keresztény szellemiségű-e, vagy nem.

– *Hogyan került kapcsolatba a frissen szerveződő új jogi karral?*

– Számomra rendkívüli kihívást jelentett, amikor meghívást kaptam 1995-ben, az alkotmánybírói székben ülve Zlinszky János professzortól, aki alkotmánybíró társam volt, és aki ennek a karnak – mondhatjuk ezt – az alapítója. Megkért, hogy adjak szándéknyilatkozatot a jövőbeni oktatási tevékenységre vonatkozólag, a kar akkreditációja érdekében, mint tudomá-

---

* Egyetemi docens, a Polgári Jogi és Sajtójogi Tanszék vezetője (1996–2001), a Polgári Jogi Tanszék oktatója (1996–)

nyos fokozattal rendelkező oktató. Én akkor már közel 25 éve a pécsi egyetemen oktattam, és nagyon szerettem azt az egyetemet, nagyon szerettem a pécsi egyetemi munkát, de óriási feladatot és kihívást jelentett, hogy azt a keresztény szellemiséget, amiben én felnőttem, és amit az elmúlt rendszerben is megpróbáltam az életemben több-kevesebb sikerrel képviselni, most tanárként képviselhetem, és adhatom át a fiatal generációnak. Azért is volt ez rendkívüli feladat és kihívás, mert a jogot én ideológiai alapon tanultam, 1968-ban diplomáztam, és bár azt az ideológiát soha nem tettem magamévá, nem vált lényem részévé, azért a diplomám mégis csak azon alapult, hogy a jog lényege nem más, mint a munkásosztály akarata, és a kapitalista világban a jog a kizsákmányolás eszköze. Ezt öt éven keresztül sulykolták belénk, és akárhogy is van, akárhogy is olvastam már mást az egyetemi évek alatt, akárhogy búvárkodtam a római jogi gyökerű, keresztény erkölcsön felnövekedett európai jogi szellemiségben, azért ez kevés volt, mert a katedrán, az egyetemen mást kaptam. Úgyhogy ha jelentett is némi dilemmát, a pécsi egyetem iránti szeretetem és elkötelezettségem miatt, azért azt hiszem, a felkérés pillanatában eldőlt, hogy ezt az egyetemet választom.

– *Hogyan lehet a sokak által világnézetileg semlegesnek gondolt jogban transzcendens értékeket találni? Másképpen fogalmazva: hogyan lehet a keresztény eszméket a jogi oktatásba belevinni?*

– Azt mindig tudtam, hogy a jog bizonyos értelemben természetjogi gyökerű, bizonyos értelemben transzcendens, tehát emberen túli összefüggései vannak. Itt, a katolikus egyetemen elkezdhettem oktatni a jog, azon belül a magánjog ezen összefüggéseit. Elkezdhettem a tulajdonjog lényegét magyarázni úgy, hogy a Teremtés Könyvét, a Biblia első sorait idéztem, melyek alapján a tulajdonjog lényege – amikor Isten azt mondja, népesítsétek be a földet, és hajtsátok uralmatok alá – az uralmi viszony, ugyanakkor azt is mondja, hogy nektek adok minden növényt, amely magot terem, és minden fát, amely magot rejtő gyümölcsöt érlel. Nektek adok, de ez a tulajdon kötelez. Nem tehetem vele azt, amit akarok, a tulajdon nem szent, ahogy ezt a klasszikus liberalizmus idején, Napóleon sugallatára a francia Code Civil megfogalmazta. A szabadság és a tulajdon nem szentségek,

hanem igenis, a tulajdon kötelez, a tulajdon közcélú felhasználása, a tulajdon közérdekű hasznossága együtt jár a tulajdonjog lényegével. Vagy például a megbízási szerződést, annak bizalmi elemét, a megbízottra való ráhatározást Krisztus mennybemenetele előtti utolsó szavaival, a galileai üzenettel magyarázom, amikor azt mondta apostolainak, hogy menjetek el a világba, és tegyetek kereszténnyé minden népet, tanítsátok és kereszteljétek meg őket az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében. Ez a rájuk hagyatkozás, a bizalom a megbízási jogviszony lényege. A lehetőség, hogy ilyen szellemben oktassak, izgalomba hozott, lelkesített.

Sokat olvastam már korábban is a klasszikus, római jogi emlékkön fejlődő európai jogi gondolkodásról, de kihívást jelentett az is, hogy a rendszerváltás utáni években a jelenlegi európai magánjogi kultúrához történő teljes emancipációt kellett megvalósítani, hiszen az Európai Unióhoz való csatlakozás előtti időszakban voltunk. Már a korábbi oktatási éveimben, a pécsi egyetemen is megpróbáltam valamiféle, az igazságnak megfelelő szellemséggel oktatni a tárgyat. Itt azonban abban a mélységben, azokkal a gyökerekkel tehettem ezt, ahol bátran és nyugodtan citálhattam a középkori nagy egyházatya, Szent Tamás tételeit, vagy a jogban megjelent szociális gondolkodásra példaként hivatkozhattam a két pápai enciklikára, a *Rerum Novarum*-ra és a *Quadragesimo Anno*-ra. Ezek a XIX. század végén, a XX. század első harmadában már kifejezetten a tulajdonnal, a piaccal, a szerződési szabadsággal, illetőleg annak korlátaival, az elesettek, a nincstelének, a rászorulóknak, a szegények irányába való fordulással foglalkoztak. Ebben a szellemben kell megmagyarázni azt, hogy a magánjog, amely az autonómia, a szabadság joga – mert hisz szabad szerződéskötés, szabad végrendelkezés, szabad tulajdonszerzés van –, tulajdonképpen csak az élet anyagi alapját garantálja. A vagyoni jog helyett a személy méltóságának védelme az, amely garanciát ad arra, hogy teljesen autonóm módon élhetünk és cselekedhetünk. Összefoglalva mindezt, azt szoktam mondani a hallgatóimnak, hogy a mai jogi kultúra tulajdonképpen három pilléren épül fel: ezek a görög szellemiség, a római jog és a keresztény erkölcs. Röviden azt is mondhatjuk, hogy az Akropolisz, a Capitolium és a Golgota.

– A XX. század az Istentől való elfordulás százada. Nem csak itt, ebben a térségben, hanem voltaképpen az egész világon. Ennek ellenére, a mi 50–60 éves megkésetttségünket, történelmi elmaradottságunkat is figyelembe véve, mi volt az a társadalmi igény, amely a katolikus jogi kart és az egész egyetemet életre hívta? Hiszen azért ez nem csupán néhány lelkes ember akaratán múltott.

– A rendszerváltozás előtti időszakot hagyjuk el, mert azt valamennyien ismertük, megéltük, meglehetősen keserűséggel és haraggal tekintünk vissza arra a korra, amelyben élnünk kellett. A rendszerváltás után két irányba mozdult el a magyar társadalom, egyrészt a liberális nosztalgiák erősödtek fel, másrészt pedig a konzervativizmus. Azt gondolom, hogy a keresztény szellemiség a kettő között helyezkedik el. A magyar társadalomban – és állítom, hogy az európai társadalmak jó részében is – a szekularizáció, a laicizálódás korában igen erős és káros a média hatása. Az olykor villámgyors és számunkra kedvezőtlen társadalmi változások ellenére azonban létezik egy mag, amelyik az előbb említett krisztusi megbízás, a galileai üzenet szellemében él. Ráadásásképpen még ma is tagadhatatlan a jog keresztény értékrendje. Hiába hagyta ki az Európai Unió alkotmánytervezetéből a keresztény értékekre való hivatkozást, egyrészt implicite, tehát a sorok között számtalan vonatkozásban benne van, másrészt pedig a történelem bizonyította, hogy azok a korok, amelyek alapvetően – divatos kifejezéssel élve – csípőből tüzelve tagadták a keresztény értékrendet, nem voltak életképesek. Határozott meggyőződéseim, bár lehet, hogy a társadalomban a létszámot tekintve kevesebben vannak azok, akik igénylik ezen értékrend fenntartását, továbbfejlesztését, az ebben való gondolkodást, mégis létezik ez a közösség. És a történelem során nagy dolgokat – álláspontom szerint – mindig a kevesek vittek végbe.

A magyar társadalomban a rendszerváltás után igenis volt egy olyan réteg, akik nagyon szívesen vették, hogy a gyerekeik egyházi iskolában tanulhatnak, egyházi egyetemen abszolválják diplomájukat. Tehát volt egy társadalmi igény, és ez európai szinten is megtalálható, példaként említhetném a leuveni, vagy az olasz és spanyol egyetemeket. Európában az egyetemi képzésnek is megvan a keresztény szellemisége, ezt a szellemiséget pedig őrizni, fejleszteni kell. Különösen a magyar társadalomban, ahol korábban a

jogot ötven éven keresztül ideológiai blöffként határozták meg. Itt most újra úgy kell szemlélni azt, hogy követése igenis erkölcsi parancs, és hogy vannak olyan dimenziói, amelyek tőlünk függetlenül örökérvényűek, mint amilyen az emberi méltóság, az ember életének az érinthetetlensége, vagy a magánjog korábban említett tulajdonjogi felfogása.

Nálunk is meg van minden évfolyamnak az a magja – és ez nem éppen csak kétszámjegyű mag, hanem legalább a kar egyharmada –, ahol az, amit megpróbálunk keresztény értéként továbbadni, valahogyan, valamilyen mértékig beépül a hallgatók gondolkodásába. Talán ők már ezt fogják előírni gyerekeiknek, ezt fogják továbbadni munkájukban, környezetükben.

– *Megválogatják, hogy kiket vesznek fel az egyetemre, „keresztény tömegképzés” vagy pedig egy keresztény jogászai elit tudatos kinevelése zajlik az elkövetkezendő évekre?*

– Nagyobb arányban jelentkeznek ide katolikus középiskolában érettségizett hallgatók, mint más egyetemekre. Természetesen oda is jelentkeznek közülük, de azért a szülői, neveltetési háttér, egyáltalán a középiskola keresztény szelleme mégiscsak sokszor ide tereli őket. Valószínűleg ezek között is nagy számban vannak azok a hallgatók, akik egyáltalában nem kötődnek a keresztény értékrendhez, de mint említettem, létezik és működik minden évfolyamon egy kb. 50–60 fős csoport, akik a magánéletükben is a keresztény erkölcsi tételeket, szokásokat – azt a szellemet és azt az értékrendet, amelyet otthonról, a középiskolából hoztak, és szerencsés esetben itt azzal kapcsolatban újabb megerősítést nyertek – próbálják megtartani.

A hallgatók kiválasztásával kapcsolatban nem hiszem, hogy nagyon változtatni lehetne az adott helyzeten, van egy központi felsőoktatási koncepció, amely alapján egy felsőoktatási intézményben, legyen ez világi vagy keresztény, egyéb felekezeti főiskola vagy egyetem, bizonyos szabályokat be kell tartani. Másrészt pedig nagyon nehéz felmérni egy felvételi keretében azt, hogy milyen szellemiségű, erkölcsi értékeket képviselő fiatalot veszünk fel. Arról nem is beszélve, hogy jelen állás szerint meg is szűnik az egyedi felvételi rendszer, és mindenki csak központi vizsgát írhat majd.

– *Hogyan értékeli az elmúlt 10 esztendő, és hogyan képzelel el a jövőt, milyen irányokba kell tovább fejlődni?*

– Hiszek benne, hogy valami megfogant. Persze kevesen vagyunk. Kevesen vagyunk, nagyon nehéz volt a tanári kar összeállítása is, mert nem csak én, hanem minden kollégám ideológiai alapon tanulta a jogot, és hát ez bizony nagyon erősen befolyásolta a gondolkodásunkat. Mert a matematika teljesen egzakt tudomány, de amit mondok egy-egy képlet vagy egyenlet mögé, annak lehet valamiféle keresztény értéktartalma. A jogban ezt sokkal nehezebb megtalálni, és szerintem ez az oktatók felelőssége. Ezért valamennyiünkön nagy felelősség nyugszik.

Azt gondolom, hogy az elmúlt tíz esztendő minden küzdelmével, kudarcával, sikertelenségével együtt is sikertörténet. Katolikus, tehát keresztény szellemiségű jogi kart sikerült alapítani, megelőzve a Károli Gáspár Református Egyetemet, amellyel egyébiránt nagyon jó kapcsolatban vagyunk. Sikertörténet, mert meggyőződésem, amint már említettem, hogy az innen kikerült hallgatók lelkébe, akármennyire távol is vannak már tőlünk, vagy majd eltávolodnak a későbbiekben az életük során ettől a szellemiségtől, valami azért beépült, ami kitörölhetetlen. A feladatokat alapvetően abban látom, hogy a tanári kart tovább kell erősíteni.

Ha a tanár nem keresztény módon oktatja a tárgyait, ha nem kapcsolja össze azzal a történelmi folyamattal, amely kétezer éven keresztül Európában meghatározó volt, akkor lehet egyetemenként még tovább működnünk, de az már nem lesz katolikus egyetem. Ez az oktatókon múlik, ezért nagy a felelősségünk, többek között nekem is, hogy a fiatal oktatók kiválasztásánál helyesen járjunk el, az itt diplomát szerzett fiatalok egyetemen tartásával olyan ifjú generációt gyűjtsünk össze, építsünk magunk köré, akik képesek lesznek majd nagynevű elődeik vállára állva tovább vinni ezt a szellemiséget. Van egy olyan elképzelésem, hogy ha lejár a bírói megbízatásom a Pécsi Ítéltábla elnökeként, akkor a gyakorlati pályával teljes mértékben felhagyok, és teljes erőmet az egyetemi oktatásnak szentelem majd.

A tapasztalatom az, hogy az elmúlt tíz évben az egyetemi élet, az első nagy lelkesedést követően, nagy hanyatláson ment keresztül. Az ember életében a románc után mindig következik a csalódás, és most a már többször

emlegetett mag nagy felelőssége, hogy az egyetemi életet némileg aktivizálja, felpozsítse. A kezdeti időszakban voltak bálók, tanrenden kívüli előadások, nagyon jól működött az angoloktól átvett tutor-rendszer, amikor minden oktatónak volt 10–15 hallgatója, akikkel közelebbi kapcsolatot alakított ki, volt egy színvonalas hallgatói újságunk. A lendület megtörése után most úgy látom, hogy valami megint elindult. Vannak kisebb, kifejezetten keresztény közösségek a karon. A magas létszám ugyan nagy ellenhatást képez, Ortega y Gasset is megírta, hogy a tömegnek milyen sodróereje van, és hogy mennyire eltérítheti az embert a helyes útról. A kisebb létszám mindig jobb, de azért létezik egy mag, ha úgy tetszik, a bibliai mustármag, amelyből az Egyház is kinőtt. Ezt határozottan, mindvégig láttam az eltelt tíz esztendő alatt. Ez ad reményt.

(A beszélgetést Koltay Gábor készítette)

Dr. Péteri Zoltán

Az örökös főtárgyalás az igazságosság ítélőszéke előtt

BESZÉLGETÉS DR. PÉTERI ZOLTÁNNAL*

– *Mennyiben különbözik a Pázmányé a többi magyarországi jogi kartól?*

– Nehéz erre a kérdésre pontos választ adni. Magam évtizedeken keresztül, a Pázmány megalakulása előtt az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen oktattam, így elvileg van lehetőségem az összehasonlításra. A karunk alapításakor meghirdetett elvek mindenestre arra mutattak, hogy itt egy olyan új kezdeményezéssel állunk szemben, amely már csupán szellemiségénél fogva is valami mást, valami újat kíván nyújtani a korábban Magyarországon meghonosodott jogi oktatási formákkal szemben. Talán nem is helyes kifejezés azt mondani, hogy szemben, inkább azt mondanám, hogy azokat kiegészítve. Azokat – ha szabad azt mondanom – egy tágabb horizontra helyezve, és áthatva egy alapvető szellemiséggel, egy olyan világnézeti elkötelezettséggel, amely nem megy a tudományosság rovására, és nem csonkítja meg annak teljességét, mégis arra hivatott, hogy hitünk, a kereszténység, a keresztény egyházak és ezen belül a Katolikus Egyház felfogását, világnézetét, szellemiségét kifejezésre juttassa, és közvetítse a hallgatók felé. Ezt a többletet szerény megítélésem szerint bizonyos mértékben veszélyeztetik azok a tendenciák, amelyek újabban kibontakozni látszanak, és amelyek egyfajta közös nevezőre hozás jegyében a katolikus egyetemet és ezen belül annak jogi karát is tulajdonképpen a Magyarországon működő számos jogi kar egyikeként, hasonlóként az eddigiekhez hajlamos értelmezni. Ez megítélésem szerint nem kívánatos tendencia. Természetesen nem arról van szó,

---

* Egyetemi tanár, az Állambölcséleti Tanszék vezetője (1995–2004), professor emeritus (2004–)

hogyan valami mást akarnánk csinálni, hogy valami forradalmian újat akarnánk bevezetni a jogi oktatásban, hanem arról, hogy célszerű volna megőrizni azt a szellemiséget, a Pázmánynak azt a sajátos arculatát, amelyet az alapító atyák annak idején képviseltek, és meg is fogalmaztak.

– Ez a szellemiség, amely akkor megfogalmazásra került, azok az elvek, amelyek mentén a kar szervezése és működése megindult, mennyire ültethetők át a gyakorlatban a jogi képzésbe, a jogi oktatásba, mennyiben lehet a keresztény eszmerendszert a jogi oktatásban megjeleníteni?

– A nagy német jogfilozófusnak, Gustav Radbruchnak van egy mindmáig érvényes megállapítása, mely szerint a jogász élete és munkája egy örökös főtárgyalás az igazságosság ítélőszéke előtt. Nézetem szerint ez a kérdés lényegét fejezi ki. Nekünk az igazságosságot kell – nem csak saját életünkben és működésünkben – érvényre juttatnunk, hanem amennyiben ezt tehetjük, az ez irányú fogékonyságot kell hallgatóink felé közvetíteni. Ezt szervesen kiegészíti azonban a teljességre törekvés, vagyis az, hogy ne zárkózunk be egy szűk, szorosan vett pozitív jogi keretbe, hanem sokkal tágabban fogjuk fel a hivatásunkat, éppen ennek az átfogó, univerzális eszmének, az igazságosságnak a jegyében. Arra kell törekednünk, hogy ennek az igazságosságnak különböző megnyilvánulási formáit kutassuk, az egész társadalom, az egész emberi együttélés keretei között.

Egy másik elem, amelyet hangsúlyozni szeretnénk, az igényesség. Különösen most, hogy Magyarország az Európai Unió tagja lett, még fokozottabban szembekerülünk azzal a kihívással, amely tudva, vagy kevésbé tudva már korábban is mindannyiunk előtt megnyilvánulhatott: versenyhelyzetben vagyunk. Szemben állunk az új fejlődés kihívásaival. Ezekre a kihívásokra kell választ adnunk. Nyilvánvaló, hogy nem az egyetlen megoldás az, amit mi, itt az egyetemen adunk. Sokféle válasz adható ugyanarra a problémára, ugyanarra a jogi kihívásra. Az összehasonlító szemléletmód lehetőséget ad arra, hogy ezeknek az ismeretében, a hasznosítható tapasztalatokat átvéve, átültetve a saját gondolkodásunkba és gyakorlatunkba, kísérreljünk meg egy jobb, humánusabb emberi társadalmat felépíteni. Ezzel – az atlétika kifejezésével élve – magasra tesszük a léceket. Csak nagyfokú igényességgel

állhatunk helyt ebben a versenyben. Ha ezt elmulasztjuk, múlhatatlanul belesüllyedünk a közepszerűségbe, és visszavonhatatlanul egy kis népet megillető, igen szerény hely jut csak nekünk az egyesült Európában, holott egy népnél sem vagyunk alábbvalóak.

– *Az igazságosság kifejezés került az előbbieken kihangsúlyozásra, de erre sokan azt mondhatják, hogy nem kell ahhoz kereszténynek lenni, hogy valaki az igazságosságot, mint értéket elfogadja. Milyen is egy keresztény jogász? Mennyiben bocsát ki, vagy mennyiben kellene más, az általánostól eltérő felvértezettsgű jogászokat kibocsátania a karnak?*

– Megítélésem szerint a jogi tanulmányokat be kell illeszteni egy átfogó keretbe, amely természetesen magában foglal világnézeti, filozófiai premisszákat is. Ezek túlnyomó részét a keresztény embert, és ezen belül a katolikus embert kötelező erkölcsi parancsok, természetjogi elvek, egyházi tanítások, dogmák képezik. Ezeknek az elsajátítása, érvényre juttatása közös törekvésünk kellene, hogy legyen a kar keretei között. Ez a filozófiai, világnézeti megalapozottság át kell, hogy hassa az egész itt folyó oktatást, és tulajdonképpen egyfajta választ kell, hogy adjon az abszolutista és a relativista filozófiák örök problémájára. Hangsúlyozom, a jó értelemben vett relativizmusról beszélek, amelyet nagy szellemek, nagy jogászok is képviseltek, és képviselnek mindmáig, amelynek végső kicsengése azonban az ún. végső értékek, alapértékek tudományos igazolhatóságának kérdésével függ össze. Mi, keresztény katolikus emberek úgy vélekedünk, hogy ezek a végső igazságok nem csak a hit, hanem a tudomány számára is igazságok. Hit és tudomány nem ellentétesek egymással, s mi ennek a bizonyosságnak a jegyében végezhetjük a munkánkat. Ennek a továbbadása érzésem szerint feladatunk, sőt kötelességünk. Ugyanakkor azonban – a fair play szellemében is – arra kell törekednünk, hogy ne valamiféle leegyszerűsített, esetenként primitív képet fessünk szellemi, politikai ellenfeleinkről, hanem kíséreljük meg az ő gondolkodásukat, cselekvésüket lehetőleg a maga teljességében megragadni, megmagyarázni, megérteni, és azokra reagálva, az előbbieken már említett magas igényességgel az általunk tévesnek vélt gondolataikat kiigazítani.

– Ezek az elképzelések mennyiben valósíthatóak meg a mindennapokban egy olyan jogi oktatási rendszerben, ahol egy évfolyam kb. 300 fős nappali tagozatból, illetve összességében kb. 600 főből áll, és ahol több ezer hallgató jár erre a karra? Van egyáltalán szükség arra, hogy mindenkihez szólni akarjon egy-egy oktató, vagy érdemesebb inkább azzal a maggal foglalkozni, aki erre fogékonyságot mutat?

– Azt hiszem, egy szélsőséges felfogást mindenképpen el kell kerülni. Mindenkiel, több ezer emberrel, vagy akár egy évfolyam több száz hallgatójával már csak azért sem tudunk foglalkozni külön is, mert – nézzünk szembe ezzel a ténnyel – ezeknek a hallgatóknak egy jelentős része ezt egyáltalán nem is igényli. Bőségesen vannak olyan hallgatók, akiknek a számára az egyetem nem több, mint lehetőség a diploma megszerzésére – szándékosan nem kívánom a diplomagyár kifejezést használni. Ők azok, akik jól vagy rosszul, de át akarnak kerülni az akadályokon, és minél hamarabb eljutni a vágyva vágyott diploma megszerzéséhez. Ezekhez hiába szólunk, mert ezek a szavak visszapattannak az érdektelenség faláról. De szerencsére igen sok olyan hallgatónk is van, akik ezt a többletet elvárnák, és őszintén meg kell vallanom, hogy e téren nem látom a helyzetünket tökéletesnek. A saját szakterületemen, a saját érdeklődési körömon belül ismételten szembesülök azzal a sugárzó érdeklődéssel, amely a hallgatók részéről megnyilvánul, és amelynek kielégítésére nem mindig tudjuk biztosítani a lehetőségeket, a szükséges kereteket. Mindenképpen szükségesnek tartom több szinten kibontakoztatni ezt a munkát, kezdve az előadások érdekessé tétele formájában, amely vonzza a hallgatókat, és amely lehetővé teszi, hogy megteljenek az előadótermek, tehát hogy ne kelljen szembenéznünk olyan helyzetekkel, mikor megalázóan csekély érdeklődés kíséri a katedráról elhangzó szavakat. Emellett azonban további formákra is szükség volna. Mindenképpen jó kezdeményezésnek tartom a tudományos diákkörök rendszerét, ahol egy szűkebb kör számára lehetővé tesszük, hogy általuk érdekesnek tartott, általuk választott témákkal kissé részletesebben foglalkozzanak, és olvasmányaik, gondolkodásuk eredményeit mások számára is hozzáférhetővé tegyék. Ennek szélesebb körben történő publikálására megítélésem szerint meg kellene teremteni a bővebb lehetőséget. Szükség van emellett az ún. tudomá-

nyos utánpótlás és – tegyük rögtön hozzá – a jogi felsőoktatási utánpótlás külön képzésére. A két háború közötti időszakban elképzelhetetlen volt, hogy egy-egy népszerűbb, elismert professzor körül ne épült volna ki egy viszonylag szűk körű hallgatói csoport, akikkel akár egyedileg is foglalkozott a professzor, külön-külön is leült velük beszélgetni, irányította olvasmányait, vezette az általa helyesnek tartott irányba képességeik kibontakoztatását, lényegében tehát egyengette az utat afelé, hogy ezek a fiatalok megtalálják helyüket a jövő felsőoktatásában, tudományos kutatómunkájában. Ennek a megoldása nem tűnik könnyű feladatnak, figyelembe véve azt az esetenként nyomasztó helyhiányt, amellyel karunkon belül küzdenünk kell, és amely néha jelentős problémákat is okoz.

– Beszéltünk az érdeklődő rétegről, és beszéltünk arról az érdeklődés nélküli rétegről, amelyhez nem lehet szólni, mert nem nyitottak a füleik, de azt gondolom, létezik egy olyan réteg is, amelynek tagjai esetleg csak sodródnak, és talán bizonyos mértékig megnyerhetők is lennének a keresztény szellemiségnek. Az egyetem adhat-e segítséget az ilyen, egyelőre még bizonytalan emberek neveléséhez? Van-e egy egyetemnek ilyen nevelő funkciója, szükség lenne-e erre, és ezáltal a szellemiség megvalósulási lehetőségeinek a pusztán tanrendi oktatásnál jóval tágabb perspektívába helyezésére?

– Úgy vélem, hogy a válasz igen. Karunk tevékenységéből megítélésem szerint fájón hiányoznak azok a kötetlenebb kapcsolatok, amelyek mind az oktatók között, mind oktató-hallgatói viszonylatban kellene, hogy létezzenek. Ilyen formák most kezdenek jelentkezni. Létrejöttek olyan, jórészt hallgatói kezdeményezések, olyan próbálkozások, amelyek közelebb hozzák a katedra magasságából lelépő oktatót. Megítélésem szerint a mi oktatóink nagy többségükben készek volnának ilyen közvetlenebb kapcsolatformákat is elősegíteni és fenntartani. Sajnos, ennek az útnak úgyszólván az első lépéseinél tartunk, hiszen a mai rohanó világban ehhez nagyon nehéz helyet és időt találni, de én optimista vagyok, mert ha figyelembe veszem, hogy honnan indult ez a kar, amelynek kezdettől fogva oktatója vagyok, és hova jutott már el eddig is, úgy gondolom, hogy ez az optimizmus megalapozott.

– Sokan panaszkodnak arra, hogy a tanár és az oktató közötti személyes kapcsolat eléggé nehezen alakítható ki. A hallgatókért munkálkodó egyetemi tanár hitvallása mennyiben, hogyan foglalható össze? Mi, milyen adottság, képesség kell ahhoz, hogy valaki ne csak nagyszerű tudós, hanem igazán jó egyetemi tanár is lehessen?

– Korábban sem csináltam titkot belőle, hogy sohasem akartam jogász lenni. Világéletemben pedagógusnak készültem, és életem nagy ambíciója volt, hogy jó tanár lehessenek. Ahhoz a Gondviselés kegyelme, és a sors fordulatái kellettek, hogy megvalósulhatott az – nem középiskolás fokon –, amire készültem. Az én generációmát még annak idején, a nagy háború előtt, a katolikus nevelés nagyjai a bűvös három T betű tiszteletére nevelték: „több telik tőlem”. Nem a karrier szempontjából, erre sosem törekedtem. De arra igen, hogy tőlem telhető lelkiismeretességgel igyekezzek helytállni ott, ahova az élet állít. Szerencsém volt, oda kerültem, ahol úgy érzem, hogy hasznára lehetek másoknak, és talán hasznára lehetek azoknak a fiataloknak is, akiket oly hosszú évek óta taníthatok. Meggyőződéssel vallom, hogy az a három T betű ma is aktuális. Nekünk helyt kell állnunk egy kiterjedtebb közösségben, egy nagyobb világban is, és egy kis, sorscsapásoktól űzött nép gyermekeként kell képviselnünk ezt a tízmilliót, akik itthon élnek. Mindig ebben a szellemben próbáltam tevékenykedni, s ha Isten éltet még, próbálom folytatni, s befejezni pályámat.

– Fel lehet-e vázolni az elmúlt tíz esztendő fejlődési ívét, honnan indultunk, hol tartunk most, illetve hova kellene még eljutni?

– Igen szerény kezdetektől indultunk, hiszen kisebbfajta csoda ennek a karnak a létrejötte, és megítélésem szerint hervadhatatlan érdemeik vannak azoknak az alapítóknak, akik ezt a munkát vállalták, és sikerrel végre is hajtották. Magam nem tartoztam közéjük, de amikor igen korán meghívást kaptam a kar munkájában való közreműködésre, örömmel, mindazonáltal – s ezt hadd tegyem hozzá – nagy meglepetéssel mondtam igent, mert mint a generációm oly sok más tagja, én sem voltam optimista abban a tekintetben, hogy megélhetek-e egy szebb világot, egy humánusabb társadal-

mat, a diktatúra alóli felszabadulást. Ez nem látszott reálisnak, még kevésbé közelinek, s a magam részéről nem hittem, hogy életem folyamán erre sor kerülhet. Mikor mégis megtörtént, kötelességemnek tartottam, hogy a tőlem telhetően bekapcsolódjak az új kezdeményezések kibontakoztatásába. A kezdetek igen szerények voltak, de érzésem szerint váratlanul gyorsan sikerült a fiatal, új karnak a maga számára megbecsültséget, tekintélyt, rangot szereznie, és meglepően gyorsan vált elismertté országos viszonylatban is. Az ismert angol közmondással szólva: a puding próbája az evés. Nos, korábbi hallgatóink igen nagy részéről vannak olyan információink, miszerint helytállnak választott életpályájukon, és ez múlhatatlanul bizonyítja az itt folyó oktatás értékeit. A feladat most abban áll, hogy ezt a tekintélyt, ezt a nehezen kivívott elismertséget ne hagyjuk elsorvadni. Arra van szükség, hogy követelményrendszerünket az említett értékek szolgálatában fenntartva, sőt tovább finomítva olyan, alapos jogászai műveltséggel rendelkező fiatal szakembereket képezzünk, akik amellet, hogy eleget tesznek az igényesség követelményeinek, azaz kiváló ismerői választott szakterületüknek, ugyanakkor át vannak hatva azzal a szellemiséggel is, amelyet ennek a karnak kell árasztania, és amelynek a kibontakoztatása, érvényesítése mindannyiunk kötelessége, akár a katedrán áll, akár a padokban ül valaki.

– Elhangzott a korábbiakban, hogy tekintve a jogászképzés felduzzadt létszámát, a nyolc jogi kart, az egységesülő Európát, versenyhelyzet elé kerülnek már a frissen végzett hallgatók is. Ha valaki keresztény, katolikus szellemiséggel veti bele magát a jogi munkába, nem jelenthet-e ez hátrányt a versenyben? Hiszen adott esetben olyan problémával szembesülhet, amelyet etikai alapon nem lehet, vagy csak kevésbé hatékonyan lehet megoldani. Az ügyvédi munkában például ez gyakran előfordulhat. Hátrányos-e a keresztény szellemiség megvalósítása a jogászai munkában? Adott esetben jelenthet-e előnyt is a mindennapokban?

– Úgy gondolom, hogy a keresztény, katolikus elveknek nem a hangoztatása, hanem a folyamatos napirenden tartása a feladat. Keresztényként élni kell. A kereszténység meggyőződésem szerint ennek az életvitelnek a gyakorlatában érhető tetten: olyan, lehetőség szerint erkölcsileg feddhetetlen étellel kell a saját személyünkben is megvalósítani a kereszténységet,

amely ha ideálnak, esetleg sokak számára megvalósíthatatlannak tűnik is, mégis támadhatatlan a maga erkölcsiségében. Ez véleményem szerint egy egységesülő Európában is helyet fog biztosítani a keresztény értékrend képviselői számára. Hadd utaljak ismét – amit most Ön is említ – arra a versenyre, amelyben nekünk is meg kell találnunk a helyünket, noha az félelmetes nagyságrendű kihívásokat jelent számunkra. Immár csaknem 40 éve oktatok a strasbourgi nemzetközi összehasonlító jogi egyetemen, amelynek hallgatói túlnyomó többségükben fiatal végzett jogászok közül kerülnek ki, különböző népek, nyelvcsaládok, politikai felfogások képviselői. Jól látom tehát a verseny nemzetközi vonatkozásait. Az eszméknek, értékeknek ebben a kavargásában csak akkor találjuk, találhatjuk meg a helyünket, és vívhatjuk ki az általunk képviselt rendnek, eszmerendszernek és gyakorlatnak a méltó helyét, ha azt magas szinten tudjuk képviselni. Felvértezettnek kell tehát lennünk szakmailag, nyelvileg, kommunikációs készségben, hiszen a jogász társadalmi ember, a társadalom tagja, és bizonyos értelemben a társadalom formálója. Ezt a feladatot lehetetlen sikerrel végezni, ha az embernek – szaktudása mellett – nincs meggyőződése, saját értékrendje. A választás lehetőség. Éppen az adja az ember méltóságát, hogy gondolkodása, akarata segítségével szabadon választhat magának alapvető, végső értéket, amelyekre egész életét és cselekvését alapozza. Olyan cél ez, amelyet mindenkinek saját magának kell megvalósítania.

– Ahogyan az előbb is elhangzott, a jogászi eredendően közéleti szakma. Mit jelent pontosabban a közéleti szakmaiság, mi az, amivel egy jogásznak a közéletben foglalkoznia kell? Nem csupán arra gondolok, hogy jogászokból eredendően nagyobb arányban lesznek közéleti emberek, politikusok, mert ez csak az egyik oldala a kérdésnek. Igaz-e, hogy minden jogásznak, aki jogászként is dolgozik, valamennyire közéleti embernek is kell lennie? Ha igen, akkor mit takar ez a közéletiség, és mennyiben nevelhetőek erre az egyetemen a hallgatók?

– A közéletiség átfogó kategória. Egyetértek azzal a kiindulóponttal, hogy a jogász szükségszerűen közéleti ember, ennek a közéletiségnek azonban számos aspektusa van. Nyilvánvaló, hogy vannak a jogászok között olyanok, akik elsősorban a gyakorlat terén tudnak maradandót alkotni,

emellett még a gyakorlat különböző területei is különválaszthatók. Van, aki politikusként arra törekszik, hogy eszméit egy nagyobb közösségben, például a parlamentáris demokrácia keretei között érvényesíteni tudja. Mások ezt a gyakorlatot szűkebben, a jog alkalmazásának területére konkretizálják, kiváló jogászok, bírák, ügyvédek, ügyészek stb. akarnak lenni. Vannak azonban olyan jogászok is, akik számára ez a közéletiség az eszmék, az elmélet területén jelent feladatokat. Az ilyen, az elmélet iránt fogékony jogászok arra hivatottak, hogy az előbbieken már említett világnézeti megalapozást segítsenek kimunkálni, tovább építeni, a modern társadalom szükségleteihez alakítani, adaptálni. Az erre alkalmasak, az ez iránt érdeklődők a társadalmi életben végbemenő folyamatok jobb megismerését igyekeznek előmozdítani, az okokat kutatják, a folyamatok lényegét igyekeznek megragadni, és ezzel segítik elő a világnézeti tisztázódást, a célok kitűzését, konkrét feladatok megállapítását. Végül – és egy pillanatra sem tagadom, hogy én ebbe az utóbbi körbe tartozom – a közéletiségnek van egy olyan aspektusa is, legalábbis az én meggyőződésem szerint, amely ezeknek a megszerzett ismereteknek a továbbadásával, széles körben való terjesztésével függ össze. Az erre hajlamot érzők arra törekszenek, hogy a nem egyszer fáradságos tépelődések, eszmélődések, gyakorlati tapasztalatok útján formálódó meggyőződésüket, ismereteiket továbbadják, szélesebb körben népszerűsítsék, neveljék az utánuk következő generációt. Én magam egész életemben a közéletiségnek ezt az aspektusát vallottam a magaménak, ezen a téren igyekeztem tevékenykedni, mindig is pedagógusnak tartottam magamat, és az életemből hátralevő rövid időben ezen már nem is szándékozom változtatni.

– Ha a keresztény eszmeiségről, az általa vezérelt oktatásról, felsőoktatásról, jogi felsőoktatásról beszélünk, vajon nem korszerűtlen eszmékről társalgunk-e? Számos jel utal arra a világban, hogy a hit ereje, hatása egyre gyengül. Modern, mai világunkban is értelmezhető értéket képvisel-e a katolicizmus, a kereszténység, amely az oktatáson keresztül megjeleníthető, vagy minden, amiről beszélünk, valójában csak visszarávedés a régmúltba?

– Ha a kereszténység nem tud vonzó lenni, nemcsak kevés kiválasztott, hanem a tömegek számára is, ha a keresztény eszmerendszer valóban nagy

tömegek előtt vesztí el érvényességét, és válik a múlt esetleg tiszteletre méltó, de már nem használható hagyományává, akkor a kereszténység valóban hanyatlásra – ha nem eltűnésre – van ítélve. A magam részéről azonban úgy vélem, hogy a kereszténység – Prohászka Ottokár szavaival élve – „dialmas világnézet” volt és marad, amelyet mai, modern világunkban is lehet sikeresen képviselni. Tanításai nem elavultak, de természetesen nem tartók fenn olyan, „megkövesedett” formáikban, vagy megfogalmazásaikban, amelyek csupán régmúlt korokhoz kapcsolódtak, és voltak időszerűek. Éppen abban látom a feladatot – és az előbb említett közéletiséget ez foglalja egységbe valamennyi aspektusában –, hogy ezt a modern értelemben vett kereszténységet kell kinek-kinek a maga választott területén segíteni megfogalmazni. Nyilvánvaló, hogy Aquinói Szent Tamáshoz vagy Szent Ágostonhoz hasonló lángelmék nem születnek minden évtizedben, de korunknak is vannak mérvadó, az Egyház szociális tanításához sokat hozzáadó katolikus gondolkodói, akik igen sokat tettek a katolicizmus örök „modernségének” fenntartása és biztosítása érdekében. Ez az az út, amelyet – ha kevesebb talentummal megáldva is – nekünk is folytatnunk kell.

– A katolicizmus, illetve a kereszténység az egyetemességet hirdeti, és nem feltétlenül veszi figyelembe tanításaiban a nemzeti sajátosságokat. A keresztény világnézetből eredő feladatok megvalósításán túl, esetleg azzal összefüggésben, mennyiben kell figyelemmel lenni a nemzeti gondolatra, a nemzeti értékrendre? A kettő hogyan egyeztethető össze, hogyan állítható esetleg hierarchikus sorrendbe? Egyetért azzal, hogy az egységesülő Európában ez is kardinális kérdés, a kereszténység megtartása mellett?

– Az univerzalizmus az alapvető, fontos eszmék egyike. A jogfejlődés is azt mutatja, hogy az eddigi történeti tapasztalatok alapján lehetőség nyílik a nemzeti jogrendszerek sokaságán felülemelkedő, nagyobb egységek kialakítása gondolkodásunkban, amelyek, mint jogcsaládok, voltaképpen bizonyos, az univerzális eszméhez kapcsolódó kultúrák kifejeződései. Nyilvánvaló, hogy ez alól az általános törvényszerűség alól mi sem vonhatjuk ki magunkat, mi is beletartozunk, mint jogászok egy római-germán hagyományokra épülő tradíció vonzáskörébe, egy olyan jogcsaládba, amely az ún.

szocialista kitérő után a Szent István által választott úton továbbhaladva, bennünket is Európa szerves egységébe illeszt bele. Ezen belül is van hely azonban – és ez az általam művelt összehasonlító jogtudomány egyik fő felismerése – a nemzeti hagyományok, az egyedi tulajdonságok továbbélése számára. Hittel vallom Sütő András gondolatát a különösség méltóságáról, hiszen a kis népek is hozzájárulhatnak a világ népeinek egyetememes kultúrájához, a kis népek is gazdagíthatják ezt a kultúrát, a jog területén is kialakíthatnak olyan sajátos vonásokat, amelyek éppen a nemzeti jellegből, a nemzeti hagyományokból táplálkoznak, és beilleszthetők, be is illeszkednek egy közös, univerzális gondolat keretei közé. Nem hiszem, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozás a nemzeti önazonosság föladásával volna egyértelmű. Meggyőződésem, hogy mi magyarok a jog területén különösen nem szorulunk kitanításra az e téren nálunk sokkal kevésbé fejlett népek, nemzetek részéről. A magyar jogi gondolkodás – nevezzük géniusznak – kitermelt olyan sajátos eszméket, intézményeket is, amelyeket ma sem kell szégyellnünk. Csupán – bár ez nem mindig könnyű feladat – arra kell törekednünk, hogy megtaláljuk a helyes összhangot egy univerzális eszme általánossága és a nemzeti identitás egyedisége, jelszava és gyakorlata között.

– Említés esett már az elmúlt idők jogi oktatásáról. Lehet-e valamiféle összehasonlítást tenni a mai jogi oktatás, illetve a múlt – értem ez alatt főképp a II. világháború előtti időszakot – jogi oktatása, jogi kultúrája között? Mi az, amiben esetleg ma előrébb tartunk, mi az, amiben hiányt szenvedünk, és mi az, amit át lehetne emelni, meg lehetne ma is valósítani abból a rendszerből?

– Annnyiban nem vagyok kompetens ennek a kérdésnek a megválaszolására, hogy jogi tanulmányaim csak 1948-ban, tehát a II. világháború lezárása után kezdődtek, amikor egy sajátos kettősség volt még érezhető, és tulajdonképpen együtt éltek a múlt és a jövő bizonyos elemei. Nekünk még megadatott, hogy professzoraink között számos olyan kiváló régi szakembert tisztelhattunk, akik igen hamar, az ún. fordulat éve után elvesztették katedrájukat, és már nem gyakorolhattak hatást a jövő ifjúságának a nevelésére. Néhányat közülük még volt alkalmam hallgatóként a katedrán látni, és sokat tanulni tőlük. Tanulni szakismereteket, de tanulni valami többet is.

Számomra lebilincselő modell a cambridge-i és az oxfordi egyetemen megvalósított módszer, amikor különböző szakmák művelői, jogászok, közgazdászok, bölcsészek, művészettörténészek stb. élnek a *college* keretében, kölcsönösen érdeklődve egymás problémái, tanulmányai iránt, megvitatva, és a laikus szemével értékelve más tudományterületek eredményeit, vívmányait. Az angol jogi oktatásról volt alkalmam közlő ismereteket szerezni, és a nemzetközi fakultáson eltöltött évtizedek is megerősítették azt a meggyőződésemet, hogy az angol jogi oktatás, éppen ennél a komplex jellegénél fogva, az általam ismert legjobbak egyike, ha nem éppen a legjobb. Nem véletlenül mondta Grosschmid Béni, a nagy magyar magánjogász, hogy nem a jogszabályokat, hanem a jogi kultúrát kell elsajátítani, ami sokkal tágabb, sokkal gazdagabb tartalmú fogalom, mint a tételes jogszabályokra való szorítkozás. Ezt egyes régi professzoraink töretlenül képviselték, és igyekeztek továbbadni a fiatalok számára, amivel az én gondolkodásomra is meghatározó hatást gyakoroltak. Szilárd meggyőződése, hogy ennek fenntartásában – ami egyébként összefügg a legjobb európai egyetemi hagyományokkal, a túlzott prakticista szemlélet, az egyoldalú tételes jogi megközelítés ellenében – rejlik a jogi felsőoktatás legfontosabb feladata. Sem a jogász, sem más szakma művelője nem válhat szakbarbárrá a felsőoktatás évei során. El kell sajátítani mindent, amit a szakmából el lehet sajátítani, erre az előzőek során már utaltam. Másfelől azonban nem szabad szem elől téveszteni a teljesebb emberi létet, amelyet Széchenyi István a „kiművelt emberfő” fogalmával próbált megragadni. Ehhez pedig hozzátartozik egy sokirányú érdeklődés, a választott szak terület határain túl terjedő olvasottság, tájékozottság.

– *Túl azon, hogy a teológiai kar révén milyen jogi kapcsolat fűzi a mai Pázmány Egyetemet az 1635-ben Nagyszombatban alapított egyetemhez, van-e valamiféle szellemi kapcsolatunk az 1948-ban „megtisztított”, korábban működő egyetemmel? Létezik-e tudatosan felvállalt folytatólagosság, amelyet nekünk kellene továbbvinnünk?*

– A kérdés első részére feltétlenül igenlően tudok válaszolni. Ma már határozott törekvések figyelhetők meg arra, hogy a múltnak ez a hosszú időre háttérbe szoruló, és feledésre ítélt szakasza újra visszanyerje létjogo-

sultságát. Ma már nem tilos beszélni régi nagy professzorokról, nem tilos a két háború közötti, vagy az azt megelőző magyar jogtudomány eredményeit felidézni. Úgy gondolom, hogy ennek a hagyománynak, egykori nagy elődeink örökségének továbbra is élő hagyományként kell továbbélnie. A feladat, amelyből a mi karunknak is részt kellene vállalnia, ennek a szinte feledésbe merülő hagyománykincsnek a megőrzése, a múlt tudományos igényű, teljes, részletes feldolgozása. Hogy a saját érdeklődési körömből vegyem a példát, sürgető feladatnak látom a magyar államtudományi gondolkodás klasszikus műveinek, szerzőinek, az ún. szocialista korszakban megkísérelt, eleve egyoldalú megközelítését meghaladó feldolgozását. Ezzel tudnánk kimutatni azt a kontinuitást, amely a magyar államtudományi gondolkodást – és általában egész jog- és államtudományi örökségünket – mindenkor, ha esetenként megkésve, némileg „vidékiek” jelleggel is, de mégis az európai gondolkodás és joggyakorlat főáramlataihoz kapcsolta.

(A beszélgetést Koltay András készítette)

Dr. Radnay József

A tanári éthosz és a szemesi nyaraló

BESZÉLGETÉS DR. RADNAY JÓZSEFFEL*

– *Hogyan és mikor került kapcsolatba a szerveződő katolikus jogi karral?*

– Zlinszky János alapító dékán szólt nekem, felkérve, hogy vegyek részt a munkában. Őt régről ismertem, mint Marton Géza professzor demonstrátorát, kettővel járt alattam az egyetemen. Az én tárgyam, a munkajog csak a harmadik évben indult be, de ott voltam a kezdeteknél is, amikor a Ménesi úti apácázárdában az első „összoktatói” értekezlet volt.

– *Ekkor még tehát csak az ígéret volt meg mindkét részről, hogy ha egyszer lesz munkajogi tanszék, azon majd szerepet vállal, és kap.*

– Már akkor látható volt a tudatosság, amely alapján nem csak az első év oktatói gárdáját válogatták össze. Ma sem tudom pontosan, miért rám esett a választás – túl azon, hogy régről fogva ismertük egymást –, talán az addigra befutott pályám is szerepet játszott, s a munkajog sem bővelkedik oktatókban.

– *2000-ben lépett a dékáni tisztségben Zlinszky János professzor úr örökébe. Milyen feladatok vártak akkor a dékánra?*

– Az első dékánunk – hallatlan munkabírással – szinte mindent személyesen vezetett és felügyelt, nélküle nem lehetett komolyabb döntést hozni.

---

* Egyetemi tanár, dékán (2000–2003), a Munkajogi Tanszék vezetője (1997–)

Én ezt nem vállalhattam. A feladatokat meg kellett tehát valamennyire osztani, főleg a gazdasági vezetést illetően. Más szempontból is igyekeztük a munkát egy kicsit rendszeresebbé tenni.

– *Milyen érzésekkel köszönt le megbízatása lejártával, három év elteltével?*

– Azt hiszem, a rendszer finom átformálását, a mindenkori dékán által történő zökkenőmentes vezetés feltételeit sikeresen biztosítottuk.

– *Gondolta volna-e a nyolcvanas években, hogy az Ön életében egy keresztény, katolikus jogi kar létrejöhet Magyarországon?*

– A keresztény gondolattal azért a diktatúrában is lehetett – elvétve – találkozni. Egészen biztos voltam benne, hogy a rendszer valamikor meg fog oldni, de abban őszintén megvallva már nem, hogy ezt én megélem.

– *Évés közben jön meg az étvágy. Ehhez képest vajon a korábban nem várt reményekből mi valósult meg, és mi nem az elmúlt tizenöt esztendőben?*

– Talán többé-kevésbé reális helyzet az, ahol most tartunk. Egy társadalom, amelynek részét képezzük, nem képes egyik pillanatról a másikra átformálódni. Ehhez egy emberöltő is kevés. Az emberek nem cserélődtek le 1989-ben. A jogi oktatásban is ugyanazok maradtak, akik régen is tanítottak az egyetemeken.

– *Az újonnan szerveződő Pázmány sem tudta kivonni magát e hatások alól? Hiszen saját maga válogathatta össze tanári karát.*

– Talán nálunk jobb a helyzet e tekintetben, de illúzió lenne azt gondolni, hogy minden tökéletes. Egyszerűen nem állt rendelkezésre elegendő számú olyan elkötelezett oktató, aki egyéb kötelezettségeit is figyelembe véve vállalni tudta volna az oktatást nálunk (is).

– *Miközben úgy sejtjük, hogy több generáció munkája szükséges ahhoz, hogy a társadalom átformálódjék, nem fenyeget-e az a nagyon súlyos veszély, hogy ahelyett, hogy a keresztény gondolat megerősödne, inkább végleg jelentőségét veszti a tömegek, a társadalom szemében?*

– Ha csupán a saját erőnkben bízhatnánk, abban kételkedhetnénk, de nem ez a helyzet. Ezért én azt hiszem, hogy nem panaszkodni kell, hanem mindenkinek a maga posztján – Isten segítségével – kell munkálkodnia avégett, hogy a társadalmunk minél inkább megtalálja a helyes utat. Csodák ritkábban történnek. Mindenért keményen meg kell küzdenünk.

– *Ezek szerint a jövőben egy-egy zászlóvivő köré kell tömörülnünk?*

– A vezetőknek, zászlóvivőknek a szerepe mindig fontos volt, de ez nem pótolhatja a sok-sok meggyőződéses „aratómunkás” tevékenységét, együttműködését.

– *A Pázmány Egyetem lehet ilyen zászlóvivő?*

– Nagyon remélem, hogy igen. A magyar jogászkibocsátás egy jelentős részét mi adjuk. Ha végzett hallgatóink tisztességgel végzik a dolgukat, annak társadalmilag észrevehető, még ha nehezen is mérhető hatása lehet.

– *A kar alapításakor mindenesetre az idősebb oktatói gárda képes volt elhittetni a hallgatókkal, hogy ez a gondolatrendszer a jogászképzésben is életképes és alkalmazható lehet.*

– Én nem feltétlenül azon mérem le a meggyőzés erejét, hogy szám szerint hányan vallják magukénak a hitéleti és erkölcsi elveket. Ehhez emberi gyöngeségünk mellett az elvek, tételek lehetséges megvalósítása is hozzátartozik. Ha hirtelenjében például a jezsuita atyák által tartott misék, egyes fiatalok által szervezett összejövetelek hangulatára gondolok, semmiféle hiányérzetem nincs.

– *Lehet hogy ennyi sem kevés, de az előbb említett professzorok mégis meg tudták határozni egy egész jogi kar arculatát. Vagy ez csak illúzió volt?*

– Nem, Zlinszky János dékán úr például abszolúte ilyen személyiség volt akkoriban, de amint az előzőekben erre utaltam, ez a folyamat nem szakadt meg.

– *Meg lehetett egyáltalán őrizni a hitelességet és a függetlenséget a diktatórikus rendszerben?*

– Igen, meg lehetett, bár nem könnyen, és más-más szinten. Ehhez esetenként annak előzetes felmérése is kellett, hogy elfogadhatók-e az ottani „elvárások”, és nemleges esetben az esetleges ajánlat elől legjobb volt kitérni. Példaként tudom említeni egyik nagybátyámat, aki kúriai bíró volt, és amikor a tanácselnöke 1949-ben felkérte, hogy az egyik nála lévő ügy iratait küldje meg a pártközpontnak, ennek nem tett eleget, betegeket jelentett, és nyugdíjazását kérte.

– *A kezdeti koncepció úgy szólt, hogy az idősebb oktatói kar itt, helyben fogja kinevelni saját utánpótlását. Igen ám, de a kettő közötti, ún. középgeneráció hiányzik. A fiataloknak úgy tűnik, még idő kell. Pótolható az így keletkezett űr?*

– Ha nincsen más, akkor nyilván a fiataloknak kell átvenniük a stafétabotot, amikor az idősek már nem végezhetik a munkát. Ez többé-kevésbé kényszer.

– *Történt komoly kísérlet a tanári kar ilyen irányú megerősítésére?*

– Tudomásom szerint csak az elkerülhetetlen esetekben. Egyébként nehéz az ilyen tevékenység, mert nem nagyon van honnan meríteni. A már valahová „beágyazódottakat”, lekötötteket nehéz kimozdítani, ezért meglehetősen kicsi a mozgástér.

– *Leszámítva ezeket a többé-kevésbé „örökölt”, máshol is jelentkező terheket, milyen egyéb problémák, megoldásra váró feladatok jelentkeznek a Pázmányon?*

– Sok feladat van, hiánytalan felsorolásukra nincs mód. Néhányat mondanék példaként: a legjobb diákjainkat, akik érdeklődnek a doktori képzés iránt, itt kellene tartani, támogatni kellene őket, cserébe magas igényeket, elvárásokat kellene támasztani velük szemben. A különböző tanszékeken történő vizsgáztatás mércéjét is valamennyire egységesíteni, legalábbis közelíteni kellene. Az oktatóknak ebben valamiféle konszenzusra kellene jutniuk.

– *Hogyan lehet egyáltalán bármiféle mércét az oktatói gárda egésze elé állítani? Az egyetemi tanárokat nem képezik sehol. Általában abból lesz egyetemi oktató, aki tudományos tevékenységet folytat, de a tudós és a tanár szükséges képességei nem feltétlenül vágnak egybe.*

– Igen. Régen ez nem lehetett probléma, mert az egyetemi, ún. nyilvános tanárok olyan színvonalon tanítottak, és végeztek tudományos munkát, amely mindkét tevékenységben nagyon magasra helyezte a mércét. Köztük is lehetett egy-két kivétel, de nem volt jellemző. Moór Gyula, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, az egyetem rektora, a világhírű tudós is úgy beszélgetett a hallgatóival, mint most mi ketten.

– *Miből adódott a régi professzorok előnyösebb helyzete?*

– Alapvetően abból, hogy már ők is hasonló nagyságoktól tanulhattak. Szerves fejlődéssel alakult ki valakinek a tudósi pályája, a mondás szerint: óriások vállain állhattak, és lehettek maguk is óriások. Az én generációm még tőlük tanulhatta a jogot.

– Ezáltal azért a későbbiek is, és a Pázmányos hallgatóság is – legalábbis részben, az idősebb oktatókon keresztül – e hagyományok folytatója lehet. Minden mai professzor is valamelyik régi nagyságot tekinti példaképének.

– Igen, ez igaz, az általános folyamatosság azonban megtört. A régiiek közül a háború után sokan meghaltak, vagy egyszerűen elüldözték őket, és olyanok is jöttek a helyükre, akik „rendszerhűen” oktatták a jogot. És még egy adalék a korábbi egyetemi tanárság magas színvonalának okaihoz: olyan anyagi megbecsültséget élveztek, hogy abból kényelmesen, jómódban éltek, és minden erejükkel a tudománynak és a tanításnak szentelheték. Angyal Pál, az egyetem egyik háború előtti rektora a rektori díjaiból gáláns ajándékként Balatonszemesen üdülőt vásárolt az egyetemnek, ahol a hallgatók nyaralhattak. Ő pedig – szenvedélyes tarokkjátékosként – ott kártyázott velük nyaranta.

– Hát mindext ma már valóban nehéz elképzelni.

– Az intézményben érezhető légkör is más volt. A tanárok és a hallgatók között olyan, a kölcsönös tiszteletet megadó, de közvetlen szellem uralkodott, amely ma már szinte elképzelhetetlen.

– Mi a legfőbb akadálya e szellem visszatérésének, illetve a megújulásnak?

– Sok ellenhatás, eltérítő hatás van. Különösen hiányolom, hogy a hallgatók nem olvasnak eleget. Nagy erőfeszítéseket tettünk, és teszünk folyamatosan, hogy érdekes és jó, magyar és külföldi folyóiratokat, könyveket szerezzünk a könyvtárnak, mégis azt látjuk, hogy az így adott lehetőségeket nem, vagy nem eléggé használják ki a hallgatók.

– Nem lehet, hogy ez az oktatói gárda hibája is? Egy adott területet érdekesség kell tenni ahhoz, hogy utána a hallgató még jobban belemélyedjen, mint az az órán történt.

– Biztos, hogy ez így van, a felelősség közös.

– *Elegendő lenne egyébként csupán jogot olvasnia egy joghallgatónak?*

– Mást is, mindent olvasni kellene, szépirodalmat, történelmet, szociológiát. Ezzel kapcsolatban egy jellemző történet: nemrég olvastam Felix Frankfurter visszaemlékezéseit, aki az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának bírója volt, előtte pedig húsz évig a Harvardon tanított. Ő sokat beszélgetett az évfolyamelsőivel, és mindig megkérdezte tőlük, hogyan, miért lettek jogászok? Ugyanazt a választ kapta, amit ő is adott erre a kérdésre: „fogalmam sincs”. Én is, és még nagyon sokan a mai professzorok, befolyásos, vezető tisztségben lévő jogászok közül így vagyunk ezzel. Az lehet ennek az oka, hogy az, aki tágabb társadalmi kérdések iránt érdeklődik, amelyek magukba olvasztják a történelem, az irodalom, a szociológia, a politológia, a filozófia egyes területeit, kérdéseit, az jellemzően – esetleg ösztönösen vagy jobb híján, de – a jogász pályánál köt ki. Mert ez az, ami ezeket egységbe tudja fogni.

– *Sokaktól hallottam ezt, lehet, hogy van benne igazság.*

– Ezért kellene szinte mindent olvasnia, mindennel foglalkoznia a joghallgatónak, mert a jogász pálya ilyen összetett, heterogén terület. Főleg az oktatóé, leendő oktatóé. Ezzel kapcsolatban szabadjon hivatkoznom Lawrence Lovell professzorra, a Harvard egyetem egykori elnökére, aki szerint a jogászképzés javarésze önképzés. Az egyetem a hallgatókat segítheti, vezetheti, és főleg inspirálhatja, de az igazán értékes az, amit a hallgató az erőfeszítésével arányosan, a saját munkájával szerez meg. Ez vonzza minden hallgatónkat, és ezt segítsék elő tanáraink!

– *No igen, de ez most talán még mélyebb elhivatottságot igényel, mint korábban. Ma már a tanári fizetésből nehéz lenne személyi nyaralót vásárolni...*

– Ez így van, de reméljük a legjobbakat.

(A beszélgetést Koltay András készítette)

Dr. Szabó István

Eszmények és kényszerpályák

BESZÉLGETÉS DR. SZABÓ ISTVÁNNAL*

– *Túl azon, hogy vannak bizonyos tantárgyak, amelyeket kizárólag a Pázmányon oktatnak, és amelyek a keresztény szellemiséget tartalmuknál fogva is jobban mutatják be, hogyan lehet a jogi oktatásba belevinni a keresztény eszméket?*

– Úgy gondolom, hogy a jognak nincs olyan területe, amelyet ez a kérdés ne hatna át. Nyilvánvalóan vannak olyan tárgyak, amelyekben sokkal inkább érvényesül, és vannak olyanok, amelyeknek elegendő lehet a materiális lényegét megtanulni. De utóbbiaknak is adható némi többlettöltés, ha valaki a katolikus szellemiséget elfogadja, és aszerint oktat, dolgozik. A legfontosabb kérdések akörül forognak, hogy miként alkalmazza az illető a tudását, hogyan képes elválasztani, mi a jó és mi a rossz, és ha ezt tudja, úgy vélem, más jogász lesz, mintha csak tárgyi tudást szerez valamilyen jogi egyetemen.

– *A hallgatók kiválasztásában mennyire játszik szerepet katolikus mivoltuk? Lehet-e 600–700 fős évfolyamokon ezt az értékátadó szerepet hatékonyan érvényesíteni?*

– Ez lényegbevágó kérdés, mert nyilvánvaló, hogy minél nagyobb a hallgatói létszám, ezek annál inkább fordított arányossággal érvényesíthető szempontok. Hosszabb távon át kell tekinteni, hogy ekkora hallgatói létszámmal az egyetem célját, szellemiségét milyen mértékben lehet megvalósítani, és a jövőben lehet, hogy ebben eltérő szempontok is dominálni fog-

---

* Egyetemi docens, dékán-helyettes (2001–), a Jogtörténeti Tanszék vezetője (2002–)

nak. Úgy gondolom, hogy most elsősorban a működőképesség az, ami ezt a hallgatói létszámot szükségessé teszi. Lehet, hogy egyszer majd fel kell tenni azt a kérdést, hogy legyen-e ilyen hallgatói létszámmal, így egy jogi kara a Pázmánynak, de ha most jelentősen megváltoztatjuk ezt a helyzetet, akkor a kar működése kerül veszélybe.

– A jogász szakma presztízse még a rendszerváltozás óta eltelt nem túl hosszú idő alatt is rohamosan csökkent, és a társadalom szemében nehezen kapcsolható össze a keresztény értékrenddel. Pontosan melyek azok az értékek, amelyeket itt át lehet adni, és amelyek a jogász munkában hasznosíthatók?

– A keresztény értékek közvetítésének legfontosabb eszköze az ember, az oktató életvitele és csak azután számít az, hogy mit mond. Ha a hallgató azt látja az oktatón, hogy a szavát megtartja, valóban karakán ember, akkor ez az első lépés afelé, hogy mondhasson valamit.

A második lépés megértetni a hallgatókkal, hogy hogyan gondolkozik egy jogász. Hallottam már sokaktól azt, hogy a jogásznak az a dolga, hogy mindig megtalálja a kikapukat. Én úgy gondolom, nem arra kell megtanítani valakit, hogy az ügyfelét bármilyen módon és eszközzel győzelemre segítse.

– Amiről beszélünk, az nyilván csak igen nehézkesen, és sok buktatót legyőzve tud megvalósulni. Érdemes-e egyáltalán küzdeni a keresztény jogászképzésért?

– Erre a kérdésre a válasz teljesen egyértelmű, igen, érdemes. Mindszenty József sem kérdezte meg 1948-ban, hogy érdemes-e kiállni a Katolikus Egyházért, mert nem ez a kérdés. Amilyen helyzet van, abban a helyzetben kell élnünk. Az édesapám görög katolikus lelkész, 1958-ban kezdte el a szemináriumot, de ez a kérdés soha nem merült fel benne.

Teljesen más dolog az, és ezt nagyon hangsúlyoznám, hogy jól csináljuk-e, amit csinálunk. Itt felvetődhetnek kételyek, válaszra váró kérdések, függetlenül attól, hogy milyenek a külső viszonyok. A katolikus értékrendet sok szempontból lehet képviselni.

– A jogászi pálya – a jogászi éthosz szerint legalábbis – eredendően közéleti pálya, közéleti tevékenység, és aki szűk szakmai területen dolgozik, még az is egy kicsit közéleti személyiség. Egyetért ezzel a gondolattal?

– Azzal a kérdéssel, vagy kijelentéssel, hogy a jogászi pálya közéleti pálya, maximálisan egyetértek, lényegében amikor azt kezdjük el boncolgatni, hogy milyen a jogászi végzettségű emberek elhelyezkedési lehetősége, mekkora a túlképzés, mindig ezzel érvelünk, hogy ez egy olyan pálya, ahol az elhelyezkedési lehetőségek nagyon széleskörűek, azért, mert ez egy közéleti szakma. És akkor rögtön hozzáteszem, hogy ezért is van nagy jelentősége a humánképzésben, egy közéleti szakmára vonatkozó képzésben a katolikus szellemiség érvényesítésének, mert egy olyan pályán, ahol az ember véleményt formál, a közéletet formálja, ott sokkal nagyobb lehetősége van egy értékrend érvényesítésére, és így sokkal fontosabb az, hogy megfelelő irányvonalat képviseljen. Még csak nem is kell ehhez olyan hihetetlenül nagy tudás. Az ember, ha a mindennapi életét éli, és csak arra figyel, hogy a Veni Sanctén, az Evangéliumban és a Szentbeszédben mi hangzik el, és napi döntései kapcsán ezekből egyet-egyed felidéz, rájön, hogy egy adott kérdésben pontosan hogyan is kell eljárni.

– Föl lehetne-e vázolni egy fejlődési ívet, amit az elmúlt tíz évben a kar befutott? Ahhoz képest, ahonnan indult, hol tart most, és mi az az elérendő cél, amely a közeljövőben megvalósítható lehet?

– A cél a folyamatos képzése a megfelelő, katolikus szellemiségű jogászoknak. A változások többirányúak. Néhány dolgot magával hozott a szervezet növekedése, amely miatt szükségszerűen megváltozott a kar képe. Az a családias hangulat, amely az induláskor volt a Ménesi úton, nyilvánvalóan elmúlt, sajnos ezt magával hozta a szervezet növekedése. Úgy látom, hogy vannak olyan dolgok is a fejlődés folyamatában, amelyeket az induláskor valahogyan elgondoltunk, és csak menet közben láttuk, hogy az úgy nem működik. Például a tanulmányi ügyek kapcsán próbálkoztunk egy teljesen új rendszerrel, amely szerintem csak részben vált be, ezen változtatni kellett, és ezt meg is tettük. Most, amikor gyakorlatilag a kar már felépült, működik,

jutottunk el odáig, hogy a minőségre nagyobb hangsúlyt fektessünk, mert amíg a kar indul, és folyamatos akkreditációs vizsgálatok vannak, nyilvánvalóan sokkal erősebb szempont az, hogy mindennek megfeleljünk. Mikor a kar elindult, és az első évfolyamok már végeztek, amikor majd ezek tagjai doktori fokozatot szereztek, onnantól lehet olyan értelemben a minőségre adni, hogy egy bizonyos fluktuáció elinduljon a tanári karban, és most már sokkal erősebben, dominánsabban a katolikus szellemiséget próbáljuk majd megvalósítani.

(A beszélgetést Koltay András készítette)

Dr. Varga Csaba

Európa jövője és a keresztény hagyomány

BESZÉLGETÉS DR. VARGA CSABÁVAL*

– A Pázmány jogi kara a rendszerváltozás szülötte. Abban az eufórikus hangulatban jött létre, ami az országot akkor jellemezte. Milyen célkitűzésekkel jött létre annak idején ez az intézmény?

– Egyfajta társadalmi erőfeszítés, várakozás, megújuló kezdeményezés állott mögötte; úgyszólván párhuzamosan az Egyház részéről kiinduló érdeklődéssel, ami találkozott a magyar katolikus társadalom, széles középosztálybeli rétegek véleményével. Akkoriban az első szabadon választott miniszterelnök, Antall József égisze alatt létrejött egy miniszterelnöki tanácsadó testület, amelynek hamarosan magam is tagja lettem. A magunk részéről mi már a kormányzat második évében nagyon erőteljesen tűnődtünk azon, hogy mik a stratégiai elmozdulási lehetőségek, hol és hogyan lehetne az ország számára hiteles gyökereket keresni, a jövőhöz önazonosságot visszaépíteni, biztosabb, ám mai gondokra mégis megbízható válaszadásra képes fundamentumot találni. Bennünket nem egyszerűen a hit kérdései mozgattak (hiszen politikai testület voltunk), hanem a jövő lehetőségei, a magyarság fennmaradásának tényezői – együtt persze az ország keresztény hagyományával. Mindez nyilván egy társadalomtudós számára többet mond, hiszen többletrétegeket, további kisugárzásokat is magában rejt, mint csupán a hit. Egyidejűleg éreztük, hogy a keresztény hagyományban – úgy is, mint a magyarság számára ezredéves folytonosságban, de úgy is, amiként ez a Vatikán égi-

---

* Egyetemi tanár, dékán-helyettes (1995–2002), a Jogbölcséleti Intézet vezetője (1995–2003), a Jogbölcséleti Tanszék vezetője (1995–)

sze alatt a világegyházban folytatódik – az éppen uralkodó, és folyvást változó társadalmi áramlatokkal szemben biztosan a jövő ígérete bontakozik ki. Hiszen a kereszténység olyan világkép, amelyben az erkölcs sohasem másodlagos, mert benne a jövőért viselendő felelősség döntő szerepet játszik; megközelítései pedig mindig komplexek, mert az emberi személyiség és méltósága, mint elidegeníthetetlen értékek mindenkor előtérben állanak. Egy katolikus egyetem lehetősége kapcsán miniszterelnökünk szeme előtt viszonyítási pontként a két világháború előtti és közti magyar társadalom és oktatás rendszerének víziója lebegett, így egyebek közt annak mérlegelése, hogy a fővárosi és a nagy vidéki egyetemek (Pozsony és Kolozsvár, illetőleg Pécs és Szeged, majd Debrecen) milyen kötődésekkel rendelkeztek a különböző keresztény egyházakhoz. A régi Pázmány Péter Tudományegyetem utódaként jelent meg a kommunista hatalomátvétel után az Eötvös Lóránd Tudományegyetem, így saját történelmi logikája szerint a miniszterelnök teljes joggal gondolhatta, hogy a dolgok rendes menete akkor áll vissza, ha az ország állami egyeteme a fővárosban újra visszaveszi katolikus arculatának kisugárzását, ami egykor – például Serédi Jusztinián hercegprímássága időszakában – fémjelezhette. Ez nem valósulhatott meg. Legalábbis nem láttunk realiztikusnak egy ilyen várákozást, és ezért háttéranyagokkal, egyházi köröket is felölelő konzultációkkal, személyes érveléssel igyekeztük a miniszterelnöki elgondolást fogadókésszé tenni egy új, önálló intézmény alapításának megfontolására. S ez akkorra, amikor ő felkereste egri székhelyén a Magyar Püspöki Kar elnökét, Seregély István érsek urat, sikerrel is járt. Így az újonnan szerveződésnek induló Pázmányra várt immár a feladat, hogy egy teljes újrakezdést megvalósítson.

Nagyon erőteljes gondolataink voltak tehát abban a tekintetben, hogy amit egy országért – adott szellemi állapotunkban, az igényeket és az anyagi lehetőségeket is figyelembe véve – tenni lehet, milyen módon fogalmazhatjuk meg. Úgy gondoltuk – elsősorban társadalomtudományokban tűnődve –, hogy katolikus egyetemre, és ezen belül jogi karra szükség van, éppen a katolikus világkép mögött rejlő történelmi hagyományok (értékek, fogalmi és probléma-érzékenységek) aktív tudományos művelése céljából. Akkor előre láttuk már azt a helyzetet, ami hely és idő lehetőségeitől formáltan később egészében realizálódott is – hiszen a most tíz éves katolikus jogi kar

évente több száz fiatal jogászdoktort, egy társadalom majdani elitjének a szegmensében elhelyezkedő, reményeink szerint jól képzett szakembert bocsát ki –, hogy ez nagyon komoly hatással járhat majd az országra, jövődő arculatának alakítására. Ebből a szempontból talán elmondható, hogy törekvésünk nem bizonyult sikertelennek.

– *Valóban katolikus lett az egyetem?*

– Érdekes kérdés, hogy miben rejthet egyáltalán ma, és különösen nálunk (mai állapotunkban, jövőt illető várakozásunkban) egy egyetem katolikus minősége. Abban-e, hogy milyen a hallgatóságunk, milyen a tanári karunk? Bármiképpen közelítünk is, tény, hogy mára kialakult egy léggör nálunk, és tanítványaink, többnyire fiatalok, számtalan különféle háttérrel és múlttal érkezve, érintettek lesznek benne. Az oktatásban máris felbukkannak azok a pozitív vonások, amelyek egy keresztény világképben, s tudományos művelésében rejthetnek. Számos tantárgyat mondhatnánk példának. A környezetvédelemben például ilyen a környezetért, mint utódaink életteréért viselendő felelősség kérdése. Ami – általunk gondozott tárgyként – a jogbölcseletet illeti, alapüzenetként az érvényes jog mellett hangsúlyozzuk a döntéshozói helyzetben értelmező isszavonhatatlan személyes felelősségét, a minduntalan felbukkanó alternatívák közötti jó választás, az értékkonfliktusok mérlegelésének lehetőségét, a természetjogi és erkölcsi alapokat, s velük az Egyház társadalmi tanítását. A részkérdések sorában pedig találkozhatnak hallgatóink akár a cigányságra jellemző jogi attitűdök jogantropológiai magyarázatával, vagy éppen a benszüllött kultúrák jogvédelmének időszerűségével, tehát nemcsak olyan természetesként adódó kérdéskörökkel, mint Bibó István gondolatvilága, vagy a jogállami átmenet összetett, és jogbölcseleti dilemmákat is felvető problematikája.

Ilyen és hasonló nyomvonalakon indultunk el, és helyenként hovatóvább – nem örömtelen meglepetésként – azzal találkozunk, hogy immár diákjaink sürgetnek bennünket, erőteljesebb bekapcsolódásra vágyva a nemzetközi katolicizmus áramlataiba, és a Vatikán tudományos akadémiáin is zajló vitákba. Ez olyan feladat, aminek bizonyára csak idővel, és lassú lépésekkel előrehaladva tudunk megfelelni.

– Antall Józsefet és kormányát annak idején erőteljesen vádolták azzal, hogy múltba révedő politikát folytat. Azt gondolom, hogy ő semmi egyebet nem tett, mint felismerte, hogy 1920 után, egy mai ésszel szinte felfoghatatlan trauma után úgy tudott a nemzet megmaradni, hogy a politika rendkívül bonyolult, összetett nemzetépítésbe kezdett. Tehát egy nagy történelmi kataklizma, ezt követően pedig 45 évi szocializmus, egy központosított, diktatórikus társadalmi berendezkedés után csak úgy találhat magára ez a gyökereitől megfosztott és nemzetként már csak foszlányaiban viselkedő ország, ha szintén sokoldalú nemzetépítésbe kezd. Az egyetemalapítás, vagyis az, hogy a jövő, az elkövetkezendő évtizedek számára kiművelt emberfőket képezzenek, akik más szellemiséget képviselnek, mint a szocializmus évtizedei alatt képzett fiatalok, lehetett a miniszterelnök gondolkodásának lényege, ami rendkívül távlatos gondolkodást sejtet. Vajon reális célkitűzés volt ennek a megkísérlése?

– Ez a gondolatvilág mély áramokat szólított meg, tehát olyan folyamatokra mutatott rá, amik rejtőző örvénylésként mindig is jelen voltak, a társadalomban. Még erőteljesebben kifejezve: inkább aktivált olyan felismeréseket és törekvéseket, amik búvópatakokként már valahol jelen voltak, és munkáltak. Ha ma Európa legjobb nyugati egyetemeire elmegyünk, egyre inkább azt érezhetjük, hogy a tudományos gondolkodás klasszikus kohója, az *universitas* mára úgyszólván kivétel nélkül egyfajta felső szintű technikusképzéssé lett. Amit tanítanak – tudásként, leginkább eljárásmodként, vagyis adott szerkezetben felmerülhető kérdésre a válaszadás *know-how*-jaként –, az nem is a történelemből szervesen alakult ki, hanem valahol, valakik, vagyis társadalomtervező elődök által már elvégzett tudatos kalkulációk, és azokból kifejlesztett alkalmazások csupasz termékei. A modern globalizálódó világ anélkül fogadja be ezeket a kereteket, hogy bármiképpen is újragondolná, tehát további mozgatókként technikusokat, úgyszólván végrehajtókat nevelnek a már kialakított struktúrákhoz ahelyett, hogy egyidejűleg olyan szakembereket is képeznének, akik e drámai gyorsasággal változó, globális faluvá növekvő, döbbenetes megválaszolatlanságú alapkérdések és válaszutak előtt álló világban magukat a struktúrákat kritikusan újragondolhatnák, netán újraalkothatnák. Ha például szemügyre vesszük a modern republikánus eszmét, vagy tüzetesen megvizsgáljuk a világszerte uralkodó

liberalizmust, aziránt érdeklődve, hogy milyen emberkép, és miféle antropológiai előfeltevés áll mögötte, leginkább tudományosan megválaszolatlan kérdésekre bukkanunk. A francia forradalom nyomán az utóbbi két évszázad vajúadásából létrejött egy „szép új világ”, amit kész adottságként kezelünk, ahelyett, hogy a jelenkori történelmünk színpadára lépő új generációk felelősen birtokba vennék azt, vagyis kritikus tudatossággal viszonyulnának bármiféle készen kapotthoz.

A katolikus válasz folyton visszakérdez, a keresztény hagyományok szerinti tudományművelés újból feltesz visszatérő kérdéseket – teológiai alapozással, morális igényeinken átszűrve, a jövő iránt vallott felelősséggel. Magyarországon két vesztes világháború és fél évszázadnyi szovjet megszállás után – ami generációk életét szakította el egy békésebb, organikusabb országépítés lehetőségétől – nem egyszerűen az ország dolgait kellett rendezni, hanem egyidejűleg újra is gondolni Magyarországnak mind közép- és kelet-európai összefüggésben, mind a nyugat-európai világban, az önmagában is súlyos kérdésektől terhes Európai Unióban és az atlanti térfélben betöltött és betöltendő helyét és szerepét. Ma is stratégiai döntések tömegére van szükség, és tény, hogy katolikus egyetemünk felállása évezredes művelésű tudományt és világméretű tudományrendszert hozott vissza, az új alapítás tényénél fogva pedig különösebb ellenállás nélkül magunk mögött hagyhatunk olyan ballasztokat, amelyekkel az állami egyetemek folyamatosan küszködnek, éppen múltbéli folyamatosságuk okából.

– Ezeket a gondolatokat hogyan lehetett elfogadtatni a rendszerváltozást követő években a Katolikus Egyház vezetésével? Ők milyen értelemben voltak partnerek, mennyiben voltak esetleg bártortalanok, éltek-e még bennük a régi, rossz reflexek?

– A remények és várakozások nagyobbak voltak, mint a közvetlen megvalósulások. Az Egyház ugyanabból a szocializmusból érkezett frissebb levegőre, megnyomorítottva, csaknem az ókereszténység szintjére szorítottva vissza. Munkatársakban pedig az Egyház változatlanul szegény: olyan személyi erővel építkezik, amilyenek a rendelkezésére állanak, tehát saját közeljövőbeni szükségletéhez mérten is még felépítetlen a háttere. Saját kö-

rülményeinél fogva ezért érthetően óvatos, lépésről lépésre építkeznek. Ehhez képest mi, egy új kormányzat, tömegesek, a katolikus egyetemi gondolat szinte berobbant az életébe. A történelemnek mégis olyan vallomással tartozunk, hogy – főként eleinte, a hősi időkben – bámulatos rugalmassággal, a jövő biztos megsejtésével, szükségleteinek lehető előrelátásával és biztosításával működtek közre e közössé lett törekvés valóra váltásában.

– Hogyan tud az egyetemi képzés minél intenzívebben és hatékonyabban részt venni az Európában meggyökeresedett hegemon szellemi áramlatok visszafordításában, kompenzálásában, visszatalálva azokhoz az értékekhez, amelyek képviselőit a XX. század során többszörösen megbicsaklott?

– Hadd válaszoljak technikai megközelítésben, és ebből majd kibomlik egy teljesebb válasz. Amikor a már létrejött katolikus egyetem jogi karának megalapításáról volt szó – s ez az Antall-kormány utáni évben történt –, tűnődni kellett azon, hogy gyakorlatában, kurrikuláris felépülésében mit jelent egy katolikus jogászképzés. Válaszunk nyilvánvalóan tapogatózó, és ennyiben bizonytalan volt, ám utóbb ez nagy bizonyosságba torkollott. Kiindulópontunkat az az elhatározás képezte, hogy semmivel sem lehetünk alábbvalóak a legjobbként tisztelt hazai jogászképzési intézményeknél, tehát szakmai szinten, elmélyültségben, igényességben minden szinten és vonatkozásban tudnunk kell nyújtani, amit a többiek. Nos, ezen felül próbáltuk feltárni azokat a többletterületeket, amelyekben a katolicizmus, tehát két évezredes múltunk, benne egy roppant szerteágazó és a klasszikus antikvitás bölcsességét is magába olvasztó humán gondolkodás és tapasztalat szintetizálódott. Amit ilyenekként akkoriban megtaláltunk – bár a külső konformizmusok kényszere következtében ma már nem feltétlenül követünk –, az a jog és egyes szomszédterületeinek kapcsolata: jog és filozófia, jog és erkölcs, jog és teológia, jog és gazdaság, jog és nyelv, jog és kommunikáció, jog és kultúra (és így tovább), amelyekhez nálunk, az induló jogászképzésben melléktárgyak sora járult. Ezzel érdekes kísérletet hajtottunk végre, hiszen a jogász számára az európai kontinensen kétségbevonhatatlan kiindulópontként jelenik meg a jog szövege, ugyanakkor azonban az a közeg, amiben és amire ezt alkalmazza, egy élő, mozgásban lévő, változó kihívások

közt a maga emberségét és esendőségét egyaránt megélt társadalom. Ráadásul ő maga is, akinek kezében a törvénykönyv van (hogy a jog normatív várakozásait a mindenkori jelen feszültségében konkretizálja), élő, felelős, saját hittel és moralitással, küldetéssel és jogászai éthosszal bíró emberi lény. A felmerülő válaszok tehát lényegesen bonyolultabbak, személyesebbek és konkrétabbak annál, semmint hogy pusztán logikai következés értelmében a jog mechanikusan adódó válaszai lehetnének. A mi próbálkozásunk ezért ilyen irányokból próbált kiindulni, a jog helyét, forrásvidékét, ösztönző közeget szociális és emberi gyökereiben, kulturális, gazdasági és politikai intézményesedéseiben is nyomon követve és kutatva. Voltaképpen ez is olyan pont, ahol mi tényleg nagyon korszerűek voltunk. Mert a XX. század utolsó harmadától a nagy nemzetközi jogtudományi áramlatok valóban egyre inkább ezekre koncentrálnak, a nagy társadalmi totalitásra, újrafogalmazva a társadalmi összesség, s benne a jog, mint sajátos komplexum kapcsolatát is.

A másik oldalról viszont a felsőoktatási rendszer egészéért felelős kormányzati oldal óhatatlanul egyneműsít. Így egyfelől első éveinkben hitünk és reményeink szerint valóban a magyarországi jogászképzés legjobb színvonalán nyújtottunk elmélyedést azokban a tárgyakban és ismeretekben, amelyek minden jogi kartól elvárhatók, és ezen felül hallgatóinkat igenis megterheljük idegen nyelvekkel, rengeteg olvasmánnyal és kiegészítő kollégiummal. Ámde időközben és másfelől a magyar oktatási rendszer szép lassan egységesült – úgyszólván az összes egymást váltó kormányzat ilyen irányba hatott –, és ma már ezek a különbségek sajnos nem oly markánsak.

– Tehát milyen szellemű fiatalokat akar a társadalom számára kibocsátani ez a kar? Tíz év elteltével mennyiben láthatjuk megvalósultnak a kezdeti célokat?

– Nagyon nehéz programszerűen válaszolni, ugyanakkor a nagy trendek azért mégis kialakultak. Ha a kérdés gyökerére gondolok, akkor emlékez(tet)nünk kell arra, hogy a mai szerzetesi iskolák – akár Pannonhalma, akár a többi katolikus intézmény lebegjen is szemünk előtt – nem hasonlíthatók a békebeli idők által fémjelzett állapotokhoz, amikor egy katolikus (egyéb felekezeti és állami) országos népiskolai hálózatra ráépülve működött az oktatás; kialakult csatornákon keresztül szocializálódtak a gyerekek;

és ezért az elmúlt kor közép- és felsőfokú oktatási intézményei valóban optimum-szinten tudtak teljesíteni. Ehhez képest ma össze-vissza válogatással, vagy éppen válogatatlanul, óhatatlanul a teljes társadalmi keresztmetszetet tükröző gyermekanyaggal foglalkoznak. Nyilván a mi élményünk is hasonló.

Egyidejűleg azonban pozitív tapasztalat, egyenesen élményszerű, hogy közel négyezer hallgatónk közül immár milyen természetes sokaságot képeznek azok, akiket végig egymásba fonódó katolikus intézmények bocsátanak ki, és hogy sokuk – szemben saját generációnkkal vagy gyermekeinkével – mennyire otthonosan hozza magával a keresztény légkört, és igényli itteni folytatását. Sokszor egyenesen elégedetlenek annak nálunk megtapasztalt intenzitásának viszonylagos gyengesége okán. Itt már persze kevésbé teljes évfolyamokra, mint inkább csak szűkebb csoportok benyomására gondolhatunk.

Úgy érzem, hogy a katolicizmus ügye még folyvást nagy kihívások előtt áll. Nekünk is, mint bármely generációnak, újból rá kell jönnie, hogy a történelem semmit sem ad ingyen. Mindenért meg kell harcolni. Így nézve, egészében véve talán elértük azt, amit optimálisan a saját erőnkkel elérhettünk.

Amikor újként, katolikus egyetemként megalakultunk, meg kellett küzdenünk azért, hogy betagozódjunk a Katolikus Egyház világméretekben felépült intézményi rendszerébe, szellemi műhelyeinek, intellektuális arculatának a struktúrájába, feltérképezve, hogy a világ katolikus elhivatottságú szakmaisága jelenleg hol tart, milyen intézményei, szervezetei, fórumai vannak, így egyebek közt könyvtárunkat hogyan tudjuk úgy felépíteni, hogy abban a keresztény hagyományok is valóban méltón, és elérhető teljességben képviseltek legyenek. Iszonyatosan nehéz feladat. Talán az is elmondható, hogy ebben vagyunk a legdeficitesebbek. Ha azt kérdeznők, vajon korábban is művelt nemzetközi szakmai kapcsolatrendszerünkön túl egyidejűleg egy ilyen többletvállalást és fundamentális értékközösséget is feltételező szakmai nemzetközi közösség tagjainak is érezhetjük-e magunkat, úgy azt kellene válaszolnunk: szeretnénk, de még nem biztos, hogy elérkeztünk ide, sőt inkább a kezdeteknél tartunk, és feltehető, hogy éppen ez lesz a mostani második évtized alapvető feladata. Hiszen az első évtizedet erőteljesen lefoglalták a felépülés, fenntarthatóság és akkreditáció, azaz a megnyugtató

színvonalú oktatás kiépítésének intézményi gondjai, adminisztrációs és egyéb formáinak a kialakítása. Ami nem jöhetett még valóban létre, az az, hogy megkíséreljük arra használni a katolikus egyetemet, amire hosszú távú többletfeladatként az valóban való.

Elsődleges kérdés persze, hogy mire is van az Egyháznak szüksége. Annyit mindenesetre bizton láthatunk, hogy a közéletiségnek, a jog határterületeinek, lényegének, elhivatottságának, jogosító alapjainak és korlátainak hallatlanul fontos kérdései várnak megvitatásra. Olyan drámai kérdések, amelyek megoldást igényelnek nem csupán Magyarországon, de az egész világon. Ebből még keveset teljesítettünk. Kevés ilyen vitát ösztönöztünk, kevés nemzetközi megvitatásban vettünk részt. Nem kell feltétlenül rosszul éreznünk magunkat, hogy még csak ott tartunk, ahol, de látunk kell, hogy milyen irányban kell hamarosan továbblépnünk.

Tőlünk kikerült azon hallgatóink, akik a hit, a családi háttér eddigi gyakorló vallásosságának talaján továbbmozdulva, vagy akár pusztán megérintettként valóban azonosultak értékeinkkel, most már a keresztény hagyomány talaján maguk is fundamentális kérdésekkel kezdenek el foglalkozni (legyenek azok a társadalom vagy szakmájuk alapvető gondjai), és ezzel immár megtöbbszörözik ezt az elköteleződést. Azt hiszem, ők azok, akik okán kiváltképpen érdemes volt ezt az egyetemet létrehozunk – azért, hogy a folyamatosan meghozandó nagy stratégiai döntésekben, ezek mindennapi előkészítésében, tehát a világban elfoglalt helyünk és a világunk által elfoglalt hely kritikai újragondolásában alkotó módon, a közös hagyomány talaján részt vehessenek. Ők ebben talán már több szellemi munícióval, többletfelelősséggel és értékvállalással vesznek majd részt, mint esetleg az egyébként kiváló számos hazai társegyetem végzettjei.

– *Az innen kirajzó fiatalok el tudják foglalni a társadalomban azokat a pozíciókat, ahonnan a világon változtatni lehet? Van-e arról valamifajta visszajelzés vagy kimutatás, hogy az elmúlt tíz évben ez miképpen alakult, mondjuk más egyetemekhez képest?*

– Nem tudok arról, hogy lenne ilyen felmérés. Mulasztásunk esetleg, hogy nem alakult még ki régi hallgatóink elhelyezkedése és pályafutása nyo-

mon követésének a formája, a visszajelzés intézményes csatornáinak rendszere. A visszajelzések ezért még inkább impresszívek, élményszintűek. Habár visszatérően, mégis alapjában véletlenszerű találkozások eredményeként találkozunk velük. De javarészt pozitívak. Eszerint legjobb diákjaink tényleg a legjobbak lesznek valahol – EU-kormányzatban Brüsszelben, külföldi és magyar egyetemeken, országos, központi vagy vidéki szerveknél –, ahol ki tudják harcolni maguknak pozícióikat. Nem olyan leegyszerűsítésre gondolok, hogy a katolicizmus eleve valami beépülő többletminőséget eredményezne, mint ahogyan a sztálini időkben oly szépen nyugtattak meg bennünket arról, hogy a kommunisták állítólag különleges anyagból vannak gyúrva. Nos, nem hiszem, hogy ilyen laboratóriumi úton kimutatható és felismerhető külső jegyekkel rendelkezzenek, de abban hiszek, hogy még a legszűkebb szakmai kommunikációban is közösségünkől az emberi teljesség igénye feltétlenül ki- és átsugárzik.

– Hisz abban, hogy Európa visszatalál a keresztény értékrend dominanciájához?

– Roppant nehéz lenne egy tagadó válasz feltételezése – függetlenül attól, hogy a gyakorlati életben a „mindig”, vagy a „soha” abszolutizmusa kerülendő. A globalizmus egyfajta egyneműsödést jelent, egy többnyire azonosítatlan centrumból kiinduló homogenizáló szemlélet kisugárzását, amit a pénzügyi és gazdasági nagyszervezetek világa s a kozmopolitizmus belső erői nyilvánvalóan kíméletlenül ki is kényszerítenek. Ebben a kereszténységnek közvetlenül nincsen túl sok keresnivalója. Inkább mindezek előfeltételezettsége, járulékaik és kísérő jelenségei érintik – gyakran negatíve – a kereszténység lényegi tanítását. Ugyanúgy, ahogyan a bennünket körülvevő bioszférában a növény- és állatvilág genetikai sokszínűségének megőrzése is ma már probléma, szerencsénkre humán világunkban is egyre több intézményes gondoskodással találkozunk arra nézve, hogy a világnak különösségekben megnyilatkozó egyetemessége, vagyis az emberi civilizációk sokasága, kultúrformáinak változatossága fennmaradjon. Félelemből, aggodalomból, vagy egyszerűen gondoskodásból, a globalizáció motorjaként működő atlanti világ is elkezdett már józanul eltűnődni afelett, vajon tudunk-e még tovább fejlődni. Az ehhez hasonló gondolatok rögvest a maguk ellenpontját is

létrehozzák, az utódainkért, a jövő világ életlehetőségeiért való felelősség gondolatát visszhangozva. Nos, ez az a pont, amelynél leginkább érzem, hogy a katolicizmusnak stratégiai tartalékai vannak. Mert múlt nélkül nem lehet előrerohanni. Az individualista, és ezért mára jórészt atomizált önérvényesítő egyedekre szétszakadt társadalmakban bármiféle teljességben, totalitásban, világkörnyezetben történő gondolkodás immár óhatatlanul megfogalmaztat aggodalmas gondolatokat is. És hitem szerint ez a kétezer éves, öröklött és művelt tudásunk, pátoszunk, erkölcsi felelősségünk bőven tartogat olyasmit, amire bátran hagyatkozhatunk.

A reálpolitikában például azt, ami a mai Európai Unióban jórészt brüsszeli műhelyekben zajlik, tisztelettel tudomásul kell vennünk: ilyenek vagyunk, jelenleg ez Európa. De nem hiszem, hogy Európa örökké ilyen maradna. Túl sok benne a fedezetlen mozgás, elhatározás, új nekiszánás. Ami nem élettapasztalatból való, hanem egy tetszőlegesen alakítható intellektualitásnak a logikumából levont. Szakmai szemmel nézve az Európai Unió előrerohanását, furcsa dolgoknak lehetünk tanúi, amelyekre éppen mi joggal lehetünk érzékenyek. Hiszen megtanultuk túlélni a sztálinizmust, a mai civilizátorok apáinak lassan enyhített diktatúráját. Meggyűlöltük a voluntarizmust, azt, hogy erőközpontokba gyűlt emberek elhatároznak valamit, és egy fejlett erőszakapparátus birtokában kíméletlenül végre is hajtják. Mert ez és ilyen volt a szovjet rezsim akkoriban. Most pedig a globalizmus jegyében találkozunk egy újfajta ahistorizmussal, a történelmi szemlélet teljes hiányával. Az Európai Unió képében találkozunk egy roppant fejlett technikai voluntarizmussal – munkaszervezéstől a fogyasztóvédelemig, közjogi intézményesedéstől a jogegységesítésig –, pedig a klasszikus jogszociológiából (akár a nemzetköziből, akár közvetlen hazai előzményünkéből) tudhatnók: csakis a jog bármiféle mozgása mögötti, szervesülésre képes társadalmi mozgások tudnak összegződni valóságos társadalmi előrehaladássá; tehát csakis egy társadalmi összefolyamatban szervesülő, következőképpen a jog eszközeivel csupán szimbolikusan megerősíthető egyébkénti társadalmi összmozgás tud valóságos előrelépést megvalósítani.

Természeti tartalékaink folyamatosan merülnek ki a Földön. Nem kizárt, hogy mostanság tündöklő eufóriáink ellenére – hiszen a nyugati civilizáció kétség kívül félelmetes sikereket ért el – szerényebb korszakok is fog-

nak hamarosan ránk köszönteni, amiként talán civilizációs ütközések ki nem zárható lehetősége is előállíthat majd olyan helyzeteket, amelyek újból és nyomatékosan döbbsenhetnek rá helyzetünk eredendő sérülékenységre.

Az az igény, hogy a keresztény hagyomány újra megfogalmazásra kerüljön, Európa önazonosságának el nem hanyagolható jegyeként, ezért hamarosan újra napirendre kerülhet. Akár csak a magyarság érzelmi és sorsközösségbe vonása lehetőségét felvillantó közelmúltbeli népszavazás kudarcát, az európai Alkotmány tudatos kiüresítését is leginkább egy egyedi fogyasztókra meztelenített világ látletének tekinthetjük. Jövőbeli kataklizmák és traumák újragondolásra készíthetnek majd. Hiszen Európa erőssége csakis önmagában, azaz a múltból merítkező jelen lehetőségek kiaknázásában rejlik. Kizárólag önmagából tud építkezni. Másként, de nagyon egyszerűen kifejezve: elengedhetetlen, hogy Európa Európának megmaradjon. Ahhoz, hogy ne váljék egyszerűen piacává és ezzel prédájává annak, amit ma Amerikának vagy éppen globalizációs erőfölénynek nevezünk, Európának valóban európaivá kell lennie.

Vannak tehát dolgaink. S ha ezeket tesszük, úgy ez hosszú távon bizonyosan megtermi majd a maga gyümölcsét.

(A beszélgetést Koltay Gábor készítette)

Dr. Zlinszky János

Ha mi elveszünk, az szegényebbé tenné a világot

BESZÉLGETÉS DR. ZLINSZKY JÁNOSSAL*

– *Hogyan, milyen körülmények között született meg az ötlet 1994-ben, hogy egy katolikus jogi kart kell alapítani, és hogyan zajlott az ötlet kivitelezése, a kar megszervezése?*

– Lényegében már akkor megvolt az ötlet, amikor a katolikus egyetemet létrehozták bölcsészkarral és teológiai karral, tehát eldőlt az, hogy a teológia nem megy vissza az ELTE keretébe és nem abból lesz újra Pázmány Egyetem. A két kar helyett akkor már harmadik karban is gondolkodtak, és ennek az alapításáról folytak is 1992-től 1994-ig elszórtan tárgyalások, de nem jutottak vele ötről hatra. 1994-ben a választások elvesztése a jobboldalt meglehetősen sokszerűen érte, és rájöttek arra, hogy a közéleti emberek képzése fontos lenne, legalább annyira, mint a tanároké a katolikus iskolákban. 1994 nyarán rendezték az esztergomi egyházmegyei zsinatot, amin én delegátus voltam, és azon is felmerült, hogy ezt a bizonyos harmadik kart, a jogi kart jó lenne megszervezni. Akkor még Paskai László volt a prímás-érsek, aki megkérdezte, vállalnám-e a koncepció kidolgozásának feladatát. Eredetileg az volt az elképzelés, hogy a bölcsészkar keretén belül egy jogi intézetet hoznak létre úgy, ahogy a miskolci kar is indult annak idején. 1994 őszére kidolgoztam a koncepciót, milyen helyigénye lenne a karnak, első nekifutásra kik lehetnének a tanárok. Létrehoztunk egy ötfős szervezőbizottságot, amelyben benne volt későbbi rektorunk, Erdő Péter, jelenlegi bíboros-prí-

---

* Egyetemi tanár, a PPKE-JÁK alapító dékánja (1995–2000), a Jogtörténeti Intézet vezetője (1995–2001), a Római Jogi Tanszék vezetője (1995–2001), professor emeritus (2004–)

más, Jobbágyi Gábor tanár úr, Tersztyánszkyne Vasadi Éva és Varga Csaba professzor úr.

– *Hogyan lehetett egy egyelőre még csak képzeletben létező, az élő oktatási hagyományoktól eltérő igényű, katolikus jogi kar számára oktatókat toborozni, mindenféle anyagi támogatás nélkül jogi kart szervezni?*

– Az említett bizottság tagjaival kezdtük el együtt, egy előre kidolgozott menetben, nagyrészt az Alkotmánybíróságon összeszedni, hogy kiktől is lehetne szó, mint leendő oktatókról. Amikor a megbízást megkaptam ennek a bizottságnak a megszervezésére, akkor még alkotmánybíró is voltam, és még tanítottam is Miskolcon. Az alkotmánybírák között többen is voltak, akik egy katolikus fakultás alakításának fontosságát átlátták, és az oktatást is vállalták, mondhatni, az Alkotmánybíróság az alakuláskor elvállalta a patronálást, rám bízva, hogy e többletfeladatot hogyan oldom meg. Mikor a kar ténylegesen megalakult, és az én dékáni megbízatásom is szóba jött, fölvetődött az a kérdés, hogy az alkotmánybíró tisztségével ez nem ütközik-e, nincs-e összeférhetetlenség, hiszen az alkotmánybíró nem folytathat kereső foglalkozást oktatáson és szerzői munkán kívül, és nem vállalhat állami tisztséget vagy megbízatást. Abban maradtunk, hogy oktatni oktathatnék ugyan, de hogy ne legyen keveredés a dologból, ameddig én alkotmánybíró voltam, addig az itteni tevékenységemért, sem mint tanár, sem mint dékán nem vettem föl semmiféle pénzt, se tiszteletdíjat, se költségtérítést. Ez így nem minősülhetett kereső foglalkozásnak, amit az alkotmánybírósági törvény kizár. Az Alkotmánybíróság teljes ülésen hozott arról egy határozatot, hogy ilyen feltételek mellett úgy tekinti, hogy a törvény összeférhetlenségi passzusai rám így nem vonatkoznak, mert a katolikus egyetem kara választja a dékánt, nincs szükség még állami jóváhagyásra sem, tehát egyik irányú összeférhetlenség sem állt fenn.

Saját lakásunkon is történtek bizonyos előkészületek, az egymást nem ismerő professzorokat adventben szombatoként, vasárnapoként négy-, ötfős csoportokban összehívtuk, hogy a testület kicsit összeforrjon és összeismerkedjék. Adventi puncs mellett beszélgettünk.

Addigra, októberre már előzetesen kiderült, hogy kiket érdemes megszólítani, megírtuk a leveleket, és azt láttuk, hogy váratlanul nagy körben találkozott megértéssel az ötlet. A november második felében megtartott első alakuló ülésen nagyrészt összeállt a tanári karnak nem csak az a része, ami az első évre volt szükséges, hanem a teljes vertikum, tehát a tanítandó főtárgyakra volt elegendő megfelelő jelölt.

– *Milyen szempontból kívánt az induló kar mást nyújtani, mint a többiek? Mennyire erőteljesen jelentkezett ez az eltérés már a kezdeti koncepció kialakításakor?*

– Ki kellett dolgozni, hogy milyenek legyenek a súlypontok, mi az, amit nem tartunk fontosnak, mi az, amit a többiekhez képest jelentősnek tartunk. Akkoriban az érvényes felsőoktatási törvény szerint egy létező nem állami egyetem új kart csak bejelenteni tartozott, nem kellett engedély hozzá, és lényegében „házon belül” dőlhetett el, hogy mit tartunk szükségesnek tanítani, hogy csak azt a minimumot nyújtsuk, amiben a jogi diplomákban egyeznek a többi karok, vagy annál többet, mást. Nekünk eleve az volt az elképzelésünk, hogy többet szeretnénk nyújtani, mint a többiek, mert ha már kevesen vannak a keresztény szellemű közéleti emberek, akkor legalább legyenek jól felvértezve. Kifejezetten súlyt kívántunk fektetni az alapozó tárgyra, tehát a történeti, elméleti tárgyra, be akartuk vezetni kötelezőn a kánonjogot, mint ahogy az a korábbi Pázmány Egyetemen, a régi karon is volt. A gazdasági és társadalmi élet igényeit figyelembe véve erősebb közgazdasági képzésre és erősebb nemzetközi jogi irányultságra gondoltunk – a fő jogi tárgyak mellett –, és néhány olyan praktikus tárgyból szigorlat bevezetésére, amelyekről akkor már látszott, hogy fontosak lesznek – így például nagyobb súlyt akartunk adni a pénzügyi jognak, a versenyjognak, a környezetvédelemnek. Amellett a gimnáziumból kikerülő ifjúság akkori hiányosságait érezve, bizonyos, általában jogászoknak szükséges alapokat is akartunk adni a filozófián belül, ismeretelméletet, logikát, kommunikációs ismereteket, retorikát, stilisztikát.

– *A Pázmány egyetem, és ezen belül a jogi kar milyen egyfelől jogi, másfelől szellemi folyamatosságot képvisel az 1635-ben Pázmány Péter által alapított egyetemmel?*

– Intézményi kontinuitása csak a teológiai karunknak van, a jogi kar jogutódja a volt királyi, most állami ELTE. A teológiai kar abból kivált 1950-ben, és főiskola lett, később már Pázmány néven, és utána a katolikus egyetemre került át. Ez az intézményi oldala a kérdésnek. A szellemi kontinuitásról: Pázmány Péter katolikus egyetemet alapított, és azt a jezsuitákra bízta. Egy katolikus, bár több vallású magyar királyságon belül oktattak, tehát az, hogy keresztény legyen az egyetem, nem volt kérdéses. Ez a jellege megmaradt a későbbi királyi tudományegyetemnek is. Érdekes, hogy Európában ritka az olyan egyetem, amelyik teológiai doktorátust világi egyetemen adhatott, de a háború előtti egyetem ezt tette, mert két karon tanított kánonjogot, a jogi karnak és a teológiai karnak is volt kánonjogi tanszéke. Persze ez 1948-ban megszűnt, de mi visszahoztuk, működik a kánonjogi továbbképző intézetünk. Tehát az egyetem ismét megkapta ezt a jogot, és később megkapta a pápai egyetem rangját is, amivel persze csak szellemiségében utódja a régi Pázmánynak, mert az nem pápai, hanem királyi egyetem volt.

– *Mit jelent pontosan, hogy a Pázmány Péter Katolikus Egyetem pápai alapítású?*

– Az ősi középkori felfogás szerint a tudományok egyetemének szuverenitása volt, tehát olyan uralkodó alapíthatta csupán, aki a többi uralkodó fölött állt. Ez a kezdeti időkben a császár vagy a pápa volt, így voltak pápai és császári egyetemek. A bolognai például császári, a párizsi pápai egyetem volt. Azok a királyok, akik a császártól független szuverenitást igényeltek maguknak, ennek egyik jeleként maguk is alapítottak egyetemet. Így jött létre a krakkói, a prágai, vagy annak idején a bécsi egyetem. Tehát az egyetemnek a szuverenitást valamely szuveréntől kellett kapnia, és úgy gyakorolnia a saját polgárai fölött. Az egyetemi polgárra nézve a városi hatóságnak nem volt joghatósága, csak magának az egyetemnek. Ma is így van ez,

az igazi egyetemeknek vagy egy állam, vagy az Egyház adja az autonómiáját. Az egyházi jogban szerepel, hogy milyen feltételekkel lehet egy egyetem az Egyház által elismert vagy alapított egyetem. Szükséges, hogy oktatóinak többsége katolikus legyen, hogy elismerje a tudományok terén a katolikus szellemiséget, hogy legyen teológiai fakultása, és így tovább. A mi pápai elismerésünk, az ezt tanúsító oklevél kiadása azt jelentette, hogy a pápai államban az erre illetékes vatikáni szervek a Pázmány Egyetem kapcsán elismerték, hogy megvan mindazon adottsága, ami egy katolikus egyetem számára szükséges, és ezért erről kiadtak egy statútumot.

– *Miért gondolta azt a szervező bizottság, illetve a Püspöki Konferencia annak idején, hogy katolikus, keresztény szellemiségű jogászképzésre szüksége van a magyar társadalomnak? Valóban szüksége van rá? Hogyan lehet ezt megvalósítani?*

– Hogy szükség van rá, az eléggé ugrásszerűen megmutatkozott abban a pillanatban, amikor a rendszerváltás bekövetkezett, mert minden jóindulat mellett is kiderült, hogy a közélet igazgatása és a részvétel az állami életben szaktudást is igényel, és az a szaktudás, amit a szocialista rendszerben adtak, csak igen hézagosan nyújtott ehhez alapot. Ezen túl azonban a jognak feltétlenül van tartalmi erkölcsisége is. Ez az Alkotmányban ugyan 1989. októbere óta benne van, tehát a mi Alkotmányunk emberi jogokra és az állami feladatokra erkölcsileg is ráépülő törvény, de ennek a gyakorlati megvalósításához számos, korábban képzett jogásznál hiányzott az alap. Egyszer hallottam tréfásan mondani, amikor a mi karunk indult, hogy az azért olyan modern szellemű, mert sok öreg professzora van. Ebben volt igazság. Sokan voltunk olyanok, akik még a régi egyetemről hoztunk tapasztalatokat. Tudtuk mindannyian, hogy milyen az az egyetem, amit nem szocialista alapokon építenek fel, ahol a jog az elsődleges, és nem az állam. Nem véletlen a névválasztásban észrevehető különbség sem, nálunk jog- és államtudományi, és nem állam- és jogtudományi kar van. Azt fejezi ez ki, hogy a jogállam, és nem az államjog az elsődleges.

– Mit jelent, illetve hogyan fordítható le, hogyan bontható ki az értelme a kar három jelszavának, a *iustum*, *aequum*, *salutare*-nak?

– Egy nap éppen millió dolgom volt a dékáni irodában, és órára is kellett mennem, amikor Bittsánszky Géza berohant, hogy azonnal mondjak neki egy kari jelmondatot, mert a zászlóra rá kell írni, anélkül nem tudjuk megrendelni. A latin nyelvű mise prefációjában szerepel a *iustum*, *aequum*, *salutare*, ami azt jelenti, hogy amikor az Úristennek a tiszteletet megadjuk, az méltó és jogos, igazságos és hasznos is. A magyar miseszövegben ez nem így van lefordítva. Ott azt mondják, méltó és igazságos, illő és üdvös. Pedig az illő nem szerepel az eredeti szövegben, a *iustum* pedig nem igazságos, hanem jogos. Az *aequus* viszont igazságot jelent, jelenti a méltányosságot, illetőleg az egyenlőséget is, tehát a jogi igazságosság két különböző vetületét. A *salutare* pedig az, ami üdvös, vagy másképpen hasznos. Ha úgy vesszük, a jognak célja van, a társadalmi élet igazságos rendezése, az igazságosság fő célja pedig, hogy eredményes és hasznos legyen, ezért választottuk ezt a három jelszót, mely fedi azt a tartalmat, amit egy jogi oktatásban fontosnak tartunk.

– Az egyetem 1992-ben Pázmány Péter nevét vette fel. Mi az, amit ez a névadás mai szemmel jelképez, és mi az, ami Pázmány Péter egykori munkássága, illetve történelmi szerepe számunkra irányadásként mutathat?

– Pázmány olyan időszakban töltötte be a maga püspöki és érseki méltóságát, a XVI–XVII. század fordulóján, amikor a kiterjedt török uralom és a kettészakadt ország, a reformáció által megosztott társadalomban felemelkedésre, keresztény megújulásra, de kifejezett magyar megújulásra is szükség volt, persze az értékek megtartásával. Nagyon harcosan képviselte a magyar klérus érdekeit ott is, ahol az ellentétben állt a Habsburg Birodaloméval. Ő maga – ellenreformációs szellemiségű tanítása mellett is – elfogadta azt a XVI. században és a XVII. század elején Magyarországon, Európában tulajdonképpen első ízben megfogalmazott nézetet, amely a katolikus valláson kívül más bevett vallásokat is megtart. Ezzel lényegében elfogadta – ha nem is a teljes vallásszabadságot, de – több vallás szabadságát

Magyarországon. A magyar fennmaradás és megújulás érdekében egyrészt a katolikus szellemi megújulást is képviselte, másrészt a magyar értékeknek a védelmét ott is, ahol azokat esetleg éppen protestánsok képviselték. Nagyon határozott magyar keresztény álláspontot képviselt, amelynek meghirdetett célja volt az ország egységének a helyreállítása, és megnyomorodott helyzetéből való fölemelése. Ugyan ő ezt már nem élte meg, de a folyamatot ő indította el.

– *Hogyan viszonyult az oktatáspolitikai a karalapítás ötletéhez?*

– A minisztérium akkor rögtön bejelentette, hogy támogatást nekünk nem ad, tehát azt csinálunk, amit akarunk. Az akkori miniszter, Fodor Gábor úgy vélte, hogy szerintem nem kell ugyan engedély a kar alapításához, de az oktatáshoz ahhoz már igen. Erre jogalapot nem tudott megnevezni, és balszerencséjére a felsőoktatás és az államigazgatás közötti vitákban akkor alkotmánybírói illetékesség volt a törvényben kikötve. Körülbelül az Alkotmánybíróság fele vállalkozott arra, hogy ezen a karon tanítani fog, ez jó háttérrel adott arra, hogy az állami szervekkel folytatott vitákban esetleg nekünk lesz majd igazunk. Mindamellet igyekeztünk a jogi alapon is megmaradni. Ezek az akadályok végül is elhárultak, 1995 tavaszán jelenteni tudtuk, hogy a tanrend is kész van, a tanári kar is kész van, ha akarják, lehet a hallgatókat toborozni, most már csak hely kell ahhoz, hogy taníthassunk.

– *Milyen tervek születtek a kar elhelyezésével kapcsolatban? Meg lehetett volna szervezni a jogi kart esetleg Esztergomban, amely helyszín a számos egyéb, praktikus előny – és persze hátrány – mellett óriási szellemi, lelki többletet adhatott volna, hiszen a katolikus egyetemnek azért talán – legalábbis részben – mégiscsak az Egyház ősi központjában lett volna a helye?*

– Piliscsabán, a bölcsészkar területén akkor kevés volt az épület, így oda nem lehetett menni. Az esztergomi érsekség a régi szeminárium épületét, amelyben korábban szovjet kórház volt, az azzal szemben levő épületeket pedig Esztergom városa ajánlotta fel, tehát a Bazilika alatti alagúttal összekötve, a csodálatos tér két oldalán lett volna a kar. Azonban a kivonuló

szovjet hadsereg olyan állapotban hagyta hátra a szemináriumot, hogy annak csak az állagmegóvása évi 50 millióba került, és biztos, hogy többbe került volna az újjáépítése egymilliárdnál. Az Egyház pedig közölte, hogy pénzt az építkezéshez egyelőre nem tud adni, tandíjat szedhetünk, és amit abból ki tudunk gazdálkodni, azt fordíthatjuk ilyen célra. Úgyhogy az esztergomi indulást ez szegte el az elején. Én szívesen vittem volna a kart Esztergomba. Meggyőződésem, ha sikerült volna megépíteni az egyetemvárost a Bazilika két oldalán, akkor az kiváló adottságú és minőségű oktatási intézmény lehetett volna, és mentes lenne számos olyan hatástól, amivel egy nagyváros óhatatlanul szétszórja a hallgatókat. Jobb egy egyetemet kisebb településen irányítani. Miskolcon láttam, ahol szinte minden hallgatóm kollégista volt, és ha ott voltam, akkor este és reggel is lehetett velük érintkezni, akár este kilenckor a kollégiumban is lehetett beszélgetni. Itt ez képtelenség, mert nem lehet összeszedni az embereket. Esztergomban persze kellett volna sok tanári lakás, nyilván az apparátus egy részének ott kellett volna laknia, kollégium kellett volna. Talán érdemes lett volna vállalni a többlet-nehézségeket annak érdekében, hogy abban a spirituális-lelki értelemben meghatározó környezetben dolgozhassunk, ahol a magyar állam megalakult, amely a magyar katolicizmus központja.

Néhány más felvetődő ötlet mellett a budapesti Szentkirályi utcai épület is fölmerült, amit az állam az Egyháznak vissza akart adni. Ez volt korábban a Szent István Társulat székháza, amelyet az Antall-kormány még vissza akart váltani privatizált magánnyomdász használójától, és adott neki a mátyásföldi szovjet lakótelepen több egészen szép épületet, cserébe azért, hogy innen vigye el a nyomdáját. Ahogy nálunk a privatizáció lenni szokott, az illető eladta a mátyásföldi épületeit, amelyeket rendbe szedett, a nyomdát pedig eladta egy másik nyomdának a kiköltözési kötelezettség nélkül, és a pénzzel együtt eltávozott hazánkából. Úgyhogy itt maradt nekünk ez az épület, benne a nyomdával, amelynek már nem volt kártalanítása. Neki egy pert lehetett volna legfeljebb a nyakába akasztani, és talán azért is adták oda ezt az épületet a jogászoknak, hogy majd talán ők valahogyan kiveszekszik maguknak. Végül is a nyomdával kapcsolatban sikerült egy áthidaló megoldást találni, szakaszosan hajlandó volt az épületből kivonulni, mi pedig elhatároztuk, hogy nem várunk erre, hanem addig a Ménesi úti irgalmas

apácáknál tanítunk, ahol az ott megürülő öt vagy hat szobát és az éttermet, amiben az előadásokat tartottuk, éppen akkor hagyta el a végleg Piliscsabára költöző bölcsészkar. Ez szolgált a kar első otthonául.

– *Elérkezett a nagy pillanat, az első tanév kezdete...*

– Eredetileg arra gondoltunk, hogy 150–150 hallgatót veszünk fel nap-pali és levelező tagozatra, főleg azokat, akik más jogi karokon legalább 100 pontot értek, de nem vették fel őket, illetve azokat, akik egyházi iskolában 4-es vagy 5-ös érettségit tettek, és nem jelentkeztek sehova. Ezeknek hirdettük meg a nyáron a felvételt. Mivel igen nagy volt a túljelentkezés, a végén úgy döntöttünk, hogy a létszámot nem 150-ben, hanem 250–250 főben határozzuk meg.

Így indult el az oktatás 1995 őszén. A Villányi úti Szent Imre plébánia-templomban volt az évnyitó, az oktatás pedig a Ménesi úton. Azok a tanárok, akiknek egyelőre nem volt órájuk, mivel csak első évfolyamot indítottunk, vállalták az elsőéves hallgatók tutorálását. Valóban viszonylag sanyarú körülmények között, de rendkívül nagy lelkesedés mellett dolgoztunk. Az első évfolyam annak idején érezte, hogy nem lenne jogáshallgató, ha mi most nem kezdenénk el ezt a műveletet, amiről a minisztérium folyamatosan igyekezett lebeszélni minket. Abban bízunk, hogy az egyszer megindított kerék majd gurulni fog magától is, bizonyos tehetetlenségi nyomatékkal. Nagy szerencsénk volt, hogy a Püspöki Kar rögtön kart alapított, és nem intézetet a bölcsészkaron belül, mert már azon a nyáron megváltoztatták a Mádl-féle felsőoktatási törvényt, és belevették, hogy új kart ezentúl csak engedéllyel lehet alapítani, de ez már ránk akkor nem vonatkozott. Úgyhogy az első félévben anyagi támogatás nélkül működünk, tandíjat szedve, ebből valamennyit összepóroltunk arra, hogy a Szentkirályi utcában az első helyiségeket olyan állapotba hozzuk, hogy esetleg a következő évben, amikor már két évfolyam lesz, akkor már át lehessen ide jönni. Egy aránylag nagy bökkenőt kellett átlépni. Amikor Fodor Gábor miniszter 1995. decemberében távozott a kormányból, egyik utolsó döntésével megtiltotta, hogy a következő évi felvételi tájékoztatóba belevegyék a katolikus egyetemet. Utódjának, Magyar Bálintnak hervadhatatlan érdeme, hogy január 1-jén

kezdte meg működését, és január 7-én máris megadta az engedélyt, hogy fölvegyenek bennünket a kiadványba.

Saját felvételi rendszert alakítottunk ki, írásban és szóban, olyan pontozással, amit a magunk karára találtunk ki, részben a tanulmányi eredményen, részben az érettségien, részben pedig a felvételin írásban és szóban elért eredmények alapján, ahol többek között minden igazolt nyelvtudást, minden igazolt hittantanulást – nem csak a katolikust – és a latintudást külön is pontoztuk. Akkor is voltak viták, de azon az állásponton voltunk, hogy a kar ebben autonóm, és az Alkotmánybíróság a vita eldöntésekor igazat is adott nekünk. A többi kérdés azután már nem került az Alkotmánybíróság elé.

1995–96 telén sikerült a nyomdával olyan egyezsége jutni, aminek alapján átadták nekünk az épület Szentkirályi utcai frontján a földszintet és a II. emeletet, valamint a III. emelet egy részét és a 30-as épületet. Minden félévben külön meg kellett komponálni, hogy az építési területet hogy lehet egyeztetni az oktatási területtel, és hogy lehessen ehhez annyi helyet összehozni, hogy a tanárok azért dolgozni is tudjanak, és a diákokat is el lehessen helyezni.

– Amikor az európai folyamatokra tekintünk, amelyeknek ha nem is elsődleges fontosságú, de mindenesetre jelképerejű eseménye az a tény, hogy az európai Alkotmány-tervezetből kimaradt a kereszténységre való utalás, amikor a végzetesnek látszó összeurópai népességfogyás okaira és következményeire gondolunk, felmerülhet az a gondolat bennünk, hogy vajon nem korszerűtlen dolog-e a keresztény értékeket ma a felsőoktatásban, a jogi felsőoktatásban képviselni? Hogyan lehetne ezeket hatékonyan megjeleníteni, illetve van-e valójában jövőkép ez előtt a gondolatrendszer előtt? Sokan mondják elavultnak a kereszténységet, eszméit pedig múzeumok polcaira, tankönyvek lapjaira számúznék.

– Akkor lehetne múzeumba tenni valamit, ha már megvalósult, és utána túlnőttünk rajta, de erről még szó sincsen. Jogrendünk alapja a 15 év alatt gyakorlatilag és lényegében nem módosított magyar Alkotmány, amelynek értékrendje fedi a keresztény közösségi értékrendet. Nyilván a vallási értékrend az ember belső lelkiismereti kötelességét tekintve túllép ezen, de a társadalmi értékrend alapjai, a türelem, az együttműködés, a másik emberszámba vétele, az egyenlőség, a szabadság, az emberi méltóság tiszteletben tartása

keresztény értékek, amelyeket az Alkotmány magában foglal, és kötelezőn előír az egész jogrendszerre nézve. Egyelőre ott tartunk, hogy ezt meg kell valósítani, át kell vinni a társadalmi életbe. 15 év alatt nagyon sok minden történt e tekintetben, de sok az is, ami hiányzik, és ami nélkül a jog nem működik. Még a szellemi elitünk sincs feltétlenül azon a szinten, ami az alkotmányos értékrend elsajátítását, természetes elfogadását jelentené, nem hogy a széles társadalmi rétegek. A frissen kikerült fiatal jogászok sok szempontból fogékonyabbak a társadalmi élet követelményei és az alkotmányos alapelvek iránt, mint az a középgeneráció, amely ezeket nem tanulta meg.

Az egyik oldalon a keresztény értékrendet előírja az Alkotmány. Nem kifejezetten a keresztény értékrendet írja elő, de keresztény értékrendet ír elő, az értékek fedik egymást. Külön fakultatív tantárgyunk is van, mióta rájöttünk arra, hogy érdemes kimutatni, hogy a jogászok etika lényegében levezethető a keresztény etikából, ami egyben a társadalmi etikát is jelenti. A másik oldalon ott a keresztény igazságosság, mint a sarkalatos erények egyike, minden jogrendszer alapvető követelménye, akár az emberek közötti egyenlőség, az állampolgárok közötti egyenlőség, a joggal szembeni egyenlő esélyek vonatkozásában, akár abban a vonatkozásban, hogy akit saját hibáján kívül a társadalom hátrányos helyzetben talál, azt próbálja felemelni, tehát a méltányosság kérdését tekintve. Ezek az értékek keresztény értékek. A szegényekkel és az elesettekkel való törődés, illetve az emberek közötti különbségeknek legfeljebb a köteleességek vállalásában való érzékeltetése semmi esetre sem csak jogon alapul. Úgy vélem, mindegy, hogyan nevezzük, de a társadalom saját törvényei szerint igényli a keresztény értékrendet. Egyelőre azért sem tudja megvalósítani, mert nem tudja, hogy mi az. Meg kellene tanulni, és utána kivinni a gyakorlatba. Mi erre képezünk, és erre tanítunk szakembereket.

– Jogászként nem indul-e hátrányból a versenyben az a diplomás fiatal, aki ezeket az értékeket tartja szem előtt, aki ezek szerint dolgozik, hiszen számos olyan helyzet képzelhető el, amikor egyszerűbb lenne más utat választani?

– Egyszer megkérdezte tőlem Miskolcon egy naiv és őszinte tanítványom, hogy az én erkölcsi felfogással lehet-e a jogi pályán érvényesülni.

Akkor én egy eléggé sikeres ügyvédi praxis után voltam, és azt mondtam neki, hogy hosszú távon feltétlenül sikerült. Persze, ahogy azt az előbb ecsegettem, az Alkotmány előírja azoknak az értékeknek a képviselését, amelyeket a szabadságokban, illetve az alapjogokban megfogalmaz, így hát nincs választásunk. Egy jogász nem mehet szembe a joggal. A jogásznak nem az a mestersége, hogy a jog kibúvóit a laikusok számára pénzért megismertesse, hanem hogy a jog követelményeit a társadalom javára érvényesítse. És a jogban, a nemzetközi egyezményekben szerepelnek ezek a követelmények. Függetlenül attól, hogy belevettük-e a keresztény gyökereket az európai Alkotmányba, az egyenlőségnek, a szolidaritásnak, a személyes szabadságnak és méltóságnak, az együttműködésből adódó előnyök közös elosztásának az értékei nélkül a társadalom nem funkcionál. Ha kihagyjuk belőle szándékkal ezeket az elveket, akkor előbb vagy utóbb csődbe fog jutni. A jómódú országokban nem csak az általános jólét virágzik, hanem a nyomor is nő, tehát nem igaz az, hogy gazdag országban jobb koldusnak lenni, mint szegény országban vezetőnek. Gazdag országban rossz koldusnak lenni, és minél gazdagabb az ország, sajnos annál több benne a koldus.

Kérdés, hogy mi, keresztény értékrendet vallók hol találhatjuk meg helyünket a politikában. Nem eléggé tudatos bennünk a keresztény értékvalálás, nem mindenek fölött való. Arra való tekintet nélkül kellene érvényesülnie, hogy a saját pillanatnyi anyagi vagy egyéb érdekem mit diktál. Egy erős kisebbség képes volna hatni a társadalom többségére, mert annak jelentős része befolyásolható, nem rendelkezik szilárd alappal.

Az ezt célul tételező mozgalmaknak nem az a dolguk, hogy egymást közt nyüzsögjenek, és sirassák a hazát egy pohár bor mellett, hanem hogy azok közé kimenjenek, akik bizonytalanok, és az ingadozókat a maguk pártjára állítsák. A közéletben tehát részt kell venni, a vezető pozíciókért viszont nem illendő tolongani, hisz a szolgálatot hátul állva, kis körben is gyakorolni lehet.

– A kereszténység is az egyetemességet hirdeti, a nemzeti sajátosságokon felülemelkedve, és más megközelítéssel ugyan, de jelenlegi európai világunk is az egységesülés felé tendál. Hogyan lehet ebben a rendszerben, hierarchiában, ebben az értékrendben megtalálni a nemzeti érdek megfelelő helyét? Hogyan lehet a nemzeti érdekeket az oktatásban képviselni?

– A teremtés és a világ, sőt – ha nem akarom kifejezetten keresztény szemlélettel megközelíteni a kérdést – az anyagi világ is egységes, és mégis számtalan szint tartalmaz. Annak ellenére, hogy igen kevés apró építőelemből van felépítve, a variációk száma a létezők bármely rendjében hatalmas, és ma már a tudomány rájött arra, hogy a variációk csökkentése, ha fajok pusztulnak el, állatfajok, növények vesznek ki, végső soron kárára válik az egész világnak. Ez a sokféleség önmagában érték. Ez az ember világában is így van. Az egyesült Európa alapszabályzata ennek a sokféleségnek a tudatos elfogadását és támogatását írja elő úgy, ahogy Svájcban a többségi német nép az abszolút kisebbségben lévő olasz, inkább római maradványú román kisebbséget lelkesen támogatja és iskoláztatja, de más hasonló európai kisebbségi rendszerre is igaz mindez. A mi nemzeti színünket ebben a sokféleségben csak mi tudjuk megtartani és kibontakoztatni. Erre szabadságot adnak nekünk. Nem jogot, hanem szabadságot. Ebben szívesen segítenek is nekünk. Az európai jogrend az esetleges támadásokkal szemben védi ezt a szabadságot. De ha nekünk nem kell a szabadság, mert mi azt mondjuk, hogy mi nem akarunk magyarok lenni, nekünk kényelmesebb a saját nyelvünk és a saját kultúránk helyett valamilyen egyetemes világpolgárságban felolvadni, senki nem fogja ránk kényszeríteni azt, hogy minden áron magyarok legyünk.

Van azonban egy világméretű veszély is, mely az egész emberiséget fenyegeti. Ha továbbra is így bánunk a bolygóval, melyen élünk, akkor belátható időn belül elpusztítjuk azt. Ez nem speciálisan magyar kérdés. A mi saját problémánk a nemzetfogyás kérdése. A határainkon túl élő magyarságot ráadásul az asszimiláció és az elvándorlás is érinti, amelyet szomszédaink régóta tudatosan, hatalmi eszközökkel segítettek elő. Így mire az európai határok megszűnnek, akkor lehet, hogy már nem lesz tizenötmillió magyar.

A házasság intézményének megromlása, a kilátástalanság és a magzatelhajtások a népességben nagymértékű fogyást idéznek elő. Ezek úgymond

„biológiai” veszélyek. Ezeken felül az elzártság utáni kiszabadulásnak van egy olyan hatása, mely a nemzet kulturális, egyéni vonásaival szemben bizonyos általános, divatos értékeket tukmál ránk. Néha nem is érzékeljük, hogy ezek mennyire ellenkeznek az emberi méltósággal és az alapjogokkal. Tehát olyan jellegű uniformizálódás folyik, mely a közép- és alsóbb rétegeket azért fenyegeti, mert a kínálókozó könnyebb utak révén a saját, csak fáradtsággal megtartható kulturális értékektől elfordulnak. Ez megmutatkozik a nyelv vulgarizálódásában, az értékrend megrogyásában, a fogyasztási szokásokban. Elfordulunk attól, ami speciálisan a mi ízlésünk szerint való, s vesszük mondjuk a lángos helyett a hamburgert, hogy egy szimbolikus példát mondjak. A hagyomány továbbadására egyszerűen nincs idő, a vizuális média elnehezíti a családon belüli, a generációk közti beszélgetéssel, vagy az irodalom révén közvetített értékek tovább szállását, amelyeknek a tudatosítása tekintetében távolról sem tesz a nevelés és az oktatás eleget.

Az európai kis országok között számos olyan van, amely hangsúlyozza nemzeti sajátosságait, például a szlovének, a finnek vagy az írek, és ezzel jól boldogulnak. Ha mi, mint magyarok elveszünk, az is szegényebbé tenné a világot. Azt nem lehet mondani, hogy jogi kötelezettség terhel bennünket nemzeti önazonosságunk megtartására, de talán annyit mondhatunk, hogy a magunk nemzetével szemben bizonyos erkölcsi kötelezettségünk azért van.

(A beszélgetést Koltay András készítette)

Megváltoztatni a világot

BESZÉLGETÉS EGYKORI ÉS JELENLEGI HALLGATÓKKAL

A kar egykorvált és jelenlegi hallgatóival kerekasztal-beszélgetés került megrendezésre, amelyen kifejthették véleményüket az intézmény működéséről. Nem elsősorban az éppen aktuális, gyakorlati jellegű kérdések körül forgott a szó, sokkal inkább a távlatos problémák megvitatása, a kar és az egyetem szellemi alapjai kerültek terítékre, ezúttal hallgatói perspektívából. A beszélgetésben részt vevő – jelenlegi vagy korábban, akár már évekkel ezelőtt végzett – hallgatók természetesen nem feltétlenül reprezentálják a kar teljes hallgatóságát, de talán képesek arra, hogy legalább a hasonló kérdésekről gondolkodó réteget megjelenítsék. A beszélgetést Koltay Gábor vezette, ennek szerkesztett szövegét adjuk most közre.

A beszélgetésben részt vevők:

CHRISTIÁN LÁSZLÓ (a végzés éve: 2002)

DOBOS TIBOR (III. évfolyam)

KATONA KOLOS (a végzés éve: 2005)

KÁPOSZTÁS ÁGNES (a végzés éve: 2005)

KOVÁCS ORSOLYA (III. évfolyam)

PÜNKÖSTY ANDRÁS (IV. évfolyam)

SELYEM-TÓTH SÁNDOR (IV. évfolyam)

STÁGEL BENCE (a végzés éve: 2002)

SZABÓ KRISZTINA (IV. évfolyam)

SZELÉNYI SZILVIA (IV. évfolyam)

SZILÁGYI PÁL (a végzés éve: 2004)

TELEKI LÁSZLÓ (IV. évfolyam)

TOMASITZ ISTVÁN (a végzés éve: 2002)

ZALAI PÉTER (III. évfolyam)

Miért a Pázmány?

KÁPOSZTÁS ÁGNES

– Azt mondhatom, hogy félig tudatosan választottam, tehát a Pázmány is szerepelt az elképzeléseim között. 18 évesen, a pályaválasztáskor nagyon fontos szempont, hogy az ismerősök mit mondanak. Azt tapasztaltam, hogy akik a Pázmány jogi karára jártak, mindannyian nagyon pozitívan nyilatkoztak az intézményről, szerették az egyetemet, jónak tartották a tanárokat, kívánságnak az oktatást és mozgalmasnak a társasági életet. Mindenki, aki ide járt, azt mondta, érdemes megpróbálni, mert nem fogunk csalódni.

PÜNKÖSTY ANDRÁS

– A családi neveltetés is predesztinált arra, hogy ha van rá lehetőség, akkor a katolikus egyetemre menjek tovább tanulni. Oda, ahol hasonló gondolkodású emberekkel találkozhatok, ahol közös szemszögből láthatjuk a világot, ezáltal együtt tudunk tovább gondolkodni, és formálni a környezetünket, olyanná, amilyenné mi szeretnénk.

CHRISTIÁN LÁSZLÓ

– Nagyon örültem annak, hogy ide kerültem. Az első és legkedvesebb meglepetés az volt, hogy az egyetemen és a kollégiumban is mindenhol azt láttam, hogy rengeteg olyan hallgató van, aki nem véletlenül, hanem tudatos választás alapján került ide, nem beszélve arról, hogy sokan jöttek, jötünk katolikus gimnáziumból. Ez gyorsan kitudódott, és segített abban, hogy összerázódjon a társaság.

KOVÁCS ORSOLYA

– Szintén egyházi gimnáziumban érettségiztem, számomra egyértelmű volt, hogy a Pázmányra jöjjek. A hozzám hasonlóan gondolkodó ismerőseim nagy része itt tanult, ide jelentkeztek. Sokan egyházi iskolából jöttek a Pázmányra, tehát esetükben a keresztény szellemiséget bizonyos mértékig már korábban megalapozták, amit itt, a folytonosságot megőrizve tovább lehet építeni.

ZALAI PÉTER

– A világnézeti elkötelezettség nálam is meghatározó volt, ezért írtam be első helyre a Pázmányt a felvételinél. Egy másik ok volt az, hogy a felvételi még a régi, hagyományos módon zajlott, ez volt az egyetlen olyan egyetem, ahol volt szóbeli része is a felvételi vizsgának. Elgondolkodtam azon, milyen egyetem az, ahol a leendő jogász a száját nem nyithatja ki, hanem csak egy tesztben kell kitöltenie, bekarikáznia a válaszokat. Ez is egy olyan ok, amiért érdemes volt ide jönni, és máig is azt látom, hogy más egyetemekkel szemben itt a legnagyobb a szóbeli vizsgáztatás aránya, ami lényegében a leendő a munkaeszközünket edzi.

PÜNKÖSTY ANDRÁS

– A Pázmány felvételi rendszere volt a legjobb akkor, amikor ide jöttünk, az volt a legmegfelelőbb arra, hogy kiszűrjék a jelentkezők közül azt, aki a leginkább alkalmas a jogászai pályára, hiszen ez volt az egyetlen egyetem, ahol szóbeli felvételi is volt, ahol az élet legkülönbözőbb területeiről összegyűjtött kérdésekről és témakörökről beszélgetett el a jelentkező a felvételiztető bizottsággal. Ezen keresztül abba is betekintést nyerhettek a bizottság tagjai, hogy elkötelezett-e a felvételiző, mondjuk a keresztény értékrend iránt, van-e erre irányuló érdeklődése. Úgy gondolom nagyon fontos, hogy az egyetem ezt valamennyire láthassa, hiszen ha a katolikus egyetem működésében meg akarja követelni a katolikus értékrend tiszteletét, akkor az ide járó diákok jelentős részének valamilyen mértékben elkötelezettnek kell lennie ebben az irányban. Az ide járó hallgatóság az, ami leginkább meghatározza az egyetem jellegét. Ha az ide járókat egyáltalán nem érdekli az, hogy az intézmény világnézetileg elkötelezett a katolikus eszmeiség mellett, akkor az nem lesz képes küldetését betölteni, nem lesz képes olyan keresztény jogászai réteg, ha úgy tetszik, értelmiség kinevelésére, amelynek tagjai képesek hatni környezetükre, befolyással vannak másokra.

DOBOS TIBOR

– Akkoriban olvastam Tamási Áron Ábel-trilógiáját, amikor életemben először jöttem be az aulába, és ott, a boltívek alatt eszembe jutott, amit a mű végén az író megfogalmazott: azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon

érezhessük magunkat benne. Azonnal rájöttem arra, hogy én itt otthon érzem magam, olyan, mintha hazajöttem volna. Nagyon fontos, hogy a diák úgy menjen be az intézménybe, hogy azt a magáénak érzi, úgy érzi, hogy ott szívesen dolgozik, tanul, olyan emberekkel találkozik, akik az ő szellemiségével, értékrendjével egyező véleményen vannak, vagy akikkel esetleg ütköztetni tudja a maga álláspontját. A Pázmány ad egy „szemüveget” a hallgatóknak, egy szemüveget az életről. Ha akarja, a hallgató ezt elfogadja, és felveszi, ha nem, akkor más utat választ.

KATONA KOLOS

– Egész életemben büszkén fogom vállalni, hogy annak idején minden szülői, tanári, vagy egyéb ráhatás nélkül kizárólag ezt az egyetlen egyetemet, ezen belül kart jelöltem meg a jelentkezési lapomon. Nem tudnám felsorolni az összes jót, amit ettől az intézménytől, közösségtől kaptam. Ez az öt év az egyetemen olyan időszak volt az életemben, amely alatt rengeteg tapasztalattal gazdagodtam, és reményeim szerint a „felnöttség” állapotához is közelebb értem. Tanárok, sőt példaképek, barátságok, barátnők, és természetesen az ezzel járó tapasztalatok, mindezekhez fűződő örömök és csalódások sora volt ez az időszak, de mind a pozitív, mind a negatív élmények hasznosak, mert nélkülük nem kaphattam volna valós képet a később a külvilágban rám váró körülményekről.

Mitől katolikus egy egyetem?

KOVÁCS ORSOLYA

– Nagyon fontosnak tartom, és ez az egyik nagy előnye a Pázmánynak, hogy akármilyen rendezvényre megyek, ami az értékrendemhez közel áll, biztosan találkozom Pázmányosokkal. Nyáron Kalotaszentkirályon, Erdélyben voltam, és rögtön három Pázmányos joghallgató jött velem szembe. A fontos közéleti rendezvényeken is mindig vannak Pázmányos joghallgatók. Így az ember rögtön könnyen egymásra talál azokkal, akikkel hasonló a gondolkodása.

CHRISTIÁN LÁSZLÓ

– Azt gondolom nem is kell ilyen messze menni, hogy ezt lássuk. Ha az ember elmegy itt Budapesten egy templomba, szinte mindenhol találkozik Pázmányosokkal. Nekem először ez meglepő volt, de végül meglepődéssel vettem tudomásul azt, hogy mindenhol ott vannak a Pázmányosok, hogy nem csak nekem fontos az, hogy gyakoroljam a vallásomat, hanem más Pázmányos társaimnak is. Egy másik aspektusa ennek a kérdésnek, hogy ugyan azok is sokan vannak, akik nem úgy gondolkoznak, ahogy mi, akik gyakoroljuk a vallásunkat és eljárunk templomba, de velük is nagyon kulturáltan tudtuk a nézeteinket ütköztetni, nagy beszélgetéseket, vitákat folytattunk.

STÁGEL BENCE

– A Pázmány jogi karának sajátosan kettős küldetése van a magyar felsőoktatási rendszerben. Egyrészt oktatási struktúrájában és az oktatók személyes példáján keresztül a jogász hivatás megalapozását kell nyújtania, másrészt a keresztény örökség letéteményeseként hitbéli és kulturális értékeket kell közvetítenie.

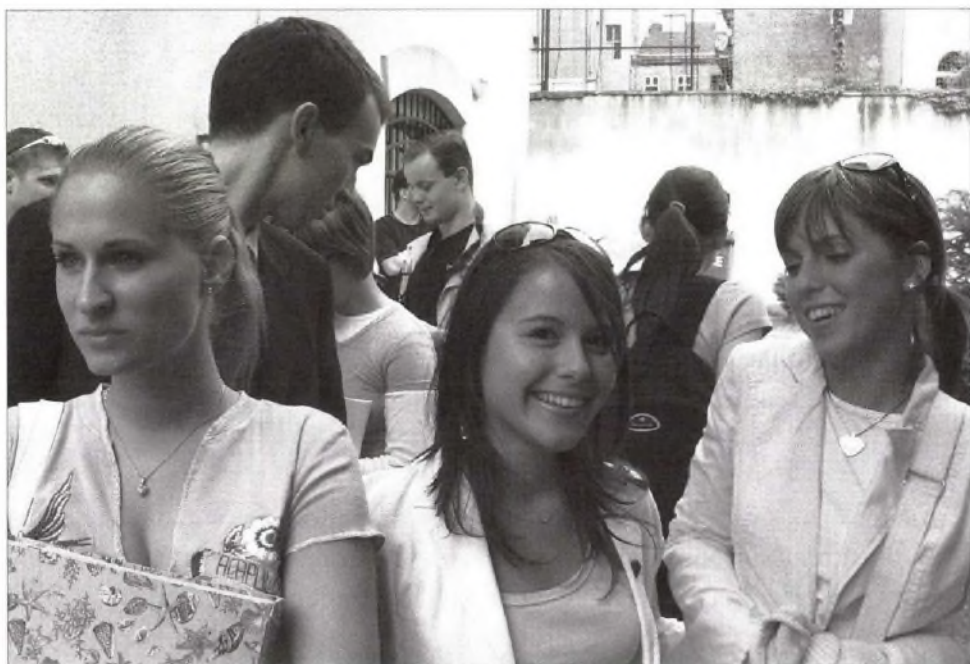
DOBOS TIBOR

– A nyílt napokon általában ez az első kérdés, hogy mennyire katolikus az egyetem, és egyáltalán mit jelent ez az egész. Nehéz kérdés, mert nem mindig, hogy a hallgatók válaszolják meg, vagy a vezetők, a tanulmányi osztály vezetője, a dékán-helyettes, esetleg egy idősebb professzor, aki avatottabb ebben a témában, és aki mindenki számára érthető választ tud adni. Sokan nincsenek tisztában azzal – még az elsős hallgatók közül se, akik beiratkoztak, és már itt vannak –, hogy mit jelent az, hogy katolikus egyetem.

SZILÁGYI PÁL

– Szerintem egy katolikus, egyházi fenntartású egyetem számára elengedhetetlen, hogy a katolikus, keresztény szellemiséget hatékonyan képviselje. Nem szeretem az abszolutizálásokat, nem tartanám helyesnek, ha mondjuk azt írnák elő, hogy legyen az oktatók vagy a hallgatók száz százaléka katolikus, mert mindenkitől lehet tanulni, olyanokkal is szóba kell állni, olyanokat is be kell fogadni, akik esetleg más állásponton vannak, de

Hallgatók a Pro Facultate-napon (2005)

Farsangi összejövetel az elsős előadóban (1999)

azért a szellemiségnek mindenképpen tükröződnie kell egy katolikus egyetemenél.

ZALAI PÉTER

– Ha például a Jogbölcseleti Tanszéken nem volna olyasvalaki, aki a konzervativizmussal foglalkozik, más pedig a liberalizmussal vagy más eszmerendszerekkel, akkor szűkebb lenne a mi tanulási lehetőségünk is. Ilyen szempontból hasznos az, hogy az oktatók között vannak más értékrendet képviselők is.

SZABÓ KRISZTINA

– Szerintem a katolicizmusnak nagyon fontos része a nyitottság. Nem is tudott volna másképp elterjedni annak idején. Fontos, hogy az egyetem összességében a katolicizmust képviselje, de semmiképpen sem szabad negatívan hozzáállnunk a más meggyőződésűekhez. Igenis vitatkozni kell velük, el kell velük beszélgetni, el kell mondani nekik, hogy én miért szeretek egy katolikus közösségbe tartozni, miért szeretek egy katolikus egyetemre járni. Így jókat lehet vitatkozni és ezek szerintem nem olyan viták, amelyek elidegenítik egymástól az embereket, hanem ellenkezőleg, mindenki profitálhat belőlük.

PÜNKÖSTY ANDRÁS

– Nagyon fontos a nyitottság, de ha mi magunkat katolikus egyetemként definiáljuk, akkor ide elsősorban olyan hallgatókat várunk, akik ezt elfogadják, és maguk is vallják, és természetesen másokat is, de nem olyan számban, hogy ez megkérdőjelezze az egyetem katolikus voltát.

DOBOS TIBOR

– Én úgy érzem, hogy hiányzik az, hogy valaki meghatározza, mit is jelent a XXI. század elején az, hogy a Pázmány katolikus egyetem. Mit foglal ez magába? Egy értékrendet takar, egy hallgatói-oktatói kört, egy kisebb-nagyobb csoportot, akik katolikus neveletésben részesültek? Létezik egy definíció erre az egyetemi státútumban, de a hallgatóknak, a fiataloknak ezt

senki nem „fordította le” érthető nyelvre úgy, hogy ők is megérthessék, és a mindennapokban alkalmazhassák.

TELEKI LÁSZLÓ

– Katolikusnak lenni nem kiváltság. Sokkal inkább felelősség és szolgálat. Embert és intézményt – a megfogható életet és az emberi képzeletet – nem szerencsés párhuzamba állítani; temérdek hiba származhat a különböző szinten elhelyezkedő lételelemek hanyag összevetéséből. Mégis, mi a feladata a katolikus embernek – és rajta keresztül az általa létesített intézménynek? Az Egyház társadalmi tanításának és az emberi személy tiszteletének közvetítése – minden ember felé. A Duna mentén és a világ minden táján élő összes ember felé.

Hogy mit jelent nekem a katolikus egyetem? Röviden: küzdelmet. Sok-sok küzdelmet. Amit megért és megér nap, mint nap, folyamatosan megvívni.

KÁPOSZTÁS ÁGNES

– Az értékrend és a szellemiség a legfontosabb. Én is csatlakoznék a nyitottságot vallók táborához. Ennek kapcsán fontos, hogy annak, akinek nem volt lehetősége a családján keresztül, vagy máshonnan megismerni a keresztény világkép alapjait, itt lehetősége legyen erre.

DOBOS TIBOR

– Egy kicsit a tanár-diák viszonyban közelíteném meg a dolgot. Úgy érzem, hogy a tanárookra nagyobb feladat hárul, egy kicsit a nevelő szerepet is be kellene tölteniük, ahhoz, hogy a katolikus jelleg érezhetővé váljon minden hallgató számára. A tanári karunk nagy része úgy gondolja, hogy egy egyetemi hallgatónál már nincs szükség nevelésre, azt a gimnáziumban vagy otthon megkapták. Szüleink nagy része valószínűleg nem katolikus szellemenben nevelte a gyerekeit, így nagyon sokan, akik egyébként fogékonyak lennének rá, iránytű nélkül maradnak, ha itt nem foglalkoznak a lelkükkel is, túl a tananyag leadásán.

ZALAI PÉTER

– Megragadnám két aspektusát a Pázmányos szellemiségnek. Az egyik a barátság, a közösségteremtés, amely abból fakad, hogy közösen látjuk a világot, közösen gondolkodunk, hasonló módon szórakozunk, a szabadidőnket hasonló módon töltjük el, és ennek az eredménye az, hogy mély barátságok szövődnek, erős kötelékkel egymáshoz kapcsolt közösségek alakulnak ki. A másik a bátorítás arra, hogy elkövetkező életem során a keresztyén értékrendet érdemes képviselni, érdemes aszerint élni, és hogy a jogász mindig a közélet része, közéleti szereplő, minden megnyilvánulása, fellépése tükröz valamilyen gondolatvilágot, ennek megfelelően kell tehát viselkedni.

PÜNKÖSTY ANDRÁS

– Itt a Pázmányon olyan nagyformátumú professzoregyéniségektől tanulhattunk, akik mindig nyitottak voltak arra, hogy megosszák az élettapasztalatukat, akár például politikai, akár ennél távlatosabb kérdésekről. Hogy a diákság ezt mennyire használta, használja ki, az egy másik kérdés. Kezdetben, amikor bizonyos fajta szelekciót jelentett a felvételi vizsga, ez nagyon is működött, hívták ezeket a tanárokat, professzorokat, tartsanak előadásokat, beszélgetéseket, stb. Jártam egy órára, aminek az volt a címe, hogy katolikus politológia. Erre az egyik félévben mindössze hárman jelentkezünk, és ahhoz, hogy ez a speciális kollégium hivatalosan is elindulhasson, a tanár érte díjazást kapjon, azt hiszem legalább hat vagy nyolc jelentkező kellett volna. A tanár megtartotta az órát, azért, mert érdekelte volt abban, hogy továbbadja a tudását, ha van olyan, aki meghallgatja. Sokszor egyedül voltam az órán, és így szemtől szemben beszélgethettünk. Nagyon sokat gazdagodtam ezekből az eszmecserékből.

SZILÁGYI PÁL

– Korábban elhangzott, hogy nincs meghatározva, mi az a katolikus egyetem, mit is értünk ez alatt. Szerintem nem is biztos, hogy rövid, pontos definícióval ezt meg lehet határozni. A hallgatók, amint bekerültek az egyetemre, az első évben azonnal találkoztak Zlinszky János professzor úrral, Péteri Zoltán tanár úrral, másodévben Lábady Tamással, akik óráikon, személyes hozzáállásukkal, magatartásukkal, fennkölt kifejezéssel élve példa-

mutatásukkal képesek megmutatni, mit értenek ez alatt. Nem csak a pusztá tananyagot adták le, hanem személyes élettapasztalatukat is megosztották velünk, adott esetben világnézeti útmutatást is adtak. Karácsonykor például Lábady Tamás tanár úr rendszeresen verseket szavalt, és a karácsonyhoz illően búcsúzott el a hallgatóktól. Az ehhez hasonló élmények vezetnek el minket oda, hogy meg tudjuk határozni, mitől katolikus egy egyetem.

KÁPOSZTÁS ÁGNES

– A tanár-diák kapcsolatban rejlő lehetőségeket ki kell használni. Nagyon fontos, hogy elhivatott tanároktól tanulhassunk, lehetőség szerint minél kisebb létszámú, mondjuk 8–10 fős csoportokban, közvetlenül beszélgethessünk velük, és tanulhassunk tőlük. Egész életemben maradandó emlékként gondolok vissza Pálinkás Gyuri bácsi óráira, aki sajnos már nincs köztünk. Évekig az ő előadásait látogattam, hozzá jártam gyakorlatra, sokat tanultunk tőle szakmailag és emberségben is, rajta keresztül kerültünk közvetlen kapcsolatba azokkal a hallgatókkal, akik hozzá jártak, és hasonló ígé-nyek voltak, mint nekünk.

SZILÁGYI PÁL

– Annyit megemlítenék, mielőtt szó érné a ház elejét, hogy a korábban említett tanárok soha nem abszolutizálták saját világnézetüket, a tananya-
got mindenféle objektív követelménynek messzemenően megfelelően adták le, és ehhez adták hozzá többletként saját meggyőződésüket.

SELYEM-TÓTH SÁNDOR

– Ez az egyetem soha semmit nem kényszerített rá a hallgatókra, a keresztény értékrendhez való csatlakozás lehetőségét viszont biztosítja a diákoknak.

Keresztény értékek

CHRISTIÁN LÁSZLÓ

– Valószínűleg minden egyetemen átélhető élmény a karizmatikus professzorok magával ragadó előadása, amit mindenki egész életén keresztül megőriz magában, de itt kaptunk egy olyan többletet ezekhez a csodálatos előadásokhoz, ami a keresztény szellemiségből fakad. Mert valóban nem az jelenti a keresztény mivoltot, hogy kitesszük a keresztet az ajtó fölé minden teremben. A keresztény, katolikus egyetem legfontosabb küldetése, hogy szellemiségét úgy közvetítse, hogy ezáltal – sokáig meghatározó élményeken keresztül – gazdagodjon az egyes ember. Hasonlóan fontos küldetés az, hogy az értékrendek hasonlósága folytán életre szóló barátságok kötődjenek itt. Több, mint két évvel ezelőtt végeztem, és azóta is napi kapcsolatban vagyok a barátaimmal. Meggyőződésem, hogy ezek a barátságok nem fognak föl bomlani egyik pillanatról a másikra.

SZELÉNYI SZILVIA

– Gyakran hangzik el különféle fórumokon, itt a miénken is, hogy „keresztény értékrend”. Nehéz azonban utána részletezni, pontosítani, mit is értünk ez alatt. Egyfelől, bár rendkívüli fontosságú dolgokról beszélünk, anélkül minősítetnek sokak által olcsó közhelynek az ide tartozó értékek, hogy azokat megpróbálnánk ténylegesen megvalósítani, másfelől a precíz meghatározás valóban nem könnyű feladat. Az eddigiekben a közösség tisztetét, a barátságot, a nyitottságot, a befogadást említettük.

TELEKI LÁSZLÓ

– A közösség ideális esetben nem kizárólag a hallgatók közösségét jelenti. Az egyetem szellemi (és tudományos) műhely, polgári közösség – oktatók és hallgatók közössége. Enélkül nincs egyetem; és enélkül nincs jogászképzés.

Bár Bibó István kiemeli az európai társadalomfejlődésben betöltött kulcsszerepét, oktatóink és hallgatóink előtt nem kellően közismert az európai egyetem-eszme jelentősége. Az újkor számos vívmánya, amely a mai ér-

Csoportkép a frissen megszerzett diplomával (2002)

Elmélyült tanulás a kari könyvtárban (2004)

telemben vett szabadság elérését szolgálta, az oktatók és hallgatók e polgári közösségében (is) gyökeredzik.

KOVÁCS ORSOLYA

– Szerintem az alázat rendkívüli fontosságú, ami leginkább talán Péteri Zoltán tanár úr előadásából és gondolatvilágából sugárzik. Alázat a tanítás, a katolicizmus iránt, alázat a nemzettel szemben. Ő mindig azt mondta, hogy egy kis nemzet gyermekeiként mindig tegyük magasabbra magunkkal szemben a léccet, mert csak így tudjuk hitelesen képviselni mind magyarságunkat, mind katolikus mivoltunkat.

SZILÁGYI PÁL

– Ne felejtsük el a családot sem, mint az egyik legfőbb értéket.

SZABÓ KRISZTINA

– Értékek közül a szeretet a legfontosabb, nem is értem, miért nem ezzel kezdtük, hiszen ez minden másnak az alapja. Teljesen mindegy, hogy ki honnan jött és mit gondol, megpróbálom tisztelni és úgy hozzáállni, hogy érezze a belőlem áradó szeretetet. Sok tanárunktól volt alkalmunk ezt megtanulni.

SZILÁGYI PÁL

– Fontos az, hogy itt gondolkodó embereket neveljenek, az egyetem adjon egy olyan erkölcsi mércét, amit később az itt végzett hallgatók jogászként megvalósíthatnak. Fontos, hogy az egyéni ötleteket ösztönözzék. Ezért tartanám azt nagyon jónak, hogy ha még kisebb, mondjuk öt–hat fős csoportokban lehetne szemináriumokat tartani, akkor sokkal jobban lehetne inspirálni a hallgatókat.

STÁGEL BENCE

– „Iustum, aequum, salutare” – áll a jelmondatunkban, ami azt jelenti, hogy nem attól válik valaki értelmiségivé, hogy diplomát szerez, hanem hogy a gyakorlati életben „jogosan, igazságosan és üdvözítően”, a köz javára gyakorolja jogász hivatását.

Megváltoztatni a világot?

ZALAI PÉTER

– Hiszünk abban, hogy képesek lehetünk megváltoztatni a világot, és ebben a tudatban erősít meg bennünket a Pázmány, és az itt minket körülvevő légkör. Úgy érezzük, érdemes küzdeni ezért.

SELYEM-TÓTH SÁNDOR

– Számunkra nem, de a külvilág szempontjából talán ódivatúnak, maradinak tűnhet az, amit képviselünk, de erről nincsen szó. A „konzervatív” kifejezés, eszmeiség amúgy sem rokonértelmű a megújulásra képtelenséggel, a maradisággal.

KOVÁCS ORSOLYA

– Kétezer éves rendszerről van szó, ha pedig kétezer évet túlél a kereszténység, akkor nem mondhatjuk azt, hogy túl konzervatív, hogy mai világunkban nincsen helye, legfeljebb a közvetítésével általánosan elfogadottá, még ha nem is követetté vált értékek megőrzésére kellene törekedni. Ez önámítás, mert ha nem tűzünk ki egy felettünk létező mércét, és saját magunkat fogadjuk el annak, nagyon hamar önkényes értelmezést nyerhet az egyébként oly szívesen és gyakran hangoztatott erkölcsi alapelvek sora.

SZILÁGYI PÁL

– Én megnézném azokat, akik a kereszténységet kritizálják, mit szólnának, ha egyik pillanatról a másikra eltűnnének az életükből ezek az értékek. Ők lennének a legjobban meglepődve, jaj, mi is történik velem?

ZALAI PÉTER

– A XX. század jó néhány évtizedében próbálták meg lerombolni a kereszténységet azok a percberek, akik az Egyházzal szembefordultak. Mindig beletört a bicskájuk. Egy kissé most is ilyen idők tanúi vagyunk, de biztos vagyok abban, hogy ezúttal sem fog sikerülni a tervük.

SZABÓ KRISZTINA

– A keresztény értékek nem csak kétezer véve voltak aktuálisak, hanem ma is azok. Szerintem nem érdemes róluk úgy beszélni, mint egy, a történelmi múlt kódébe vesző, valaha széles körben érvényesült eszmerendzerről, hanem meg kell tudnom mondani, el kell tudnom magyarázni egy velem szembejövő ateistának, vagy bárki másnak, hogy miért nekem, nekünk van igazunk. Ez a fajta „apostolkodás” minden keresztény kötelessége.

ZALAI PÉTER

– Az életviteleddel tudod legmeggyőzőbben bizonyítani a kereszténységedet. Ha valaki Pázmányos, annak nem csak a tudásában jelentkező többlettel, hanem jószágával, alázatával és a szeretetével is ki kell tűnnie.

DOBOS TIBOR

– Az említett professzorok azért hitelek, mert ők valóban azt sugározzák magukból, hogy a kereszténységet meg is élik, és nem csak beszélnek róla. Amikor Zlinszky János professzor úr volt a dékán, minden évfolyamot fogadott egy teázásra, szinte minden hallgatóval találkozott a Dékán Úr, és mindenkihez volt egy-két szava, mindenkivel el tudott beszélgetni. Ember-, azaz hallgatóközpontú volt, elérhető volt mindenki számára. Nem csak egy vezető volt, hanem egy ember, aki mögött hosszú életút áll. Ahhoz, hogy katolikus legyen az egyetem, a kétezer éves értékekre, és a hozzá hasonló professzorokra kell építeni. Elengedhetetlen, hogy folyamatosan építsük tovább a tanári kart, a fiatal oktatókat, akik elődeik útján mennek tovább.

SZILÁGYI PÁL

– Látom a reális veszélyét annak, hogy idővel kiöregednek a nagy nevek, miközben hiányos a 40–50 éves középgeneráció. Félek attól, hogy nem lesz majd kitől tanulni, amikor a példaképek elmennek. Sok ambiciózus fiatal, leendő tanár van, akik majd egyszer talán megfelelnek a követelményeknek, de nekik is tanulniuk kell valakiktől.

Felvétel az 1998-as gólyabálról

Mulatság a kar kertjében (2004)

TOMASITZ ISTVÁN

– Miközben végig arról beszélünk, hogy van egy réteg, aki nemcsak érdeklődő, hanem folyamatosan igényli azt, hogy az egyetem valóban hatékonyan, kézzelfoghatóan jelenítse meg katolikus jellegét, ne felejtsük el, hogy a jelenlegi hallgatóság döntő többsége passzivitásba burkolózik. Nem feltétlenül jelenti ez azt, hogy kizárja életéből a keresztény világnézetet, lehet, hogy a közömbösségük abból fakad, hogy nem sikerül őket megfelelően megszólítani.

DOBOS TIBOR

– Mindenki panaszkodik, hogy a hallgatók passzívak, egyre passzívakabbak. Ez tényleg igaz, de ki tesz azért, hogy ezen változtassunk? A tanárok többsége csak megtartja az előadást, és utána rohan tovább. Így nem lehet megmozgatni a hallgatókat. Arcra meg tudom mondani, hogy ki az, aki baráti társaságával a kötelező órákon túl itt marad, és tesz még valamit, akár elmegy velük focizni vagy sörözni, beszélgetni.

ZALAI PÉTER

– Előttem van egy kép, ahogy a középiskolában a matematikatanár fölénk hajol, és azt mondja, gyerekek, most barátkozzatok, mert az egyetemen már nem lehet, itt fogjátok egymás kezét. Ennek élő cáfolata, hogy itt már első év végén igazi barátságok kötődtek sokak között, kialakultak kisebb-nagyobb körök. Mindig összejövünk valakinél, és egy jó pohár bor mellett megbeszéljük, ki mit gondol a világról.

KATONA KOLOS

– Sokakban van igény és elképzelés a Pázmányos diákok egységbe kovácsolására. Ez tetszik, és sajnálom, hogy ennek a törekvésnek nem volt feltétlenül mindenkivel szemben eredménye. Ha a későbbiekben beérik ez a munka, ami ebből a szándékból fakad, akkor létrejöhet egy sokkal szorosabb egység a Pázmány diákjai, valamint a Pázmány diákjai és oktatói között.

CHRISTIÁN LÁSZLÓ

– Volt egy olyan időszak, amikor az én emlékeim szerint kiválóan működött a közösség, akkor még kisebb volt az egyetem épületének használható része, kevesebben jártunk ide. Akkor mindenki a sajátjának érezte a frissen megalakult egyetemet, jókat beszélgettünk, jó társaság volt. Annak idején, amikor az újdonság és a meggyökeresedett rendszer hiánya miatt sokkal spontánabban mentek a dolgok, a közösség önépítése jól működött.

ZALAI PÉTER

– A nehézségek ellenére, amelyeknek csak egy töredékét tudtuk most megemlíteni, mindannyian örülhetünk, hogy ez az intézmény létrejött. Itt tudtunk egymással találkozni, és az, hogy együtt indulunk, rengeteget jelent, bátorítást ad. Az életben biztos, hogy együtt sokat elérhetünk.

Az universitas tagjai

1995 – 2005

A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARÁNAK

SZABÁLYZATA

a Pro Facultate-díjról

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Tanácsa, azon gondolattól vezérelve, hogy a Kar tudományos, erkölcsi és szellemi épüléséhez kimagasló áldozatvállalással hozzájárult oktatóit méltó elismerésben részesítse, az arra érdemeseket a Kar egésze elé példaként állítsa, ezen elismeréssel hagyományt teremtve, az alábbiak szerint határozott.

1. § A Kar tudományos, szakmai, erkölcsi és lelki épülését kimagaslóan szolgáló, a Karért a legtöbb áldozatot hozó oktatókat a Kar minden évben díjazásban részesíti.

2. § (1) A díj elnevezése Pro Facultate. Formája díszes kivitelű, magyar és latin nyelvű oklevél.

(2) A díj névválasztásában is kihangsúlyozásra került a szellemi folyamatosság az egykori Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemmel, így a díj mintája és előképe az ott 1936-ban létrehozott Pro Universitate díj.

3. § (1) Az oklevél szövege magyar nyelven: „Mi, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar oktatóinak és hallgatóinak universitasa PRO FACULTATE oklevelet adományozunk .....-nak, akinek a Karért végzett munkáját ezzel is elismerjük és megköszönjük, őt példaképként állítjuk az universitas minden tagja elé. Kelt.”

(2) Az oklevél szövege latin nyelven: „Nos communitas professorum et cives academici facultatis scientiae Juris et Politicae Universitatis Catholicae de Petro Pázmány Nominatae, diplomam „PRO FACULTATE” donamus ..... Cum qua, hoc modo quoque agnoscimus suum laborem pro facultate, gratias agentes pro negotio suo. Tamquam

exemplarem ad imitandum proponimus coram omni membro universitatis. Anno Domini.”

4. § A díj minden évben ünnepélyes keretek között, egy vagy több oktató számára, a Kar oktatóinak, hallgatóinak és alkalmazottainak nyilvánossága előtt kerül átadásra.

5. § A díj odaítéléséről a Kar oktatói, alkalmazottai és hallgatói együttesen döntenek.

6. § A szavazásra egy, minden évben előre kijelölt hét áll rendelkezésre, amely idő alatt mindenki élhet szavazati jogával. A Kar minden oktatója, alkalmazottja és hallgatója rendelkezik szavazati joggal. A szavazás lebonyolítása a Kari Tanács felügyelete alá tartozik.

A Kari Tanács döntése alapján

Dr. Bándi Gyula
dékán s. k.

2003. december 19.

A Pro Facultate-díj eddigi kitüntetettjei

Zlinszky János (2003)

Bánrévy Gábor (2004)

Kilényi Géza (2004)

Pálinkás György
(2004, posztumusz)

Péteri Zoltán (2004)

Gáspárdy László (2005)

Békés Imre és Horváth Attila (2005)

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Karának oktatói
(1995 – 2005)*

REKTOR

† Gál Ferenc, egyetemi tanár (1992–1998)

Erdő Péter, egyetemi tanár (1998–2003)

Fodor György, egyetemi tanár (2003–)

DÉKÁN

Zlinszky János, egyetemi tanár, professor emeritus (1995–2000)

Radnay József, egyetemi tanár (2000–2003)

Bándi Gyula, egyetemi tanár (2003–)

ALKOTMÁNYJOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Kilényi Géza, egyetemi tanár

Balogh Zsolt, adjunktus

Cservák Csaba, megbízott oktató

Hajas Barnabás, tanársegéd

Halász Iván, megbízott oktató

Jászi Orsolya, Ph.D.-hallgató

Juhász Albin, Ph.D.-hallgató

Kozma Ákos, adjunktus

Radványi Miklós, megbízott oktató

Salamon László, mestertanár

Schanda Balázs, docens

Tábik Ferenc, adjunktus

Varga Zs. András, adjunktus

---

* A listák elkészítésénél a kötet lezárásakor (2005. júliusában) érvényes tanszéki struktúrát vettük figyelembe. A dőlt betűvel szedettek ekkor nem tanítottak a karon. Egy oktatót mindig csak egy tanszékhez soroltunk be.

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

VEZETŐJE

Sólyom László, egyetemi tanár (2000–2002, 2005)

Zlinszky János, egyetemi tanár, professor emeritus (2002–2003)

Gáspárdy László, egyetemi tanár (2003–2004)

BÜNTETŐJOGI ÉS BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI JOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Békés Imre, egyetemi tanár, professor emeritus (1995–2003)

Vókó György, egyetemi tanár (2003–)

Bárándy Gergely, tanársegéd
Bárándy Péter, megbízott oktató
Belovics Ervin, mestertanár
Békés Ádám, tanársegéd
Boros János, megbízott oktató
Bory Noémi, tanársegéd
Busch Béla, docens
Eperjes Krisztián, tanársegéd
H. Varga Mariann, megbízott oktató
Horváth Katalin, tanársegéd
Ihász Sándor, megbízott oktató
Iván László, megbízott oktató
Jacsó Judit, megbízott oktató
Karasszon Dorottya, adjunktus
Kiss Zsigmond, c. docens
Korinek László, egyetemi tanár
Lévay Miklós, egyetemi tanár

Majzik Mátyás, megbízott oktató
Margitán Éva, adjunktus
Melegh Gábor, megbízott oktató
Molnár Gábor, mestertanár
Nyilas Levente, megbízott oktató
Papp Géza, megbízott oktató
† Pálinkás György, c. docens
Sinku Pál, mestertanár
Sódor István, megbízott oktató
Sótonyi Péter, megbízott oktató
Szívós Mária, adjunktus
Szűcs András, megbízott oktató
Tamási Erzsébet, adjunktus
Ujvári Ákos, tanársegéd
Varga Réka, megbízott oktató
Varga Zoltán, adjunktus
Vaskúti András, megbízott oktató

BÜNTETŐ ELJÁRÁSJOGI ÉS KRIMINALISZTIKAI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Tóth Mihály, egyetemi tanár

Bánáti János, c. egyetemi tanár	Gimesi Ágnes, megbízott oktató
Bodor Tibor, megbízott oktató	Kardon László, tanársegéd
Bogár Péter, megbízott oktató	Kádár András, megbízott oktató
Borbély Zoltán, megbízott oktató	Magyar György, megbízott oktató
Bólya Lajos, megbízott oktató	Móritz Balázs, tanársegéd
Brunner Tamás, megbízott oktató	Trappné Kiszely Rita, megbízott oktató
Csák Zsolt, adjunktus	

DEÁK FERENC TOVÁBBKÉPZŐ INTÉZET

VEZETŐJE

Petrik Ferenc, c. docens (1999–2003)

Szalai Márta (2004–)

EURÓPAJOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Király Miklós, docens (1997–2001)

Boytha György, c. egyetemi tanár (2001–2003)

Szabó Marcel, docens (2003–)

Czuczai Jenő, adjunktus	Király Béla, megbízott oktató
Csepely-Knorr Tamás, tanársegéd	Láncos Petra, Ph.D-hallgató
Dienes-Oehm Egon, c. docens	Margitay Becht Beáta, Ph.D-hallgató
Erdős István, tanársegéd	Mádl Ferenc, egyetemi tanár
Gehér József, megbízott oktató	Mohi Csaba, adjunktus
Gorka Sebestyén, megbízott oktató	Papp Mónika, tanársegéd
Gyenyey Laura, tanársegéd	Szemerkenyi Réka, megbízott oktató
Gyertyánfy András, megbízott oktató	Waters, Leslie, megbízott oktató

HELLER FARKAS KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI INTÉZET

INTÉZETVEZETŐ

Botos Katalin, egyetemi tanár

Alvincz József, megbízott oktató
Ádám Zsigmond, megbízott oktató
Árva László, megbízott oktató
Báger Gusztáv, egyetemi tanár
Bittsánszky Géza, adjunktus
Boda Zsolt, megbízott oktató
Botos József, docens
Botos Máté, megbízott oktató
Bódy László, adjunktus
Csillik Péter, adjunktus
Dénes Sándor, c. docens
Horváth Katalin, megbízott oktató
Hunkár Dénes, egyetemi tanár
Ivics Mihály, adjunktus

Katona Klára, adjunktus
Kismarthy Lorándné, megbízott oktató
† Keller Judit, megbízott oktató
Kleknerné Nyitrai Réka, docens
Kőrösi István, docens
Mátyás Antal, megbízott oktató
Novotnik Imre, megbízott oktató
† Rabár Ferenc, megbízott oktató
Rieger László, megbízott oktató
Schlett András, adjunktus
Szegő Szilvia, megbízott oktató
Varga Sándor, megbízott oktató
Vass Csaba, megbízott oktató
Závodnyik József, megbízott oktató

IDEGENNYELVI LEKTORÁTUS

VEZETŐJE

Misejéné Lovas Judit

Ábrahám Károlyné
Baranyai Tiborné
Bartalis Mónika
Bartha Mária
Báthory Orsolya
Berthóty László
Bokor Krisztina
Boronkainé S. Ágnes
Boronkai Ivánné
Csoknyai Ilona
Dzsida Orsolya
Egey Emese
Gyórfy Zsuzsanna
Horváth Judit

Járfás Ágnes
Juhászné Suhajda Ágnes
Kácsor Judit
Kálmán András
Kisdi Ágnes
Kisszebeni Krisztina
Komáromi Attiláné
Korentsy Mária
Korényi Honoráta
Kovács Zoltán
Laukó Katalin
Leányfalvi Gyöngyi
Majsai Erzsébet
Merkely Béláné

<i>Miseje Balázs</i>	<i>Seres Fanny</i>
<i>Molnár Andrea</i>	<i>Sikota Krisztina</i>
<i>Mosonyi Éva</i>	<i>Somogyi Tóth Katalin</i>
<i>Nagy Csilla</i>	<i>Szende Ákos</i>
<i>Nagy Veronika</i>	<i>Szilágyi Csaba</i>
<i>Orbán Adorjáné</i>	<i>Szőkefalvi Nagy Eszter</i>
<i>P. Mándify Mária</i>	<i>Takács S. Pálné</i>
<i>Paál Zsuzsanna</i>	<i>Torre, Carlos de la</i>
<i>Paksy Nóra</i>	<i>Tóth Ferenc</i>
<i>Papp Eszter</i>	<i>Tóth László</i>
<i>Pálos Emese</i>	<i>Varga Barnabás</i>
<i>Pándi Horváth Erzsébet</i>	<i>Vámos Gézáné</i>
<i>Perlaki Rózsa</i>	<i>Vladár Zsuzsanna</i>
<i>Petri Márta</i>	<i>Weiszler Mariann</i>
<i>Sasvári Katalin</i>	<i>Weninger Nóra</i>
<i>Schandl Veronika</i>	

INFORMATIKAI OKTATÁSI CSOPORT

VEZETŐJE

Dósa Imre (1995–1998)

Groma Sarolt (2003–)

Balla Ibolya

Csulák László

Győri Gábor

JOGBÖLCSELETI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Varga Csaba, egyetemi tanár (1995–)

Péteri Zoltán, egyetemi tanár, professor emeritus
(Állambölcseleti Tanszék, 1995–2003)

Chertes Attila, adjunktus
Cserne Péter, tanársegéd
Fekete Balázs, tanársegéd
Frivaldszky János, docens
Gyórfi Tamás, docens
H. Szilágyi István, docens

Horkay Hörcher Ferenc, docens
Paksy Máté, tanársegéd
Takács Péter, docens
Tattay Szilárd, tanársegéd
Zombor Ferenc, megbízott előadó
Zsiday Ágnes, megbízott előadó

JOGTÖRTÉNETI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Horváth Pál, egyetemi tanár, professor emeritus
(Egyetemes Jogtörténet Tanszék, 1995–2002)

Gerics József, egyetemi tanár

(Magyar Jogtörténet Tanszék, 1995–2002)

Szabó István, docens (2002–)

Berényi, André, megbízott oktató
Botos Gábor, docens
Csontos Gábor, adjunktus
Gericsné Ladányi Erzsébet, docens
Gönczi Katalin, docens
Gyulafalvi Edit, Ph.D-hallgató
Henne, Thomas, megbízott oktató
Horváth Attila, docens
Jany János, adjunktus
Kun Tibor, főiskolai tanár
Komáromi László, tanársegéd
Máthé Gábor, főiskolai tanár
Mezey Barna, egyetemi tanár
Morvai Attila, tanársegéd

Öry Károly, főiskolai docens
Pap András, Ph.D-hallgató
Raffay Ernő, egyetemi tanár
Rusztli Hunor, Ph.D-hallgató
Sáry Pál, adjunktus
Stipta István, egyetemi tanár
Szigeti Magdolna, adjunktus
Tatham, Allan E, megbízott oktató
Tomasitz István, Ph.D-hallgató
Tóth Zoltán József, adjunktus
Völgyesi Levente, adjunktus
Wéber Róbert, tanársegéd
Zakariás Kinga, Ph.D-hallgató
Zinner Tibor, c. egyetemi tanár

KÁNONJOGI INTÉZET

INTÉZETVEZETŐ

Erdő Péter, egyetemi tanár (1995–2002)

Kuminetz Géza, egyetemi tanár (2002–)

Antalóczy Péter, docens

Fülöp Tibor, docens

Gudenus, Philipp, megbízott oktató

Hársfai Katalin, docens

Lefkánits György, megbízott oktató

Linczenbold Levente, megbízott oktató

Szabó Péter, docens

Szuromi Szabolcs, egyetemi tanár

Vígh Annamária, tanársegéd

Zakar Ferenc Polikárp, egyetemi tanár

KERESKEDELMI JOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Lévay Miklósné Fazekas Judit, egyetemi tanár (1998–2002)

Turr György, docens (2002–2003)

Miskolczi Bodnár Péter, egyetemi tanár (2003–)

Barochné Szabó Mariann, adjunktus

Brehószki Márta, tanársegéd

Gyulai-Schmidt Andrea, adjunktus

Janssensné Felkai Zsuzsanna, tanársegéd

Sélley Zoltán, tanársegéd

Szalay László, megbízott oktató

Szatmáry István, tanársegéd

KÖRNYEZETJOGI ÉS VERSENYJOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Bándi Gyula, egyetemi tanár

Ábrók Ildikó, megbízott oktató
Bíró György, megbízott oktató
Boytha Györgyné, c. docens
Csépai Balázs, Ph.D-hallgató
Endrédy István, megbízott oktató
Farkas Péter, docens
Hajdú István, megbízott oktató
Hermány Csaba, megbízott oktató
Jávor Benedek, adjunktus
Kerekes Sándor, egyetemi tanár
Kovács Agnes, tanársegéd

Lánchidi Péter, Ph.D-hallgató
Mikó János, megbízott oktató
Péter Judit, adjunktus
Rádai Ödön, megbízott oktató
Reiniger Róbert, megbízott oktató
Szántó Tibor, megbízott oktató
Szlávik János, egyetemi tanár
Tóth András, Ph.D-hallgató
Tóth Tihamér, adjunktus
Varga József, megbízott oktató
Zlinszky János ifj., docens

KÖZIGAZGATÁSI JOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Tamás András, egyetemi tanár

Christián László, tanársegéd
Demcsik Tamás, docens
Egerszegi Gyula, c. docens
Gerencsér Balázs, tanársegéd
Józsa Fábián, adjunktus
Kántás Péter, adjunktus
Kárpáti Zoltán, mestertanár
Krauss Ottó, adjunktus
Máté János, megbízott oktató
Mikó Zoltán, megbízott oktató

Molnár Miklós, egyetemi tanár
Ocskó András, megbízott oktató
Oláh József, adjunktus
Palotai Dániel, tanársegéd
Patyi Gergely, tanársegéd
Seereiner Imre, adjunktus
Tabler, Margaret, megbízott oktató
Ugron Gáspár, tanársegéd
Virág Jánosné, adjunktus

MUNKAJOGI ÉS SZOCIÁLIS JOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Radnay József, egyetemi tanár

Bassola Zoltán, mestertanár
Bánsági Györgyi, megbízott oktató
Fabók András, tanársegéd
† Farkas József, c. docens
Fejérdy Tamás, adjunktus
Hartai Győző, tanársegéd
Kávássy Pál, megbízott oktató

Kiss Lenke, megbízott oktató
† Kleeberg László, adjunktus
Lakatos Hedvig, megbízott oktató
† Rosner Vilmos, c. docens
Szabó László, adjunktus
Takács György, megbízott oktató

NEMZETKÖZI KÖZJOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Kovács Péter, egyetemi tanár

Ádány Tamás, adjunktus
Balogh András, Ph.D-hallgató
Balogh László, megbízott oktató
Gál Gyula, docens
Jantsits Ágnes, megbízott oktató

Kraivalik Gábor, adjunktus
Kussbach Erich, egyetemi tanár
Láng Péter, adjunktus
Prehoffer Elemér, megbízott oktató
Tőkey Mária, Ph.D-hallgató

NEMZETKÖZI MAGÁNJOGI ÉS ELJÁRÁSJOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Burián László, egyetemi tanár

Bánrévy Gábor, egyetemi tanár,
professor emeritus
Horváth Éva, c. egyetemi tanár
Kondor Bence, Ph.D-hallgató

Nagy Zsuzsanna, Ph.D-hallgató
Raffai Katalin, adjunktus
Szabó Sarolta, tanársegéd
Tóth Zsuzsanna, tanársegéd

ÖSSZEHASONLÍTÓ MAGÁNJOGI ÉS KÖZJOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Sólyom László, egyetemi tanár (2005)

Paczolay Péter, egyetemi tanár (2005–)

Szőnyi Viktor, adjunktus

PÉNZÜGYI JOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Halustyk Anna, docens

Békés Balázs, adjunktus

Halász Zsolt, tanársegéd

Klicsu László, adjunktus

Tersztyánszkyné Vasadi Éva, mestertanár

POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Gáspárdy László, egyetemi tanár (1998–2005)

Bándi Gyula, egyetemi tanár (2005–)

Bakos Judit, megbízott oktató

Bérces László, mestertanár

Csikyné Szobácsi Julianna, megbízott oktató

Éles Anita, tanársegéd

Forstóber Gábor, tanársegéd

Gláser Szilvia, tanársegéd

Harsági Viktória, adjunktus

Imregi Géza, c. docens

Kiss Tamás Lajos, megbízott oktató

Kormos Erzsébet, megbízott oktató

Kovács László, tanársegéd

Könyves Béláné, c. docens

Palotásné Fekete Erika, adjunktus

Telek Zoltán, megbízott oktató

Telekné Vasenszky Zsuzsanna, megbízott oktató

Újlaki Tamás, tanársegéd

POLGÁRI JOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Jobbágyi Gábor, egyetemi tanár

Bagi István, mestertanár	Lábady Tamás, docens
Bókai Judit, mestertanár	Lomnici Zoltán, tanársegéd
Bölcskei János, tanársegéd	Lukács Tamás, megbízott oktató
Csapó Orsolya, tanársegéd	Nemescsóiné Martonyi Zsuzsanna, tanársegéd
Fábián Ferenc, adjunktus	Nochta Tibor, adjunktus
Ferencz Antal, egyetemi tanár	Matkó Ida, docens
Ferenczy Rita, tanársegéd	Mogyorósi Dorottya, megbízott oktató
Garay Mária, c. docens	Monory Bulcs, docens
Graf Tamás, adjunktus	Murányi László, mestertanár
Koltay András, tanársegéd	Oberfrank Ferenc, c. docens
Kolozsi Béla, docens	Tattay Levente, egyetemi tanár
Köles Tibor, c. docens	Végh Zoltán, egyetemi tanár
Landi Balázs, adjunktus	

RÓMAI JOGI TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Zlinszky János, egyetemi tanár, professor emeritus (1995–2001)

El Beheiri Nadja, docens (2001–)

Andrási Dorottya, mestertanár	Schmidt Beatrix, tanársegéd
Erdődy János, tanársegéd	Szántai Katalin, megbízott oktató
Gedeon Magdolna, adjunktus	Rihmer Zoltán, adjunktus
Gyulai Andrea, tanársegéd	Tóth Ferenc, adjunktus
Kahler Frigyes, c. docens	Varga Győző, docens

TESTNEVELÉSI CSOPORT

VEZETŐJE

Draskóczy Imre

Forgó András

Littner Anita

Renczes Krisztina

Szilágyi Beáta

MEGSZŰNT OKTATÁSI EGYSÉGEK

KOMMUNIKÁCIÓ TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Horányi Özséb, egyetemi tanár

Dániel Ferenc, megbízott oktató

Gyorgyevics Miklós, tanársegéd

Halász Lajos, megbízott oktató

Kéri Elemér, megbízott oktató

Lőrincz Éva, megbízott oktató

† Szegedi Márton, egyetemi tanár

Szőőr Anna, megbízott oktató

LOGIKA TANSZÉK

TANSZÉKVEZETŐ

Benedek András, docens

Aczél Petra, adjunktus

Albert Gábor, megbízott oktató

Baranyi Károly, megbízott oktató

Dévényi Péter, tanársegéd

Eszes Boldizsár, megbízott oktató

Kovács Marianne, tanársegéd

Orbán Krisztina, tanársegéd

Szabó István György, adjunktus

Tóth Orsolya, tanársegéd

Zentai István, adjunktus

TÁVOKTATÁSI INTÉZET

VEZETŐJE

Tersztyánszky Ödön

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Karán
diplomát szerzettek névsora
2000 – 2005

2000 TAVASZÁN

PRAECLARE

Éles Anita
Morvai Attila
Parlagi Mátyás

SUMMA CUM LAUDE

Aradi Zita
Békés Ádám Gergely
Boncz Ditta
Bögös Fruzsina
Bratiánu Eszter
Burger Ildikó
Csépai Balázs
Cserei Gyula
Dáskál Angéla
Detrói Ferenc
Dósa Kinga
Fechte N. Sorina
Fedák Eszter
Fejéregyházi Éva
Fekete Dalma Mária
Feldmayer Györgyi
Ferenczy Rita
Gáspárdy Ilona
Gláser Szilvia

Gyenci Laura
Hajas Barnabás
Halász Zsolt
Honti Zsófia
Huszágh Andrea
Jeney Orsolya
Kaluber László
Karafiát Katalin
Kertész Andrea
Kishonti Noémi Ágota
Kókai Judit
Komáromi László
Kovács Ágnes
Kovács Elvira
Kovács László
Láng Dóra
Magyar Attila István
Maráth Gabriella
Martonyi Zsuzsanna
Maurer Erika

Mester Katalin
Mezey Róbert
Mondschein Anita
Móritz Balázs
Nemescsói András
Paksy Máté
Papp Katalin
Rozsos Éva
Schmidt Beatrix
Somogyi Lilla
Sőléd Tünde
Tarr Krisztina
Tóth Péter Benjámin
Tóth Zsuzsanna
Ujvári Ákos
Urbányi András
Vas Adrienn
Viola Judit
Viola Katalin

CUM LAUDE

Ádány Tamás Vince	Gartner Nikolett	Lenk Zsuzsanna
Agócs Ilona	Gecser Szilvia	Mácsai Gyöngyvér Gizella
Arató Franciska	Gonda Imre	Magyarosi Szilvia
Bakonyi Péter	Gór Zoltán	Major Szilvia
Balla Piroska	Gyulafalvi Edith	Márkusfalvi-Tóth Ádám
Balsai Szabolcs	Halász Barbara	Mátyás Brigitta
Bana Grácia	Haraszi Lajos	Mayer Rita
Bana Tímea	Harcos Gábor	Migály Zoltán
Bárándy Gergely	Hartai Győző	Mikó Katalin
Barta Tímea	Hegedűs Márta Boróka	Molnár Arnold
Bedő Mária	Hidasi Nóra	Morován Zsolt
Beke Andrea	Horváth Adrienne	Nagy Bernadett
Beke Kamilla	Horváth Krisztina	Nagy Emese
Béky Zoltán Balázs	Huber Gábor	Nagy Gábor
Berényi András	Jásdi Attila	Naszódi Nikoletta
Berkó Lilla	Jászi Orsolya	Navratil Szonja
Berta Eszter	Jenőffy Adrienn Katalin	Nehéz-Posony Márton
Berzetei Dóra	Jeszenszky Gábor Zsolt	Németh Gábor
Bíróné Oláh Edina dr.	Juhász Roland	Pál Helga
Botrka Viktor	Karczag Alexandra	Pálos Réka
Budai Zsolt	Kardos Éva	Palotai Dániel
Csekő Zsolt	Kelemen László	Pándi Brigitta
Csuha Krisztián	Kelemen Örkény	Papp Zsuzsanna
Dani Beáta	Kepics Brigitta	Pátzay Péter
Deák Ferenc	Kikindai Zoltán Iván	Patyi Gergely
Dévényi Péter	Kiss Gergely	Péter Ákos
Dóczi Gergely	Kiss Klára Viktória	Pohánka Béla
Écsi Annamária	Kiss Pál Barna	Pokorádi Márta
Fazekas Róbert	Koczás János	Poór Júlia
Fekete Annamária	Koiss László	Rác Fruzsina
Fekete Katalin	Komáromi Márta	Raskoványi Zsuzsanna
Fekete Zita	Kosik Kristóf János	Remetei Filep Zsuzsanna
Fenyvesi Zsuzsa	Kovács Attila	Ress Erzsébet Rita
Forgács József Péter	Kovács Gergely	Réti Barbara
Földessy Máté	Kovács Tamás Sándor	Ristyák Dóra
Fridrich Katalin	Kozma Ágnes	Sárdi Orsolya
Gaal Erika	Kőrösi Koppány	Sas Tamás
Galántai Éva	Krzyzewsky Beáta Karolina	Schnitta Zsuzsanna Dóra
Galántai Gergely	Lakner Szilvia	Séllay Zoltán

Siki Laura	Szengofszky Richárd	Tóth Katalin
Skultéty Anikó	Szentirmai Endre	Tóth Mónika
Somorjai Márk	Szmodits Zoltán	Törös Judit
Starecz József	Szokó Carmen Regina	Varga Anetta
Suppan Ágoston	Tátrai Bálint Marcell	Varga Zoltán
Szabó Györgyi	Téglásy Balázs	Veres Mónika
Szalai né Pauleczki	Teleki Mariann	Világos Beatrix
Zsuzsanna dr.	Terék Tihamér	Wéber Róbert Márk
Szalóki Anna	Tóth Attila	Zeller Anikó
	Tóth István	

RITE

Burján Richárd	Gyuricza Szabolcs	Schlotthauer Péter
Csaplár Szabolcs	Hamar Orsolya	Solymosi Katalin
Czakó Annamária	Hegedűs Katalin	Szabó Mónika Csilla
Deme Nóra Krisztina	Markovics Barbara	Szterényi Sándor József
Dovák Viktória	Nagy György	Szűcs Péter
Endreffy Balázs	Pántya Mónika Andrea	Szűcs Dóra
Gerő Tamás	Pócsi Ágnes Kata	

2000 ŐSZÉN

SUMMA CUM LAUDE

Babai Belánszky Tamás	Czapné Fekete Mariann	Munk Julianna
Barta Krisztina	Gerencsér Ferenc dr.	Szabó Ferenc
Bognár Ákos	Horváth Erika	Szanka Alexandra
Bóné László	Kiss Andrea	Varga Edina
	Mohácsy Gábor	

CUM LAUDE

Ámon Andrea	Juhász Péter	Nikolits Réka
Ascsillán Endre	Juhászné Budai Ildikó dr.	Pálházi Gábor
Bálint Attila Árpád	Kálló Katalin	Patakfalvi-Vigh Katalin
Balogh Szilvia	Karancsy Mónika	Pátrovics Amrita
Beréti Zsolt	Kerekes Henrietta	Popovics Natália
Bilics Gabriella	Kertész Balázs Gábor	Radványi Bálint
Bitszászky Ádám	Keszthelyi Csaba	Sándor Annamária
Cseh László Ferenc	Kis-Simon Bernadett	Schieder Katalin
Csepely-Knorr Tamás	Koblinger Dóra	Simon Attila
Cserjési Péter	Koch Beáta	Simon Dávid
Csordás Ágoston	Kollár Szabolcs	Stumpf Adrienn
Domokos Gábor	Kósa Ádám	Szelényi Gábor
Drávai Katalin	Kovács Ákos	Szilágyi Orsolya
Egedy Gergely dr.	Kovalcsik Ildikó	Szőllősi Virág
Egri Katalin	Kováts Sebestyén	Sztvórecz Zsuzsa
Gerei Tamás	Kövi László	Takács Judit
Götl Beáta	Krajnyák András	Török Zombor
Gréczi Zoltán	Krezinger György	Utry Ágnes
Gyulai Eszter	Lángi Zsuzsanna	Varga Brenadett
Gyuricza Zsolt	László Judit	Varga Judit
Hajdu István	Lehel Zoltán Zsolt	Varga Marianna
Hortobágyi Rita	Léhmán Zoltán	Varga Szabolcs
Huszár Márk	Mekis Viktória	Varjas Attila
Huszár Péter	Mogyorósi Dorottya dr.	Zombori Gábor
Jakab Szabolcs	Nádasdy Miklós	

RITE

Fehérgyarmati-Tóth Réka	Nagy László	Révész Balázs
Hartmann Kristóf	Nemere János	Szallerbeck Zsolt
Hegedűs Katalin	Nemes Barbara	Szentes Árpád
Kiss Rajmund	Papp Orsolya	Szivek Norbert
Kővári Kálmán	Patassy Bence	Tóth Anna
Kun Emese	Réthelyi Zoltán	Vermesy Orsolya

2001 TAVASZÁN

PRAECLARE

Durczy Zsuzsanna
Esztervári Adrienn

SUMMA CUM LAUDE

Arató Kinga	Hornyik Zsuzsanna	Pálfalvi László
Árvay Gábor Zsolt	Horváth Henrik	Papp Dávid
Bankó Katalin	Ivanics Zita	Pintér Ágnes Zsófia
Bertényi Imre	Ivanovics Georgina	Rácz Júlia
Bisztrai Gábor	Jakab András	Rádai Ágota
Budai János Gergő	Kacsóh Lilla	Solymár Károly
Csákányóczy Éva	Kánai Pál dr.	Staviczky Péter
Cserne Péter	Kapronyi Ferenc	Szabó Attila János
Csőrsz Emese	Kemenes Csaba	Szauder Orsolya
Czeplédi Beáta	Kertész Gábor	Tattay Szilárd
Dávid Zsófia	Körmendiné Kovács	Téglásy Péter
Engel Veronika	Veronika	Tüske Gábor
Eperjesi Tímea	Kövesdy Viktória	Varga Szilvia
Fedor Kristóf	Kratochwill Dávid	Weimann Krisztina
Fodor Katalin Eszter	Landi Balázs Zoltán	Zsadányi Nagy Fruzsina
Gruber Judit	Mravinác Andor	Pretsner Kamilla
Gulics Boróka	Nemes Ákos	
Hidvégi Katalin	Németh Szabolcs	

CUM LAUDE

Alliquander Tamás	Balkányi Katalin	Benedek Szabolcs
Ambrózi András	Balogh András József	Benkő Ágnes
Asztalos Katalin Csilla	Balogh Zoltán Richárd	Béres Judit
Babosa István	Bán Gergely	Bertalan Judit
Bácsatyai György	Bánki Melinda	Bíró Gyula
Baffia Gergely Gábor	Baruch Gábor	Borbély Kata
Balázs Gábor	Békés Gergely	Borvendég Zsuzsanna

Bory Noémi	Harmat Albert	László Viktória
Bucányi Réka	Heincz Gabriella	Lásztity Alexandra
Butenkov János	Hillier Dorottya	Lévai Alexa
Csáki Dimitrij	Hódi Alexa Viktória	Ligeti Artúr Miklós
Csala Győző	Hódsági Kata	Loós Éva
Csányi Tamás	Horváth István	Lugosi-Szabó Katalin
Cserháti Anna Bianka	Horváth László	Mácsik Zoltán
Cserháti Eszter Rita	Horváth Péter János	Máj Károly
Csillag Attila	Horváth Petra Teréz	Makai Dániel
Csizma Zoltán Miklós	Horváth Teréz	Makula Gergely
Czigányik Nóra	Ivanics Gábor	Markowszky Eszter
Czirbus Tamás	Izsa Szabolcs	Marticsek Dénes
Czóbel Mária Gyöngyi	Jakabfi Zoltán	Márton Judit
Dárdai András Ernő	Jány Attila Pál	Máté Erika Ildikó
Dudás Lilian	Juhász Albin	Máté Viktor
Egyházi Tímea	Kádár Orsolya	Mészáros Gábor
Endreffy Zoltán	Kállay Márta	Mészáros Réka
Erdős Hajnalka	Kántor Kinga	Miháltz András
Erős Emese	Kapitány Zsuzsanna	Mikesy Orsolya
Farkas Alinka	Karika Márton	Mód Péter
Fehér Diána	Karikás Andrea	Molnár Anita
Fekete Karolina	Karkosák Balázs	Molnár Norbert
Fekete Noémi Erzsébet	Kékkő Orsolya	Morvay Boldizsár
Ferenczy Réka	Király Zsuzsanna	Muszatics Péter
Filipovits Viktória	Kis Balázs	Nagy Csilla
Flieg Dóra	Koltai Enikő	Nagy Veronika
Frei János	Konkoly Manrikó	Nagy Zsófia
Fridman Róbert	Kosza Yvette	Nisóczi József Levente
Frischfeld Henrik Péter	Kovács Dorottya	Ott István
Füzi Ákos	Kovács Gabriella	Pap Orsolya
Füzi Tamás	Kovács Krisztina Ágnes	Papp Erika
Gáspár Andrea	Kovács László	Papp Ildikó
Gemela Zsuzsanna	Kozma András	Pavletits Zsófia Gyöngyi
Gerencsér Balázs	Köncse Rita	Pelle Orsolya
Gettler András	Könyves Rita	Pelyhe Szilárd
Gőz Gyöngyvér Eszter	Körtvélyessy Zsolt	Pétervári Orsolya
Gulácsy-Tóth Tamás	Kugler Zsolt	Pletenyik Zoltán
Gyarmati Ágnes	Lambertus Katalin	Pregun Gabriella
Gyenes Viktor	Lánchidi Péter	Pusztai Borbála
Győri Judit Katalin	Lancz Attila	Rapport Gyöngyi
Hangyási István	Láng Eszter	Rátkai Balázs Trisztán

Reményi Bence	Szabó Miklós	Tóth Orsolya
Richter Richárd	Szabó Péter	Ugron Gáspár Gábor
Romhányi Rita	Szakál Györgyi	Vajda Ákos
Rövid Levente	Szalai István	Vámos Andrea
Safarcsik Viktória	Szathmári Irma Veronika	Varga Antal
Sándor Péter	Szeberényi Livia	Varga Aranka
Schleffer Dóra	Szederkényi Olga	Varga Dávid
Selmeczi-Kovács Zsolt	Székács Júlia	Varga Réka
Sík Tímea	Szénási Viktória	Várszegi Réka
Simon Péter	Szente Réka Miléna	Völgyi Andrea
Sipos János	Szmodis István	Vutskits Péter
Somorác Gergely	Tamási Artur	Wetzel Tamás
Soproni Zsolt László	Tarjányi Bence	Zubriczky Barbara
Sövegjártó Kristóf	Temesi Kinga	Vaskó Gábor
Steiner Renáta	Tokaji Fruzsina	Vercseg Orsolya
Subai Gáspár	Tomaj Balázs	Vermes Zsuzsa
Sugár Hajnalka	Tomcsányi Zsuzsanna	
Szabó Klaudia	Toronyi Kristóf	

RITE

Albert Katalin	Greffné Lex Annamária dr.	Sipos Balázs Benedek
Antóny Zsolt	Holp András	Sipos Krisztina Carmen
Bíró Balázs	Horváth Tímea	Szabó András
Bonivárt Beatrix	Illyés Péter	Szabó Eszter
Boros Dániel	Imre Adrienn	Szakács Enikő
Bujdosó Gábor	Kun Olivér	Szalay István
Csonka Árpád	Lex Andrea	Szeghy Balász dr.
Dombrádi Judit	Maros Veronika	Szokola Ildikó
Dragon Pál	Miklós Barna	Türk Zoltán
Drescher Ivor	Molnár Csaba	Váczy Attila Marcell
Egyed Éva	Murányi Márton	Vágási Emőke
Érdi Gábor	Németh Miklós	Varga László
Faragó Gyula	Panker Szilárd	Vattay Krisztina
Für István	Perényi Nóra	Zorkóczy Miklós
Gárdos Zsombor Zoltán	Rédling Beáta	

2001 ŐSZÉN

PRAECLARE

Filipszky Tamás

SUMMA CUM LAUDE

Farkas Roland
Fekete Eszter
Gyurcsó Judit
Juhász Zsuzsanna

Kovács Rita Edit
Medve Richárd Ákos
Péceli Ádám
Szabó Sarolta

Szentes Katalin Dóra
Tóth Dóra
Virág Zsolt
Virágh Attila

CUM LAUDE

Bácsi Éva Judit
Baltay Tímea Krisztina
Bartha Gábor
Benő László Tamás
Bereczky Orsolya
Berényi Diána
Birher Nándor
Bisztray Zsolt Márton
Bittsánszky Géza
Boros Ildikó
Botos András Gábor
Budavári Krisztina
Buzás Melitta
Dobos József
Éliás Krisztina
Élő Gábor
Fakó Beatrix
Ferenczi Brigitta
Fodor Anetta
Forgács Gábor
Galó Gabriella
Gámán Tünde

Gebe Zoltán
Gerencsér Gábor
Gyarmati Franciska Kata
Haidegger-Nagy Ágnes Éva
Hauberl Emőke
Horányi Cintia
Juhász Andrea
Kemény-Beke Ádám dr.
Keresztes Orsolya
Kontér Tamás
Kovács Eszter
Kovács Melinda
Kriston István
Lenkei Mirtill
Márton Bernadett
Mészáros Zsófia
Mihálffy Angéla
Mina András Attila dr.
Molnár László Zsolt
Neményi Réka
Néráth Andrea dr.
Nógrádi Mária

Ötvösi Orsolya
Palanovics Dorottya
Paluch Tünde
Perbíró Gábor
Petróczy Anna
Pikali Petra
Pilc Klára
Pohl Petra Mercédesz
Récsényi Attila ifj.
Silling Ákos
Sipos Attila
Sóki Anett Rita
Stefán László Péter
Stumpf Adrienn Ramóna
Sümegh Attila
Szabó Ágnes
Szanyó Edina
Szemes Róbert
Szenci Ildikó
Szepesi Andrea Éva
Tili Annamária
Tóta Áron József

Tóth László
Tóth Zoltán
Vámosy Andrea Eveline

Varga Zsigmond
Vig András Gergő
Vörös Álmos András

Zubornyák Emília
Zsigmond György

RITE

Benkó Balázs
Csabai László
Csonka Szabolcs
Albert Erika Orsolya
Gergely Dorottya
Herpy Miklós

Horváth Viktória
Jávor Ágnes
Kele Mária
Kovács Anett Éva
Molnár Tamás
Nemes Tamás

Órai Győző Zoltán
Pápay Zoltán Szilárd
Reichert Péter
Szutrély Gergely
Tenk László
Tóth István

2002 TAVASZÁN

PRAECLARE

Pomeisl András József

SUMMA CUM LAUDE

Antal Veronika
Balla Gábor
Békési Zsófia
Blatnyák Zoltán
Bolla Zsófia
Bollók Szilveszter
Bólya Boglárka
Erdődy János
Fehér Kinga
Fodor Bea
Forstóber Gábor
Fuglovics Gabriella

Fülöp Hilda
Gaál Péter
Geiger Nóra
Gernhardt Katalin
Greguska Péter
Harmat Anita
Hlacsok Krisztina
Holdampf Gusztáv
Horváth András
Horváth Réka
Horváth Zsuzsanna
Juhász Orsolya

Jurida Petra Natália
Koch Tímea
Kozma Zsuzsanna
Lásztity Dusán
Lévai Mariann
Lindmayer István
Megyeri Andrea
Micskey István
Molnár Olga Borbála
Molnár Patricia Rita
Móricz György
Nagy Péter

Nagy Szilvia Andrea	Rostási Szabó Csilla	Tésenyi Renáta Edit
Nyári Péter	Schlosser Annamária	Tóth Balázs Miklós
Orosz Krisztina	Somogyi Szilvia	Török Rózsa
Oszkó Rita	Stágel Bence	Traser Julianna Sára
Östör Balázs	Sütő Katalin	Urbán Kristóf
Pfeifer Péter	Száz Ágnes	Váczy Gergely
Pintér Andrea	Szeremlei Zsófia Eszter	Várady József
Pongrácz Judit	Takács Eszter	Vizi László Tamás dr.
Rajkai Viola	Takács Rita	
Reisz Mónika	Tauber Szilvia	

CUM LAUDE

Abay-Nemes Orsolya	Christián László	Gonda Marietta
Ábrahám Judit	Csákó Gergely	Gonda Mónika
Aján Anita	Csapláros Ágnes	Gönczy Andrea
Antalóczy Péter	Czakó Mónika	Griniusz Ádám
Aszalós Györgyné dr.	Czímer István	Grósz András
Bácskai László	Dekovics Zsófia Márta	Gulrich Zsófia
Bagaméry-Szalay Róbert	Dely Zsófia	Gulyás Noémi
Balogh Timea	Desics Péter	Gurbán Györgyi
Bara Emőke	Detrich Zsuzsanna	Gyulai Judit
Bárdos Szonja	Dévényi Márton	Halmai Miklós Tamás
Barkó Péter	Dienes Orsolya Katalin	Haraszi Anikó
Békés Orsolya	Dragán Gyöngyvér	Haverla Ditta
Bekk Mária	Erdélyi Dorottya	Hegedűs Ákos
Belákovics Eszter	Erdősi László	Hegedűs Magor Miklós
Bencsik Dávid	Faix Zsófia	Hete Norbert Béla
Berecz Tímea	Farkas Norbert	Hidelmayer Csicsman Judit
Bézsényi Balázs	Fazekas Dóra	Hódy Gábor
Birherné Szabó Adrienn dr.	Fekete Erzsébet Edina	Horváth Bence István
Birkás Györgyi	Fekete Imre	Horváth Melinda
Biró Ádám Péter	Fodor Krisztina	Horváth Zsolt
Biró Tamás	Frank Ágnes	Hős Hajnalka
Bogdán Tamás Imre	Frivaldszky Gáspár	Hrapka Judit
Bohn Eszter	Gaál Tibor	Hruby Attila
Bokor Adrienn	Gáti Anikó	Huncsik Gyöngyi
Borbára Marcell	Gegus Eszter	Inokai Balázs
Brindza Renáta	Gerendás Anna	Istella Csilla

Jávorszki József	Mészöly Dóra	Puruczky József László
Kálnoki-Gyöngyössy Zsófia	Mihályi Rita	Puskás Renáta
Kancsár Anita	Mikle Sándor	Rábai Mónika
Kántor István Zoltán	Miklovicz Judit Renáta	Rácz Balázs
Karasz Margarita	Minárovits Zsuzsanna	Rácz Margit dr.
Kárpáti Júlia	Mohos László	Rácz Zsuzsanna
Kárpáti Krisztina	Molnár Csaba Imre dr.	Rádonyi Dénes
Karsai Krisztina	Molnár Pál	Radvánszki János
Kegyes Anna Kinga	Mosolygó Sára	Regős Norbert
Kelemen Zsolt	Muhari Nóra	Rétháti Viktória
Kemény-Beke Pál	Musulin Kata Aliz	Révész Margit
Kende Júlia	Nádor-Nikitits Grácia	Rosdy Tamás
Kenézi Diána	Nagy Gábor Bálint	Sári Zoltán
Kerekes Gábor	Nagy Katalin	Sárközy Gergő
Kéringer Csaba	Nagy Orsolya	Sárvári Tamás
Kisgyörgy Orsolya	Nagy Szabolcs	Sas Melinda
Kiss Balázs	Nagyné Feckó Beatrix	Say Viktória
Kiss Károly Miklós	Nedwed Mária Bernadett	Schmeck Richárd
Kiss Krisztina	Németh Anita	Schmidt Erika Veronika
Kókány Csaba Győző	Németh Doris Timea	Schmidt Zoltán
Koltay András	Németh Ildikó	Schmidtné Iváncsics Cecilia
Koncsekné Kovács Ágnes	Neumann Attila	Schümekey Zsombor
Kondor Bence Barnabás	Oláh László Zoltán	Sefer Iván Dávid
Korcsmáros Alíz	Onczay Gábor	Sidorow Károly
Kósa Mónika Szidónia	Orbán Péter	Siller Imre
Kovács Adrienn	Orosz János	Sinku Emese
Kovács Benedek Márton	Pálné Vörös Nikoletta	Skarka Cecília
Kovács György	Pátzay Ádám	Somogyi Árpád
Kun Annamária Éva	Penziás Dávid	Somorjai-Dörfflein Richard
Lakos István Sándor	Peterdi Anikó	Soóky Saul Márk
Lovas Márta	Petrássy Miklós dr.	Soós Mihály
Lukács Krisztina	Petreczky Krisztina	Spanga Zsuzsanna
Lukács Zoltán	Pintér Evelin	Steffel Boglárka
Majoros Márta	Pluhár Hajnalka	Stefka Annamária
Máltesics Eszter	Pócza András	Sugár Balázs
Manhertz Zita	Polony Gergely	Surányi Eszter
Mátyás Krisztina	Pongor Lilla	Sydó Zoltán Dr.
Mécs Katalin Ágnes	Potrák Inez	Szabó Endre Győző
Medveczky Gábor	Pózna Viktória	Szabó Szilvia
Medveczky Viktória	Pozsgai Petra	Szabó Zorica
Mészáros Gergely	Presser Zoltán	

Szacsky Borbála	Tar György	Valler Hilda Zsuzsanna
Szalay Klára Gabriella	Tarján Zoltán György	Váry Viktória
Szaniszló Brigitta	Tarlós Mónika	Veressné Borovszky Tímea
Szarka Eszter	Tebeli Izabella	Vikor Áron Dávid
Szász Bertalan Ákos	Teszársz Anna	Vitályos Áron László
Szénégető Adrienn	Toma Vanda	Vukov Antal
Szentesi Mária	Tomasitz István	Weinbrenner Ágnes
Szentkláray Bence	Tóth András	Werderits Krisztián
Szeremlei Andrea	Tóth Gyula Ferenc	Wiedemann János
Szilágyi Andrea	Tóth Judit Viktória	Windisch László
Szilágyi Beáta	Tóth Krisztián József	Winkler László
Szinassy Péter	Tóth Péter	Wolf Judit
Szőkefalvi Nagy Gábor	Tóth Szandra	Zakar Gergely
Szövényi Márk	Töpler Eszter	Zakariás Andrea
Szuhács Renáta	Trieb Gergely	Zalán Benedek Gáspár
Szűcs Katalin	Uhel Gábor	Zarka Szilvia Ilona
Szűcs Viktor	Újvári Zoltán	Zsákos Szőke Melinda
Takács Péter Artilla	Ükös Gabriella	Zsifkó Mariann
Tamás Csaba	Vajda Zoltán	

RITE

Alberti György	Gresa Katalin	Rapai Teodóra
Andrási Gergely	Hajnal Gábor	Sáray András
Balsai Csaba	Horváth Ferenc	Seereiner Márta
Bazsó Bernadett	Igaz Iván dr.	Süslecz László
Boros Árpád	Imreh Borbála	Szalai Nóra
Boros Márta	Kliment Géza Péter	Szalay Adrienn
Bugyi Csaba Béla	Kovács Eszter Adrienn	Szobonya Gergő Miklós
Bukor Beáta	Kovács Róbert	Tamás Gabriella
Dalmy Julianna Mária	Kovács Dénes	Török Petra
Dancs Ferenc	Marton Bernadett Valéria	Üveges Sándor
Dancs Judit	Molnár György	Varga Edina
Dobai Zsófia	Nagy Ádám Dániel	Virág Benedek
Fekete László	Nagy Gergely Tamás	Zsilvölgyiné Tóth Szilvia
Gáspár Tamás	Pap Tamás	Zsíros Zoltán

2002 ŐSZÉN

PRAECLARE

Rédei Alexandra

SUMMA CUM LAUDE

Ákos Tamás	Jakab Izabella	Sipos Gabriella
Borbás Zsuzsanna	Káplár Orsolya Csilla	Steindl Eszter
Haraszi Judit	Korényi Sarolta	Zakariás Kinga Rita
Hóbor Gabriella	Pál Andrea	

CUM LAUDE

Ábrahám Dániel	Dalos Judit	Herkner Gyula
Ács István	Deák Gábor	Hoffmann Péter Ákos
Árva Zsuzsanna Eszter	Debre Magdolna	Holtzer Éva
Aszmann Róbert	Dékány Anita	Horváth Alexandra
Babkó Norbert	Desits Eszter	Horváth Éva
Balogh Ákos	F. Kiss Gabriella	Horváth Mihály
Balogh Zsigmond	Fedák István János	Huszák Balázs
Baranyai Ágnes	Fehér Gyula	Kádár Mercédesz
Bárdos Gergely	Financsek Zsuzsanna	Kálnoki-Gyöngyössy Márton
Baumgartner Ágnes	Katalin	Kampfmüller Sándor
Bergmann Boglárka	Fodor Beatrix	Karsai Orsolya
Bertalan Ágnes	Fónagy Gergely	Kiss Renáta
Bicskey Eszter	Fornet Béla	Kiss Virág
Biró Marcell	Galambos Eszter	Klósz Beáta
Bíró Ágnes	Gáspár Miklós	Komjáthy Zsuzsa Eszter
Bodrogi Péter	Glegyák Eszter	Kovács Annamária
Borhegyi Ferenc	Goldfárth József	Kovács Balázs
Boros Emese	Gömöri Dóra	Kövér Krisztina
Boros Linda Ágnes	Győri Attila László	Krizsanits Gergely
Bujtor Anna Krisztina	Győrvári Brigitta Ágnes	Kukucska Szilvia
Csapó Ágnes	Gyurcsán Judit Anna	Láng Géza Károly
Csuka Péter	Gyurcsánszky Balázs	Liziczainé Galavics
Czeller-Kovács Péter József	Hergert Ottó	Krisztina

Lovas György	Pokorádi Katalin	Szakály Noémi
Lőcsy Viktória	Pólik Cecília	Szalai Judit Zsuzsanna
Lukács Krisztián	Povolnik Beáta	Szelőczei Anna
Manger Marcell	Pozsonyi Máté	Szentgyörgyi Júlia
Marton Klaudia	Pulics Krisztina	Szokoly Péter
Melegh Anna	Ramel Rami	Takács Zoltán
Mezey Franciska	Réti István	Tamás Olivér Viktor
Molnár Ágnes Ilona	Sauer Zsuzsanna	Tasi Mihály
Molnár Balázs Péter	Sághy Andrea Zsuzsanna	Tolnay Rita
Molnár Richárd	Scholz Evelin	Tóth Attila Szabolcs
Monori Levente Márk	Schultz Andrerá	Tóth István
Nagy Izabella	Seprényi Andrea	Tölgyesi Viktória
Nagy Orsolya Ágnes	Simkó Gabriella	Turu Olga
Némethy Eszter	Simon Péter Miklós	Ugron Zsolna
Nyitrai Károly	Sitkei Tamás	Ujházi Edina
Olajos Csaba	Somosy Edina	Újhelyi Péter
Padlovics Ágnes	Sőrés Zsuzsanna	Ujváry Katalin
Pálvölgyi Miklós	Sramkó Katalin	Vámos Istvánné
Papp László	Strbka János	Varga Veronika
Partics Krisztina	Syposs Csilla	Vida Márta
Pataki Szabolcs	Szabados Tamás	Vidéki Noémi
Percze Szilvia Katalin	Szabó Csaba	Vladov Veronika
Pfiszterer Orsolya	Szabó Péter	Zakariás Mónika
Pista Balázs	Szabó Zsófia	

RITE

Bánfalvi Sándor	Gazsi László	Laczkóné Hesz Boglárka
Bentouminé Horváth	Hadrik Hajnalka	Lantos Emőke
Helga	Hegedüs András	Márton Andrea
Bódy Ágnes Eszter	Hepp János	Mátrai Magdolna
Bóné Beatrix	Herczeg Kata	Mészáros Melitta
Császár László	Horváth István	Mészáros Renáta
Csermák Bálint	Ivány Péter	Mizsei Erzsébet
Csiha Kinga Hajnalka	Kása Karolina	Molnár Gábor
Emődy Teodóra	Katona Hedvig	Molnár Orsolya
Endrédy Zoltán	Kézmárki Éva Mónika	Molnár Tamás
Fekete Zoltán	Kiss András	Németh Noémi
Féner Viktor	Kosztolányi Örs	Péteri Nikolettá
Friedery Réka Renáta	Kürthy Levente	Schiesz Erika

Somlai Zita
Szabó Balázs
Szentgyörgyi Andrea

Szigetvári Mária
Tamasi Zoltán
Tokodi Judit

Tusor Gabriella
Villányi Zsuzsanna
Zsolnay András

2003 TAVASZÁN

SUMMA CUM LAUDE

Abermann Szilvia
Andréka Tamás
Bácsi Hajnalka
Balázs Katalin
Botár Ildikó Tünde
Csavlek Ágnes
Dobos Ágnes Viktória
Dóczi Noémi Katalin
Domonkos Gyöngyi
Drén Pál Márton
Druckó Éva
Dudás Dalma
Fekete Balázs
Goda Tamás Gábor
Györfly-Bengyel Katinka
Helembai Eszter
Herega Judit
Horváth Evelin Edit
Horváth Katalin Renáta
Illés László
Juhász Mária
Kelemen József
Kézdi Árpád

Kocsis Orsolya
Kocsiscsák Gergely
Korentsy Endre Péter
Labundy Rita
Likárovics Erzsébet
Lomnici Zoltán
Lukácsi Katalin
Margitay-Becht Beáta
Mentes Andrienn
Mikó Ádám Péter
Nagy Ákos
Nagy Krisztina
Nagy Rita
Nagy Zsuzsanna Krisztina
Nagyné Dobos Éva Anna
Németh Gergely
Németh Nóra
Neuberger Ákos
Novák Péter László
Ohlendorf Nóra
Pecsenye Tibor
Petia Csaba Tamás
Petróczy Katalin

Pócza Róbert
Pungor Szilvia
Riba Tamás
Ritter Eszter
Schwartz Viktória Beáta
Seres Tamás
Somogyi Dávid László
Szabó Dávid
Szalma László Balázs
Szaszovszky Géza
Tasi Petra Anikó
Ternácz Krisztina
Tóth Katalin
Török Bernát Ferenc
Vadász Viktor
Vándor András
Veszeli Evelin
Weidinger Ivett
Wirth Irén Emília
Zafir Virág
Zsolnai Ágnes Katalin

CUM LAUDE

Abért János	Eperjes Krisztián	Horváth Alexandra
Angelus Dóra Gréta	Erdézné Horváth Orsolya	Horváth Katalin
Aniot Péter	Farkas Adrienn	Horváth László
Aszmann Eszter	Fehér Nóra	Horváth Orsolya
Bajor Gabriella	Fekete András	Horváth Tímea
Bakó József	Felszeghy Petra	Horváth Zoltán
Balásfalvi-Kiss András	Fenyves Gábor	Illés Krisztina
Baláti Péter	Fenyvesi Henrietta	Jakubász Attila
Balázs Péter	Fiore András	Jauernik Ágnes
Bálint György Rudolf	Földeák Anna	Kádár Ernő
Banczerowski György	Franczia Mercédesz	Kádár Miklós Gergely
Bánhegyi Gergely	Frank Zita	Kalmár Tibor József
Barabás Nikolett	Frenreisz Zoltán	Kalotai Kinga
Bartha Levente	Friedel Zsuzsanna	Kálovics Eszter
Benyó Anette	Füzes Bernadett	Kamoncza Márta
Bercsényi Zsófia	Gábor Eszter	Kanizsai Katalin
Bognár Miklós	Garancsy Dóra	Kárpáti Bernadett
Bokor Katalin Luca	Géczy Róbert	Karpiák Gabriella
Bolyky Orsolya	Gerse Károly	Kázmér Dániel
Borókay Réka	Gódor Mónika	Kérdő Gábor
Boros Emese Krisztina	Gombás Georgina	Kerékgyártó Gizella
Boros Gábor	Gombolai Henrietta	Keszler Ágnes
Boros-Peklár Emese Judit	Gombos László	Keszthelyi Alajos
Bózsó Andrea	Győri János	Kiss Gabriella
Brehószki Márta	Gyurcsa Éva	Kocsis Kata
Csapó Orsolya Zsuzsanna	Harcza János	Kóder Eszter
Csapó Zsolt	Hargittay Szabolcs	Komáromi Zsolt
Csehi Regina	Hartwig Beáta	Koncz Marina
Csulák László	Hatás Orsolya Liliána	Kóré Veronika
Czvalinga Katalin	Hatházi Vera	Kovács Krisztina
Deák Bertold	Heckenast Dóra	Kovács Réka
Deák Etelka	Henis Orsolya	Kovács Zsolt
Deli Orsolya	Hidassy Dóra	Kökényesi Attila
Disznós Edit	Hochman Ágnes	Körmendi Szilvia
Dobrai Balázs	Holczinger Krisztina	Kratochwill Éva
Drienyovszki Lilla	Honti Katalin Csilla	Krikovics Ágnes Rita
Éhn Dávid	Horacsek Szilvia	Lázár Zsigmond
Éliás Dávid	Hornyák Gyula	Legény Péter
Enyedi Eszter	Horony Levente	Leitner Nóra

Lente Zsolt	Pálmai Éva Mária	Szentpály Dóra
Lovász Ernő	Palotás Csongor	Szilágyi József
Mabda Gábor	Papp Dorottya	Szilágyi Katalin
Macsóri Viktória	Papp Zsófia	Szilágyi Szilvia
Major Katalin	Pátkai Katalin	Szűcs Balázs
Majtényi Anikó	Payrich András György	Tósoki Ernő
Mándics Botond	Percze Zsófia	Tóth Ágnes
Márkos Zsombor	Pető Nikoletta	Tóth Balázs
Máthé Csilla	Prekovits András	Tóth Erzsébet Katalin
Mattyasovszky-Zsolnay Bence	Rácz Viktória Anikó	Tóth Zoltán
Mayer Endre	Remes Attila	Tóth Zoltán
Méhessy Renáta Zsuzsanna	Réthelyi Szabina	Tőkegy Mária
Mester Györgyi	Rideg Dávid	Tömösvári Andrea
Mészáros Kinga Mária	Ruszhai Zsolt	Tömpe Márton
Mikóczy Ilona	Sáfar Károly	Török András Gábor
Moravcsik Krisztina	Sasvári Attila	Tündik Ágnes
Nagy Béla	Schelbauer Balázs	Ujvári Éva
Nagy Brigitta	Schenek Ágnes	Urbán Katalin Erika
Nagy Emese	Schmidt Barbara	Vágó Laura
Nagy Enikő Mária	Sengel Éva	Vámos Attila
Nagy Eszter	Sífter Veronika	Ványi Dóra
Nagy Ilona	Siklósi Zoltán Péter	Váradai Tamás
Nagy Orsolya	Simányi Balázs Márk	Varga András
Nagy Péter	Sipos Tímea	Varga Beáta
Nagy Viktória	Sonnevend Alexandra	Varga Karolina
Német Zoltán	Spengler Katalin	Varga Mónika Katalin
Németh Adrienn	Stanka Gergely	Varga Szabolcs
Németh József	Surányi Boglárka	Varga Virág
Németh Nóra	Surányi Katalin	Várpalotai Viktor
Németh Zoltán András	Sümegei Szilvia	Vég Tímea
Nosztrai Eszter	Szabó Ferenc	Vezekényi Csaba
Nyisztorné Ladocsy Judit	Szabó Tibor István	Vörös Ágnes
Nyul Balázs	Szabó Tímea	Wéber Natália
Olajos Anita	Szalay Ferenc	Werner Éva
Opor Gergely László	Szamos Márton	Závodi Tímea
Orosz Tibor	Szántay Eszter	Ziegler Csilla
Önböli Zsuzsanna	Szántó Anett	Zumbok Gabriella
Pákh Éva Mária	Szappanos Réka	Zsákai Szilveszter
Pallós Nikoletta	Szász Gabriella	Zsíros Krisztina
	Szederkényi Zsolt	Zsolnay Edit

RITE

Bagi Judit	Kemény Csaba Károly	Palotai Eszter
Bertók Judit	Kiss Erik Richárd	Pintér Ákos
Bilecz Katalin	Kokas Dániel	Poprádi Péter Zsolt
Csikós Andrea Dóra	Kontár Ágnes	Rafajlovcics Emília
Domonkos Veronika Rita	Kulik Mihály	Ruzsbaczký Nóra
Dózsa Kata	Lakatos Balázs	Sinkó Dorisz
Drabos Erik Kasszián	Lantos Veronika	Stan Nicolaie
Egedy Klára	Lippai Zsuzsanna Karola	Szécsi Ágnes
Feczkó Eszter	Mártha Ágnes Eszter	Szlanka Tamás
Gróf Pálma	Nagy Éva	Tógyer Hajnalka
Horváth Dóra	Nagy József	Visontai Csongor
Igaz György	Nagy Tamás	Zs. Szőke Andrea
Károlyi Eszter	Némethi Csanád	

2003 ŐSZÉN

SUMMA CUM LAUDE

Árvai János	Madarász Hedvig	Szabó Mária
Fejes József	Marschalkó Petra	Tóth Melinda
Gáspár Anna	Melicher Csilla	Tunyogi András Márton
Kalota Ágnes Mária	Ondrusek Eszter	
Láncos Petra Lea	Sashegyi Nóra	

CUM LAUDE

Ábrahám Dominika	Cserpes Gyöngyi Edit	Fehér Ákos
Ábrahám Júlia	Czakó Kornélia	Fekécs Zita
Bazsányi Gabriella	Dankó Rita	Forgács Karolina
Bence Rita	Deák Roland	Füzér Diána
Bodó Gergely Sándor	Dudics Lóránt István	Gönczöl Anikó
Bögi Eszter	Farkas Dóra	Gyarmati Éva Henrietta
Burián Ottó	Farkas Szilvia	Gyogyevics Benedek

Gyulavári Krisztina	Mersits Tímea	Szegvári Lívია
Hoblyák Júlia	Mravik Magdolna Judit	Székely Kornél
Hornung Ágnes	Nagy Dávid	Szekeres Beáta
Horti István	Nagy Georgina Tímea	Szemenyei Árpád Richárd
Horváth Adrienn	Nagy Zoltán	Szepesi Kinga
Horváth Szilvia	Németh Tibor	Szilasi Erika
Ifjú Lilla	Nuszpl Judit Ágnes	Szlifka Gábor
Incze Ádám	Orosz András	Takács Judit
Jávor Johanna	Orosz Andrea	Takács Rella
Juhász Mihály	Ötvös Nóra Csilla	Terenyi Sándor
Kálóczi Eszter	Pásztor Krisztina	Tímár Áron
Kanizsai Katalin	Pistár Terézia	Tószegi Anikó
Kecznán Márk	Pohánka Zsolt	Ujsághy György
Kiss Anita	Prónay Zsuzsanna	Újvári Dóra
Kiss Nikolett	Rétvári Bence Máté	Valent Andrea
Kondorosi Nóra	Sábián Zsolt	Varga Borbála
Kun Ildikó	Sándor Roland	Vargáné Balogh Orsolya
Kuris Győző	Schönweitz Bettina	Várszegi Zsolt
Laurencsik Yvette	Simon Mihály	Vermes Dóra
Lukács Gergely	Soós Mária	Visegrádi Ágnes
Marosi Gyöngyi	Süveges Antal Pál	Wolher Szilvia
Máthé Gergely	Szegedi Bernadett	

RITE

Bakos Réka	Horváth Imre	Kugler Viktória
Balla Pál Dániel	Illich Ferenc	Lehotai Lilla
Barna Gábor	Jánosi Nóra	Lőrincz Éva
Bordás Ákos István	Kaáli Kornélia	Révész Dóra
Bozzay Ágnes Judit	Kanta Renáta	Sas Károly
Esztergomi Éva	Kapuvári Balázs	Sztruhár Sándor
Gallai Zsuzsanna Hajnalka	Keszei Gergely	Tomsits Tulipán
Gulácsy Imola Anna	Koblínger Gábor	Várad-Szabó Johanna
Hegedűs Anikó	Korbácska Zsófia	
Hevesi Ágnes Eszter	Kovács Éva	

2004 TAVASZÁN

PRAECLARE

Vator Zsuzsanna

SUMMA CUM LAUDE

Aszódy Anett	Kaszás Ágnes	Pintér Edit
Asztalos Zsuzsa	Katona Margit	Rácz Zsuzsanna
Bárdi Bernadett	Kóka Gábor	Ratatics Zsuzsanna
Borsfai Balázs	Kómár András	Remes Gábor
Burai-Kovács János	Kopáncsi Rita Bernadett	Rózsashegyi Gabriella Anna
Déri Tamás	Könczöl Miklós	Simányi Zsolt
Előházi Csilla	Körmendy Anita Kitti	Skoda Szilvia
Fazakas Beáta Ágnes	Madách Gabriella Petra	Szentpéteri András
Gajdics Ágnes Gabriella	Márton Péter	Szőke Zsófia
Gelencsér Anita	Matusik Tamás	Takácsné Hódos Zsuzsanna
Grác Zsuzsanna	Mezőfi Brigitta	Tóth Viktória
Horányi Márton Krisztián	Nagy Márta	Ujfalussy Zsolt
Illés Levente Ákos	Nagy Péter László	Ujvári Viola
Imre Melinda	Németh Ágnes	Ulviczki Éva
Juhász Dorina	Peti Viktória	Ungár Eszter

CUM LAUDE

Ábel Ágota	Bakti-Bartus Anna Katalin	Bellosevics Balázs
Adamis Krisztina	Balázs Győző	Belső Zsuzsanna
Akli Miklós	Balázs Veronika	Benczéné Matkocsik Ágnes
Antal Kadosa Adorján	Balogh Dóra	Benke Judit
Árvay Dóra	Balogh János	Benkó Adrienn
Asbóth Lőrinc	Balogh László	Benyovszky Zsombor
Babály Henrietta	Bán Janka	Bertha Veronika
Badacsonyi Zsolt	Bánáti Kristóf	Bihari Zsófia
Bagi Éva	Bánhegyi Zita	Bisztriczki László
Bajzátth Orsolya Katalin	Barna Márton Ádám	Bódis Robert Sándor
Bak László	Bartos Eszter Katalin	Bognár Károly

Bognár Szilvia	Füle Balázs	Juhász-Miczura Andrea
Bohátka Gergely	Gadavics Kata	Kacz Ivett
Borbély Magdolna	Gál Csilla Emese	Kajtár György
Borbély Mária	Garami László	Kakas Máté
Boros Adrienn	Gárdos Adrienn	Kallivoda-Koltay András
Botka Zsuzsanna dr.	Gégöl Gazsó	Kalotai Péter
Csáky Zsófia	Gelányi Anikó	Kanalas Edina
Csányi Zsuzsanna	Gerencsér Ildikó	Káplány Szilvia
Császiné Herczeg Henrietta	Geszti Gábor Mihály	Karádi Teodóra Elida
Csatári Adrienn	Glóner Péter	Kardos Angelika Csilla
Csegezy Árpád	Görhöny Barbara	Kátai Tóth Béla
Csikós Anikó	Grébecz Kristóf Balázs	Katona Edit
Csongor Péter	Gregó Zoltán	Kele Bernadett
Csonka Balázs	Grósz Dóra	Kenese Attila
Csordás Hedvig Ágnes	Gulyás Dóra	Kertész László
Czirák Gábor	Gulyás Gergely Győző	Keszey Gábor
Czirok Sándor	Gyalog Ágnes Anikó	Keyha Ádám
Darvas Zoltán	Gyenes Kata	Kiricsi Karola
Dávid Vera	Gyulai Judit	Kisnémet Erika
Deákné Rubóczki Angéla	Gyurcsó Ildikó	Kiss Balázs János
Dezsényi Edit Éva	Halmágyi Csaba	Kiss Ilona Erzsébet
Dobrovoczký Ágota	Hanti Margit Kinga	Kiss Péter
Dzsinich Gergely	Haraszi Kinga Edit	Kiss Teréz
Ecsedi Leticia	Hegedűs Levente	Klausz Kornél
Éger Pálma	Héjja Ildikó	Knol Balázs
Egyed Annamária	Henn Péter	Kóborné Benedek Ibolya
Endrefi Zsolt	Holecz Csilla	Kóczyán Lilla
Ertsey Krisztina	Horváth Eszter	Koczás Krisztina
Fábiánkovits Anna	Horváth Gyöngyi	Kollár Ádám
Faller Beatrix Renáta	Horváth Linda	Komáromi Pál
Farkas Dominika	Horváth Rita	Komjáti Péter
Fehér Zoltán	Hosszú Ágnes	Kontrát Richárd
Fekete Gyöngyvér	Hricz Andrea	Korsósné Bajzát Terézia
Fekti Ákos	Huszi Lívia	Kóti Réka Ágnes
Felcsuti Katalin	Hutás Péter Ákos	Kotsis Éva
Felföldi Nóra	Ilauzkiné Pokornyi Katalin	Kovács Péter
Fényes Orsolya	Imre Júlia	Kovács Zoltán
Fidlerné Kádár Anna Ágnes	Jaskó Luca Magdolna	Kozma Judit
File Gabriella	Józsa Ágnes	Kőhalmi Attila
Fodor Bernadett	Juhász Ágnes	König Orsolya
Fröhlich Balázs	Juhász Gábor	Krámer Veronika

Kreczinger Csilla	Nyéki Renáta	Szécsei Judit
Kristin Andrea	Nyusti Szilvia	Szécsi Mária Katalin
Kudelich Ferenc	Ocskó Eszter	Szegedi Ágnes
Kurcsics Gerda	Orosz Márta	Szelid Zoltán
Lantos Melinda	Páczay György	Szende Zsófia
Láposi Enikő	Páncsity Zora	Szentgyörgyi Ágota
László Áron Márk	Papp Alexandra	Szilágyi Pál Béla
Lázár Ágota Katalin	Papp Eszter	Szilágyi Szilvia
Lenkei Balázs	Paulovics Ivett	Szilvássy Zsófia
Lovas Beatrix	Pesti Ivett	Szilvássy György Péter
Magyar Péter	Péter Zsuzsanna	Sztankó Kármén
Majosházi Linda	Pétsy Zsolt	Szuper Géza
Makara Zsuzsanna Erzsébet	Pfléger Réka	Szűcs Eszter
Mamuzsich Milán	Pigniczky Ágnes	Szűcs Katalin
Martsekényi Atila Viktor	Pikéthyné Babolcsay Dorottya	Tafferner Tamás
Mátyási Dániel	Prédl Tamás	Taizs Gábor
Medovarszki Livia	Puchard Tamás	Takács Dóra
Megyei Gyula	Pus Ferenc	Takács Péter
Mérei Balázs	Rácz Attila	Tánczos Szilvia
Mészáros Anikó	Rácz Krisztina Zsuzsanna	Tanoss Zsuzsanna
Mészáros Iván	Radács Péter	Tari Fruzsina
Mező Balázs Béla	Radványi Kornélia	Tauber Tünde
Mikó Gergely	Rappensberger Odett Nárcisz	Tengerdi Réka
Mikula Márta	Ruszthi Hunor	Tomanek Péter
Mikuska Orsolya	Sándor Judit	Tóth Gyula Gábor
Minda Péter	Sávai Anikó Eszter	Tóth László
Mizsák Éva	Schmidt Richárd	Török Éva Ildikó
Mohácsi Máté	Serfőző Henrik	Tózsér Zsolt
Molnár Linda	Smaraglay Gábor	Udvarhelyi Zsuzsanna
Molnár Marianna	Somlai Attila	Uza Orsolya
Muskovszky András	Somogyi Áron Mátyás	Váczy Zoltán Kristóf
Nádasi Viktóra	Somogyi Eszter	Vágó Lilla
Nádudvari Gyöngyi Mária	Stefka Nóra Ágnes	Valacsai Pál
Nagy Attila Mihály	Sulyok Tünde	Vályi Ákos
Nagy Eszter	Szabó Angéla	Váradi Nóra
Nagy Judit	Szabó Gergely	Varga Annamária
Nagy László	Szabó Klára	Varga Gergely
Nagy Orsolya	Szabó Petra	Vargha Máté
Németh Ágota	Szamosi Franciska	Várszegi Sarolta
Németh Zoltán Pál	Szarka Gábor Levente	Veres Csaba
Novák Amanda		Vigh Annamária

Vihart Katalin
Virág Regina

Virók Melinda
Wagner Olga Etelka

Zafiri László
Zsólyomi Emese

RITE

Árkosi Kinga Katalin
Ay Zoltán Nándor
Bakcsi Krisztina
Báló Zoltán
Balogh Márk
Baricz Tibor
Bende Nóra
Bodnár Mária
Borsos Károly
Brehószki György
Csipkés András
Csúz Attila
Czakó Károly
Devich Gáspár
Domina László Béla
Elek Eszter
Emődi Katalin
Friskó Angelika
Gál Dorina
Görgényi János
Hadházy Sándor
Hegedűs Györgyi

Horváth Gabriella
Horváth János
Huiber Tibor Attila
Jantsky Viktória
Kahn Evart
Kálmán Kinga
Karacs Imre
Kiss Veronika
Kovács Péter
Kőrösi Szabolcs Gábor
Kristó Ágnes
Lázár Márk
Lestyán Veronika
Lónyai Márta
Lőrincz Arnold
Major Mária
Nemesi Csaba
Pacsirta István Gábor
Palkó Barbara
Pallai Mária
Pánics Gergely dr.
Papp Bálint

Rónaszéki Áron
Schoefinius Eszter
Seiler Borbála
Semjén Gábor
Spánik Beáta
Spitzer Katalin Lujza
Szabó Attila
Szabó Erika
Szabó Szilvia
Szabó Zoltán
Szabóné Mihályfi Mónika
Szalay Zsolt
Szeker Dániel
Szerdahelyi Mária
Szikra Livia Zsuzsa
Szőke Anna
Szűcs Tamás
Tóth József
Varga János Zsolt
Vittay Dorottya
Windt Mária

2004 ŐSZÉN

SUMMA CUM LAUDE

Dobrocsi László ifj.	Nemeskéri-Kiss Zita	Szabó Eszter
F. Kiss Judit	Petri Bernadett	Terták Linda
Kiss Orsolya Virág	Pőcze Edina	Tóth Adrienn
Kovács Georgina	Raskó Gabriella	Tóth Eszter
Lénárt Szilvia	Romwalter Péter	Varga Julietta

CUM LAUDE

Apatini Jolán	Horváth Nóra Orsolya	Mile Attila István
Aradi Csilla	Horváth Zsolt Benedek	Militár Ágnes
Baloghné Egri Judit	Horváth-Megyeri Cirill	Molnár István
Becze Réka	Ijjas Balázs	Nagy Béla
Békés Imre	Kapcsos Gergely	Nattán Miklós
Béldi Betegh Sándor	Karda László	Nedeljkovic Linda
Belkó Erika	Kiss Márton Gábor	Németh Ádám
Belső Béla	Kocsis Máté Sándor	Németh András
Berethalmi András	Kolozsvári-Kiss István	Németh Mónika
Bergerné Tóth Nikoletta	Kováts Antonia Piroska	Novák Csaba
Boytha Dóra	Kökényesi Csilla	Oláh Gaszton
Buzás Julia Anita	Kudar Gábor Áron	Olasz Tiborc
Csomor Ildikó Kinga	Laczkó Melinda	Osztoics Éva
Drescher Márton	Láda Regina	Pásztor Zsolt
Fehér Zsófia	Lamboy Beáta dr.	Pfenning Tímea
Fodor Veronika	Lammel Kálmán	Rácz Eszter
Gakovic Dániel	Lengyel Veronika Rita	Runi Tamás
Gál Ilona	Lippai Krisztina	Sára Kinga Mária
Győrfi Gábor	Löchli Edith Rita	Sárik Zsófia
Halász Bence György	Lukács Gábor	Schmidt Ádám Tamás
Harcza Anita Tímea	Lukács Réka	Schnörch Rita
Hegyes Ágnes	Major Mónika	Simon Krisztina Erzsébet
Herbák Henrietta	Majoros Sándor	Simon Petra
Hirják Gabriella Zsuzsanna	Majtényi Márton	Sulyok Annamária
Hoffmann Éva	Makula Krisztina	Szabó Adrienn
Honváry Attila	Mandits Andrea	Szántó Edina

Szarka Gergely
Sziklai Tamás
Szilágyi Ferenc
Sziráki Barnabás
Szücs Mária

Tandary Dénes
Tasnádi Zita Mónika
Tóth Ferenc
Túri Emese
Ujj Boglárka Veronika

Várady Gergely
Véghely Anita
Vukovári Viktor

RITE

Arany Szilvia
Asztalosné Gyurókovics
Zsuzsanna
Balczer Balázs
Balina Béla
Bögi Tamás
Bulkai Péter Pál
Dala Áron
Demeter-Novák Endre

Fahn Gábor
Farkas Ciprián
Fekete Roland
Ferenczi Gáborné
Gál Éva
Kicsi Zselyke Borbála
Komondi Viktória
Kovács Arttila Krisztián
Költő Dénes

Kőrössy Teréz
Lehotai Péter
Marossy Réka
Onozó Emese
Reiter Gyöngyi
Robotka Árpád
Somogyi Kinga
Ulveczki Rita
Zorkóczy Tamás

2005 TAVASZÁN

PRAECLARE

Pogácsás Anett

SUMMA CUM LAUDE

Bernáth Miklós
Bodó Enikő
Bordás Tímea
Domahidi Ákos
Fejes Erik László
Fischer Anett
Gátas András
Geszt Mariann

Groszman Judit
Hajdu Gábor Tibor
Hermann Ivett Annamária
Hős Nikolett
Illés Henrieta
Jakab Katalin
Jászay Viktor
Kardos Andrea

Katona Kolos
Kiss Karolina
Kovács Krisztina
Kulcsár Zita
Lukács Zsuzsa
Mészáros Dóra
Molnár Sándor
Polgár András

Polgár Csilla
Sepsey Balázs Tamás
Stajz Annamária

Szabó Helga
Szilágyi Dorottya
Turek Zsuzsanna

Varga János István
Zsigmond András

CUM LAUDE

Ábrahám Virág
Ács Balázs Lajos
Antolik Gyula
Asbóth László
Áy Mónika
Baka Tímea
Balabás Csaba
Balázs István
Balla Vilmos
Balogh Erika
Bányai Zsuzsanna
Bata Tímea
Bauer Beáta
Bebesi Zsuzsanna
Bede Máté
Benkő Petra
Berta Aliz
Bíró Zoltán
Boda Zoltán
Bogyay Katalin
Bolberitz Kristóf
Bordás János
Boros Balázs Sándor
Borsós Beáta Erzsébet
Botos Éva
Bózsár Stella
Budaházi Árpád
Bujdosó Klára
Buzsikné Herbszt Mónika
Büki Andrea dr.
Cser Zsuzsa Ágnes
Csoma Zsuzsanna
Csonka Georgina

Csorba Júlia Zsófia
Czigony Ferenc
Czibalmos Edit
Cziráki Szabina Katalin
Czvikovszky Nóra
Dalmay Andrea
Dámosy Bálint
Dankó János
Demeter Ákos László
Dénes Lilla
Dénes Oszkár
Dinnyés Viktória
Annamária
Dobos Lilla
Domány Katalin
Dopsa Melinda
Dózsa Attila
Erdei Csaba
Fácán Gábor
Fáy Judit
Fekete Borbála
Fenyvesi Judit
Ferencz Zoltán
Filó András
Fodorné Kis-Fekete Ildikó
Gál Gábor
Gannoruwa Kinga
Gerebics Melinda
Gerstenbrein György
Gidófalvy Dénes
Gömbös Eszter Klára
Görhöny Ádám
Grosz-Tenger Henriette

Gullai Péter
Gulyás Judit
Gulyás Kovács Gergely
Gyerkó Tamás
Györke Viktória
Gyurkó Annamária
Haász Csaba
Hajdu Csaba Attila
Halász Zsuzsanna
Halmy Gergelyné
Rábai Edina
Hanzó Gabriella
Hargitai Julianna Róza
Harka Péter
Harmath Zsolt
Hegedűs Csilla
Heigl-Kis Dóra
Hidvégi Áron Arnold
Holzmann Olivér
Hornyak Eszter
Hortobágyi Sándor
Horváth Csaba
Horváth Diána
Horváth Edit Írisz
Horváth Marcell György
Horváth Péter
Ilonczai Éna
Izsák Rita
Jäger Szilvia
Jakab Katalin
Janitsáry Iván
Jánó Christopher
Jécsákné Orosz Tímea

Joó Éva Andrea	Maszlág Gábor	Reseterits Dániel
Juhász Gergely Előd	Mátyók Éva	Rudasits Katalin
Jungbert Zsófia	Mayer Cecília	Ruff Bálint György
Kabai Anikó	Menczel-Kiss Gergely	Sápi Szilvia
Kádas Anna	Mérés Tamás Attila	Sára Botond
Kanyicska Diána	Mészáros Tamás	Sarbak Péter
Káposztás Ágnes	Mikó Adrienn	Sas Mariann Cintia
Kardos Melinda	Mód Kristóf	Selmeczi Gabriella
Katus József	Mogyorósi Dénes	Sepsey Gábor
Keresztesi Réka	Molnár Adrienn	Sipos Kinga Ágnes
Kévés Zsuzsanna	Molnár Árpád	Smelka Máté
Kiss István	Molnár Vilmos	Sólyom Ágnes
Kiss Kamilla Dóra	Murányi Odett	Sólyom Borbála
Kiss Petra Éva	Nagy Anikó	Somló József
Kiss Teodóra	Nagy Attila	Soó Zsuzsa
Kissné Varga Melinda	Nagy Gabriella	Soróczki-Pintér Beáta
Klics Orsolya Katalin	Nagy Imre	Stanicz Rita
Kolesza Ákos	Nagy József	Steinmetz Barnabás
Kollai Márk	Nagy József László	Strausz Linda
Konstanczer Réka	Nagy Noémi	Stubendek Piroska
Koppány Julianna	Nagy Szabolcs	Svendor Enikő
Kósa Edit	Novák Ágnes	Szabó Annamária
Kósa Mónika	Orbán Andrea Viktória	Szabó Dániel Gergely
Kosztarab Ibolya	Ormosi Kinga	Szabó Edit
Kovács Erzsébet	Pál Csilla	Szabó Pál Balázs
Kovács Gabriella Marianna	Pál Szandra	Szabó Violetta
Kovács Tibor	Palotai Zsuzsanna Ágnes	Szalai Andrea
Kovács Veronika	Pálvölgyi Andrea	Szalai Tibor
Kovács Zsanett	Pály István	Szalay Krisztina
Ködöböcz Katalin	Papp Erzsébet	Szamosi Ferenc
Kökény Ilona	Pasqualetti Gergő	Szaniszló Attila
Körmöcziné Németh Katalin	Patay Gábor	Szántó Adrienn
Lazányi Gábor	Paulicska Tamás	Szász Hunor Zsolt
Lehel László dr.	Pazicski Norbert	Szax János
Lehel Szilvia	Pető Zsófia Csenge	Szebeni Dóra
Lelkes Miklós	Pocsai Tamás	Szendrey Adrienn
Lukácsi Zsuzsanna	Poór Judit	Szilágyi Gergő Péter
Magony Judit	Pulay Brigitta Edit	Szomolai Csaba
Magyar Csaba	Puskás Éva	Szűcs Gabriella
Markovich Réka	Rácz Szilvia	Szüts Patricia
	Ranyák Eszter	Takács Zita

Tarczal Katalin	Udvardi Krisztina	Vértesy László
Tasnádi Ferenc József	Ujfalussy Kristóf	Vincze Árpád
Tolnay-Knefely Eszter	Ujváry Tamás	Virók Zsuzsanna
Torgyik Edina	Varga Dávid	Vorobey Viktor
Tóth Boglárka	Vártok Judit Andrea	Vörös Mária
Tóth Ildikó	Vecsey Tamás	Wéber Krisztina
Tóth Rita	Végvári Tamás	Wilhelm Krisztina
Tóth Tamás	Veisz Gábor	Wirth Barbara Szilvia
Tyhák Krisztina	Veres Ildikó Zsófia	Zsirakai Éva

RITE

Bacsikai Zsófia	Fábián Gyula Zoltán	Keve Tibor Béla
Báji-Patai Gergely	Fábiánné Balázsik Helga	Kizman Anna
Bakó Zoltán	Fekete Zsuzsanna	Klekner Bibor
Balogh Enikő	Ferenczi Norbert	Kmeczkó Zita
Baltás László	Földes Csaba	Kneipp István
Baranyai Anikó Izabella	Fülöp Zoltán Attila	Komáromy Emőke
Bebesi Erika	Gajdics Gábor	Kovács András
Bednár László	Gelencsér Zita	Kovács Áron
Bencze Katalin	Gereben Andrea	Kovács Balázs
Benedek Rózsa	Gocsman János Péter	Kovács Orsolya
Beréti Krisztián	György Emília	Kulcsár Kata
Bevíz Ákos	Handler Ákos	Lakatos István
Bíró Adrienn	Herpai Gábor	Lambertusz József
Bogó Dániel	Hodosi Gábor	László Csaba
Bögi Viktória	Hoffman Andrea	Lengyel Bernadett
Bölonyi Gabriella	Horváth Beáta	Major Miklós
Csáthy Márta	Igyártó Gyöngyi	Marton Ida
Csepregi Györgyi	Ikanov Gábor	Medveczky Mihály
Czigler Dezső Tamás	Imre Levente	Mendelson Antonella
Cziprián Mónika	Ivanics István Bálint	Beatrice
d' Elhougne Győző	Jakab Annamária	Mihályi Szabolcs László
Dadi Eszter	Jakab Hanna Andrea	Miklós Éva
Daróczi István	Jancsó Gábor Máté	Mischinger Ádám
Dézsai-Péterfy Ferenc	Jászay Tilda	Misek János Péter
Dzodzoglu Sziderisz	Kalcsó Bettina	Molnár Dániel
Etl Éva Krisztina	Kelemen Ilona Tünde	Molnár István

Móritz András	Péterfi Zsuzsanna	Szabó Zsuzsanna
Murányi László	Pető Petra	Szépné Honti Henriett
Nádudvari Emőke	Pintér Ádám	Szíkora Péter Pál
Nagy Nándor	Pis Izabella	Szilágyi Péter Zoltán
Nagyné Szűcs Gabriella	Pitter Gábor Sebestyénné	Szilvácsku Zsolt
Nemescsói Fanni	Préger István	Szolnoki Róbert
Németh András	Rigler László	Szőke Zsófia
Némethné Simon	Rigó Ildikó	Teremi Sándor
Bernadett	Romhányi Zoltán	Tündik Henrietta
Némethy Zsuzsanna	Rustyák Renáta	Vajda Gábor
Nyerges Éva	Sántha Andrea Tünde	Vajta Mátyás
Paál Gabriella	Sebesi Csaba	Vasziljevics Tamara
Papp Orsolya	Siska Imre	Veilandics Gábor
Partos Adrienn	Sója Dalma Heléna	Veres Csaba Norbert
Pásztor Edit	Somfai Katalin Krisztina	Veress Orsolya
Payrits Eszter	Szabó Anett	Vitályos Eszter
Pere Attila	Szabó Zsolt	Zoltán Beatrix

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Karának hallgatói
2005 nyarán

1. ÉVFOLYAM, NAPPALI TAGOZAT

Ábrahám Judit	Csanádi Adrienn	Fazakas Réka Mária
Agárdi Zsanett	Csatári Géza	Fekete Katalin
Arszenievits Péter	Csavajda Krisztina	Fekete Kornélia
Babicz Dávid	Cseh Sándor Balázs	Fekete Krisztián
Bagoly Andrea	Cséka Miklós	Fenyvesi László
Bakonyi Andrea	Cseszlai Ádám	Fiola Hajnalka Zsuzsanna
Baksa Balázs	Csiki Annamária	Futó Dániel
Bálint László	Csiky András	Fürst András
Balogh Boglárka	Csillag Adrienn	Gál Nikolett
Barabás Orsolya	Csiszár Kinga	Gál Réka
Baranyi Erika	Csollák Zoltán	Galambos Dóra Judit
Barsi Lilla	Csontos Tibor	Galgóczi Ádám
Bársony Dávid	Czető Anett	Gergely Judit
Bartha Judit	Czigány Eszter	Gippert Adrienn
Bartóki Balázs	Dankó Máté	Gondi Ferenc
Bartolák Csaba	Dávid Norbert	Gróf Veronika Andrea
Barvircz Zsanett	Deák-Varga Katalin	Gugyela Gergő
Báti Erika Zsuzsa	Dezső Adrienn	Gurbi Marianna
Becsy Luca	Dobovics Márton	Gyenes Eszter
Bedecs Andrea	Dominek Balázs	Győri Anett
Berta András Gábor	Dorn Adrienn	Hallgató Veronika Andrea
Bihary Zsófia	Erdődi Anna	Havasi Szilvia
Bódis Noémi Erzsébet	Ésik Julianna	Hazafi Áron
Boglutz István	Fábián Beatrix Hajnalka	Helmecczy Zsófia
Bognár Patrícia Klaudia	Fabiányi Gábor Zsolt	Hetzman Katalin Julianna
Bogoly Sandra	Faragó Zsuzsanna	Holecz Róbert
Bors Melinda	Farkas Balázs	Holló József
Bozóky Alex	Farkas Edit	Holló Mónika
Bögi Gergely	Farkas Mária	Horváth Ákos
Búzás Ilona	Farkas Vajk	Horváth Dávid

Horváth Dávid Miklós	Kovács Gergely	Méri Beáta
Horváth Dóra	Kovács Izabella	Mervel Krisztina
Horváth Hajnalka	Kovács Kitti	Mészáros Péter Zoltán
Horváth Imre	Kovács Zsuzsanna	Michna Gabriella Mária
Horváth Katalin	Kozák Kornélia	Mikófalvi Ádám
Horváth László	Kozma Róbert	Milkovics Petra
Horváth Sarolta	Kőrösi Anna	Mocsári Aliz
Hugyeczen Renáta Viktória	Köteles Ildikó	Mohácsi Marianna
Huszár András	Kővári Anett	Mohl Viktória
Iliász Alexandrosz	Krámlai Gergely	Mohr Katalin
István Nóra	Krizsán Katalin	Molnár Annamária
Izsák Gábor	Kulcsár László	Molnár Eszter
Jakab Hajnalka	Kun Lívia	Molnár László
Jákhalmi Gábor	Kun Renátó Zsolt	Molnár Sarolta Judit
Jánosi Attila	Kuti Renáta	Molnár Zsombor
Jéger Angéla	Kvalla Zsófia	Nagy Ágnes
Juhász Péter Lajos	Lakatos Linda	Nagy Barnabás
Kálmán Petra	Láng Kristóf István	Nagy Éva
Karácsony Nikolett	Lászka Alíz	Nagy Éva Irén
Karner Anett Nikolett	Laukó Olga	Nagy Judit
Karsa Ildikó	Laza Veronika	Nagy Krisztina
Kecskés Barbara	Lefler Gabriella	Nagy Szabolcs
Kemenes Patrik	Leitert Dávid Péter	Nagy Szilvia
Kiss Attila	Lengyel Lili	Nagyistók Bence
Kiss Csaba Attila	Lengyel Linda	Nebehaj Eszter
Kiss Eszter Vivien	Ling Dániel	Németh Dézi
Kiss István András	Lovász Éva	Nobilis Márton Pál
Kiss Judit	Lukács Eszter Mária	Ódor Gergely István
Kiss Zoltán	Madarász Judit	Oláh Fruzsina
Koch Richárd	Magyar Ádám	Oláh Viktória Klára
Kocsis Péter	Major Máté	Orosz Anita
Kocsis Tamás	Majoros Gábor	Ott Gabriella
Kóczán Krisztina	Majoros Gábor Tibor	Pach Nikolett
Koncz Zsuzsanna Zsófia	Marácz Miklós	Padányi József
Konta Balázs	Márki Zsófia	Palik Tímea
Kopácsi Orsolya	Markó Adrienn	Palotai Hajnalka
Kopasz János	Marosdi Emese	Pap Eszter
Korbuly Tamás	Márton Enikő	Papp Csilla
Kóródi Krisztina	Mavrák Hedvig	Papp Katalin
Kósa Lehel István	Mazák János Richárd	Papp Tímea
Kovács Bence	Medvegy Melinda	Parázso Helga

Parti Renáta	Simándi József	Tálas Ágnes
Pataki Ádám Álmos	Simon János	Tancsik Annamária
Pátkai András Gyula	Simon Klára Krisztina	Tarr Ádám
Pege Ágnes	Slakta Linda	Tihanyi Erika
Pelsőczy Dóra	Sólyomváry Zsuzsanna	Till Vivien
Pencz Bernadett Mónika	Mária	Tóth Gábor
Péter Máté	Somodi Csaba	Tóth László
Petre Anikó	Somogyvári Anita	Tóth Máté Rabán
Petrik Gábor	Soponyai Georgina	Tóth Tamás
Pintér Artila	Spanyol Orsolya	Tóth-Zsámboki Judit
Pintér Győző	Spira Eszter Mirjam	Trencsényi Krisztina
Pólik Anikó	Strasszer Anett	Udvarnoki Zsuzsanna
Poór Viktória	Stubendek Ákos	Unger Anikó
Pór Nikoletta	Suták Vanda	Ürmös Krisztián
Póta Margaréta	Szabó Anikó	Varga Balázs
Pozsgay-Szabó Péter	Szabolcsi Nelli	Varga Krisztián Marcell
Prohászka Beáta	Szakács Zsuzsanna	Varga Orsolya
Quirin Márta	Szántó Éva	Varga Vivien
Reich Brigitta	Szatmári Sándor Miklós	Várnai László
Rózsa Anikó	Szeccsői Krisztián	Vass Milán
Rudolf Petra	Szedes Sarolt	Vass Viktória
Ruppert Zoltán	Szeifert Ildikó	Veres Tünde
Sabjanics István	Szenczy Ákos	Veres Zoltán
Salamon Csaba	Szente István	Versics Réka
Sallay Szilvia Mária	Szilágyi Emese	Vigh András
Salusinszky Réka	Szlávik Zsófia	Vladár Zsolt
Sándorfői András Gyula	Szobóczky Zsófia	Weisz Gábor Miklós
Sánta István	Szőke Orsolya Kinga	Wellmann György András
Sári Szilvia	Szűcs László	Zalán Barbara
Scherer Gábor	Tahy Bálint	Zalka Gábor
Schizler Magdolna	Tajti Edit	Zilai Anna
Scholz Ildikó	Takács Ágnes	Zombor László
Schuller Márta	Takács Edina	Zsibrita Boglárka Dóra
Schütt Attila	Takács Szilvia	Zsigmond Réka Ildikó
Sebők Péter	Takács Veronika	

1. ÉVFOLYAM, LEVELEZŐ TAGOZAT

Ács Nikoletta	Császár Gyula Balázs	Gerendási Eszter
Áfra Marietta	Csávás Attila	Gergely Enikő
Ágoston Zita Katalin	Csécsei Etelka	Gergely Ferenc
Altsach Dávid	Cserháti Szabolcs	Gerinczy András
Antal Dóra	Csiki Eszter	Gerinczy Veronika
Antal Zsófia	Csókási Zsuzsa Katalin	Gigler András
Arnold Katalin	Czene-Polgár Viktória	Grónai Adrienn
Bagó Attila	Dabolczi Ildikó	Grüll Tamás
Bajgó Anita Ildikó	Deák Adrienn	Gulyás Dávid
Bakos Nikolett	Deák József	György Bence
Bálint Gergely	Demeter Patrik	Hadiné Bodnár Rita
Bálint Natália Boglárka	Dénes Balázs	Hajdú Barbara
Balla Ildikó Gabriella	Dervalics Bernadett	Hajdufi Csilla
Balla Róbert	Dobos Adrienn	Hamar Balázs Pál
Barcza Zoltán	Dobzsevics Zsófia	Harsányi Gabriella
Baronfeind Klára	Dohi Anetta Kitti	Havasi Zita
Bata Marianna	Dókus Debóra Vanda	Hitterné Mészáros Brigitta
Bátki Dávid	Domboróczki Zita	Hofstadter Ákos
Beck Erika	Dömöcsök Viktória	Holló Eszter
Bedőcsné Lanczendorfer Marietta	Dráviczki Diána	Homoki Andrea
Belső Mónika	Dudla Melinda	Horváth Alma Szilvia
Benya Diána	Eck Johanna	Horváth Edit
Bényi Brigitta	Éles Klára	Horváth Eszter
Béress Erika	Emmer Éva	Horváth Eszter
Blaumann Zoltán	Eszter Elemér	Horváth László Kristóf
Bocsi Barbara	Fehér Marianna	Horváth Zsolt
Bódis Rita Gabriella	Félegyházy Megyesy Péter	Huszár Balázs
Borbély Anett	Fetter Gábor	Huszáros Gergely
Bordás Barbara	Filáj Gábor	Iklódi Kristóf
Borgulya Katalin	Fodor Andrea	Iványi Éva
Borsi Tamás	Füzik Máté	Jakab Ildikó
Both Csilla Beatrix	G. Nagy Lilla Imola	Jancsó Katalin
Bötkös Tamás	Gál Melinda	Jesztl Emese
Bráz Orsolya	Gallóné Farkas Katalin	Juhász Georgina
Breznyánszky Eszmeralda	Garay Zsolt	Juhász-Laczik Tamás
Budai Katalin	Gazsóné Paraszt Szilvia dr.	Kállay Piroska
Budai Katalin	Géczi Dóra	Kalmár Szilvia
Burka Anikó	Géczi Gábor	Kármán Zsuzsanna
	Gelencsér Balázs	Karsai Balázs

Kaszta Imola Márta	Mészáros Ildikó	Pomázi Gergely
Kazup Mónika Orsolya	Mészáros Lilla	Pötörke Krisztina
Kelemen Viktória	Mezei Gabriella	Pribóczky Katalin
Kerek István	Mezei Rita	Princz Hajnalka Gyöngyi
Kis Gergely	Miklya Attila	Pusztai Szilvia
Kiss Anita	Modla Mónika Ildikó	Rákos Gyöngyvér
Kiss Anita	Mohai Tünde	Riczkó Anikó Melinda
Kiss-Deák Emese	Molitorisz Gergely Szilárd	Rózsa György
Kocsis Katalin	Molnár Anita	Rövid Sándor
Kolozsi Péter	Molnár Judit	Ruttkay László
Komjáti Ágnes	Molontay Patrik	Ruzsinszky Klaudia Éva
Kopcsándy Katalin	Morzál Adám	Salavec Gábor
Kóróczky Anikó	Mozsonyi Norbert	Sáli Henrietta
Kósa Zsanett	Nagy Ágnes	Sára Szabolcs
Kovács Anita	Nagy András	Sáránszky István
Kovács Balázs	Nagy Anikó	Schmidl Tibor Dániel
Kovács Erzsébet	Nagy Attila	Simon Máté
Kovács Géza Ifj.	Nagy Marianna	Simonics Zsolt
Kovács Kinga	Nagy Mónika	Sin Attila
Kovács Tünde	Nagy Szilvia	Sipos Marianna Glória
Kovács Zsigmond Ozsvát	Nagypál Csaba	Somogyi Farkas Tamás
Kozma Judit	Naményi Krisztina	Somogyi Kinga
Kozma Zsófia	Nemcsok Dénes Sándor	Sörös Dóra Boglárka
Kráner Emília	Németh Éva	Stéger Anita
Kriskó Helga	Németh Hermina	Süveges Éva
Kristóf Marianna	Németh Judit	Szabó Andrea
Kürthy-Kovács Kitti Lívía	Németh Viktória	Szabó Anna
Láda Zsuzsa	Nikovits Tibor	Szabó Csaba
Lengvári Tibor	Nózi Beáta	Szabó Hedvig Orsolya
Lengyel Anett	Öffenberger András	Szabó Krisztina
Leszkó Ivett	Ördög Mónika	Szabó Mónika
Lévai Zita Erika	Pál Nikoletta	Szabó Mónika
Liszkai Ernő	Pálfi Tamás	Szabó Norbert
Lorbert Zsuzsanna	Páll Anita	Szabó Péter
Lövész Csilla	Pallya Kata	Szabóki Árpád
Luspay Miklós	Pauman Dániel Máté	Szabóová Annamária
Majoros Melinda	Péntek Rita	Szajkó Péter
Majoros Petra Alexandra	Perger Enikő	Szakállas Rita
Mandics Edit	Pétervári Eszter	Szakályné Fülöp Lilla
Marinkás Csilla	Polgárné Derzsi-Wernitzer	Szalai Andrea
Martin Anita	Krisztina	Szalaiiné Buzás Krisztina

Szalma Csilla Éva	Tomori Róbert	Varsa Máté
Szaniszló József	Tóth Ágnes Zsuzsanna	Vashegyi Éva
Szénássy Tímea	Tóth Beáta Éva	Vass Mariann
Szép Viktória	Tóth Erzsébet Beáta	Vass Viktória
Szikes Péter József	Tóth Szabolcs	Véber Emília
Szilágyi Melinda	Tóth Tamás	Végh Zsuzsanna
Szőllősi Szabolcs	Tóthné Simon Mária	Végvári Tamás
Sztancsik András	Tóvölgyi Anita Ditta	Vékony Krisztina
Sztrein Beáta	Tűri Györgyi	Vénkuti Krisztián
Szucsiekivicz Bettina	Türkőssy Zsolt	Vetési Melinda
Szűcs Erika Erzsébet	Tyszkiewicz Árpád Dániel	Villányi Ferenc Ernő
Szűcs Tamara	Vadász Annamária	Vimi Zita
Tamáskó Rita	Vajó Zsuzsa	Vincze Renáta
Tar Andrea	Vánkus Viktória	Vizvári Vendel
Tárkányi András	Varga Éva	Zelei Éva Mária
Tekes Adrienn	Varga Izabella	Zentai Gergely
Tettamanti Katalin	Varga Renáta	Zságer Judit
Tivadar Isabela Adriana	Varga-Kovács Emese	Zsidel Szilvia

2. ÉVFOLYAM, NAPPALI TAGOZAT

Abaffy Patrícia Franciska	Barabás Viktor	Biró Zoltán László
Ádám Zsófia	Barnás Balázs	Bitter Balázs István
Agócs Edit	Bartos Levente	Blaschek Orsolya
Ágoston Zoltán	Barzsó Dávid	Bodnár Alexandra
Albert József	Bati Balázs	Bódy Katalin
Alleram Kinga	Bauer Péter Pál	Bogdán Brigitta
Almási Zsuzsanna	Baumann Róbert	Bogdán Gabriella
Amtmann Zénó András	Bednárík Zsófia	Bogdán Szlávna
Aranyos Károly	Békési Anikó	Bóné Zoltán Dénes
Badó Judit	Bencze Krisztina	Borók Andrea
Bajcsay Gergely	Benedek Linda Julianna	Boros Anikó Emese
Bak Szilvia	Benke Zsanett	Boros Melinda
Balázs Gergely	Benkő Emese	Bökönyi-Benedek Csengele
Balla Anita	Béres András	Böszörményi Gergely
Balla Mária	Berkes Lilla	Brassnyó Gergely László
Báló Noémi	Beszedics György	Buric Hrvoje
Balog Zsolt	Bezzegh Katalin	Buzás Kinga
Bán Zsófia	Birk Balázs	Csabai Virginia

Császár Katalin	Friss Eszter	Istella Csilla
Csekeő Bálint	Fröhlich Johanna	Jakab Anita
Csiribán Rita	Fülöp Natasa Katalin	Janoch Viktor Gyula
Csokonai-Vitéz Dániel	Füredi Katalin	Jeszenszky Anna
Czégény Mária	Gaál Gergely	Józsvai Gergely
Czégény Sándor	Gábor Zulejka Erika	Juhász András
Czinege Tímea	Galambos Judit	Juhász Gergely Róbert
Dabasi Anita	Gallai Pál	Jung Katalin
Dankó Virág Cecília	Garai Péter Tibor	Kajli Dóra
Darai Melinda	Gáspár Dominika	Káldy Györk
Daróczy Linda	Gaszó Balázs László	Kalecz Gergely
Deák Imre	Gelencsér András	Kaliczka Alexandra
Debreczeni Károly	Generál Ivett	Kamocsár László
Delbó Márta	Gera Anita Lujza	Kancsal Milán
Deli András	Géruz Krisztián	Kancsár Roland
Dénes Zsófia	Glasz Georgina	Kányási Zsófia
Dobiás Katalin	Grigalavicius Petra	Kapuvári Szilvia
Dobó Zoltán	Gurbi Andrea	Károlyi Vilmos
Dobos Tibor László	Gyöngy Dóra	Kásler András
Dobrovolni Pálma	Győri Mihály	Katona Ágnes
Dudits Gábor	Győriványi Réka	Kávássy Béni Péter
Egerszegi Lilla Tünde	Hajdú Nóra	Kávássy Leila Viola
Elek Barbara Szonja	Halász Csilla	Kelédi Annamária
Endre János	Halász Miklós	Keller Valéria
Erdélyi Kinga	Halász Viktor Patrik	Kemenes Krisztina
Erdélyi Mariann Ilona	Harangozó Péter	Keresztes László
Fábián Bertalan	Hargitai Áron	Kéringer Szabolcs
Fabinyi Zsolt	Héjja Dániel	Kevei Gábor
Falus Dóra	Herbert Attila	Kincs Gabriella
Farkas Attila	Herczeg Bernadett	Kisbán Krisztián
Farkas Balázs István	Herczeg Zsuzsanna	Kiss Gergő
Farkas Barbara	Herényi Gyöngyvér	Kiss László Gábor
Farkas Dalma Judit	Hetesi Bettina	Kittel Emese
Farkas Kata	Hétházy Csilla	Klapsz Árpád László
Fázi László Milán	Holler Bianka	Kocsis Attila Márkó
Ferencz Domonkos	Horváth Judit	Kóger Eszter
Fiala Gergely	Hum Róza	Kolenák Klaudia
Fodor Virág Bernadett	Hutflesz Krisztina	Kolláth Anna
Forgó Kinga	Alexandra	Komáromi Katalin
Freier Katalin	Illés Tamás	Korai Diána
Friedrich Ábel	Illyés Dóra Diána	Koreny Kinga

Kottra Gergő	Mező Sarolta	Paulina Fernanda Réka
Kovács Ágnes	Miklós Csaba	Pécsi Márk
Kovács Erika	Mikó András	Pencz János
Kovács Eszter Katalin	Mikó István László	Pernyész Melinda
Kovács Lilla Magda	Mikuska Zoltán	Péter Dániel
Kovács Linda	Millei Ádám Lajos	Pethő Katalin Mária
Kovács Lóránt	Minya Tamara	Petró Szilvia
Kovács Nikoletta	Mohári Enikő	Pintér Judit
Kovács Tarsoly Zsófia	Moldovai Márton Álmos	Pleskovics Emma Éva
Kozma Gergely	Molnár Beáta	Pomozsi Tünde Marietta
Kozma László	Molnár Dávid	Popescu Balázs
Köcsky Rudolf	Molnár Etele	Popovics Eszter
Kretter Diána	Molnár Vanda	Pozbai Viola
Krizsán Adrienn	Muhari Nóra	Prancz Balázs
Krüpl Attila	Murai Renáta	Pretz Noémi
Kun Tamás Attila	Murányi Emőke Ildikó	Prónik Judit
Kurucz Réka	Nagy Ágnes	Radich Orsolya Mária
Kutasi Annamária	Nagy Anita	Rajnai Krisztina
Labancz Orsolya Ildikó	Nagy Gusztáv	Ráthy Orsolya Katalin
Láng Andrea	Nagy Ildikó	Révész Anna
Lángi Dóra	Nagy Judit	Richter Balázs Péter
László Dávid	Nagy Líviusz	Rigó Orsolya Izabella
Lefler Mónika	Nagy Tamás Viktor	Robotka Imre
Legeza Viktor	Nagy Viktor	Rónyai Nóra
Leskő Krisztina	Németh András György	Rozgonyi Péter Máté
Lindmayer Bence	Németh Bettina	Rózsa Zsuzsanna
Linter Bernadett	Németh Gergő	Rück István
Lovas Samu	Oláh Angelika Edit	Sabau Iuliana
Lőrincz Zsuzsa	Oláh László	Sáhó Barnabás
Magyar Nóra	Pádár Dávid	Sáhó Eszter
Marincsák László	Pál Rita	Sályi Eszter
Márki Zoltán János	Pálfi Marcell	Sánta Áron
Márkus Mónika Rita	Pálfy Gabriella	Sánta Zsófia
Mátó Eszter	Páll Balázs	Sántha Dóra
Mátray Mariann Zsuzsanna	Panyiczki Adrienn	Sárfy Katalin
Matt Kinga	Papp Gergely	Sarkadi László
Menczel Réka	Papp Judit Evelin	Scharle Zsuzsanna
Menyhárt Anna	Pasztornák Zalán	Schimmer Erika
Merényi Ramón	Pásztor Gábor	Schmalz Péter József
Mezei András	Pásztor Rózsa Eszter	Schroth Katalin
Mező István	Pataki Linda	Schuszter Attila

Serák István	Szimicsku Szilvia	Vámos Veronika
Séri Anna	Szimon József	Váradi Éva
Simon Zoltán	Szójka Annamária	Varga Andrea Bernadett
Sindler Orsolya	Szőcs Katalin	Varga Brigitta Edit
Sipos-Tompa Levente	Szurgyi Nikolett	Varga Dániel
Smidéliusz Dávid	Szűcs Balázs	Varga Norbert
Somogyi Viktória	Táborszky Bence András	Varga Szilvia
Somogyi Zsolt	Takács Helga	Varga Viola
Somogyvári Zoltán	Takács Klára	Varga Virág
Soós Zoltán	Taliga Flóra	Várnai Botond
Sturmann Ágnes	Tamás Kinga	Varsányi Edit Zita
Surányi Tamás	Tar Ágnes	Vas György
Szabadka Zsuzsanna	Tardi Henriett	Vass Orsolya
Szabó Annamária	Tax Beáta	Vesztergom Barnabás
Szabó Csilla	Techet Péter	Viola Kornél
Szabó Dóra	Thaly Krisztián Florentin	Virág Csaba László
Szabó Emese	Tircsi Tamás Gábor	Völgyes Ivett Anna
Szabó Gergely	Tollas Orsolya Eszter	Wachtler Angéla
Szabó Mariann	Tolnai Krisztina	Wirth Andor
Szabó Nóra	Tóth Anett	Wittek Veronika
Szabó Zsolt	Tóth Orsolya Ildikó	Wurst Katalin
Szakács Árpád	Tóth Polina	Zagyvai Zsanett
Szalai Adrienn	Tóth Zsuzsanna	Zakkar Viktória
Szatmári Csaba	Tótok Csilla	Závecz Eszter
Székely István	Trombitás Magdolna	Zölde Krisztián
Szekeres Éva Anett	Tulner Kitti	Zsilavec Veronika
Szemes Gergely	Turi Petra	Zsilla László
Szentimrey Szabolcs Gergely	Ujvári László	Zsupán Norbert
Szeőcs Kornél	Ungár Judit Eszter	Zuggó Ádám
Szikora Tamás Attila	Urbán Ágnes	
Szilágyi Tamás	Vajda Ádám	

2. ÉVFOLYAM, LEVELEZŐ TAGOZAT

Ádám Réka Zsófia	Bódi Zita	Dócs Beatrix
Ádám Zoltán	Bogár László	Doman Zoltán
Adamkó Balázs Attila	Bókáné Katona Tímea	Dóra Lajos
Ágoston Dániel	Bóné Krisztina	Dorogi Zsolt
Albert-Tóthné Siklósi Adrienn	Bozzay Beáta	Döme Gábor
Ancsin István dr.	Bőjthe Kinga	Druskóci Lívía
Angyal Zsuzsanna	Bősze Viktor	Egeresi Gabriella
Antal Péter	Bősze Viktorné	Egresits Tamás
Antal Zsófia	Budai Gábor	Egry Emőke
Babeczki Zsuzsanna	Bulyáki János Vendelné dr.	Egyed Orsolya Laura
Balassa Bálint	Bunyevác Anasztázia	Elek Anita
Balassa Tamás	Buzogányné Molnár Erika	Ember Gabriella
Balázs Zoltán	Chen Chen	Enders Andrea
Balda Róbert	Christián Ágnes	Engler Dóra
Balisano Ciro	Claessen Janina	Eőry Nikolett
Balogh Emese Katalin	Csanádi Gábor Ferenc	Erdei Mónika Enikő
Balogh Emese Klára dr.	Csatári Zoltán	Erdélyi Krisztina
Balogh Géza	Csatáry Eszter Kinga	Fábián Tibor
Balogh Lóránd	Csecsődi Nikolett	Fábiánné Esztreng-Horváth Petra
Balogh Mónika	Csehné Horváth Zsuzsanna	Faragó Mónika
Balogh Zsolt Károly	Cserekyei Dániel	Fári László
Baloghné Bakos Adrienn	Cserey Csilla	Farkas Attila
Bardóczky Erika Anna	Cseri Ágota	Farkas István Roland
Baris Gábor	Cserkúti Gábor	Farkas István Zoltán
Barta Sándor	Csernyák Gábor	Farkas József
Bártfay Éva	Cseszregi Róbert Szilveszter	Farkas Péter
Bartha Anna Ilka	Csinády Rita Veronika	Farkasné Szakszon Anikó
Bartha Ince	Csirke Judit	Fehér Andrea
Bartus János	Csontos Cecília	Fejős Gabriella
Bartus Katalin	Czibulka Zoltán	Fekete Adrienn
Bauer Judit	Czuczor Gergely	Fekete Károly
Bedő Katalin Mária	Czupy Barbara	Fenyvesi Mariann
Begán Gábor	Dandó Ákos	Fetter Ádám
Behovics Judit	Dános Ottó	Filipecz Noémi
Benedek Diána	Deli Adrienn	Flumbort András László
Benes Viktor	Dénes Tibor	Fodor Enikő
Benis Péter	Dénes Zoltánné	Fogarasi István
Bezerics Anikó	Dobó Tímea	Forgács Gabriella
	Dobricza Éva Katalin	

Frank Brigitta	Hajdu Dénes Menyhért	Juhász Péter
Fritz Anikó	Hajnal Éva	Kádár Éva
Futó Ágnes	Halász Imre	Kalmárné Sass Margit dr.
Fülöp Nóra	Haller Ildikó	Kaltenecker Kinga
Füzér Ágota Lúcia	Halmos Csaba	Kámán Attila
Füzi László	Hargitai Krisztina	Kántor András
Gábor Eszter	Harmati István	Kapuvári Katalin
Gábori József Benedek	Harsányi Erzsébet	Karatka Lajos
Gacsal Bernadett	Havas Éva	Karcsai Henriett
Gál Dezső	Heffler Nóra	Kármán Csilla
Gál Gabriella	Hefler Krisztina	Kárpáti Viktória
Gál Tünde	Hegedüs Éva	Karvalics Helga
Garami Gergely	Hegedüs Krisztina	Kasza Pál Dávid
Garancsy Georgina	Heim Norbert Béla	Katona Tibor
Gáspár Krisztina	Herczegh Anna	Kecskeméti László
Gazdag Erzsébet	Herman Dávid Levente	Kecskés Tamás
Genedics Kamilla	Hermann Krisztina	Kelemen Edina
Gerencsér Andrea	Hetzmann Diána	Kelemen István
Gergev Adrienn	Hideg Miklós	Kelényi Krisztina
Gerhát Róbert	Hoffmann Szabolcs	Kern Darinka
Gerner Viktória	Holakovszki István	Keszi Edina
Gill Borbála	Holló Szilvia Eszter	Keszthelyi Áron
Gojsza Gabriella	Holly Katalin	Király Kornél
Gomány Csaba	Hordós Gábor	Kis Tamás
Göbel Zita	Hortobágyi Szabolcs	Kis Zoltán
Göncziné Fridrik Gabriella	Horváth Ágnes Júlia	Kisari Katalin
Gönczöl Szabó Dániel	Horváth Ildikó	Kiss Annamária
Gross Jenő	Horváth Judit	Kiss György
Grósz Gábor	Horváth Nikolett	Kiss Hajnalka Éva
Grundtner Marcell	Horváth Rita	Kiss Roland
Gulácsi Ádám Tamás	Horváth Szabolcs	Kiss Tünde Tímea
Gulyás Anna	Horváth Zoltán	Kissné Honti Katalin
Gunics Katalin	Illés Andrea	Kneusel-Herdliczka Zsófia
Gusztter Katalin Éva	Illésné Rigó Klára	Kocsis Borbála
Gutwein Eleonora	Ilovai Zoltán Norbert	Kollmann Gergely
Gyarmati László Péter	Jármai Pál	Konkoly Adrienn
Gyökeres Zoltán	Jávor Péter Sándor	Kontár Csaba
Györe Rita	Jugenheimer Szandra	Kopp Kristóf
Györffy Péter	Juhász Balázs	Kordik Szabolcs
György Mária	Juhász Gábor	Kotsis Klaudia
Haász Gabriella	Juhász Pál	Kovács Árpád

Kovács Bálint	Mertlik Krisztina	Nothof Sándor
Kovács Beáta	Mészáros Zoltán	Novák István
Kovács Béla	Mészáros Zsuzsanna	Nyárs Tamás Gergely
Kovács Dániel	Mészárosné Cziráki Renáta	Nyáry Krisztián
Kovács Gábor	Meszler Andrea	Nyék Boldizsár Csaba dr.
Kovács Henriett	Meyer Ervin	Nyúl Gábor
Kovács Judit	Mezei Zsolt	Ocsovai Andrea Ilona
Kovács Marianna Krisztina	Miháldi Ferenc	Ofella Zoltánné
Kovács Vivien	Mihályi Mária Adrien	Orbán Győző dr.
Kovács Zsuzsanna	Miklós Annamária	Orémusz Hajnalka
Körcsönyi Éva	Miskolcziné Lengyel Katalin	Orosz Anett
Kőrösi Erika	Módos Eszter	Ország-Krisz Axel
Kublik Nikoletta	Mohácsi Norbert	Osváth Béla
Kunits Péter	Mohácsi Zsolt	Ozorai Nóra Katalin
Kuszák Róbert	Molnár Balázs	Ökrös Péter
Lakatos Veronika	Molnár Brigitta	Pákay Péter
Laposa Zoltán	Molnár József-László	Pákozdi Emese
Laskai-Varga Béla	Monoki Szilvia	Pálfy Nándor
Lasztovcza Gábor	Monori Józsefné	Palla Gabriella
Lédig Zoltán	Muhari István	Pap Zoltán
Légrády László	Murányi Adrienn	Papp Tibor
Leipold Diána	Murányi Ildikó	Pári András
Lendvai Gábor	Nádasdi Ádám	Pásztorné Herbáth Veronika
Lentsés Zsuzsanna	Nagy Artila	Pataki Lőrinc
Lerch Balázs	Nagy Bernadett Melinda	Patakos Piroska
Lévay Éva	Nagy Dóra	Paulisinecz Éva
Lisovszki Jánosné	Nagy Gabriella	Pázmándy Bence
Lix Péter	Nagy Henrietta	Pécsi-Huszár Réka
Lovas Péter	Nagy Ildikó	Pekker Kornélia
Lovasi Ilona	Nagy Margit	Perecz László
Magyar Angéla Ildikó	Nagy Tamás	Péter Mihály
Májai Zoltán	Nagy Viktor Ferenc	Pethő Emese
Majoros Ágnes	Nándori Nikolett	Petrányi Gábor
Majoros Mónika	Necz István	Petrik Helga
Mák Ildikó	Nemes Krisztina Edit	Petrovics István
Makrai György	Németh Bence	Pielka Angelika
Mándrik Gábor	Németh Nikoletta	Pikulik Szandra
Marozsán Tünde	Németh Nóra	Pillerné Raksányi Ildikó
Máté Borbála Szilvia	Nemoda Gyöngyi	Pintér Beatrix
Mátékovits István	Nick Péter	Pintér Éva
Merkel Balázs	Nikolettiné Tóth Éva	Pintér József Balázs

Pittlik Tímea	Sipiczki János Károly	Táborszki Ágnes
Polgár Dóra	Sipos Tamás Györgyné	Takács Éva
Polgári Annamária	Sipos Viktória	Takáts Eszter
Polster Krisztina	Slezák Orsolya	Tamás Kristóf
Preczlik Gábor	Soha Tamás	Tamás Krisztián Szabolcs
Pruzsina Mónika	Somogyi Balázs	Tapasztóné Kéki Zsuzsanna
Pucsok Judit	Somogyi László Zoltán	Tari Zsuzsa
Puskás Krisztina	Sötér Zsuzsanna Mária	Tarr Erika Enikő
Rác Szilvia Anna	Straszinszky Csaba	Tavaszi Henriett
Rádi Anna	Sullay Gergely	Teremi Nóra
Rádi Péter	Surján Lajos	Timár Tímea
Radics Melinda	Süle Péter	Tokody Klára
Radnóti Péter	Sütő Ágota	Tomity Sándor
Rák Rudolfné	Szabó Anikó	Tomory Miklós
Rákhely Renáta	Szabó Anna Judit	Torma Szilvia
Raskovics János	Szabó Eszter	Tóth Artilla
Rétszilasi Mónika	Szabó Katalin	Tóth Bernadett
Révász Tibor	Szabó Kinga	Tóth Eszter
Richter Kálmán	Szabó László	Tóth Hajnalka
Riemer Zsuzsanna	Szabó Zoltán	Tóth Katalin
Rógán Veronika	Szabó Zsófia	Tóth Krisztián
Rózsa Éva	Szabó Zsuzsanna	Tóth Renáta
Sághy Eszter	Szabóné Varga Mária	Tóth Rita
Sajó Ferenc Zsolt	Szalaiiné Kalas Andrea	Tóth Sylvia
Salamon Helga	Szarka Norbert	Tóth Viktória
Sári Péter	Szász Henriett	Tóthné Kaczúr Brigitta
Sarkadi Viktória	Szávó Tímea	Törcsi Péter
Schieszl Ferenc	Székely Andrea Viktória	Török András
Schnitchen László Endre	Szeles Beáta	Török Mónika
Schultz Julianna	Széll Brigitta	Ugrai Gábor
Schultz Zoltán	Szendrődi Szabolcs	Unyi Györgyi
Schuszter Márton	Szeőke Krisztina	Urbán Péter
Schütz Judit	Szepesi Viktória	Vadonné Kondás Diána
Schwartz Norbert	Szijártó Orsolya	Viktória
Seffer Dániel	Szklanár Gergely	Vágó Barbara
Selei András	Szögi Nóra	Vámosi Adelina Vivien
Selmeczi Oliver	Szőke Tamás	Vankó Gábor
Semjén Árpád	Szöllősi Bernadett	Varga Attila
Simon Eszter	Szöllősi Csaba István	Varga Csaba
Sinka Zoltán Lajos	Szöllősi Terézia	Varga Emese
Sinkó Erika	Szuchánszki Rita Tünde	Varga Gabriella

Varga János	Vencli Katalin	Zay Andrea
Varga János András	Veres Klára	Zeleszkó Ferencné
Varga Péter	Vígh Ádám	Zoltán Ákos
Varga Tamás	Világi Tibor	Zólyomi Anita
Varsányi Margit	Vízy Dorottya	Zórádné Rózsavölgyi Judit
Várszegi Szilvia	Vörös Gábor	Zöld Csilla Katalin
Vásárhelyi-Nagy Anikó	Wéberné Berkes Erika	Zsiros Réka
Vasdinyei Péter	Weibl Edit	Zsóka Dana
Végh Alíz	Zádori Diána Adrienn	Zsoldos Anita
Végh Edvárd András	Zakariás János	Zsolnai Richárd
Velebny Adrienn	Zálogh Judit	

3. ÉVFOLYAM, NAPPALI TAGOZAT

Ács Andrea	Barbalics Berta	Csatlós Judit
Ács Angéla	Bárdi Gyöngyi	Csató Zoltán
Ágh Andrea	Barna Károly	Csendes Richárd
Ágostházy Szabolcs	Bársony András Zoltán	Csernyi Henriett
Albert Huba-Attila	Bartal György Lajos	Csondor Katalin
Alexovics Gábor	Bartos Bálint Dániel	Czilli Máté
András Csaba	Bathó Ferenc	Czimmermann Zsolt Gábor
Andréka Zoltán Pál	Batki Dóra	Czupy Melinda
Antal Réka	Bencsik Erika	Dankó Gyula Gergely
Antoni Richárd	Benedek Tamás ifj.	Dankovics Erika
Árpási Zsolt	Berhidai Parragh Imre	Dávid Ágnes Éva
Babossné Érdy-Noll Janka	Berkovics Gergely	Demeter Gellért Zsolt
Badacsonyi Zoltán	Bertalan Zsuzsanna	Dévényi Nóra Ildikó
Bak Veronika	Bezzeg Tamás Áron	Dinnyés Zsuzsanna
Bakosi Zoltán	Biró Judit	Dobai Bálint
Balázs Adrienn	Bitai Zsófia	Dobos Péter
Balczó Barnabás	Boda Gábor János	Dobozy Ágoston Dénes
Bálint Ádám	Boda Veronika	Dombay Krisztina
Balogh Eszter Orsolya	Bolvári Emese	Dudás Hajnalka Csilla
Balogh Zsuzsa	Bordács Csaba	Elek Adrienn Judit
Bán Gergely	Borsos Natália	Erdélyi Ádám
Bánhegyi Enikő	Buri Edina Hajnalka	Erdmann Zsófia
Bányász Csaba	Bűdi Máté János	Fábián Ábel Balázs
Barabás Katalin Annamária	Csapó Gábor	Fancsalszki Erna
Baráth Annamária Dóra	Csárics Vera	Farkas Gábor

Fehér Attila	Horváth Péter Pál	Korányi Dávid
Fehér Gábor	Hujber Edina	Kormányos Szilvia
Fehér Judit	Iván Beáta	Kovács Andrea Olga
Fejes Tamás	Iván Béla	Kovács Anita
Fekete Ágnes Alice	Ivaskovics Alice	Kovács Gabriella Zsuzsanna
Földes Csongor	Jakab Szilvia Lilla	Kovács Gergely
Frigy Adrienn	Jákli Balázs	Kovács Orsolya
Fügedi Zsófia Eszter	Jakubász Tamás	Kozma Orsolya
Fülöp Judit	Jászberényi Dániel	Kővágó Zoltán
G. Nagy Kinga Ágnes	Jenőfi Márk	Krolmusz Bence
Gaál Zsolt	Józsa Judit	Krómer Zsuzsanna
Gaál Zsuzsanna	Józsa Sarolta Réka	Kulcsár Alexandra
Galambos Gábor	Juhász Dávid	Kunfalvi Róbert
Galambos Péter	Juhász Gábor	Lattmann Péter
Garas Ádám	Kalocsai Zsófia	Lázár Györgyi Magdolna
Gendúr Éva Kinga	Karádi Csaba Tamás	Lázár Ingrid
Gerzsenyi Anita	Katona Ágnes	Leitli Norbert
Gilyán Júlia	Kazinczy Dorottya	Lénárdt Attila
Glázer Zsófia Erika	Kecskés Balázs	Lendvai Adrienn
Göbolyös Attila	Keglovics Andrea	Lengyel Nikolett
Görgényi Tímea	Kerék Máté	Lévai Eszter
Gróf Klaudia	Kerekes Dóra	Lombos Péter Barnabás
Guba Veronika Rita	Keresztes Klaudia	Lukonics Eszter
Gurnik Orsolya	Kereszty Dorottya	Markovics Tamás
Gyöllai Éva	Kéri Szilvia	Máté Angéla
Győrfi Diána	Kertész Pál	Meisinger Anna
Győriványi Bálint	Kindlovits Ágnes	Mezei Péter
Györky Szilárd	Kis Mariann	Milosevits Dávid
Hajnal Márton	Kiss Brigitta	Molnár Edina Noémi
Hantosi István	Kiss Eszter	Molnár Erika
Hardy Zsófia	Kiss Evelin	Molnár Eszter
Hartmann Eszter	Kiss Gellért	Molnár László
Herczeg Attila	Kiss Nikolett	Molnár Máté
Hermány Zsófia	Kiss Nikoletta	Molnár Sarolta
Hinora Bálint	Kiszély András	Mucsy Réka
Holczer Linda Gyöngyi	Knódel Márta	Nadvorna Yanina
Hollósi Lilla	Kocsis Klaudia	Nagy Bernadett
Horvai Melinda	Kohuth Viktor	Nagy Csilla
Horváth Adrienn	Kollmann Máté	Nagy Kata Hildegard
Horváth János	Kondor Oktávia	Nagy Veronika
Horváth Marcell	Kondrács János	Navratyl Zoltán

Nedeczky Anna	Sipos Gergely	Tóth Áron László
Németh Katalin	Sitka Károly	Tóth Balázs
Németh Krisztián Tibor	Sólyom Eszter	Tóth Diána Petra
Nizsalovszky Edina	Somlai Gábor	Tóth Hajnalka
Noszlopi Botond	Soós András	Tóth Klaudia
Nyáry Dorottya	Spiegelhalter Renáta	Tóth Magdolna
Pádár Nikoletta Judit	Stachó Krisztina Ágnes	Túri Renáta
Pallagi Katalin	Sugár Judit	Turóczy Eszter Júlia
Parapatics Tamás	Surányi Szilvia	Vágó Eszter
Pető Nóra	Szabó Bence Márton	Vajda Tímea
Pfeiffer János József	Szabó Ildikó	Valentyik István Gusztáv
Pickarczyk Zoltán	Szabó Margit	Varga Emőke
Pletka Éva	Szabó Marianna	Varga Éva
Pokorádi Tamás	Szabó Sándor	Varga Klió Enikő
Polgár Mariann	Szabó Zsombor	Varga Kristóf
Povazsán Csilla	Szakács Erős Mária	Varga László
Radvánszky Marianna Zsófia	Szalamon Mariann	Vargha Bálint Tamás
Radványi Anna Mária	Szedő Péter	Vargha Gyula
Rákosy Lídia	Szele Bernadett	Végh Abigél
Rátkai Erika	Szenderák Szabina	Veres Ilona
Reszler Balázs János	Szigeti Zsuzsanna	Vincze Miklós
Rozs Péter Bertalan	Szijártó Marcell	Vinkelman András
Rózsa Anett	Szikinger Ágota	Virágh Ajtony János
Sárközi Andrea	Szlanyinka Anna Erzsébet	Wágner Melinda
Schmitt Pál Péter	Szűcs Zsombor Péter	Wéber Krisztina
Schuszter Piroska	Támba Krisztina	William Edina
Sebő Annamária	Tátár Márk Péter	Zakor Anikó Edina
Silye Attila	Tátrai Melinda Marianna	Zalai Péter Gábor
Simon Éva	Topuzidu Alexandra	Zelei Bence
Simon Kinga	Tóth Ákos	

3. ÉVFOLYAM, LEVELEZŐ TAGOZAT

Ábrahám Katalin	Eöry István	Hornyák Gábor
Ackermann Szilvia	Esztergályos Mihály Miklós	Hornyik Veronika
Ádám János	Fábián Krisztina	Horváth Csilla
Ádám Mónika	Farkas Anita Mónika	Horváth Katalin Nóra
Agócs Henrietta	Farkas László	Horváth Lóránt
Andrási Ágnes Katalin	Farkas Marianna	Horváth Péter
Apró Attila Lajos	Farkasinszki Lóránt	Horváth Szonja Laura
Ásin Magdolna	Filep Julianna	Horváth Tamás
Bakos Gyula	Fodorné Schiszler Terézia	Horváth Zsófia Eszter
Balogh Beatrix	Folcz József	Horváthné Szabó Éva
Bán Gábor Zoltán	Földi András	Hugyecz Gabriella
Bánszki Lászlóné	Fuchsné Mazur Éva Margit	Ipkovich Eszter
Baranyai László	Fügedi Orsolya	Jágerné Szentirmay Melinda Julianna
Baranyai Lilla	Gábor Judit	Jáki Zoltán Gábor
Bartók György	Gallai Veronika	Jámbor Zoltán
Berczeli Sándor	Garay Ildikó	Jancsó Réka Gabriella
Bérczi Attila	Gróz Katalin	Jeney Patrik Flórián
Berényi Linda	Gubicza Endre	Jeruska Anikó
Berta Mariann	Gyimóthy Eszter	Juhász István
Bertalan Géza	Györke Alexandra	Juhász Róbert
Bertóti Andrea	Györke Zsófia	Kács Gabriella
Bodolay Ádám	Györög Bence	Kaiser Fanni
Bognár Krisztián	Hajas Zoltán	Kaplony Miklós
Bognár László	Hajdu Mónika	Karl Károly
Börzsei Luca Klára	Hajdu Zsolt	Katona Adrienn
Braun Péterné	Halász Dávid	Katona Dániel
Brenner Tamás	Hannák Judit	Kerecsanin Máté
Bustya Éva Olga	Hansági Nóra	Kerényi Géza
Csepiga Krisztina	Haszonits Diána	Királycsik Helga Edit
Csizmás Artúr István	Havasi Tamás	Kiss Annamária
Csizmazia Gábor	Havril Katalin	Kiss László
Csörgő Zsuzsa	Hazadi István	Kiss Tímea
Dalmay Klára	Hegedűs Márta	Klaric Klaudia
Debrőci Daniella	Hegy Menta Napsugár	Klotz Gabriella
Dobi Tibor János	Hennel Dániel	Koch Anna
Dudás Éva	Herr Angéla	Kocsis István Zsolt
Edelényi Nikoletta	Hesz Tamás	Kocsondi Mária Klára
Eleso Ariel	Holládi-Horváth Mónika	Kollai Bogárka Orsolya
Enyediné Szeferinusz Erzsébet	Holló Sándor	

Kolnhofer Tamás	Mayer Ottó Richárd	Rabe Nóra Viktória
Konczlik Lilla	Mengyán Edit	Rácz Mária
Kopácsi Zita	Menyhért Gábor	Rébeli Szabó Judit
Kopeczky Kornél	Mészáros Adrienn	Réz Beáta
Korcsog Tamás	Miskolczi Róbert	Rikker Nándor
Kormos Réka	Mizser Ágnes	Rimaszombati László
Korpás Rita	Mohay Ákos	Rimóczi Imre
Kovács Beáta Borbála	Molnár Mária	Rosner Ferenc
Kovács Bence	Molnár Péter	Saly Tamás
Kovács Gábor	Molnár Péter Csaba	Samu Nagy István
Kovács Tímea	Mondok Viktória	Schranc Tünde
Kovács Zsuzsanna	Nádor Géza	Sebestyén György
Kovalcsik Gábor	Nagy Anikó .	Simon Anna
Körmöndi Kitti	Nagy Edina	Sipos Ágnes Erzsébet
Králl Diána Zita	Nagy Gabriella	Sívó Iván
Kreczinger István Szabolcs	Nagy László	Somfai Gábor Balázs
Kreitl Györgyi	Nagyné Fodor Zita	Somfai Kata
Krizsa Norbert Árpád	Nátrán Roland	Szabadházy András
Kulcsár Zoltán	Nduutu Andrew	Szabó Adrienn
Kuti László Tamás	Németh Adrienn	Szabó Csilla
Lajtai Bálint László	Németh László	Szabó Gabriella
Lakatosné Zsupin Erika	Ódor Brigitta	Szabó Ivett
Láng Tamás	Ollári Zoltán	Szabó Márta
László Anita	Orbán Gyula	Szádeczky-Kardoss Gábor
László Edina	Ordas Eszter	Száldobágyi Zsigmond
Latorcai Csaba	Óré Orsolya	Szalóki Ivett
Lázár Mónika	Ostorházi László	Székely Gábor
Lázár Zsuzsanna	Ottinger Zoltán István	Székely Rita
Lehrer Anita	Páj Gáborné	Szelényi Tamás Péter
Lekli Beáta	Pap Katalin	Szénási Andrea
Lelkes Péter	Pásztor Gábor	Szerdahelyiné Bíró
Lovas Izabella	Pelle Szilvia	Gyöngyvér dr.
Lukácsi Péter	Pete Gábor	Szerémi Szabolcs
Majtényi Erzsébet	Pintér Máté Gábor	Szert Boglárka
Marczali Tamás	Pintér Sándor	Szigeti Emília
Márton Attila	Pintér Zsófia	Szilassyné Albert Csilla
Marton Tivadar	Poldauf Gábor	Szili Márta
Máté Bálint Boldizsár	Polyák Zsuzsa	Szoboszlay Balázs
Matkó Balázs	Pongor Dániel Gábor	Szombati Ivett
Mátyás Dóra Berta	Posvancová Monika	Szomráki Pál
Mátyus Kristóf Zoltán	Pozsgai György	Szőrfi Zsanett

Szurok Zsuzsanna	Tóth Zoltán	Vaszilkó Zsuzsanna
Szűcs Ágnes	Tounkara Fatouma Zsuzsa	Veres Sándor
Szvorényi Róbert	Tüske Rita Gabriella	Vigh Imre Gyula
Tajcs Mariann	Uhlyarik Ildikó	Villányi Gábor
Takács Péter	Ujváry Noémi Andrea	Wégnér Krisztina
Takács Péter Zoltán dr.	Vágvölgyi Péter András	Zámbori János dr.
Tamás Anna	Vajda Zsolt	Zöllner Polett
Telegdy Károly	Varga Nóra	Zugh Kinga
Toldi Enikő	Varga Zoltán	Zsigmond Róbert
Tóth Marietta	Varga Zsanett	Zsilinszky László
Tóth Nikolett Ágnes	Várhegyi Mariann	

4. ÉVFOLYAM, NAPPALI TAGOZAT

Ambrus Mariann	Bogár Orsolya	Czigány Ágnes
Asbóth Dalma	Bogdán Orsolya	Czudar Balázs
Asztalos Attila	Boronkay Miklós	Da-Ronco Zoltán
Bajusz Krisztina Ilona	Borsa Gergely	Dedics Zsigmond
Bakos Péter	Börzsönyi Zsuzsanna	Dernovics Mátyás
Balázs Katalin Erzsébet	Budai Erika	Dósa Noémi
Balsai István	Bukovszky Bernadett	Egresits Tímea
Bánhegyi Éva	Bunda Rita Anikó	Erdélyi Ágnes
Bárándy Zsófia	Buzsik Szilvia	Fábián Gábor György
Barna Júlia Zsuzsa	Csajkovits Zoltán	Farkas Barbara Ildikó
Bartal Ágota	Csepely Balázs	Fehér Tamás
Bartha Kinga Erzsébet	Cserép Viktória	Filep Eszter
Básty Cecília	Cseri Tímea	Fórika Zsolt
Baumann Lilla	Csernus Péter Ádám	Földházi Márta
Bekő Szilvia	Cserny Helga	Frenyó Edit
Béldi Zsuzsa	Cséve Edit Szilvia	Fülöp Emese
Benyovits Anikó	Csiszér Zsuzsanna	Gausz Krisztina Klaudia
Bérces Adrienn Mária	Csitos Orsolya	Gera Annamária
Berényi Hajnalka	Csókay Anna Eszter	Gerencsér István Bálint
Biró Judit	Csomor Ditta Zsófia	Gergely Ferenc Árpád
Bobkó Attila	Csoszánzski László	Gergelyi Ágota
Bocskai Patrícia	Csótai Renáta Zsuzsanna	Germus Orsolya
Bócz Katalin	Csörgei Zsuzsa	Giba József
Bodánszky Nikolett	Csuti Elemér Gábor	Goike Viktória
Bodonovich Klára	Czibulka Edit	Gonda Adrienn

Gór Csaba Gyula	Kortsmáros Zoltán István	Németh Gabriella
Gordos Gergely	Kosztolányi Ádám	Nógrádi Péter László
Göczey Kinga	Kovács Attila	Novák Andrea
Gönczi Anna Mária	Kovács Balázs	Novák Beáta
Guba Dániel	Kovács Kristóf Artúr	Nyíri Barbara
Guczi Zsófia Bernadett	Kovács Orsolya Zsuzsanna	Oláh Viktória
Hajdu Tádé Miklós	Kozák Nikolett	Olvasó Réka
Hámori Szabolcs	Könnyid Balázs	Orsó Gergely
Herman Szilárd	Kun Krisztina	Ország Ilona
Hermann Mónika Éva	Kuzsel Dániel	Osztheimer Márton
Hevér Tibor	Laki Gábor	Packosz Nikiforosz
Hofstadter Katalin	Lampert József	Pál Balázs
Horváth Diána Renáta	Legeza Dénes	Pál Laura Anna
Horváth Gábor József	Lengyel Gabriella	Páros Gabriella
Imre Katalin	Leposa Martina Réka	Panácz István
Izsák Anita	Losonczy Katalin	Pánicsity Ágnes
Jagudits Katalin	Lőrincz Andor	Panka Zoltán
Jakab Borbála	Ludwig Tamás	Pap Dóra
Jelenka Erika	Mádl Edina	Pap Orsolya
Józsa Réka	Magi Julianna	Papp Zsófia
Juhász Dorottya Magdolna	Maka Bernadett	Pásztor Bernadett
Juhász Judit	Márk Roland	Peilóber Gábor
Káré Anett Eszter	Márkus Szilvia Diána	Perlaki András
Keller Katalin Petra	Mészáros Ildikó	Pfiszter Tamás
Kelly Krisztina	Mihalik Éva	Pintér Eszter Ágnes
Kerekes Anna	Milisits Barbara	Pócsföldi Tamás
Kéri Diána	Molnár Irén	Pógár Erika
Keszericze Gábor József	Moskovszky Dolly Edit	Poroszlai Tünde Dorottya
Király Éva Mária	Nádasdi Anita Rozália	Prinz Gergely
Kiss Ágota	Nagy Áron	Pütkösty András
Kiss Kinga	Nagy Attila	Raszler Tibor
Kiss Nóra	Nagy Bernadett	Rózsa György
Klima Olga	Nagy Dániel	Rubovszky Zsófia
Kocsis Hajnalka	Nagy Gergely Attila	Ruppert Éva
Kollár Zsuzsanna	Nagy Márton	Ruzsics Boglárka Eszter
Koltai Nikolett Anasztázia	Nagy Rita Katalin	Sándor Ildikó
Komka Éva Mária	Nagy-György Anita	Sándor Lénárd
Kondákor Eszter Dóra	Nánay János András	Sándor Mátyás László
Kondor Boglárka	Nedeczky Sándor Péter	Schlemmer Tamás
Koós Emese	Németh Borbála	Sebők Zalán
Kormos Mária	Németh Eszter	Selyem-Tóth Sándor

Sima Péter	Szili Orsolya	Trugly Csanád
Simon Emese Júlia	Szinapidis Írisz	Turjányi Ákos István
Simor Miklós	Szladek Nikolett	Turpinszky Mariann
Sindler Veronika	Szombati Eszter	Ujfalussy Márk
Sipter Orsolya Ajnácska	Szomódi Zoltán	Vadász Zsuzsanna
Siroki Krisztina	Szöllősi Anett	Vágó Attila
Solymár Eszter	Szörös Lívia Ágnes	Vajda Krisztina Adél
Soós Ádám Zoltán	Tahy Ábel	Varga Attila
Soós Eszter	Takács Gergely	Varga Lilla
Sóti Melinda	Takács Orsolya Kitti	Vavroh Géza Alajos
Süle Andrea	Takács Veronika	Végh Luca Karolina
Szabó Dóra Rebeka	Takácsi-Nagy Eszter Mária	Velkei Mónika
Szabó Krisztina Ágnes	Tallián Renáta	Vesztergombi Barbara Anita
Szabó Nikolett	Tari Zsófia	Vígh Judit
Szabó Orsolya	Tirjer Linda	Vikman Klára
Szabolcs András Zoltán	Tordas Eszter	Villányi Dániel
Szabolcsi Helga Annamária	Tóth Eszter Barbara	Vincze Enikő
Szalay Beatrix	Tóth Katalin Krisztina	Vinkler Katalin
Szecskó Karola	Tóth Pálma Ibolya	Vittay Dániel
Szekeres Orsolya	Tóth Zsuzsa	Zarnócz András
Szelényi Szilvia	Tölgyesi Zombor	Zsendely István
Szenes Attila Csaba	Török Balázs István	
Szentkirályi Orsolya	Török Zsuzsanna	
Szerencsés Gergely István	Trinn Adrienn	

4. ÉVFOLYAM, LEVELEZŐ TAGOZAT

Arató Petra Zita	Barcza Katalin Ildikó	Bíró Tímea
Argyelán Krisztina	Bártfayné dr.	Bobkó Péter
Árva Eszter	Felsővályi Kinga dr.	Bognár Julianna
Bácskai Krisztina	Bay Eszter	Böll Gábor
Bajnóczy Ádám	Beliczai Tibor	Brunner Zsófia Sára
Balázs Karina Felícia	Bende Noémi	Cserhalmi Antal
Bálint András	Benke Barnabás	Csontó Éva
Balog Ádám	Benke Ildikó	Czerok Péter
Balogh Zsófia	Bereczky Gábor	Czibolya Gábor
Baltavári Richárd	Berényi Aurélia	Dávid Ferenc
Barabás Gábor	Bertók Gábor Mihály	Dávid Péter
Baranyai Zsuzsanna	Bihari Zoltán	Deák András

Dobos Anna	Hadobás Edit	Kondor Attila Csaba
Dobos László	Hajdú Sára	Kósa Beáta
Dóda Balázs	Hajdú Viktória	Kovács Dóra
Dombi Lőrinc	Hajnal Tamás	Kovács Judit
Dombos Hajnalka	Hajós Krisztina	Kovács Mihály Attila
Dominiák Ildikó	Hanczné Szabó Edit	Kovács Miklós
Dózsa Etelka	Haracsek Zsolt	Kökény Ferenc
Draxler Zoltán	Harkó Attila Zsolt	Könyves Kinga Margit
Elliott Attila Antal	Hellényi Áron	Krak Anita
Engelbrecht Katalin	Hercsuth Andrea	Krammer Henriett
Eördögh Attila	Herédi István	Kristóf Bálint
Eszes Kristóf	Hermán Róbert	Krizsán Józsefné
Fábián Adrienn	Horony Ákos	Kurán Andrea
Fábián Erika	Horváth Zoltán	Kurka Csilla
Fábián Éva	Horváth Zsolt	Kutasi Csilla
Faix Nikoletta	Hudák Mariann	Kürthy Anikó
Farkas Bernadett	Hulmann Tamás	Lassu Veronika
Farkas Diana	Illés Andrea	László Gergely
Farkas Gábor	Imréné Nagy Marianna	Leyrer Richárd Mátyás
Farkas István	Izsák Katalin	Lipóczi Gergely István
Farkas László Zoltán	Jáger Krisztina	Lőrincz Réka
Fehérvári Andrea Eszter	Jámbor Dávid Gyula	Lukács István
Fejes Ákos	Jelencsik György	Lukács Józsefné
Fejes Éva	Jezerniczky Katalin	Madarazs Mária Magdolna
Fekete Annamária	Juhász Péter	Magyar Nóra
Filep Henrietta	Kádár Péter Elek	Magyar Zsuzsanna
Föczén Amália	Kádas Tünde	Major Mária
Frisch Kató Veronika	Kali Péter Sándor dr.	Majoros Gábor
Futó Adrienn	Kántor Ákos	Marton Zsolt
Gaál András	Kardos Dóra	Máthéné Lillafüredi-Nagy Barbara
Gaál István	Kasza Mónika	
Gábor Nikolett	Kaszonyi Alexandra	Matolesiné Szimon Ildikó
Garai Zsófia	Katona László	Mazács Ferenc
Garas Ildikó	Kecskés András	Mechler Márk
Gerencsér András	Kecskés Egon Zsolt	Medveczky Zoltán
Gerencsér Ida	Kelemen Gyöngyi	Méri Mónika
Gszelmann Alíz	Kertész Ádám	Mészáros Enikő
Gulácsi Bernadett	Kertész Melinda	Mészáros István
Gurin Éva	Kiss Krisztina	Mészáros Katalin
Gyórfi József	Kohut György	Mezei László Mihály
Gyulai Tamás Barnabás	Kondor Adrienn	Miczán Klára

Mihályiné Michtiov Emese Mariann	Salha Omár Saliba Krisztina	Szekeres Adrienn Szentirmai Gábor
Mikesy Domonkos	Sára Levente dt.	Szentkereszti István
Mile Adrienn Katalin	Sáránszky Miklós	Szeremlei Roland
Mitták Tünde	Sárkány Diána Éva	Szilágyiné Pozsonyi Zsuzsanna
Molnár Dávid	Scarpula Mistrál Lorenzo	Szolnoki Balázs
Morvai Zita	Schalkház Éva Edit	Szutrély Nóra
Mucza Krisztina	Schmuczer Anita	Tolnai Gábor
Nádai Tibor	Sipos Nóra	Torda Otília
Nagy Katalin	Spieglne Balogh Livia	Tordai István
Nemessuri Péter	Stark Zoltán	Torzás Tímea
Németh Ákos	Steinmetz Ádám	Tóth Csilla
Neszmélyi András	Stoll Béla	Tóth Ernő
Néveri Gabriella Éva	Stolpa András Péter	Tóth Ferenc
Noszko-Horváth Mihály	Surányi Kornélia	Tóth György Attila
Oberfrank Olivér	Surányi Mátyás	Tóth Péter Miklós
Ódor Eszter	Sűrű Diána	Töröcskei Fanny
Orszáczki Zsófia	Szabó András Péter	Török Hajnalka Krisztina
Osztrovszki Lilla	Szabó Attila	Tripsánszki Ferenc
Pál Zsuzsa	Szabó Gergely	Trunkné Jánosy Zsuzsanna
Patakiné Gramantik Ildikó	Szabó János	Ugray Attila
Pázmány Márta	Szabó Tamás	Untsch Gergely
Peőcz Eliza Kata	Szabóné Körmöczi Zsuzsanna	Uzsonyik István
Persina Katalin	Szabóné Zöldi Andrea	Vajda Szabolcs
Petrov Sarolta	Szakács András	Varga Zsófia
Pifko Gyula	Szakács Rita	Váry Zalán
Pintér Éva Katalin	Szalai Tamás	Véber Zoltán
Pirkner Nóra	Szalimka Nafsziika	Véghné Decsi Orsolya
Piros Réka	Szaló Péter	Vida Dóra
Pleizer Csaba	Szalontai Zoltán	Viski József
Pohli Viktória	Szántai Krisztina	Völgyi Krisztina
Rácz András	Szántó Anita	Vuity Zoltánné
Rencsik Imola Emőke	Szántó Attila	Warvasovszky Donát
Róka Géza	Szántó Melinda	Wieland Ildikó Anna
Rónai Zsófia	Száva Tamás	Zahuczky Andrea
Rózsa Mónika	Szegvári Linda	Zsikla György Dániel
Rupp Zoltán	Szeiler Zsolt	Zsíros József
Salánki András		

5. ÉVFOLYAM (ABSZOLUTÓRIUM ELŐTT)

Balla Gergely Krisztián	Labancz Zsuzsanna Dóra	Rózsa Dániel
Csizmadia Gábor	Lakatos Mária Csilla	Sinka Péter
Farkas Balázs Roland	Maier Péter	Szabó István
Geréb Lilla	Márton-Keresztes Emőke	Szentgyörgyi Zsombor
Gogolák Hrubecz Csongor	Mécs László	Szoboszlai Roland
Havas Gábor	Nagy Balázs	Vajda Edit Andrea
Ivány Borbála	Pecze Xénia	Veres Anna Mária
Jandrasics Eszter Vilma	Radnai Éva Katalin	
Klementisz Réka	Reóthy Balázs	

ABSZOLUTÓRIUMOT SZEREZTEK

Ácsné Nagy Krisztina	Bekes Beáta	Böhm Anna
Ampli Krisztina	Bekes Dalma Lídia	Bölcskei Krisztián
Andrási Beáta	Belev Márta	Börcsök József
B. Lawani Alex	Benedek Erzsébet	Buczko Andrea Krisztina
Babati Péter	Berényi Krisztina	Budaházy Attila
Bagdy Judit dr.	Bernáth Imre	Budai Ágnes
Bakonyiné Sas Éva	Bessenyei Krisztina	Burián Hunor
Bálint Erika Katalin	Bethlen Dávid	Butyka Mária
Balla Melinda Anna	Biricz Antal	Büki Péter
Balla Tamás	Bíró István	Costin Glad Gabriel
Balogh Rita	Bíró Zsolt	Csánkné Zimmler Györgyi
Bán Ágnes	Bitay Márton Örs	Csányi Beáta
Bán Attila	Bleszity Richárd	Csapó Krisztián Ferenc
Bánfi Mikolt	Bogdán Rajcs Ágnes	Csárádi László
Bánné Gróf Tünde	Bokor Renáta	Császár Dániel
Baranyi Krisztina	Boldis Gergely	Csépányi Krisztina
Baráth Viktória	Bónis Péter	Csicseley Tamás
Barla Viktor	Borbás Gábor	Csizmadia Iván
Barlai Réka	Borbély Csaba	Csonka Péter
Barta Szilvia	Borbély Sarolt	Csötönyi Tünde Ibolya
Bartalis Beáta	Boros Zsóka	Csuha András
Báthori Eszter	Borsos Donát	Czajner Tamás
Bednárk Katalin	Botka Gábor	Czenczer Orsolya
Bedő Andrea	Botos Eszter	Czina Krisztina
Békefi Géza István	Bottyán Balázs	Dávid Krisztina

Deák András Péter	Földi Bernadett	Horváth Henrietta
Demeter Gergely	Földvály Gábor	Horváth Judit
Demjén Péter	Fraknói András	Horváth Melinda
Dénes Edit	Frankó Gergely	Horváth Sándor
Diószegi Péter	Füstös Melinda Erzsébet	Hölter Ivett
Dobolyi Tünde	Füzér Bernadett	Hrabovszki Cecília
Dobos Szilvia	Füzér Judit	Hruby Henriett
Dobosné Kiss Izabella	Gaál Tamás	Hudy Gabriella
Dobozy Gedeon Ábel	Gáll Emese	Husztí-Orbán Krisztina
Dobrossy Attila	Galla Cecília	Ignác József
Dóka Anikó	Galyas László	Illés Frigyes
Dombai Gábor	Garamvölgyi László	Illich Éva Erika
Dömötör Szilvia	Gáspár István	Illyés Zsuzsa-Eszter
Döndöné Hajnal Tünde	Gáti Eörs Dénes	János Ildikó
Drabik Beáta	Géczi Levente Sándor	Jaskó Zoltán
Dukai Miklós	Gheysar Judit	Jenei Gergely
Duszin Linda	Grünvald Mária	Joó István
Elek Márton József	Gyarmati Zsolt	Józsa Erzsébet Borbála
Erdélyi Antónia Franciska	Gyarmati Péter	Juhász Hajnalka
Erdélyi Attila	Györe Gabriella Zsuzsanna	Juhász Zita
Erdős Viktor	György Róbert	Kacsó Sarolta
Esztergomi Éva Erna	Györgypál László József	Kacsóh Gergely
Fábián Istvánné	Györke Gábor	Kádár Tibor
Fábry Mátyás	Gyuris Teréz Piroska	Kádas Veronika
Faragó Dániel Gergely	Hajós Ádám Péter	Kakuk Tamás
Faragó Réka Teodóra	Halabi Kinga	Kálóczi Szilvia
Farkas Attila Zoltán	Harangi Gabriella	Kaluha Roland
Farkas Diana	Harmath Attila	Kápolnai Orsolya
Farkas Zoltán	Hegedűs Veronika	Kárász Beatrix
Favari Emonat	Henkei Viktória	Kárpáti Melinda
Fazekas Dóra Katalin	Herbert Zsuzsanna	Kasza Tamás
Fehér József	Hermann Mónika	Kecskeméti Endre
Fejéregyházi Ágnes	Hermányi Virág Mária	Kelemen Katalin
Fekete Szabolcs	Hevesi Áron	Kelemen Miklós
Fercs János	Hirt Mihály	Kerényi Gyula Péter
Ferenczy Péter	Hittner Hanna Mária	Kéri Zoltán
Flaskár Lejla	Holové Zsolt	Keszthelyi Kristóf Gábor
Flóra Kamilla	Hornyánszky Ádám	Kilián Viktória
Fodor Miklós Zoltán	Hornyik Annamária	Király Krisztián
Fógel Andrea	Horváth Csilla	Kis Dóra
Földi István	Horváth Gellért	Kiss Irén Angelika

Kiss Katalin	Magyar Livia	Nagy Péter Zalán
Kiss Katalin	Majzik Zsuzsanna	Nagy Rita
Kiss Marianna	Maróti Csilla	Nagy Szilvia
Kissné dr. Dániel Petra dr.	Marschalkó Linda	Nagné Branszeisz Katalin
Kiss Réka-Emese	Márton Zsolt	Nahm Judit
Kiss Tamás	Matisz Márk	Nemes Tamás
Kiss Virág	Matoltsy Réka	Németh Judit
Kiss-Pogány Tamás	Mayer Réka	Noszlopy Katalin
Kocsis Dániel	Megyeri Tibor Sándor	Novák Nóra
Kocsis Nikoletta	Méhes Katalin	Nyári Piroska
Kollár Tamás	Mehringer Henriette	Nyikos Tamás Antal
Kolláth Anna Katalin	Mengyi Roland	Onody Gyula
Kolozs Anikó	Mészáros Éva Adrienn	Orbán Ferenc
Koncz Katalin	Mészáros Kinga	Orosz Ivett
Kónyár Marietta	Mészáros Melinda	Oslányi Ákos Döme
Koppány Gergely László	Mezei Zsuzsanna	Őri Richárd
Kosztju Tamás	Mézes József	Palotás Zsolt
Kovács András	Micseric József	Pánczél István
Kovács Kornél	Mihályi Réka	Pap Kálmán
Kovács Luca	Mihályka Márta	Pápai Márton
Kovács Viktória	Mikecz Tamás Ákos	Papp Zoltán
Kölber Ágnes	Mikó Attila	Paraszt Dorottya
Kővári Eszter	Mikola Rita	Parnó Román
Kriston Ildikó	Milosákovics Anikó	Pátrik Gábor Attila
Kublik Henrietta	Mocsáry Gábor	Pattantyús-Ábrahám Vince
Kurunczi Adrienn	Mohácsi Mihály	Péter Nóra
Kussinszky Kornél	Molnár Ákos	Pintér Gábor
Kürthy Gábor	Molnárné Komáromi Anita	Piros Ádám
Lábdy Tamás	Molnárné Kontra Bernadett	Piukovics Gáborné
Láda Mónika	Mousa Delel Attila	Polik Szilvia
Lányi Zsófia	Mucska Péter	Poór Virág
Lázi Mónika	Nacsa Zsuzsanna	Povázsony Júlia
Lehoczki Frigyes	Nagy Bálint	Pőcze Zoltán
Lipták Gergely	Nagy Barnabás	Pudes Patrícia
Lotz Ágoston	Nagy Gábor	Rác Katalin Polixénia
Lovas Mercédesz	Nagy János	Ráczné Zöldág Dóra
Lukács Szilvia	Nagy Judit	Rádi Vilmos Gábor
Lukács Tamás	Nagy Katalin	Radics Patrik
Maczali Csilla	Nagy Krisztián	Ragályiné Karlovitz Kinga
Madarász Kinga Éva	Nagy Krisztina	Rák Balázs
Magyar Erzsébet	Nagy Krisztina	Rampasek Éva

Rédei Andrea	Szász Csaba-János	Tóth Péter László
Riecke Katalin	Szász Marianna	Tóthné Kis Brigita
Riskóné Gyüre Ágnes	Szász Niké	Tóthné Pintér Matild
Román Balázs	Szathmári Tibor	Török Noémi
Rózsa Barbara	Széchy Andrásné	Tujner Balázs
Rózsa Gábor	Szedoglavits Réka Mária	Turos Rita
Salamon Gergely László	Szeidl Ágnes	Udvardy-Nagy Kinga
Salibáné Pap Teréz	Szeift Ádám	Újváry Zsolt
Sámi Zsombor	Székely Réka	Ulics Erika
Sándor István Zoltán	Szentmiklósi Tamás	Ungárné Árký Nóra
Sándor Katalin Lujza	Szepezdi Zsuzsa dr.	Uza Péter
Sárkány Erzsébet	Szilágyi Nóra	Uzonyi Zoltán
Sáska Zoltán Attila	Szincsa Zsuzsanna	Varga Miklós Dániel
Sebestyén Zsuzsanna	Szirtey Árpád	Varga Orsolya
Selmecei Réka	Szűcs Mátyás	Varga Zalán
Sifter Elemér	Taba Zsófia	Varga Zsolt
Simon Ákos	Takács Dániel	Varga Zsuzsanna
Simon Barna Gábor	Takács Gábor	Várossy Tamás
Simon Csaba	Takács Nándor	Varsányi Zoltán Csaba
Simon Viktória Zsófia	Takács Szabina	Vásárhelyi Emília
Sipos Ferenc	Tamási Róbert dr.	Vasas Géza
Sipos István Sándor	Tarjáni Zsolt	Vaskó Judit
Sipos Sára Mária	Tiborcz Attila	Vass Sándor Gergely
Sisa Ferenc	Tiborcz Péter	Végső Marianna
Sobor Dávid	Tímár Krisztina	Vida László
Somogyi Farkas József	Tímár Mátyás Sándor	Vincellér Zoltán
Stegmajer Péter	Todorut Annamária	Viniczay Gábor Zsolt
Süle Krisztina	Tokodi Dániel	Vitéz Viktória
Sütő Gyula	Toma Gábor	Viz Tamás
Szabó András Ernő	Topor Adrienne	Vudi Csaba
Szabó Erzsébet	Torday Balázs	Wittner Márton
Szabó Gábor	Tóth Andrea	Ziegler Ottilia
Szabó Gabriella	Tóth Andrea	Zih Szilvia Valéria
Szabó Krisztián	Tóth Andrea	Zoltán Levente
Szabó Réka	Tóth Eszter	Zöldág Petra
Szabó Viktor	Tóth Éva	Zsámboki Balázs
Szánthó Zoltán	Tóth Ildikó	Zsellér Máté
Szántó Szonja	Tóth Károly	Zsikó Roland
Szarvady Attila	Tóth Mária Éva	Zsíros Ágota

EPILÓGUS

„Ulpianus, a nagy jogtudós a jogot (a társadalmi törvényt) az igazságból (az erkölcsi rendből) vezette le. A jó és méltányos szabályok és döntések művészetének nevezte, minket pedig nem csak művészeinek (saját indíttatásból ezt művelőknek), hanem papjainak (elkötelezett munkásainak). Különböztetnünk kell művészi módon, nem sablonosan, nem lélektelenül, helyes és helytelen, igaz és hamis között, s nem hamis látszatbölcselekedéssel, hanem igaz filozófiával kell a társadalom kérdéseire közelítenünk. [...]

A klasszikus értelemben vett, de nagyon is modern jogász hivatásra készülnek, erre vállalkoztak most induló hallgatóink. Mindnyájan hivatalosak e papi tisztre, vajha sokan választottak is bizonyulnának! A föld sójává kell lenniök, a világ világosságává, a maguk sajátos területén. A világosságot a tudás, a só erejét az erkölcsi alap adja nekik. Mindkettőt meg kell szerezniök. [...]

Erre a gyűjtő, alkotó és tanuló munkára hívom a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karát, tanárokat és diákokat! Egyetemes, egy célra tartó közös munkára! Nem kész a házunk, de készül, mert építi az Úr. Általunk építi, teremtő társnak szánt, hív. Ha tiszta szándékkal, mások javát keresve, saját verítékünket nem kímélve építünk, meg fogja adni ígérete szerint a növekedést!”

Részlet Dr. Zlinszky János, a PPKE-JÁK alapító dékánjának első ünnepi tanévnyitó beszédéből, 1995. szeptember 24.

A KÉPEK JEGYZÉKE

- A *borítókép* a budapesti Horváth Mihály téren álló Pázmány Péter szoborról készült fénykép felhasználásával készült. A szobor *Radnai Béla* alkotása (1914), a fényképfelvételt *Hajdú Tádé* készítette.
- Az *előzéken* Pázmány Péter bíborosi és érseki pecsétje látható.
13. oldal: Tanévnyitó ünnepség a budapesti királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen, 1927. szeptember 26. Balról az első gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter, mellette dr. Fináczy Ernő rektor. *Készítője ismeretlen.*
26. oldal: Pázmány Péter bíboros, esztergomi érsek.
26. oldal: A Pázmány Péter által 1635-ben alapított egyetem főépülete Nagyszombatban. *Legeza László felvétele.*
31. oldal: Az egyetem alapításának 300. évfordulójára készült jubileumi díszzászló.
34. oldal: A nagyszombati egyetem alapítólevele.
34. oldal: Pázmány Péter megalapítja az egyetemet. *Temple János festménye (1885).*
52. oldal: A Pázmány Péter Katolikus Egyetem szentszéki alapító határozata.
84. oldal: Dr. Gál Ferenc, a Pázmány első rektora (a képen a Hittudományi Akadémia dékánjaként 1963-ban). *Készítője ismeretlen.*
84. oldal: Az apácázárda bejárata a budapesti Ménesi úton, ahol az 1995/96-os tanévben a jogi kar működött. *Készítője ismeretlen.*
98. oldal: Egyetemi előadó kezdeti stádiumban (1997). *Készítője ismeretlen.*
98. oldal: A kar felújított épülete 1999-ben. *Legeza László felvétele.*
120. oldal: Az első tanévnyitó a Villányi úti konferencia-központban, 1995 szeptemberében. *Készítője ismeretlen.*
120. oldal: Az első diplomaosztó a Pázmány jogi karán (2000. június). *Készítője ismeretlen.*
128. oldal: Dr. Erdő Péter bíboros-érsek, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem volt rektora. *Készítője ismeretlen.*
142. oldal: Dr. Bándi Gyula, dékán. *Prinz Gergely felvétele.*
148. oldal: Dr. Botos Katalin, egyetemi tanár. *Készítője ismeretlen.*
158. oldal: Dr. Horváth Attila, egyetemi docens. *Prinz Gergely felvétele.*

168. oldal: Dr. Jobbágyi Gábor, egyetemi tanár. *Koltay András felvétele.*
174. oldal: Dr. Kilényi Géza, egyetemi tanár. *Princz Gergely felvétele.*
184. oldal: Dr. Lábady Tamás, egyetemi docens. *Készítője ismeretlen.*
192. oldal: Dr. Péteri Zoltán, egyetemi tanár, professor emeritus. *Koltay András felvétele.*
206. oldal: Dr. Radnay József, prodeán, egyetemi tanár. *Koltay András felvétele.*
214. oldal: Dr. Szabó István, egyetemi docens. *Koltay András felvétele.*
220. oldal: Dr. Varga Csaba, egyetemi tanár. *Koltay András felvétele.*
234. oldal: Dr. Zlinszky János, a kar alapító dékánja. *Princz Gergely felvétele.*
254. oldal: Hallgatók a Pro Facultate-napon (2005). *Prancz Balázs felvétele.*
254. oldal: Farsangi összejövetel az elsős előadóban (1999). *Készítője ismeretlen.*
260. oldal: Csoportkép a frissen megszerzett diplomával (2002). *Koltay Gergely felvétele.*
260. oldal: Elmélyült tanulás a kari könyvtárban (2004). *Készítője ismeretlen.*
264. oldal: Felvétel az 1998-as gólyabálról. *Készítője ismeretlen.*
264. oldal: Mulatság a kar kertjében (2004). *Princz Gergely felvétele.*
271. oldal: Dr. Zlinszky János, a Pro Facultate-díj első kitüntetettje (2003). *Ugron Gáspár felvétele.*
271. oldal: Dr. Bánrévy Gábor, a Pro Facultate-díj kitüntetettje (2004). *Princz Gergely felvétele.*
271. oldal: Dr. Kilényi Géza, a Pro Facultate-díj kitüntetettje (2004). *Princz Gergely felvétele.*
271. oldal: Dr. Pálincás György, a Pro Facultate-díj kitüntetettje (2004). *Készítője ismeretlen.*
271. oldal: Dr. Péteri Zoltán, a Pro Facultate-díj kitüntetettje (2004). *Princz Gergely felvétele.*
271. oldal: Dr. Gáspárdy László, a Pro Facultate-díj kitüntetettje (2005). *Hegedűs Sándor felvétele.*
271. oldal: A Pro Facultate-díj 2005-ös díjazottjai: baloldalon Dr. Békés Imre, mellette Dr. Horváth Attila. *Prancz Balázs felvétele.*

A kötet megvásárolható a Szent István Társulat könyvüzleteiben,
illetve megrendelhető postán a Szent István Könyvklub,
Vevőszolgálati Iroda, 1364 Budapest, Pf. 277. címen,
interneten a www.stephanus.hu weboldalon,
vagy a szit@stephanus.hu e-mail címen keresztül.

Ára: 2490 Ft

Készült a Gyomai Kner Nyomda Rt.-ben,
a nyomda alapításának 123. esztendejében
Felelős vezető: Papp Lajos vezérigazgató
Tel.: 66/386-211
<http://www.lang.hu/gykner.nyomda>
E-mail: knernyomda@gyomaikner.hu